

Lagafrumvarp fellt.

Brúasjóður.

Á 3. fundi í Ed., 22. febr., var útbýtt:
Frv. til l. um brúasjóð (þmfrv., A. 9).

Á 5. fundi í Ed., 26. febr., var frv. tekið til
l. umr.

*Flm. (Páll Hermannsson): Þetta frv. var flutt á síðasta Alp. og af sömu mönnum, sem flytja það nú, og það er svo skammt liðið síðan, að ástæðulaust er að endurtaka það, sem sagt var um þetta frv., þegar það var lagt fram hér á Alp. í það skipti, enda fylgir grg. þessu frv., og þó að hún sé ekki löng, er skýrt tekið fram, hvernig þetta mál er hugsað, og ég vona, að öllum hv. dm. sé ljóst, hver tilgangur þessa frv. er, ef að l. verður.

Það er vitanlegt, að brúargerðir eru einn merkilegasti þátturinn í þeim samgöngubótum, sem orðið hafa hér á landi á síðasta mannsaldri, og það er líka vitanlegt, að þrátt fyrir það, hve mikið hefir verið að þessu unnið, er samt mikið ógert, og satt að segja er raunalegt, að mikil kyrrstaða hefir komið á í þessum efnum, því að slíkt þýðir í raun og veru sama sem afturför. Þeim, sem hafa fengið slíkar umbætur, hættir stundum við að gleyma, við hve mikla örðugleika þeir eiga að búa, sem vantar slíkar umbætur, en hinsvegar muna þeir þetta, sem enn eiga við slíka örðugleika að stríða.

Um brúargerðir orkar stundum tvímælis, hvar framkvæma skuli slík mannvirki, og það mun vera algengt, að þeir, sem hafa orðið að biða, líti svo á, að það sé ekki ætíð réttlátt, að þeir séu látnir sitja hjá, en aðrir gangi fyrir.

Ég ætla ekki að tefja fyrir með langri ræðu um þetta frv., en ég get getið þess, að mér virðist, eftir því sem ég hugsa þetta mál lengur, að sá viðbótartollur, sem ætlað er til, að lagður verði á benzín, muni í reyndinni verða svo lítill, að verðið á því hækki ekki svo neinu teljandi nemi, einkanlega verði honum alls ekki varið til brúargerða, jafnvel þó að safnist þegar saman kemur.

Það er vitað, að á þessu máli eru tvær hlið-

) Stjarna () framan við nafn ræðumanns táknar, að ræðan sé prentuð eftir handriti innangangsskrifara, ófyrlesin af ræðumanni.

Alpt. 1940. C. (55. lögjafarþing).

ar, eins og mörgum málum. Önnur hliðin er fjárhagslegs eðlis, þar sem um nýjan toll er að ræða, en að hinu leytinu er þetta hreint samgöngumál.

Á síðasta Alp. var þetta frv. til meðferðar hjá fjhn. og hlaut athugun þar, en mér þætti eðlilegra, að frv. yrði að þessu sinni vísað til samgmn., ef hæstv. forseti sér enga formgalla á því, til þess að það verði nú athugað af samgmn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 10 shlj. atkv. og til samgmn. með 9:2 atkv.

Á 13. fundi í Ed., 8. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 9, n. 72).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv.

Frsm. (Páll Zóphóniasson): Herra forseti! Nefndin hefir athugað þetta frv., og er álit hennar á þskj. 72, ásamt álit vegamálastjóra, sem n. hafði á fundum sínum og ræddi málið við. Ég þarf ekki að benda á þá nauðsyn, sem brýrnar eru samgöngum okkar. Hún er öllum kunnug, og þeim mest, sem þurfa á hverju ári að riða óbrúaðar stórar, og er ekki lengra síðan en frá síðasta sumri, að ég reið eina slíka, þar sem er Jökulsá í Lóni.

Enn er mikið eftir óbrúað af stórvötnum hjá okkur, og ef við athugum, hvernig hagað hefir verið framkvæmd á brúabyggingum hjá okkur, sjáum við, að Alþingi hefir ekki treyst sér, síðan Hvítá í Borgarfirði var brúuð, að taka á fjárlög slíkar framkvæmdir. Allar þær ár, sem hafa verið brúaðar síðan, eru brúaðar fyrir lánsfé, og hefir verið horfið að því að dreifa kostnaðinum á þennan hátt á framtíðina. Nú eru skiptar skoðanir um, hve heppilegt þetta er, og hefir verið horfið frá því, en síðan hafa brúabyggingar alveg strandað. Þess vegna er þetta frv. komið fram, og n. er á einu máli um það, að nú þurfi að fást fé á annan hátt en þann, að fá samþykkt um það á hinum einstöku þingum.

Nú er eftir að byggja 20—30 stórbrýr, sem kosta samtals um 2 millj. kr., og ennfremur 35 smærri brýr, sem hver kostar yfir 30 þús. og samtals tæpa eina millj. kr. Samkv. till. vegamálastjóra skal veita fé úr sjóðnum til smíðar brúa, er kosta 20 þús. kr. eða meira. Þetta tók-

um við ekki upp, vegna þess að þörfin á því að brúa stórar, sem óbrúðar eru, er svo mikil, að Alþingi má ekki draga úr því með því að færa þetta takmark niður. — Ég sé, að það er komið fram brtt. frá hv. 5. landsk. um, að þetta mark verði fært niður eins og vegamálastjóri lagði til. Það er ekkert aðalatriði fyrir mér, en þegar við í n. tókum upp 30 þús. kr. í stað 20 þús. kr., var það vegna þess, að við litum svo á, að þó á ári hverju kæmu inn í sjóðinn 50—70 þús. kr., þá veitti ekki af því til þess að brúa stærstu vatnsföllin, en bara 7 af þessum stærstu brúm kosta 1½ millj. króna. Þess vegna vildum við ekki, að fé úr sjóðnum væri varið til þess að brúa smáar, sem ætti að vera hægt að brúa fyrir árlegar fjárveitingar.

Við höfum lagt til, að fyrsta brúin yrði byggð á Jökulsá á Fjöllum. Um nokkur ár hefir verið talað um brú undan Grimsstöðum á Fjöllum. Þessi á er farartálmi milli Norður- og Austurlands. Hún lengir leiðina um liðlega 80 km., eða að leiðin, sem nú er farin, er um 82 km. lengri heldur en ef farið er um Mývatnssveit. Á síðasta ári, áður en verðhækkunin varð, var gerð nákvæm rannsókn á því, hvað leiga þyrfti að vera fyrir bíl á km. fyrir gúmsliti og benzineyðslu, og varð niðurstaðan, að leigan þyrfti að vera 25 aurar pr. hlaupandi km. fyrir 5 manna bíl. Nú hefir þetta verið reiknað út að nýju, eftir verðhækkunina, og hefir niðurstaðan orðið, að kostnaður sé 33 aurar fyrir 5 manna bíl á hlaupandi km. Þessi vegur mun á síðastl. ári hafa verið farinn af um 500 bílum, eftir talningu, sem vegamálastjóri lét framkvæma, og vegalengdin er 82 km. eins og áður er sagt. Ef gert er ráð fyrir 25 aurum á km., er það yfir 10 þús. kr., en ef gert er ráð fyrir 33 aurum, eru það 13500 kr., og mundi það sparast á ári í erlendum gjaldeyri. Það er þess vegna vafasamur sparnaður að byggja þá brú ekki sem fyrst, og það því fremur, sem nú liggja öll rök að því, að byggja brúna ekki undan Grimsstöðum, þar sem talað var um brú, sem mundi kosta mikið, eða um ¼ millj., heldur hjá Lambhöfða, þar sem áin rennur í þrennu lagi í leysingum, og þar sem höfuðbrúin mundi ekki kosta nema 50 þús. kr., og er það hugmynd vegamálastjóra að brúa fyrst aðalána með 50 þús. kr. brú, og síðan smáalana eftir því sem fé er fyrir hendi.

Ef þetta frv. verður að lögum, vildi ég vona, að fjvn. sæi sér fært að taka þessa brú inn á fjárl. 1941; yrði þá komið það mikið fé í sjóðinn, sem nægja myndi til þess að brúa aðalána, en yfir álana er oft fært. Ég vil kasta því fram, að ef þetta frv. verður að lögum, hvort ekki sé rétt að taka þessa brú upp í fjárlög. Hún sparar það mikið í gjaldeyri, að efnið í hana — 14 tonn af járn — myndi koma í hendi tiltölulega fljótt í sparnaði á benzíni og gúmmi, sem sparast við það að leggja niður lengri leiðina.

Ég vil mæla með því, að brtt. n. verði samþ. og að frv. í heild verði samþ. og fái að ganga sem greiðast gegnum þingið, svo að möguleikar séu fyrir því að byrja á þessari brú helst á næsta ári.

Þorsteinn Þorsteinsson: Ég þarf ekki að vera margorður um þessa brtt. mína. Ég er þakklátur hv. frsm., sem tók till. minni mjög vinsamlega og kvaðst ekki mundu leggja stein í veg fyrir það, að hún næði fram að ganga.

Ég álit rétt, þar sem vegamálastjóri kveðst hafa átt hugmyndina að þessu máli, að farið sé eftir till. hans um það, hvernig fé úr brúasjóði skuli varið, og að þær brýr, sem kosta 20 þús. kr. eða meira, verði tillags aðnjótandi úr sjóðnum. Með því móti komast líka fleiri brýr undir þessi lög. En ef við litum yfir upptalninguna á þskj. 72, sést, að nær allar þær brýr, sem hafa þennan dýrleika, 30 þús. kr., eru í Austfirðingafjórðungi, aðeins ein á Norðurlandi. Með því að fara að till. minni dreifist tillag úr brúasjóði víðar yfir landið, og má vænta þess, að það afli frv. meira fylgis. Mér finnst sjálf-sagt að fara eftir till. vegamálastjóra í þessu efni, og hefi ég því borið fram þessa brtt., sem ég vona, að nái fram að ganga. Ég tel eins og sakir standa mikla nauðsyn fyrir brú á Jökulsá á Fjöllum, og þarf að byggja hana sem allra fyrst, eða strax og hægt er að kaupa efni frá útlöndum. Vegurinn nýi til Austurlandsins kemur að litlum notum, ef áin er óbrúuð, en vegurinn mun komast að brúarstæðinu á næstunni.

Ég mun svo ekki orðlengja þetta frekar; ég þakka góðar undirtektir við till. mína og tel sjálf-sagt, að fjvn. athugi sem fyrst, hvað unnt sé að gera í þessu máli.

***Sigurjón Á. Ólafsson:** Við Alþfl.menn höfum ekki látið til okkar heyra í þessu máli til þessa. Ég vil taka fram, að þau fáu orð, er ég læt um það falla, tala ég frá eigin brjósti, en ekki f. h. flokksins.

Í nefnd þeirri, er um málið hefir fjallað, á Alþfl. engan fulltrúa. Nú hefir n. afgr. málið, sem sjá má af skjölum, sem fyrir liggja, og lagt til, að frv. verði samþ. í öllum aðalatriðum.

Ég álit, að mjög orki tvímælis, hvort eigi að ganga inn á þá braut, sem gert er með stofnun brúasjóðs. Brúagerðir hafa á undanförunum ár-um verið komnar undir ákvörðunum Alþ., og verður ekki annað séð en að Alþ. haf séð nauðsyn þessara framkvæmda og veitt fé til brúabygginga á ýmsum stöðum í landinu. Þessi krókaleið, sem hér er farin, að mynda sjóð af vissu innflutningsgjaldi, er síðan verið varið til brúagerða, er óþörf. Ég held, að treysta mætti Alþ. til þess, að það sæi nauðsyn þessa máls á hverjum tíma og veitti fé til brúabygginga eins og áður. Auk þess tel ég mikið vafamál, hvort rétt sé að auka benzínskattinn. Lítrinn af benzíni kostar nú 49 aura, og það verð getur ef til vill ekki staðið nema stuttan tíma, þar sem vænta má, að flutningsgjald af benzíni fari enn hækkandi. Það má ef til vill segja, að í eyrir sé ekki mikil upphæð, en hvert hár gerir skugga, og ég býst við því, að þeir, sem halda uppi bifreiðaflutningum, telji, að mælingin sé þegar fullur og að erfitt sé að halda uppi slíkum samgöngum nema hækka flutningsgjöldin.

Þess má og geta, að þegar benzínskatturinn

var lagður á upprunalega, var ætlunin að verja honum til malbikunar á vegum, þ. e. að gera vegina svo tryggja, að ekki þyrfti árlega að verja jafnmiklu fé til viðhalds og áður. Það var einnig haft í huga, að skapa atvinnu við þessar vegagerðir fyrir fjölda atvinnulausra manna.

Til brúargerða þarf óumflýjanlega allmikið af erlendu efni. Hv. frsm. benti á, að töluvert þyrfti af járn, en sú vara er lítt fánleg á þessum tímum, og ekki nema fyrir okurverð. Sama máli gegnir um sement, sem nota þarf í stöpla o. fl. Hvortveggja þýðir aukin gjaldþyrísútgjöld. — Þegar þetta er athugað, er álitamál, hvort rétt sé að hraða þessu máli.

Ég er þess fullviss, að Alþ. gerir á hvaða tíma það, sem unnt er, til þess að hraða smíði brúa, en á meðan stríðið stendur, má búast við, að miklir erfiðleikar reynist á slíkum framkvæmdum. Ég álit því, að Alþ. eigi að veita fé til brúargerða eins og hingað til og ákveða, hvernig þeim framkvæmdum skuli hagað, en að það eigi ekki að fara að leggja skatt á þessa vöru, sem þegar er mjög dýr og reynzt getur erfitt að fá.

Ég læt svo útrætt um þetta frá minni hálfu; ég mun greiða frv. atkv. til 3. umr. og sjá, hvernig þá talast til um samþykkt þess.

***Magnús Jónsson:** Ég vil aðeins fara fáum orðum um þetta mál, þótt það hefði átt betur við að gera það við 1. umr. — Ég vil aðeins segja, að ég get ekki fylgt þessu frv. Með því að fara inn á þessa braut, að leggja á ákveðinn skatt til ákveðinna verka, er raunverulega verið að draga úr fjárráðstöfunum Alþingis. Ég er ekki heldur í minnsta vafa um það, að verði þessi leið farin nú, muni verða haldið áfram, og erfiðara mun reynast að kippa í liðinn aftur. Síðan þetta frv. kom fram í fyrra, hefir þegar komið fram annað frv. í svipuðu formi, um hækkun innflutningsgjalds af vini og tóbaki. Það er sagt, að sú hækkun sé ekki stórvægileg, og er þó gert ráð fyrir að hún nemi samtals um 100 þús. kr., sem síðan á að verja til íþróttamála. Á sama hátt mætti finna einhverja tekjuöflunarleið og verja því, sem inn fengist, til jarðræktar; það er nóg til af þörfum verkefnum, sem framkvæma þarf, og ég efa ekki, að hugkvæmni þm. yrði mikil í þessu efni, ef einu sinni væri byrjað á þessu. Ég segi eins og hv. 2. landsk., að ég er feiminn við að hækka benzínskattinn eins og nú standa sakir, en hitt er þó verra, ef Alþ. gengur inn á þessa braut. — Að visu má segja, að það hafi verið gert, þegar benzínskatturinn var fyrst lagður á, en þar var þó fast orsakasamband á milli, því að hann var lagður á með það fyrir augum, að gera bifreiðumferð greiðari en nú er og jafnframt ódýrari í reynd. Því að það mun mega staðhæfa það, að ef allir vegir væru malbikaðir hér á landi, myndi ekki dýrara að aka um þá með dýra benzinu en það væri að aka eftir gömlu vegunum með ódýra benzinu.

Það hafa komið fram 2 brtt. við þetta frv. Ég þori ekki að segja um það, hvort þær eru til bóta eða ekki, en þær slá því báðar föstu,

að enda þótt þessi brúasjóður yrði stofnaður, eigi ekki að létta fjárveitingu til brúargerða af fjárl.

Ég er hlynntur brúargerðum og skal í lengstu lög fylgja því, að fé sé veitt í fjárl. svo sem frekast er unnt á hverjum tíma, en ég mun greiða atkv. bæði gegn þessu frv. og hinu frv., sem ég minnst á áðan, vegna þess að ég er mótfallinn þeirri aðferð, sem þar á að beita.

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Ég þarf litlu að svara hv. 2. landsk. Hann sagðist treysta Alþ. til þess á hverjum tíma að sjá þörf brúargerðanna og veita fé til þeirra. Hvernig stendur þá á því, að brýrnar á Skjálfandafljót, Þverá og Markarfljót, Klifanda og aðrar ár í Skaftafells-sýslu hafa verið byggðar fyrir lánsfé, en ekki veitt fé til þeirra? (SÁÓ: Alþ. heimilaði lántöku til brúargerðanna). Já, það var tekið lán, vegna þess að ríkið treystist ekki að leggja fram svo mikið fé í einu, sem þurfti til þessara mannvirkja. Við höfum því ekki nema um tæver leiðir að velja; önnur er sú, að auka saman á mörgum árum fé til þessara framkvæmda, en hin er sú, að taka lán. Við fáum ekki í einu hundruð þúsunda veitt í fjárl. til brúargerða. (MJ: Það fáum við heldur ekki á einu ári með þessu móti). Til þess þyrfti að spara mjög á öðrum liðum, — en hvað vill hv. 1. þm. Reykv. spara? Ekki vill hann láta afgr. fjárl. með tekjuhalla fremur en ég, og ekki má hann heyra nefnda aukna tolla né skatta. Hvaðan vill hann þá láta féð koma? Nú er það svo, að flestir eru mótfallnir frekari lántökum; þá er þessi eina leið eftir, sem frv. felur í sér.

Hv. 1. þm. Reykv. gerir mikið úr því, að hér sé verið að leggja á ákveðinn skatt í ákveðnu augnamiði. Jafnframt jataði hann, að þetta hefði verið gert áður með benzínskattinum, en það taldi hann þó skipta öðru máli, vegna þess að sérstakt samband væri þar á milli skattsins og þeirra framkvæmda, er fyrir hann ætti að vinna. En mér er spurn, — fara bílarnir ekki yfir brýrnar og koma þær ekki að jafngóðum notum og vegirnir? Kemur það ekki bílunum að gagni, að vegurinn milli Austurlandsins og Norðurlandsins stýttist um 82 km., eða um heila dagleið, svo að ég taki aðeins dæmið um brúna á Jökulsá á Fjöllum?

Hv. þm. blöskrar að hækka benzínskattinn um þennan eina eyri, en ég vil í því sambandi leyfa mér að benda á, að benzínskatturinn er lægri hér en annarstaðar, en vegirnir eru stórum verri. Því er benzínskatturinn einn af þeim skattstofnum, sem óhætt er að hækka, og þörfin fyrir að bæta samgöngurnar innanlands er brýn.

Eins og ég sagði áðan, held ég ekki fast á því, hvort miðað er við 20 þús. kr. eða 30 þús. kr. brúargerðarkostnað við framlag úr brúasjóði. En þegar þess er gætt, að eftir er að brúa margar stórar, sem ætlað er að kosti yfir 30 þús. kr., og að kostnaður samtals muni nema yfir 2 millj. króna, en hátt á annað hundruð brýr eru óbyggðar yfir smærri ár, álit ég, að framlögum úr brúasjóði heri að verja til byggingar hinna stærri brúa, en að með venjulegri fjárveitingu í fjárl. megi þoka áfram byggingu hinna smærri,

— Ég myndi álíta heppilegra að miða framlag við 30 þús. kr. kostnað, en er ekki fast í hendi, þótt farið verði niður í 20 þús. kr., þegar veita á framlag úr sjóðnum.

***Sigurjón Á. Ólafsson:** Hv. frsm. telur enga leið aðra en auka saman á mörgum árum til brúagerða. Hann færði engar röksemdir fyrir þessari staðhæfingu sinni. (PZ: Það er reynsla undanfarinna ára). Það er að visu rétt, að í fjárlfrv. er ekki ætluð stór upphæð til brúagerða, en það er vegna þess, að brúagerðirnar eru eitt af þeim verkum, sem lítt mögulegt er að hrinda í framkvæmd eins og nú standa sakir vegna gjaldeyrisvandráða. Slikt þarf engan að undra. Hitt er vantraust á Alp., að það sjái ekki nauðsyn á brúagerðum og veiti til þeirra fé á hverjum tíma eftir því sem ástæður leyfa. Það hafa ýmsar stórar verið brúaðar fyrir þein framlög úr ríkissjóði, svo sem Ölfusá, Þjórsá og Hvítá í Borgarfirði. Ég efa ekki, að Alp. muni framvegis veita fé til þessara þörfu framkvæmda, þegar þess er kostur.

Hv. frsm. sagði, að benzínskatturinn væri lægri hjá okkur en annarstaðar, en hann gat ekki um, hve hátt benzínverðið er orðið hér. Ég ætla, að það sé nú orðið hærra hér en í öllum nálægum löndum, vegna hins mikla aðflutningskostnaðar. Og hver hækkun kemur niður á almenningi í hækkuðum fargjöldum og flutningsgjöldum, hvort sem sú hækkun stafar af hækkuðu aðflutningsgjaldi eða sköttum.

Ég get tekið undir það, sem hv. 1. þm. Reykv. sagði áðan, að það sé hægt að byrja á þessum smáálögum, — en hvar verður hætt við slíka stefnu? Nóg eru verkefni, sem biða framkvæmda.

***Jóhann Jósefsson:** Ég skal ekki fara mörgum orðum um þetta mál, og eiginlega virðist mér, að það sé ekki aðaldeiluefnið, heldur hitt, að nú strax, þegar búið er að samræma tolla og semja nýja tollskrá, á að skapa nýja tolla í ákveðnum tilgangi. Fyrir skemmstu var svo komið, að aðflutningsgjöldin voru orðin með svo mörgum heitum, að það mátti kallast fróðleiksgrein út af fyrir sig að kunna þar skil á. Það var viðskiptagjald, verðtollur, vörugjald o. s. frv. Menn sýndu alveg ótrúlegt hugvit að finna sakleysisleg nöfn á álögurnar, til þess að þær gengju betur í fólk. —

Nú, eftir að millipinganefnd í tolla- og skattamálum hafði lokið við að semja tollskrána, hefði mátt vænta þess, að horfið væri frá þeirri stefnu að dengja á hækkuðum tollum og gjöldum undir því yfirsíni, að það væri gert í ýmskonar gagnlegum tilgangi, en sem allt bar þó að sama brunni: að hækka byrðar almennings. En strax á næsta þingi eftir að tollskráin hafði verið samin er sýnt, að sumir þm. hafa ekki í huga að hverfa af þessari tvíraðu braut, heldur á nú að byrja á nýjan leik. Nú á að leggja sérstakan skatt á benzin og byggja fyrir það brýr, og í öðru frv. er lagt til að leggja sérstakan skatt á munaðarvöru til gagnsemi fyrir iþróttirnar. Það væri hægt að hefja óendanlega upptalningu þarfra framkvæmda, sem tengja mætti við hinar

ýmsu álögur. En þetta er vandræðaleið, því fremur sem þess var vænt, að með samningu hinnar nýju tollskrár væri þessi tekjuöflunarleið komin í nokkurn veginn fastan farveg. Þegar tollskráin nýja var lögð fyrst fram, var því haldið fram af formælendum hennar, að með henni væri ekki verið að hækka aðflutningsgjöldin, en reynslan hefir sýnt, að eftir að farið var að heita henni hafa tollar og gjöld verið hækkuð á mörgum vörum til nokkurra muna. Ég held þetta hafi fyrst verið viðurkennt í ræðu hæstv. viðskmrh. við 1. umr. fjárl., að tollskráin mundi hækka þó nokkuð tolltekjur ríkisins, m. ö. o., að ríkið mætti vænta sér meiri tekna en áður, miðað við jafnmikinn innflutning. Mér virðist, að einhverstaðar verði að staðnæmast á þessari braut, á m. k. 1—2 ár, og hlifa gjaldþoli manna. Ég vil benda hv. flm. á, að hversu brýn sem þörfin er fyrir brúargerðir, er ekki þar með sagt, að þær megi útiloka margt, sem óumflýjanlegt er að framkvæma, og langt frá því, að aðrir landsmenn, sem minna sakna brúnna, séu búnir að telja fram sínar þarfir. Ég vil beina þeirri spurningu til þeirra, sem nú vilja hækka benzínskattinn í þessum sérstaka tilgangi, hvort þeir séu tilbúnir að hækka ýmsar aðrar álögur til hagsbóta fyrir aðrar hliðstæðar framkvæmdir. Þeir, sem segja: Þingið á að leggja á sérstakan benzínskatt til þessa, — verða að vera við því búnir að taka undir aðrar svipaðar till. til framdráttar ýms-um nauðsynjamálum. Hvar yrði svo staðar numið á þeirri braut? Sumir vitna í það, að benzínskatturinn sé hér ekki „nema“ 13—14 au. á lítra, og hærri í flestum öðrum löndum. Ég held raunar, að við séum þar alls ekki lægstir, og miklu munar, eins og einn af hv. þdm. hefir tekið fram, hvernig vegirnir eru, sem ekið er á. Innanþæjarakstur bíla hér í Reykjavík hygg ég sé svo lágur, samanborið við erlenda taxa og allar aðstæður, að það vekur undrun. Enda veit ég af kynningu við marga bílstjóra, að afkoma þeirra er síður en svo glæsileg, og gæti sýnt það með dæmum, ef þess yrði krafizt. Við siðustu stórhækkun á benzínskattinum var það fyrirheit gefið, að hann skyldi að nokkru leyti renna til þeirra vegabóta, sem spóruðu benzin, þ. á m. til malbikunar á fjölförnustu vegum. Sumstaðar hefir verið að þessu unnið fyrir benzínféð. En ég gæti bent á héruð, sem orðið hafa fyrir álögum, sem skipta á m. k. þúsund-um króna, án þess að fá aftur eyri af því til bættra vega; þingið hefir hvað eftir annað synjað beiðnum í þá átt.

Það þótti slæmur siður, sem komst á hér á árunum, að sagt var á þessa leið: Leggja skal gjald á þetta og þetta og nota peningana í þetta og þetta, sem tiltekið var. — Frá þessu hélt maður, að horfið væri, þegar búið var að setja nýja tollskrá og taka upp í hana allar þessar álögur með viðaukum etc. Ég verð að taka undir það með hv. síðasta ræðumanni, að heppilegast sé, að þau gjöld, sem landsfólkið greiðir til landsþarfa, renni beint í ríkissjóð og þaðan aftur, samkv. ráðstöfunum Alþingis, til hagsbóta fyrir almenning, eins og réttast þykir á hverjum tíma. Þingið verður að ráða þessu.

Ég tel það fráleitt að byrja nú á nýjan leik með þessa aukabílinga. Þess vegna get ég ekki fylgt frv.

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Herra forseti! Það er ekkert undarlegt, þótt þeir kaupstaðabíingmenn, sem hér hafa talað, sjái ekki þörf á brúnum, sjái ekki út fyrir kaupstaðina, en þá ættu þeir að muna sumt annað betur. Hvernig er vörugjaldið í Vestmannaeyjum, hv. þm. Vestm.? Er það ekki aðflutningsgjald, og það af daglegustu nauðsynjum, og rennur hvert? Öll slík gjöld eiga að renna í ríkissjóð, og aftur þaðan eftir fyrirælum fjárlaga, segir hv. þm. Ágætt. En á hann ekki líka hérna litla frv. um að framlengja nú vörugjaldið í Vestmannaeyjum til hagsbóta fyrir suma útsvarsgreiðendur þar? Öll slík gjöld í ríkissjóð, taka fleiri hv. þm. undir. Mig minnir, að þeir væru ákaflaga hrifnir af því að leggja skatt á mannflutninga milli Reykjavíkur og Hafnarfjarðar til þess að lækka útsvör á nokkrum mönnum í Hafnarfirði. Það hét ekki benzinskattur, ekki byrði á almenningi, bara 25 aura skattur á farmiðann, eða 30 aura, þegar hækkað er farið, bara 50% skattur á samgöngur almennings. En þegar leggja á eins eyris skatt á benzínlítrann til umbóta á samgöngum almennings í dreifbýlinu, þar sem þingið treystir sér ekki til að leggja fram fé með öðru móti, þá setja nokkrir hv. þm. kaupstaðanna upp dókk gleraugar og segjast sjá, að þetta sé ný leið, hættulegar ógöngur, og svo vilja þeir ekkert sjá meira, því að það snertir ekki kaupstaðina. Þó að einn þessara hv. andmælenda minna eigi að heita landskjörinn þm., sér hann ekkert meira fyrir því. Sömu menn, sem voru með því að skattleggja til bæjarþarfa hvert „kollí“, sem á land er sett í Vestmannaeyjum, og vildu engar röksemdir heyra um skattinn á samgöngum til Hafnarfjarðar, fjandsömuðust út af andmælum mínum gegn honum og sögðu þá, að ég væri „kommi“, sjá nú ofsjónum yfir þessum hættulausa víðauka við benzinskattinn. Rök þeirra á slíkum grundvelli eru varla svaraverð.

Hv. þm. Vestm. var að minnast á bifreiðataxta í innanbæjarakstri í Reykjavík. Ég hef athugað dálítið afkomu þessara manna og veit, að hv. þm. mun komast að raun um, ef hann prófar, að það, sem veldur, að hún er ærið misjöfn, er ekki, að taxtinn sjálfur sé óþarflega lágur, heldur að bílarnir standa óhreyfðir mikinn eða mestan hluta dagsins. Fólksbílur hérna í Reykjavík eru allt af margir. Þetta er líkt og hv. þm. mundi vilja segja um kaupði. Ef menn hefðu alltaf vinnu og nógu langan vinnutíma, gæti kaupði lækkað. — Rök mín fyrir því, að leiðin, sem farin er í þessu frv., sé hin eina, sem nú sýnist vænleg til árangurs, vil ég ekki ítreka, meðan þeim má heita ómótmælt. Ríkissjóður hefir ekki þótt fær til að leggja fram í einu fé í nokkra stórbrú, síðan Hvítá í Borgarfirði var brúuð. Og þegar þau mál hefir borið á göma, hefir mér skilizt, að enginn þm. treysti sér til að fara fram á slíkar fjárveitingar til brúagerða, en leiðin, sem hér er valin, er sanngjörn og réttlát gagnvart öllum landsmönnum, því að umbæturnar koma öllu landsfólki að

gagni, að undanteknum íbúum Vestmannaeyja, þar sem ekkert fljót er að brúa, og nokkurra kaupstaða. Brú sú, sem fyrst er nefnd í grg. frv., yfir Jökulsá á Fjöllum, mundi stytta svo veg til Austurlands, að óhætt er að reikna með því, að hún sparaði árlega ein 13 þús. í erlendum gjaldeyri auk annars. Hún hefir að visu nokkra sérstöðu ein. Að byggja ekki þá brú er að fleygja krónunni, en spara eyrinn.

***Magnús Jónsson:** Þó að því væri að visu ekki beint til mín, sem hv. 1. þm. N.-M. sagði um vörugjaldið í Vestmannaeyjum og gjald af farmiðum milli Reykjavíkur og Hafnarfjarðar, get ég minnt hann á, að það hafði vist engum dottið í hug, að bæjargjöld skyldu öll renna í ríkissjóð og ganga svo þaðan til bæjarþarfa. Samanburður hans á þessu og benzinskatti til brúasjóðs er því út í loftið. Hinsvegar er vörugjaldið í Vestmannaeyjum ágætt dæmi, sem styður málstað okkar, andstöðumanna þessa frv. Það gjald er ekki lagt á í tilteknu, sérstöku augnamiði, heldur til bæjarþarfa almennt, eins og við teljum, að benzinskattur eigi að ganga til almennra ríkisþarfa. Eins er um tekjur Hafnarfjarðar af mannflutningunum.

Hv. þm. telur ómögulegt að byggja þessar brýr án slíkra óyndisúræða. En er það ekki eins og alltaf hefir verið? Hvaða hindranir hafa nú skapast, sem ekki voru fyrir hendi fyrr, og þó eru þegar byggðar margfalt fleiri brýr en flm. þessa frv. telja, að nú þurfi að fara að brúa! Það er eins og þeim finnist þjóðinni algerlega ofvaxið að standast álika framkvæmdir og hún hefir staðizt á síðustu áratugum. Ég vil ekki láta það á mér festa, þótt sagt sé, að ég sé á móti þessum stórbrúum, af því að ég er mótfallinn fjáröflunaraðferðinni. Hún er ekki réttlát, eins og hv. þm. segir, því að mikill hluti benzinskattsins leggst á bíla, sem koma nær aldrei út fyrir takmörk Reykjavíkurbæjar. Brúargerðunum er ég raunar mjög fylgjandi. En mér finnst mega fara þar að eins og að undanförunu, þegar ríkið hefir veitt fé til þeirra framkvæmda, eða þeir, sem mestan áhuga eða hagnað hafa af brúargerðinni, tekið að sér að útvega lán til verksins. Minna má t. d. á Markarfljótsbrúna. Þetta er á engan hátt óeðlileg aðferð. Ég vildi líka benda á aðra einfalda leið til að mynda „brúasjóð“. Ríkið gæti t. d. lagt einar 50 þús. kr. til hliðar á ári í því skyni. Það eru náttúrulega ýmsir möguleikar til og flestir skárir en þetta frv., sem stefnir inn á hættulega braut.

Þegar fyrst var settur hér bifreiðaskattur, var stofnaður sérstakur sjóður til malbikunar vega. En þegar til framkvæmda kom, þótti það óheppilegt, og skatturinn rann beint í ríkissjóð, en þaðan var svo veitt fé til malbikunar, eftir ástæðum í hvert sinn. Með benzínfénu hefir þessi aðferð þó að nokkru leyti verið tekin upp aftur. Nefna má hliðstæð dæmi eins og það, er áfengis-sektir áttu að renna í menningarsjóð, þangað til auðsætt þótti, að betra væri, að þær rynnur beint í ríkissjóð, sem síðan greiddi menningarsjóði tilteknar upphæðir á ári. Skemmtanaskattur átti að ganga til þjóðleikhúss, en úthaldið varð þar minna en til stóð, og rennur

hann í ríkissjóð. Það er margreynd, en úreitt fjármálastefna, sem þetta frv. byggist á.

Ef það á endilega að koma þessu máli fram, vildi ég spyrja, hvort ekki mundi nægja að sinni, að þingið ákvæði að brúa Jökulsá á Fjöllum. Þessi hv. þm., sem var að tala af mestum hita um, að við sæjum ekkert út fyrir hagsmunasvið kaupstaðanna, — hann var nærri dottinn, svo hneykslaður var hann, — skyldi hann ekki vera ákafastur í málinu vegna þess, að brúin á Jökulsá, sem fyrst er ráðgerð, snertir kjördæmi hans og þeirra flm. allra?

Hv. 1. þm. N.-M. hélt því fram, að það væri alveg hliðstætt samband milli þarfa bifreiða-umferðarinnar og malbikunar eins og milli þarfa bifreiðaumferðar og brúargerða. Ég vil náttúrlega ekki deila um þetta svona almennt; þannig rök mætti fyrir því t. d. að gera þráðbeinan veg héðan til Akureyrar í sparnaðarskyni fyrir þá, sem þangað aka. Hitt er áreiðanlega meiri fengur fyrir bileigendur, að leggja betra slitlag á allra fjölförnuasta veginna.

Ég vil fullyrða það, að benzínskatturinn er langtum hærrí hér en í nágrannalöndum og kannske hærrí en í nokkru öðru landi í veröldinni. Þar nægir alls ekki að líta á það, hve hár hann er á hverjum lítra, heldur hve mikill hann verður að meðaltali á t. d. 100 km. akstri. Þá hljóta vegirnir eða vegleysurnar hér að hækka hinn raunverulega skatt óskaplega, samanborið við lönd með góða vegi, slétta eins og fjallagólf. Auk þess sjá þau lönd almenningi fyrir enn betri og ódýrari samgöngum með járnbrautum og styrkja þær samgöngur víða með stórfé. Hér er ekkert slíkt til samanburðar.

Ég þykist skilja, að Jökulsárbrúin og stytting leiðarinnar til Austurlands sé höfuðatriði fyrir flm. þessa máls, og þeir telja, að bilferðir þangað séu of dýrar eins og er. Ég geri ráð fyrir, að þingmenn séu menn í hagsýnna lagi. Hve margir af þm. Austfirðinga koma nú riðandi til Alþingis? Skyldi það ekki borga sig betur, meðan bilum er ófært beint yfir Jökulsá? Eða þykir þeim, þrátt fyrir allt, betra en ekki að nota það bilsamband, sem Austurland hefir þegar fengið við aðra landshluta?

Mér þótti rétt, þó að við 2. umr. sé, að taka málið almennum tókum, gera grein fyrir afstöðu minni til þess í heild, og þakka hæstv. forseta, að hann átelur það ekki. Ég get ekki fallist á frv., en ég skil ákaflega vel þá menn, sem bera fyrir brjósti samgöngur fjarlæggra héraða. Ég get ekki fallist á aðferð þessa frv. til fjárflounar, því að hún leiðir í þær ógöngur, sem við höfum áður nóg af; afleiðingarnar yrðu eins óþarfar og tilgangurinn sjálfur er þarfur.

Umr. frestað.

Á 14. fundi í í Ed., 11. marz, var fram haldið 2. umr. um frv. (A. 9, n. 72, 84).

*Páll Hermannsson: Ég hafði kvatt mér hljóðs á föstudaginn, þegar þetta mál var hér til umr. Var þá búið að ræða málið svo mikið, að ástæða hefði átt að vera til, að það væri fullrætt. En mér þykir rétt að gera örfáar aths. við ýmislegt, sem þá bar á góma um málið.

Fyrst og fremst vil ég þakka hv. samgmn. fyrir að hafa vísað þessu máli áfram og fyrir að vilja leggja til, að frv. yrði samþ., því að ég hygg, að hér sé um gott mál að ræða og vel farið, ef það kemst tafarlaust í gegnum þingið.

Það leyndi sér ekki, að sumir hv. þdm. lögðu heldur á móti málinu, eða a. m. k. fannst þeim þeir ekki vera við því. Þúrnir að samþ. það. Báru þeir fram ýmsar ástæður fyrir því. Virtist mér þó, að þessir hv. þm. vildu stuðla að því, að byggðar yrðu brýr yfir vötnin svo fljótt og ört sem getan leyfði það. Hv. 2. landsk. virtist finna það helzt að þessu frv., að það legði nýjan toll, nýjar byrðar á þá, sem nota samgönguleiðirnar og samgöngutækin, bifreiðarnar. Þetta er rétt, þetta er örliðill skattur á þá menn, en ég vil halda því fram, að einstaklingarnir verði ekkert varir við hann; hann er svo lítil. Þó safnast, þegar saman kemur. Hvað skyldi það t. d. hafa orðið hár benzínskattur, ef það hefði verið reiknað sem benzínskattur, sem lagður var á samgöngurnar á milli Reykjavíkur og Hafnarfjarðar hérau um árið? Það hefði ekki orðið 1%, heldur 100%, þegar fargjöldin voru hækkuð um 50%. Ég held, að hv. 2. þm. Reykv., sem lýsti því annars yfir, að hann væri málinu fylgjandi, sé alveg óhætt að ganga út frá því, að enginn verði ónotalega fyrir barðinu á þessum skatti.

Hv. 1. þm. Reykv. setti það út á frv., að með því væri verið að binda tekjur ríkissjóðs í ákveðnu augnamiði. Þetta er rétt, en það er ekkert einsdæmi. Ýmsar tekjur ríkissjóðs eru fastbundnar í fjárframlög í þarfir landsmanna og gagnleg málefni, og fer ég ekki að telja það upp, því hann er því jafnkunnugur og ég. Sami hv. þm. benti líka á, að það skapaðist ekkert nýtt fjármagn við þetta. Það er rétt, landsmenn aura þarna saman, eins og þeir gera í fjölmörgum tilfellum, t. d. eins og með happdrættinu, sem rekið er til að byggja fyrir húsnæði handa háskólanum. Ég held, að það sé misskilningur, að þessi nýi tollur þyrfti að koma niður á bilstjórunum. Ef það yrði svo í framkvæmdinni, þá væri það rangt, því þessi tollur á að koma niður á þeim, sem nota veginna og samgöngutækin, hann á að leggjast á umferðina, og hann kemur hvernig réttlátur niður en einmitt þar.

Menn segja, að benzín sé eins dýrt eða dýrara hér en í öðrum löndum. Það má vel vera, en það er víst, að umferðin um landið, bæði fólks- og vöruflutningar, sem fara fram með aðstoð benzínsins, eru ódýrari en nokkrir aðrir flutningar á landi. Það er enga flutninga hægt að fá líkt því eins ódýra, ef um nokkrar vegalengdir er að ræða, og með bilunum. Og það er spá mín, þótt ég sé enginn spámaður, að með tímanum muni fara svo, að kostnaðurinn við viðhald á vegakerfinu muni færast yfir á umferðina, enda fer bezt á því.

Þá hafði hv. þm. Vestm. það einkanlega út á frv. að setja, að með því væri farið að hrófla við nýjustu tollal. og þar með sótt inn á sömu braut og áður var, þegar tollafyrirmælin var að finna hingað og þangað, en ekki í ákveðnum lagabálki. Ég býst nú við, að einhverntíma verði

að breyta tollskránni, en ég tel, að í þessu tilfelli sé tollskránni, strangt tekið, alls ekki breytt. Tollskráin sjálf telur toll af benzini aðeins 8,96 aura, en raunverulega er ákvæðin um benzintoll að finna í 27. gr. tollskrárinnar, þar sem getið er um, að enn skuli gilda ákvæðið um aukabenzintoll, sem sett var í 1. árið 1932 og breytt árið 1933. Þessum aukabenzintolli er einungis varið til vegagerða. Því vill þannig til, að þótt frv. verði samþ., þá breytir það engu í sjálfri tollskránni.

Hv. þm. Vestm. gat um, að til væru byggðarlög á landinu, sem hefðu haft kostnað af þessum benzinskatti, án þess að fá nokkuð í staðinn. Þótt svo væri, finnst mér, að slíkar undantekningar eigi ekki að standa í vegi fyrir almennu reglunni, ef hún er talin heppileg, og það verð ég að telja, að sú regla sé, að láta umferðina bera uppi vegagerðina að allverulegu leyti um þetta strjálbýla land, sem annars mun verða erfitt að láta fá viðunandi vegakerfi.

Ég vildi mega vona, að þrátt fyrir það, að ýmsir hv. þm. þykjast sjá ýmsa agnúa á þessu frv., þá fái það samþykki hér og afgreiðslu frá þinginu. Þótt ég viti, að það gerir ekki stórt strík í reikninginn að byrja með þessu frv., þá vænti ég, að þegar fram í sækir, verði það að gagni. A. m. k. styrkir það nú þær veiku vonir, sem þeir menn hafa, er vantar þessar samgöngubætur, brýrnar, um að innan skamms fáið úr þeirri vöntun bætt. En reynsla undanfarinna ára og útlitið framundan er á þá leið, að slíkar vonir munu verða daufar hjá mönnum, einkum um það, að brúuð verði stórvötn.

*Jóhann Jóséfsson: Herra forseti! Það voru aðeins örfáar aths., sem ég vildi gera, og skal ég ekki teifa lengi fyrir gangi málsins. Að visu hefir hv. 1. þm. Reykv. að mörgu leyti tekið af mér ómakið. En ég vildi þó að nýju áréttu það, að samlíkingar þær, sem hv. 1. þm. N.-M. var með í ræðu sinni síðast, þegar málið var til umr. hér, voru heldur úr lausu lofti gripnar, en það hefir hv. 1. þm. Reykv. einnig bent á. Hv. 1. þm. N.-M. réðst sérstaklega á vörugjaldið til Vestmannaeyjakaupstaðar og bifreiðaskattinn til Hafnarfjarðar og taldi það hvortveggja hliðstætt þessum sérstaka skatti á benzinið. En þegar þess er gætt, að mínar aths. voru aðallega við „forms“hlið málsins, þá er auðsætt, að hv. þm. hefir valið sér óheppilegar samlíkingar. Hvortveggja þessi álög eru alveg hliðstæð öðrum gjöldum til kaupstaðanna, svo sem útsvörum, fasteignagjöldum o. s. frv., sem bæjarsjóður hefir sínar tekjur af, en þeim er ekki fyrirfram ráðstafað, heldur er það á valdi bæjarstjórnar, hvernig þeim er ráðstafað í fjárhagsáætlun fyrir bæinn, alveg á sama hátt og fjvn. Alþingis og Alþingi ráðstafar tekjum ríkissjóðs til nauðsynlegra framkvæmda og í þann kostnað annan, sem ríkissjóður þarf að standa straum af.

Það, sem ég hefi á móti frv., er það, að hér er að nýju gengið inn á þá braut, sem mér skildist, að væri látið í veðri vaka, þegar tollskráin var samþ., að ætti að hverfa frá, sem sé að henni væri breytt með því, að aukatollar væru settir á vörur undir ýmiskonar yfirsíkin. Að þessu var

þegar búið að gera allt of mikið, að flestra dómi, og ætti ekki að nýja að ganga inn á þessa braut, þegar loks er búið að koma tollakerfinu öllu í eina heild, enda er eðlilegast, að öll aðflutningsgjöld séu tekin saman í eina heild, svo að leita þurfi ekki hér og hvar að þeim álögum, og ekki verði farið að leggja á vörur nýja tolla á allt öðrum grundvelli. Hitt, sem hv. 2. þm. N.-M. talaði um, að ég teldi, að með þessu væri tollskránni breytt, er minna atriði. Að tollskránni verði breytt, getur alltaf komið fyrir, eins og ég hefi t. d. gert eina tilraun til á þessu þingi. Það er ekki eins og þetta mál sé einsamalt á ferð, að því er snertir þetta „princip“-brot, heldur eru a. m. k. 2 önnur frv. á leiðinni gegnum þingið, sem stefna í sömu átt. Annað er um álögur á áfengi til ágóða fyrir íþróttir, en hitt er um álögur á rafveituskuldir til ágóða fyrir tilvonandi rafveitur. Þannig gæti svo gengið koll af kalli, að hægt væri að finna ný tilefni, því mörg verkefni kalla að. T. d. tel ég, að gera þurfi sem fyrst ráðstafanir til að fjölga talstöðvum í fiskibátum. Væri ekki ólíklegt, að þeir menn, sem að áður nefndu frv. standa, teldu ekki illa fallið að leggja skatt á oliu og salt, eða aðrar nauðsynjavörur, til ágóða fyrir talstöðvarnar. En ég er ekki á þeirri skoðun, að slíkt sé heppilegt. Ég tel, að jafnvel talstöðvarnar, sem þó eru mjög aðkallandi, verði að hlíta þeirri reglu, að fjárframlög fáið til þeirra úr ríkissjóði, þegar slíkt þykir fært, og sama tel ég, að ætti að gilda um brúargerð.

Hv. 1. þm. Reykv. lét þess getið, sem íbúar Rangárvallasýslu hafa gert til að hrinda sínum brúabyggingum í framkvæmd. Sýslubúar hafa sameinast um framkvæmd verksins þannig, að ríkissjóður tekur féð að láni hjá þeim, en þess er afllað með lántökum innan héraðsins, og svo dreift yfir mörg fjárlagatímabil. Þeir menn finna mest til brúaskortsins, sem í héruðunum búa, og þeir hafa komið auga á þessa leið. Ég drep aðeins á þetta sem dæmi þess, að menn sjá aðrar leiðir færar en nýja tolla á nauðsynjavörur.

Ég vil svo geta þess að lokum, að þótt ræða hv. 1. þm. N.-M. sækti mjög í þá átt að reyna að brennimerkja mig og fleiri hv. þm. sem sérstaka fjandmenn brúargerða, þá er það alger misskilningur. Það er ekki vegna þess, að við séum á móti þessum framkvæmdum, að við erum á móti frv. Síður en svo. Það, sem við höfum á móti því, er aðferðin, sem hafa á til að ná inn fénu, en hún opnar leið til þess, að menn fari að hafa þessa aðferð á fleiri sviðum. Þá er á ný kominn á sami tvístringurinn hvað þessar álögur snertir og búið var að koma á síðustu 5 árin, en ætlað var til, að horfið væri frá með samningu síðustu tollskrár.

*Magnús Jónsson: Ég skal ekki tala lengi. Hv. 2. þm. N.-M. sagði, að það væri ekki óalgenget að ráðstafa þannig fyrirfram til ákveðins verks ákveðnum hluta af tekjum ríkissjóðs, en hann nefndi ekkert dæmi annað en happdrættið. En þetta er engin hliðstæða. Hapdrættið er algerlega sjálfstæð stofnun og þannig tekjuöflunar- aðferð, að hverjum og einum landsmanna er

frjálst að taka þátt í því. Það má segja, að það sé sniðug aðferð til að vinna verk með frjáls- um samskotum landsmanna, en ríkissjóður hefir ekki haft neinar aðrar tekjur af þessu fyrir- teki en litilsháttar skatt, sem rennur til hans.

Mér er það jafnóskiljanlegt eftir ræðu hv. 2. þm. N.-M., hvaðan þetta fé á að koma. Þetta á að vera mjög litill skattur, en hann er samt áætlaður 70 þús. kr. á ári. Hann á ekki að koma niður á bilstjórunum, og þeir, sem bílana nota, eiga ekkert að vita af honum. Hvaðan eiga þá þessi 70 þús. eiginlega að koma? Annað- hvort hlýtur skatturinn að lenda á þeim, sem eiga bílana, eða þeim, sem í þeim aka.

Ég vil nú sjá, hvernig þessu máli reiðir af við þessa umr. Ef það heldur áfram, mun ég við 3. umr. koma með brtt., sem færir málið í eðlilegri farveg, ef d. á annað borð ætlar að afgr. það í einhverju formi, og mun ég þá á sínum tíma gera grein fyrir þeim brtt.

ATKVGR

1. gr. samþ. með 9:4 atkv.
2. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.
- Brtt. 84 samþ. með 12 shlj. atkv.
- 72, svo breytt, samþ. með 11 shlj. atkv.
3. gr., svo breytt, samþ. með 9 shlj. atkv.
4. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.
- Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
- Frv. vísað til 3. umr. með 9:2 atkv.

Á 16. fundi í Ed., 13. marz, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 17. fundi í Ed., 14. marz, var frv. aftur tekið til 3. umr. (A. 106, 121, 131).

Of skammt var liðið frá úthýtingu brtt. 131. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

***Magnús Jónsson:** Eins og ég gat um við fyrri umr. málsins, þá get ég ekki felld mig við þann grundvöll, sem þetta frv. er byggt á, sem sé þann, að leggja sérstakan skatt á i sérstöku skyni, svo að í raun og veru sé verið að koma upp svo og svo mörgum smáum ríkissjóðum. Ég held, að það sé eðlilegast, að allar ríkistekjurnar séu látnar renna í einn ríkissjóð og ráðstafað þaðan á fjárl. hvers þings.

Ég ber fram brtt. við þetta frv., ekki út frá því, að ég er ekki samþykkur þessari aðferð, heldur út frá því, að frv. hefir náð samþykki meiri hl. hv. þdm. Frv. mun því halda eitthvað áfram, svo ég hefi aðeins í brtt. mínum á þskj. 121 viljað stínga upp á nokkuð annari notkun fjárisins, ef það er á annað borð meiningin að fara inn á þessa braut, að afla þessara sérstöku tekna og ráðstafa þeim á sérstakan hátt. Brtt. minar, þó þær séu þrjár, ganga út á eitt og hið sama, að skipta því fé, sem aflast með auknum benzinskatti, þannig, að helmingurinn fari til þess, sem hið upprunalega frv. ætlast til, að auka saman í stórar brýr, en hinum helmingnum sé varið til malbikunar á götum í kaupstöðum landsins. Ég tel eðlilegt, að fénu sé þannig varið, þar sem það er vítað, að meginþunginn af þessu, hvort sem hann telst mikill eða litill,

leggst á bifreiðar einmitt í kaupstöðunum, enda er þar líka ákaflega mikil þörf á umbótum í þessu efni. Það má segja, að það sé mjög áriðandi að brúa stórvötn, en það má alveg eins segja um hitt verkefnið. Það er ákaflega dýrt og erfitt fyrir bæina að gera göturnar þannig úr garði, að viðunandi sé, þar sem það hefir sýnt sig, að þar, sem um verulega umferð er að ræða, þá er ekkert, sem dugir annað en malbikun eða steinsteypa. Ég held, að menn hafi yfirleitt hallazt að því að gera göturnar þannig úr garði, að malbika þær. Það hafa verið reyndar ýmsar aðferðir hér í Rvík, en þær hafa allar reynzt ófullnægjandi, nema malbikun eða steinsteypa.

Hér er um svo fjárfrekar umbætur að ræða, en hinsvegar mjög nauðsynlegar, að það má segja, að þær séu eins erfiðar fyrir bæina eins og það er fyrir ríkissjóðinn að koma upp stórbrúm. Mér finnst því, ef menn á annað borð vilja fallast á að leggja þennan sérstaka skatt á benzin, að öll sangirnir mæli með því, að þessu gjaldi sé skipt milli þessara tveggja verkefna.

Ég skal svo ekki tefja umr. Þetta mál er mjög einfalt, og eðlilegt, að úr þessu sé skorið með atkvgr., hvort menn vilja fallast á þessa notkun fjárisins eða halda sig við frv. Mér finnst, að öll sangirnir mæli með brtt. mínum.

Brynjólfur Bjarnason: Herra forseti! Ég hefi komið fram með brtt. við þetta frv., sem eru í því fölgna, að hann sé felldur niður þessi sérstaki skattur á benzini, sem frv. gerir ráð fyrir, en það sé aftur á móti ákveðið í fjárl., að ríkissjóður leggi álíka háa upphæð og gert er ráð fyrir að fáið með þessum aukna benzinskatti í sjóð, sem nefnist brúasjóður.

Ég hefi ekki treyst mér til að greiða atkv. um þetta frv. án þess að gera þessar brtt., því sannleikurinn er sá, að hér er um tvö óskyld mál að ræða, og þegar þeim er blandað saman, þá er ekki hægt að greiða atkv. um þau. Það verður fyrst að greiða málin í sundur, áður en hægt er að greiða atkv. um þau.

Um mig er það að segja, að ég er samþykkur öðru málinu, en andvígur hinu. Ég er andvígur því, að lagður sé hærri skattur á benzin, en ég er samþykkur því, að stofnaður sé sérstakur sjóður til brúagerða. Það er einmitt sérstaklega nauðsynlegt nú, á meðan ófriðurinn stendur, að safnað sé í sjóð í þessu skyni, svo hafzt verði handa um brúagerðir með því meiri krafti, þegar hægara verður að byggja þær, vegna þess að kostnaður við efni hefir minnkað.

Ég sé ekki annað en að þeir, sem áhuga hafa fyrir því, að þetta mál nái fram að ganga, hljóti undir öllum kríngumstæðum að geta fallist á, að þessu máli sé þannig skipt í sundur, vegna þess, að það eru ekki miklar líkur til, að málið nái fram að ganga, ef svona óskyldum málum er blandað saman. Það hefir líka komið fram í d., að ýmsir eru andvígir því, að lagður sé auka-skattur á benzin, en enginn hefir mælt á móti því, að stofnaður verði sérstakur brúasjóður. Það hefir líka komið fram það álit manna, að það væri rangt að fara inn á þessa braut, að binda þannig með sérstökum l. ákveðna skatta,

sem ætlað er að ganga til ákveðinna framkvæmda, svo með því væri aftur horfið að því ráði, sem áður átti sér stað, að það voru óteljandi skattal, þar sem ákveðið var, að þessi og þessi skattur gengi til þessara og þessara framkvæmda, í stað þess að hafa ein tollal. og ákveða svo í fjárl., hvernig þeim skuli varið.

Um þetta hélt hv. 1. þm. Reykv. hverja ræðuna á eftir annari, og hverja annari snjallari, en það bregður svo undarlega við, að þegar hann er að gera brtt. við frv., þá gerir hann enga brtt. um þetta. Eftir hans till. er þetta áfram bundið á þann hátt, sem honum fannst rangt að gera.

Hv. þm. afsakar sig með því, að búið sé að samþ. þetta í d. Það er rangt hjá honum, því það er aðeins búið að greiða atkv. um þetta mál til 3. umr. Það er ekki búið að sanna sig fyrr en búið er að greiða atkv. um það við 3. umr., hvort meiri hl. er með því eða ekki.

Hv. 1. þm. Reykv. lét í veðri vaka, að hann væri andvígur því, að lagður væri hærri skattur á benzín, en meðmæltur því, að lagt væri til hliðar fé til brúagerða. En samkv. till. hans er lagt til, að þessi viðbótarskattur á benzíni haldist. Það gæti náttúrliga hugsast, að tilgangurinn með þessari till. hv. þm. væri sá, að drepa málið, en þá hefir hann heldur ekki verið heill í áhuga sínum fyrir því, að stofnaður væri brúasjóður. Það er annaðhvort, að það er rangt, að hann sé andvígur því, að lagður sé sérstakur aukaskattur á benzín, eða það er ekki rétt, að hann hafi áhuga fyrir því, að lagt sé til hliðar fé til brúagerða.

Ég sé ekki, að neinn annar kostur sé fyrir þá, sem hafa áhuga fyrir því, að eitthvað sé gert til þess að greiða fyrir því, að fé verði fyrir hendi til nauðsynlegra brúagerða í landinu, en að breyta frv. eins og hér er farið fram á.

Þeir, sem álíta, eins og hv. þm. N.-M., að það eigi að afla fjár til þessara framkvæmda með viðbótarskatti á benzíni, geta gert sérstakar till. um það. Þeir geta t. d. komið með brtt. við tollskrána um það, hvernig afla skuli fjár til þessara framkvæmda. Það er ekkert annað en leggja stein í götu málsins, að binda það saman eins og hér er gert. Það er þess vegna af áhuga fyrir málinu sjálfu, að ég ber fram þessar brtt.

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Herra forseti! Við 2. umr. frv. varð sú breyt., að samþ. var eftir till. vegamálastjóra, að úr þeim sjóði, sem ætlað er til, að myndist af viðbótarskattinn, verði byggðar brýr, sem kosta allt niður í 20 þús. kr. Með því er ætlað til, að sjóðnum sé varið til að byggja brýr, sem eftir ætluð vegamálastjóra kosta 3—3½ millj. kr. Þegar tillit er tekið til þess, að hans áætlanir eru byggðar á kostnaðinum eins og hann var fyrir strið, þá mun vera óhætt að miða við hærri töluna, 3½ millj. kr.

Innflutningsgjaldið af benzíni, sem ætlað er til að náist með þessu móti, mun nema 70—80 þús. kr. á ári, ef miðað er við það, sem verið hefir undanfarið, en eins og nú er, eða eftir að skömmtunin komst á í haust og bílanotkunin

var takmörkuð, þá mun það nema í kringum 50 þús. kr. á ári, ef miðað er við benzinnótunina á mánuði og teknir til samanburðar sömu mánuðir undanfarin ár, en benzinnótunin er mismunandi eftir því, hvaða mánuður er.

Nú gerir hv. 1. þm. Reykv. það að till. sinni, að helmingnum af þessari upphæð sé varið til malbikunar vega. Ef upphæðin rennur öll til brúagerða, eins og lagt er til í frv., þá mun það taka 50 ár, með 70 þús. kr. á ári, að brúa allar þær ár, sem gert er ráð fyrir að verja fénu til að brúa, en ef miðað er við skömmtunina, þá tekur það 70 ár. Þetta þýkir hv. þm. allt of mikill hraði. Hann sér það réttilega, að það er þörf á að malbika götur í kaupstöðunum, svo hann vill láta það komast að hér. Ég er samþykkur því, að þörf er á að malbika götur í kaupstöðunum, en hv. þm. ætti þá að koma með till. um að hækka gjaldið upp í 2 aura á lítra. Ef hann hefði komið með slíka till., þá er ég ekki frá því, að ég hefði getað gengið inn á hana. Ég veit þó ekki, hvað n. segir um það, svo ég get ekki talað fyrir hennar hönd, en hinsvegar er ég ákveðinn í því, að mér þýkir silagangurinn fullmikill, þó gert sé ráð fyrir 50 árum, hvað þá ef gert er ráð fyrir 100 árum. Ég er því á móti till. hans í því formi, sem hún liggur fyrir í.

Hvað snertir till. hv. 1. landsk., þá er líkt um hana að segja, nema það, að þegar við flm. frv. tengdum saman benzínskatt og brýr, þá var það af þeirri ástæðu, að við sáu ekki, hvar ætti að spara á fjárl. til þess að verja í þessu skyni, því það varð þá að taka eitthvað af þeim tekjum, sem ríkissjóður hefir nú. Það varð því að reyna að finna leið til tekjuöflunar. Ef hv. þm. getur bent mér á einhverja liði á fjárl., sem megi spara, þá er hægt að tala nánar um þetta. Meðan það liggur ekki fyrir, en sú staðreynd er fyrir hendi, að þingið hefir síðastl. ár, eða síðan Hvítárbrú í Borgarfirði var reist, aldrei treyst sér til að láta svo mikið fé að mörkum til brúagerða, að hægt væri að byggja stórbrú, heldur hefir þótzt hafa nógu erfitt verkefni með höndum, að láta þær tekjur, sem ríkissjóður hefir haft á hverjum tíma, hrökkva fyrir nauðsynlegum útgjöldum, get ég ekki verið með því að taka af tekjum ríkissjóðs og verja í þessu skyni.

Annars er það oft svo hér á landi, að þó menn telji sig vera með þessu eða hinu, þá eru þeir það samt ekki. Ég man eftir því, að fyrir nokkrum árum kom ég á ákveðinn bæ, til aldraðs prests. Hann var þá nýbúinn að missa konu sína og son. Það barst margt í tal milli okkar. m. a. framtíðarlíf annarstaðar í heiminum. Ég man, að presturinn sagði: Ef ég bara mætti trúa því, að þau lifðu áfram, sonur minn og konan mín. — Þessi maður hafði starfað sem prestur alla æfi og prédikað fyrir mönnum trú á annað líf, en þegar reynslan kom til hans sjálfs, þá var hann svona.

Þeir menn, sem eru þannig settir, að þeir þurfa alltaf að vera að prédika án þess að vera í hjarta sínu sannfærðir, eru vanir að segja, þegar þeir sjá eitthvert gott mál: Ég er með þessu, — en þeir reyna bara að finna eitthvert útispijót til að drepa málið.

Þannig finnst mér hv. 1. þm. Reykv. fara í þessu máli, enda mun hann að nokkru leyti vera skapaður sem leikari.

***Magnús Jónsson:** Ég verð að játa, að ég skildi ekki upp á víst, hvort þessar upplýsingar hv. þm. stöðu beint í sambandi við brúargerðir, svo ég held, að ég leiði þær hjá mér.

Ég kannast við, að ef mín brtt. verður samþ., þá gengur verkefnið hægar, en þetta er það, sem alltaf er verið að deila um, því að einn vill fara hraðar en annar. Það þarf ekki endilega að stafa af því, að einn hafi meiri áhuga fyrir málinu en annar, heldur eru skiptar skoðanir um það, hvað sé heilbriggt og fært að fara langt. Það er enginn vandi að vera sannur framfaramaður, ef það er ekkert annað en leggja nógu mikil gjöld á. Þeir, sem vilja fara hægar, geta eins vel gert það af þeim ástæðum, að þeir telja þá betur tryggt, að framkvæmdum sé haldið áfram og hægt að standa undir þeim útgjöldum, sem þær hafa í för með sér.

Eins og ég gat um við 2. umr., þá er ekkert púður fundið með þessu frv., þó þetta gjald sé lagt á. Það má eins gera það með öðru móti. Það má eins stinga upp á nýjum gjöldum, sem gefa tekjur í ríkissjóð, til þess að standa undir þessu. Það er því ekkert púður fundið með þessu út af fyrir sig.

Mér þykir það undarlegt mjög, að heyra þennan hv. þm. halda því fram í sambandi við þetta frv., að öll stórbrúasmiði hafi verið stöðvuð, því alltaf hafa við og við verið byggðar stórbrýr. Það hefir verið byggt yfir Markarfljót, vesturvötn Héraðsvatnanna og Skjálfandaflljót. Ég man ekki eftir fleirum í svipinn, því ég hefi ekki kynnt mér þetta, en það er alltaf verið að byggja brýr. Það er augljóst, að þótt hver einstök brú kosti mikið, er hægt að gera þetta eins og aðrar framkvæmdir, að veita fé til þess á fjárlögum, en það þarf bara að aura saman til þess. Það mætti alveg eins segja, að það væri ómögulegt að koma veginum yfir Holta-vörðuheidi eða Vatnsskarð. Þetta er aldrei hægt á einu ári, og ef tekið er nógu stórt stykki, er hægt að láta sér vaxa það í augum. Það, sem þarf að gera, er bara að taka það í nógu mörgum áföngum.

Hv. þm. reiknar 50 til 70 ár fram í tímann, sem það mundi taka að brúa þessar ár. Ég held ekki, að þessi útreikningur sé til neins. Við vitum ekkert um það, hvort talað verður um þetta eftir 50 ár. Vitum ekkert, hvort benzin verður notað eftir 50 ár. Það þýðir ekkert á þessum tímum að vera með þessa útreikninga. Væri það ekki undarlegt, ef útreikningar hefðu verið um það árið 1870, hvað nú mundi verða? Það bendir líka allt til þess, að eftir 50–70 ár verði margt og mikið breytt. Ég býst við, að hv. þm. viti álíka mikið um þetta eins og hann og presturinn, sem hann átti tal við, vissu um annað líf, — það er svo margt, sem breytist.

Með því að taka þessa fjárfðunarleið eins og hún liggur fyrir ætti að vera hægt að safna fé, sem mætti nota í þessu skyni og vinna með því, og ætla ég ekki að vera á móti því, að það

yrði tekið inn á fjárlög. Sjóðurinn ætti að geta orðið tilefni til þess, að ráðið væri í verkið. Nú er útlitið þannig, að ekki eru líkur til þess, að hægt verði að fá innflutt efni til stórbrúa, svo þó að þessu yrði skipt, yrði sá hluti, sem til brúargerða félli, nægur, og með því móti er þetta komið meira í þá átt, sem ég vil, að það stefni, nfl. að féð sé greitt úr ríkissjóði í þessu skyni. Ég tel þá eina aðferð betri, og það er að bera fram till. á fjárl. um brýr og aðra nauðsynlega hluti og ræða þær á þeim vettvangi, sem heyrir til slíkum málum, sem er undir umr. um fjárl. Brýr eru ekki að neinu leyti frábrugðnar öðrum framkvæmdum, sem ráðið er í hér á landi. Þetta er alveg hliðstætt öðrum framkvæmdum ríkisins.

Ég skal svo ekki fjölyrða um þetta, en hygg, að erfitt sé að neita því, að þessar till. minar eru mjög sanngjarnar, og er ég viss um, að ef frv. yrði samþ. með þessum breyt., yrði það vinsælla en ella. Ég tel ekki heldur rétt að fara inn á þá braut að taka þannig sérstakar tekjur í ríkissjóð.

Brynjólfur Bjarnason: Ég ætla að gera aths. við ræðu hv. 1. þm. N.-M., þar sem hann segir, að ef hægt væri að benda sér á aðrar leiðir til þess að afla fjár til þessara framkvæmda, væri hann fús til þess að taka það til athugunar. Ég get strax bent á ótal leiðir til þess að afla þessa fjár, t. d. laun konungs, sem eru álika há eins og til þessa þarf, svo eru embætti með 6 þús. króna launum, sem álíka vel mættu missa sig. Eitt slíkt embætti er eftirlitsmannsembættið með bæjar- og sveitarfélögum, sem verið var að samþ. í d. rétt núna. En ég geri ráð fyrir því, að þegar til þess kemur, hvernig ætti að afla fjár til þessara framkvæmda, gætum við ekki orðið sammála, en það ætti ekki að standa í vegi fyrir því, að við getum orðið sammála um að leggja fé til brúargerða, þó eftir sé að athuga, hvernig þess skuli aflað. Ef hann álitur rétt að afla þessa fjár með því að leggja viðbótarskatt á benzin, þá á hann að koma með sérstaka till. um það. Ef honum er þetta áhugamál, á hann að fallast á, að þessi óskyldu mál verði afgr. hvort í sinu lagi, eins og til er ætlað með brtt. minni.

ATKVGR.

Brtt. 131,1 felld með 9:1 atkv.

— 131,2 kom ekki til atkv.

— 121,1 felld með 8:7 atkv.

— 121,2 felld með 8:7 atkv.

— 121,3 kom ekki til atkv.

Fr. felld með 8:8 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: IngP, JJ, PHerm, PZ, ÁJ, BSt, HermJ, EÁrna.

nei: JJós¹⁾, MG, MJ, SÁÓ, ÞP, BSn, BrB, ErlÞ.

1) JJós: Herra forseti! Ég vil gera þá grein fyrir minni atkv., að ég vil stuðla að því við afgreiðslu fjárl., að brúasjóður fái nauðsynlegt fé, en er algerlega á móti því að fara þá leið, sem hér er farin, og segi því nei.

Lagafrumvarp afgreitt með rökstuddri dagskrá.

Jöfnunarsjóður aflahluta.

Á 15. fundi í Nd., 12. marz, var útbýtt:
Frv. til l. um jöfnunarsjóð aflahluta (þmfrv.
A. 98).

Á 16. fundi í Nd., 13. marz, var frv. tekið til
l. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Af-
brigði leyfð og samþ. með 19 hlj. atkv.

*Flm. (Sigurður Kristjánsson): Sökum þess
að mál þetta er ekki nýtt hér í d., þarf ég ekki
að hafa langa framsögu. Að visu hafa komið
fram ýms atriði, er allmikla þýðingu hafa, síð-
an málið var flutt á síðasta Alp., en samt get ég
farið fljótt yfir sögu. Eðli málsins er það, að
sökum þess, að sjávarútvegurinn hefir gengið
mjög erfiðlega um mörg undanfarin ár, var svo
komið, að þeir menn, sem bundnir eru við störf
á skipum, sem hafa hlutaskipti, og voru ár eftir
ár á sömu skipunum, fóru að ganga frá að ver-
tið lokinni svo að segja með tvær hendur tómar.
Stundum fengu þeir alls engan aflahlut og
stundum mjög rýran. Nú er eðlilegt, að menn
muni trénast upp á því að binda sig við atvinnu,
sem ekki gefur neinn arð, en vera þó bundnir
við þetta starf svo mánuðum, skiptir. Það er
hægt að segja, að á slíkum atvinnuleysistímum
sem þeim, er yfir þetta land hafa gengið, þá sé
í raun og veru ekki að öðru mikilsverðu að
hverfa fyrir þá menn, sem verið hafa skipverjar
á íslenskum fiskiskipum. En það er þó svo, að
ef menn eru alveg óbundnir, þá geta þeir oft
fengið vinnu um lengri eða skemmri tíma, en
hafi þeir bundið sig við að vera á skipi, er alls
ekki um það að ræða, að þeir geti bjargað sér
með annari vinnu einn einasta dag. Þessi miklu
vandráði leiddu að sjálfsgöðu til þess, að skip-
verjar fóru að gera kröfu til þess að fá trygg-
ingu fyrir einhverju kaupi, er þeir réðu sig á
fiskiskip, og ekki var unnt að krefjast þeirra
trygginga annarstaðar að en frá umráðamönnum
útgerðarinnar, útgerðarmönnum. En nú
var svo komið, eins og kunnugt er, að mikil
fjöldi af útgerðarmönnum var einnig kominn í
fjárbrot, og þó að útgerðin vildi gjarnan setja
einhverjar tryggingar fyrir kaupi skipverja, var
það ekki hægt, nema með aðstoð lánardrottna,
því að tryggingar, sem væru settar á pappírinn
af eignalausum mönnum, myndu verða ákaflega

lítills virði, ef aflinn brygðist, en ef aflinn
bregzt ekki, þá þarf ekki á tryggingunum að
halda.

Engu að siður hefir þetta á undanförnum ár-
um orðið alvarlegt ágreiningsmál milli þeirra,
sem eiga útgerðina, og hinna, sem vinna við út-
gerðina, og af því hefir leitt, eins og kunnugt
er, að nærri lá, að útgerðin yrði algerlega stöðv-
uð yfir heilar vertíðir. Það er nú skiljanlegt, að
íslenska þjóðfélagið má ekki við því að láta
slíkt ástand haldast. En tryggingar slíkar sem
þessar er hvergi að fá, nema þá hjá lánardrott-
num útgerðarinnar, en með því líka að þessir
lánardrottmar, sem eru bankarnir, hafa alls ekki
viljað samþ. þetta, að vera ábyrgir fyrir afla-
hlut skipverja, þá er þetta mál komið í full-
komið öngbveiti. En eitt er við þetta að athuga,
sem sé að frá þjóðhagslegu sjónarmiði séð er
engu að siður hin mesta nauðsyn að tryggja
hlut útgerðarinnar sjálfar, þ. e. a. s. ekki siður
eigenda skipanna heldur en hásetanna.

Nú er það ekki einungis mín hugmynd að
koma upp einhverri stofnun, sem gæti styrkt
þessar tryggingar og séð fjölda útgerðarmanna
og sjómanna fyrir samilegum tekjustofnum í
þessari atvinnugrein, heldur eru og margir
þeirrar skoðunar, að eina ráðið til að taka
ölduganginn af sé það, ef svo mætti takast, að
hagur útgerðarinnar og þeirra, sem að útgerð
vinna, yrði tryggður á þann hátt, að láta eitt-
hvað af arði betri árunna ganga til þess að
tryggja afkomu þeirra ára, sem lakari yrðu og
aldrei þarf að efast um, að muni koma með
lengra eða skemmra millibili.

Þetta frv., sem var flutt á síðasta þingi og
lá bæði fyrir fyrri og síðara hluta þess, er til-
raun til bjargar út úr þessum þjóðfélagsvand-
ræðum, og eins og þá var tekið fram af mér
sem flm. þess, er hér um mál að ræða, sem ekki
er unnt að setja neinar afgerandi reglur um.
Tíminn einn getur leitt það í ljós, hvernig þess-
ar reglur standast; en einhverntíma verður að
byrja á þessu, ef þetta öryggi á að komast á,
og þess vegna er það, að ég flyt nú þetta frv.

Það má segja, að því hafi yfirleitt verið vel
tekið hér á Alp. að því er orðin snertir; þm.
hafa farið vingjarnlegum orðum um frv. hér á
þinginu og einnig í sjútn. Að visu hafa verið
skiptar skoðanir um einstök atriði þess, en það
er nú svo, að einkanlega þau mál, er snerta
sjávarútveginn, hafa ætíð haft langan ómaga-
háls hér á Alp., og engin mál mætt meiri tregðu

eða tortryggni en þau, er fjalla um sjávarútgerð, hjá löggjafarþingi þjóðarinnar, og það þýðir ekki að vera vanstílltur út af því. Mál-efni, sem hafa heilbrigði í sé fölgna, hljóta að sigra, ef þolinmæði er með. Ég vonast því til þess, að þessu máli verði ráðið til lykta eins og nauðsyn krefur og að það sé ómaksins vert að flytja þetta frv. og fylgja því eftir.

Ég hefi farið fram á það við sjútn. Nd., að hún flytti þetta frv. Sjútn. hefir tekið vinsamlega í málið, eins og í fyrra, og tjáði sig samþykka þessari hugmynd, en ágreiningur um einstök formsatriði hefir orðið þess valdandi, að sjútn. tók ekki að sér að flytja frv. Nú birtist þetta frv. hér í örlítið breyttri mynd frá því, sem það var í, er hv. Nd. afgr. það á síðasta þingi. En ég hefi reynt við samningu þessa frv. að samrýma það við flestallar þær kröfur, sem fram komu. Aðalaths., sem fram kom við upphaflega frv., var þess efnis, að samkv. því átti þessi trygging að verða skyldutrygging um allt landið. En þegar frv. var afgr. frá þessari d. í fyrra, var orðin sú breyt. á, að þetta var e. t. v. að meira en á hálfu leyti frjáls trygging. Nú hefi ég samið þetta frv. upp, en meiri hl. af gr. þess er alveg óbreyttur; þó hefi ég reynt að gera það þannig úr garði, að þessar tryggingar verði alveg frjálsar, ekki aðeins að þessum félagsskap manna í kaupstöðum og sveitarfélögum, þar sem útgerðarstaðir eru, sé frjálst hvort hann vill hafa þessar tryggingar eða ekki, heldur geti einstaklingar líka haft þær út af fyrir sig. Ég held, að með því að gera þessar tryggingar eins frjálsar og hér er gert nái frv. til fleiri manna en áður var, og verði það í fullu samræmi við tilgang þess. En eins og ég hefi áður sagt, getur tíminn einn leitt í ljós, hvaða form sé heppilegast. Ég hefi gengið inn á það að slá af ýmsum atriðum, sem gerðu frv. harðara og öruggara í upphafi, einmitt til þess að frelsið reyndist sem mest í frv. Ég sé ekki ástæðu til að rekja efni frv. meira en þetta, vegna þess að það var gert á síðasta Alþ., og þá fylgdi því ýtarlegri grg. en nú.

Ég vil að lokum bæta því við, að mér hafa borizt óskir frá fjölmörgum mönnum, síðan síðasta Alþ. lauk, um að ég flytti frv. aftur. Síðasta fiskiþing samþ. ályktun um að skora á Alþ. að samþ. frv. í því formi, sem það var í, er það var afgr. frá þessari d. á síðasta þingi, og frv. er nú borið fram mjög lítið breytt frá því, sem það var þá. Ég vil fara fram á, að frv. verði aftur vísað til sjútn., og ég vænti þess, ef svo er, sem ég efast ekki um, að n. meinar, að hún álíti málið þarft og gott, að þá muni líka allir þm. n. sammála um það og vilji flyta fyrir því, svo að það geti náð lögfestingu á þessu Alþ.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til sjútn. með 17 shlj. atkv.

Á 22. og 23. fundi í Nd., 26. og 27. marz, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 24. fundi í Nd., 28. marz, var frv. enn tekið til 2. umr. (A. 98, n. 189).

Frsm. meiri hl. (Skúli Guðmundsson): Sjútn. hefir haft þetta frv. til athugunar og ekki getað orðið sammála um afgreiðslu þess. Vil ég gera nokkra grein fyrir álíti meiri hl. n.

Eins og kunnugt er, þá hafa sjómenn víða í verstöðvum hér við land, sem ráðnir eru gegn hlut af afla, krafizt þess að fá svokallaða lágmarkskaupstryggingu, og hafa útgerðarmenn á ýmsum stöðum orðið að fallast á að tryggja þeim lágmarkstekjur. Nú er það hinsvegar svo, að þegar illa gengur útgerðin og hluturinn verður rýr, þá er ákaflega erfitt fyrir útgerðarmenn að taka á sig þessa kvóð. Því er það, að um það hefir verið rætt, og frv. flutt um það, að stofna svokallaðan jöfnunarsjóð aflahluta. Sjútn. er á einu máli um það, að þess sé þörf að koma á einhverskonar hlututryggingum, en hinsvegar taldi meiri hl. n., að þar sem hér væri um nýmæli að ræða og að mörgu leyti vandasamt viðfangs, þá væri æskilegt, að þetta mál fengi betri undirbúning en það hefir þegar fengið. Hv. þm. Ak. og hv. 6. þm. Reykv. telja þó fært að samþ. frv. eins og það liggur fyrir. Meiri hl. n. leggur til, að málið verði afgr. með rökst. dagskrá, sem prentuð er á þskj. 189 með nál.

Ég skal geta þess, að þetta mál kom til meðferðar á nýafstöðnu fiskiþingi, og meiri hl. þeirrar n., sem hafði málið þar til athugunar, áleit það nauðsynlegt, að málið fengi betri athugun.

Ég vil því vænta þess, að d. geti fallizt á að samþ. rökst. dagskrána á þskj. 189, og vænta flm. hennar þess, að stj. taki málið til athugunar, þannig að það geti komið fyrir næsta Alþ., svo að þá verði hægt að setja löggjöf um þetta efni.

***Sigurður Kristjánsson:** Hv. d. er þetta mál kunnugt. Það hefir legið hér fyrir til athugunar og umr. áður, og er liðið á annað ár síðan það kom fyrst fram í þessari d., sem þá afgr. það í mjög svipuðu formi og það er nú borið fram. Ég vil því vænta þess, að d. geti afgr. málið á annan hátt en hv. meiri hl. n. leggur til, eða á þann hátt, að frv. verði samþ. óbreytt eða með breyt.

Ég hefi áður gert grein fyrir nauðsyn þessa máls og þarf ekki að endurtaka það. Þetta frv. er til orðið vegna þeirra vandræða, sem skapast hafa vegna þess, að þeir, sem hafa fengið kaup sitt greitt með hlut af afla, hafa á undanförunum árum haft ákaflega rýra afkomu og hafa því ekki talið sig geta bundið sig yfir heilar vertíðir, nema fá einhverja kauptryggingu til þess að geta dregið fram lífið. Þessir menn hafa ekki á aðrar dyr að knýja en Alþ., því eins og kunnugt er, hefir bæði náttúran og löggjafinn búið þannig að sjávarútveginum, að þeir, sem teljast eiga útgerðina, eru flestir orðnir öreigar og eru þess ekki megnugir að tryggja hásetum samilega afkomu, ef aflabrestur verður. Það hefir þess vegna komið í ljós, að það verður að gripa til annara ráða

en að hefja verkföll og knýja útgerðarmenn til að gefa skuldbindingar, sem þeir geta ekki staðið við. Ég held, að þeir, sem eitthvað þekkja til útgerðarmála, séu yfirleitt sammála um, að einhverjar ráðstafanir þurfi að gera í þessu efni í líkingu við þær, sem stungið er upp á með þessu frv. Frv. hefir fengið umsagnir fjölmargra manna, og hafa þeir svo að segja allir verið því fylgjandi, bæði sjómenn og útgerðarmenn. Fiskifélagsdeildir og nú síðast fiskiþingið hafa lýst eindregnu fylgi sínu og skorað á Alþingi að samþ. frv. óbreytt. Það er rétt, sem hv. frsm. gat um, að meiri hl. sjútn. fiskiþingsins lagði hið sama til og meiri hl. hv. sjútn. hér í deildinni gerir nú. En sá meiri hl. var þannig til orðinn, að maður, sem var algerlega móti málinu, án þess þó að færa nokkur rök fyrir þeirri afstöðu sinni, varð fyrir þrábeiðni annara með þeim, sem vildu setja nefnd í málið. Í þeim meiri hl. var einnig þm., sem á sæti hér í deildinni og hefir greitt hér atkv. með málinu. Aðalfundur Fiskifélagsins lét í ljós eindreginn vilja um, að frv. yrði að lögum á þessu þingi.

Við, sem sæti eigum í sjútn., höfum skrifað undir sameiginlegt nál. um þetta mál. Allir nefndarmenn hafa lýst yfir því, bæði nú og á síðasta þingi, að þeir teldu mikla nauðsyn á slíkum lögum, aðeins skildi á um það, hvort frv. skyldi afgr. á þessu þingi eða nefnd sett til að athuga það, áður en það yrði lagt fyrir næsta þing. Ég tel að vísu mikla þörf á lögum þessum sem allra fyrst. Það væri t. d. mjög ó-

heppilegt, ef lög um þetta efni gengju í gildi, þegar aflahlutir væru rýrir, svo að strax þyrfti að taka til sjóða. Hitt væri ákaflega æskilegt, að byrja á uppgangsári fyrir útveginn, svo að sjóðunum gæti fénast dálitið í upphafi. Það eru nokkrar vonir um, að svo verði á næsta ári. Þess vegna vildi ég, að frv. yrði afgr. nú, þótt ég viti, að það er líka framtíðarmál, sem þolir að biða, sjálfs sín vegna. Yrði málið samþ. hér nú, væri það því aðeins greiði við það, ef hæstv. ríkisstj., og þá sérstaklega hæstv. atvmrh., vildi beita sér fyrir því, að það fengi afgreiðslu úr hv. Ed. á þessu þingi. Að öðrum kosti er betra fyrir málið, að rökst. dagskráin verði samþ. Við, sem barizt höfum fyrir málefnum sjávarútvegsins á undanförunum árum, erum því vanir, að biða eins lengi og þarf, þangað til góður málstaður hefir sigrað.

Ég kys heldur, að þetta mál fái góða afgreiðslu, ef ekki nú, þá á næsta þingi, en eiga á hættu, að það dagi uppi í Ed.

En ef það á ekki fyrir frv. að liggja að ganga fram nú á þinginu, verð ég að segja, að þar er um að kenna þeirri gömlu tregðu, sem við könnumst við í öllum sjávarútvegsmálum, og ég vil bæta við, — ef hæstv. atvmrh. vildi hlusta á þau orð mín —, óskeleggri framgöngu hans í þessum málum.

ATKVGR.

Rökst. dagskráin á þskj. 189, frá meiri hl. sjútn., samþ. með 16:5 atkv.

Lagafrumvörp, vísað til ríkisstjórnarinnar.

1. Rafveitulánasjóður.

Á 7. fundi í Nd., 29. febr., var útbýtt:
Frv. til l. um rafveitulánasjóð (þmfrv., A. 42).

Á 9. fundi í Nd., 4. marz, var frv. tekið til l. umr.

Flm. (Skúli Guðmundsson): Þetta frv., sem hér er flutt á þskj. 42 af mér og hv. þm. Árn. og Rang., er að mestu leyti shlj. frv., sem ég flutti á síðasta þingi, en þó hafa verið gerðar á því tvær breyt. 2. tölul. 2. gr. kveður svo á, að þar rafveitur, sem njóta ríkisábyrgðar eða ríkisláns, skuli greiða árlegt gjald í þann væntanlega rafveitulánasjóð, og er hér svo ráð fyrir gert, að það gjald skuli vera jafnhátt alla þá tíð, sem ábyrgðin eða lánið stendur, en í frv., sem flutt var á síðasta þingi, var ákveðið, að þetta gjald breyttist árlega, meðan nokkuð væri ógreitt af lánsupphæðinni.

Hin breyt. er við 7. gr. Þar er nú ákveðið, að vextir af lánum úr sjóðnum skuli vera 3%, en í frv. var svo ráð fyrir gert, að þeir yrðu jafnháir og vextir af lánum úr ræktunarsjóði á hverjum tíma.

Flestir kaupstaðir landsins, þeir stærstu, þar sem mestur mannfjöldinn er saman kominn, hafa nú fengið raforku með aðstoð ríkisins. Má gera ráð fyrir, að hin strjálbýlu héruð hafi að mörgu leyti verri ástæður til að nota sér rafvirkjunarmöguleika, þar sem framkvæmdir allar hljóta að verða þar miklu dýrari. Það sýnist því rétt að reyna að bæta aðstöðu þeirra að þessu leyti, með því að gefa þeim kost á ódýrari lánum.

Það hafa orðið miklar framkvæmdir í raforkumálum á undanförunum árum, en þetta á nær eingöngu við um kaupstaðina, þar sem bezt skilyrði hafa verið til framkvæmdanna. Viða um land eru mikil óleyst verkefni á þessu sviði, og fyrir síðasta þingi lá ósk um aðstoð ríkissjóðs til þess að dreifa raforkunni út um byggðir landsins, t. d. frá Sogsstöðinni, og raunar víðar á landinu. Á mörgum stöðum landsins eru skilyrði mjög góð frá náttúrunnar hendi til að byggja rafstöðvar, og má búast við, að á næstu árum komi fram margar óskir í þessu efni, en við flm. gerum þó ekki ráð fyrir, að hægt verði á næstunni að fara sömu leiðir og að undanförunu, að koma upp slíkum stöðvum

fyrir erlent lánsfé eingöngu, og því teljum við, að stefna beri að því að afla fjár á einhvern hátt innanlands. Okkur er að visu ljóst, að ekki muni þurfa að gera ráð fyrir miklum framkvæmdum á þessu sviði meðan styrjöldin stendur, en hún tekur vonandi enda, og er þá nauðsynlegt að halda þegar áfram þessari starfsemi.

Í frv. okkar er gert ráð fyrir, að stofnaður verði sjóður, sem á að veita lán til slíkra framkvæmda. Er gert ráð fyrir því, að ríkissjóður leggi sjóði þessum til fé, en ekkert er þó ákveðið um upphæðina í frv., en tekið fram, að það skuli fara eftir því, sem ákveðið er á fjárl. ár hvert. Væntum við þess, að Alþingi sjái sér fært sem allra fyrst að taka á fjárl. nokkurt fé í þessum tilgangi. Í öðru lagi er gert ráð fyrir árlegu framlagi frá rafveitum þeim, sem njóta ríkislána eða ríkisábyrgðar. Við teljum sjálfsagt að fara þessa leið, og jafnframt viljum við benda á það, að þótt ekki sé hægt að hefja framkvæmdir nú þegar eða halda áfram framkvæmdum, sem hafnar hafa verið, þá teljum við sjálfsagt að stofna sjóðinn einmitt nú. Við teljum, að mjög sé sanngjarnt, að þessar rafveitur, sem hafa að undanförunu notið aðstoðar ríkissjóðs, taki þegar að greiða fé í sjóðinn, því að þeir, sem hlotið hafa raforkuna áður en stríðið hófst, njóta nú þess hagnaðar að þurfa ekki að greiða verðhækkun þá, sem orðið hefir á erlendu ljósmeti og eldsneyti, að því leyti sem þeir nota rafmagnið þess í stað. Teljum við sanngjarnt, að lítið brot af þessum hagnaði verði látið ganga í sjóð til þess að greiða fyrir því, að aðrir landsmenn geti líka fengið rafmagnið til sín.

Ég sé ekki ástæðu til að fara mörgum orðum um þetta mál. Það var nokkuð rætt hér á síðasta þingi, þótt það fengi ekki þá fulla afgreiðslu, og ég geri ráð fyrir, að hv. dm. séu þær umr. í fersku minni. Vænti ég þess, að málinu verði vel tekið og það nái fram að ganga á þessu þingi. Ég get tekið það fram, að Framsfl. er allur málinu fylgjandi. En ég þykist hafa ástæðu til að ætla, að það muni einnig fá fylgi annara flokka. Á nýafstöðnum landsfundi Sjálfstfl. voru raforkumálin tekin til meðferðar og var um þau gerð samþykkt, sem birt var í Morgunblaðinu og hljóðar þannig, með leyfi hæstv. forseta:

„Landsfundur sjálfstæðismanna skorar á þm. flokksins og fulltrúa hans í ríkisstj. að beita sér fyrir því, að rannsakaðar séu gaumgæfilega

leiðir til þess að greiða fyrir raforkumálum sveitanna og stuðla að framkvæmd þeirra, þegar möguleikar til þess verða fyrir hendi.“

Hér virðist mér koma fram vilji Sjálfstfl. til að greiða fyrir þessum málum. Og þar sem fyrir hendi eru rannsóknir og áætlanir, sem gerðar hafa verið, um leiðslur frá Sogstöðinni t. d., og hægt er að grípa til strax og ástæður leyfa, vænti ég þess, að mönnum sé ljós þörfin á því að fara þegar að hugsa fyrir fjárföfnun í þessu skyni.

Að lokum legg ég til, að málinu verði vísað til hv. fjhn. og 2. umr., og vænti þess, að það fái skjóta og góða afgreiðslu í n.

*Finnur Jónsson: Af því að þetta mál er gamall kunningi frá síðasta þingi, þar sem ég og aðrir urðu til að andmæla því, sé ég ekki ástæðu til að endurtaka það, sem ég sagði þá, en vil aðeins láta í ljós, að ég tel málið ekki þannig fram borið, að það muni fela í sér réttláta jöfnun milli landsmanna um raforkuveitur.

Hv. flm. taldi réttmætt að leggja skatt á þá, sem fengið hefðu rafmagn með ábyrgð ríkissjóðs, því að ljóssemi hefði hækkað í verði hjá hinum. Nú ber að athuga, að aðstaða rafmagnsveitnanna er mjög misjöfn, svo að verð á straumi frá þeim er mjög ólíkt eftir þessari aðstöðu þeirra. Auk þess ber þess að gæta, að flestar rafmagnsveitur, sem fengið hafa ríkisábyrgð, hafa reiknað með því, að þær myndu greiða skuldir sínar eftir því gengi, sem var á krónunni, þegar lánin voru tekin, en með verðlækkun krónunnar hefir aðstaða þeirra versnað stórum fyrir aðgerðir þess opinbera. Ef ofan á gengisbreytinguna ætti að leggja nýjan skatt, án tillits til þess, hve dýr rafmagnsstraumur þeirra er, þá væri þar framið mikið óréttlæti, auk þess, sem í frv. er gert ráð fyrir, að þetta gjald sé tekið af upphaflegri ábyrgðarupphæð eða láni, en ekki þeirri upphæð, sem ríkið ber ábyrgð á í hvert sinn. Það er algengt, að bankar taki ákveðið gjald af ábyrgð, sem þeir takast á hendur fyrir einstaka menn eða stofnanir, og þýkir sumum það gjald nokkuð hátt, en hvað væri þá, ef ríkissjóður færi að taka ábyrgðargjald af skuldum, ekki eins og þær eru nú, heldur eins og þær kunna einhverntíma að hafa verið? Auk þess eru ábyrgðir ríkissjóðs misjafnlega háar eftir því, hver rafmagnsveitan er; sumar hafa fengið ábyrgð fyrir öllum stofn-
kostnaðinum, en aðrar aðeins fyrir þrem fjórðu hlutum, svo að þær, sem ekki hafa fengið ábyrgð fyrir öllum kostnaðinum, hafa orðið verr úti en hinar um lántökur. Fyrir þessum mun er ekki ráð gert í frv., heldur er gert ráð fyrir því, að ríkið taki jafnhátt gjald af þeim rafmagnsveitum, sem sætt hafa óhagstæðari kjörum í þessu efni. Ég þýkist vita, að hv. flm. muni færa fram þá röksemd, að menn hafi fyrir ábyrgðina fengið hagkvæmari lán en ella myndi, og því beri að taka nokkurt gjald fyrir hana. en þess ber að gæta, að ríkisábyrgð er einnig veitt til ýmissa annara fyrirtækja, svo sem hafnargerða. Ef ríkissjóður ætti að fara að taka slíkt gjald, væri ekki samræmi í því að láta það einungis ná til rafmagnsveitnanna, en ég geri

ráð fyrir, að allmikil andstaða yrði gegn því, ef fara ætti að taka ábyrgðargjöld í öllum slíkum tilfellum, því að hér kæmi þá til greina aukaskattur, sem menn gerðu ekki ráð fyrir, er þeir lögðu í fyrirtækin. Í mörgum tilfellum myndi þetta ekki heldur verða annað en nafnið eitt, því að hætt er við, að gjaldið innheimtist ekki af öllum lánum, er til greina kæmu. Ég gæti samt betur skilið hv. flm., ef hann flytti frv. um, að ríkið tæki gjald af öllum ábyrgðum, er það tækist á hendur, því að menn vissu þá, að hverju þeir gengju.

*Jón Pálmason: Á nýafstöðnum fundi Sjálfstfl. var gerð samþykkt, sem hv. flm. gat um og fór í þá átt, að þm. og miðstjórn flokksins bæri að athuga, hvernig best yrði greitt fyrir raforkumálum sveitanna á næstu árum. Var hún afgr. með öllum atkv.

Samþykkt þessi er í beinu framhaldi af afstöðu flokksins á undanförunum árum. Fyrir nokkrum árum fluttu þm. flokksins þing eftir þing frv., þar sem farið var fram á, að ríkissjóður kostaði að nokkru leyti leiðslur frá rafmagnsstöðvum til sveitaheimila.

Allir munu vera sammála um það, að rafveitumálin skipta miklu að því er snertir mun á þægindum þeirra, sem í þéttbýlinu búa, og hinna, sem búa í dreifbýlinu. Aftur á móti eru hér miklir örðugleikar að því er snertir framkvæmdir, því að leiðslur eru svo dýrar, með því verði, sem nú er á öllu efni, að lítt er hugsanlegt, að hægt sé að koma rafmagni út um dreifbýlið nema með stórmiklum kostnaði. Hinsvegar er ljóst, að nauðsyn er á því að hefja sem fyrst undirbúning að þessu. En þó að þetta sé atriði, sem ég býst við, að allir sveitameð eða fulltrúar sveitanna geti verið sammála um, þá er ekki þar með sagt, að menn hljóti að vera sammála þessu frv., því að þessi tekjuöflunarleið er þannig, að mér virðist hún tæplega geta komið til mála, að leggja skatt á rafmagnsveiturnar eftir þeim skuldum, sem þær hafa orðið að leggja á sig. Þetta er alveg ný aðferð í okkar sögu. Hinsvegar, ef farin væri sú leið, sem ég tel æskilegasta, að stofna sjóð í þessu skyni, þá yrði að hafa svipaðar fjárföflunaraðferðir og hafðar hafa verið, þegar um hefir verið að ræða póst og síma, að leggja aukagjald á afnotin, en ekki upphæð þeirra skulda, er fyrirtækin hafa orðið að stofna til. Hér er mikill munur á. Í fyrsta lagi er það svo, að hjá ýmsum fyrirtækjum er ekki alltaf allt rafmagnnið notað. Hér yrði því að fara að eins og með simann, þar sem lagt er nokkru hærri gjald á hvert samtal en þyrfti, í því skyni að geta komið simanum sem víðast út um landsbyggðina. Að visu eru þessar tvær leiðir nokkuð hliðstæðar að því leyti, að þeir, sem þægin hafa fengið, verða að leggja á sig nokkur útgjöld til þess að stofna þennan sjóð, en á því er þó nokkur munur, hvort gjaldið er lagt á notkunina eða þær skuldir, sem fyrirtækin hafa komizt í vegna stofn-
kostnaðar síns.

Þar sem frv. mun að líkindum fara í n. þá, er ég á sæti í, mun ég reyna, hvort ekki er hægt að fá samkomulag um að stofna þennan sjóð

með breyttu fyrirkomulagi, en ég get ekki fylgt því að leggja þetta gjald á skuldir, er fyrirtækin hafa komið til.

Flm. (Skúli Guðmundsson): Þess gerist ekki þörf við þessa 1. umr. að tala langt mál, en þó vil ég segja fáein orð út af ræðum tveggja hv. þm., er um málið hafa fjallað. Hv. þm. Ísaf. benti á það réttilega, að aðstaða rafmagnsveitnanna væri allmisjöfn og verð á raforkunni misjafnt. Hann lagði á það áherzlu, að afkoma þessara fyrirtækja hefði versnað mjög vegna gengisbreytingarinnar, og er það rétt, en þetta skiptir ekki máli í þessu sambandi, því að af sömu ástæðum hafa orðið tilsvareandi hækkunir á kolum og olíu, sem til landsins eru flutt og þeir verða að kaupa, er ekki hafa raforkuna. En það er sérstakur hagnaður rafmagnsnotenda, að þeir losna við hækkun á þessum vörum af völdum styrjaldarinnar, sem ég hefi áður bent á.

Ég býst við því, að þegar hv. þm. Ísaf. mælti fyrir því á Alþingi, að ríkissjóður gengi í ábyrgð fyrir Ísafjörð, er verið var að koma upp rafmagnsveitu þar, þá hafi hann haldið því fram, að fyrirtækið væri gróðavænlegt. Ég geri því ekki ráð fyrir, að þó að þá hefði verið búið að lögleiða þetta gjald, hefði hann talið það miklu máli skipta. Og mér þykir leitt, er fulltrúar þeirra kjördæma, sem þegar hafa fengið þessi hlunnindi, leggjast síðan á móti því, að þau taki á sig litilfjörleg gjöld til þess að greiða fyrir því, að aðrir landsmenn megi einnig njóta sömu lífsþæginda. Hv. þm. minnstist á ábyrgðarþóknun þá, er bankarnir taka, en benda má á dæmi, þar sem fyrirtækin taka lán hjá bönkum og greiða gjald fyrir, sem er miklu óhagstæðara en þetta. Þá gat hv. þm. þess, að sum þessara fyrirtækja hefðu fengið ábyrgð fyrir öllu láninu, en sum ekki nema fyrir þrem fjórðum hlutum og því orðið verr úti. Þetta kemur málinu ekkert við, því að gjöldin eiga ekki að miðast við aðra upphæð en þá, sem ábyrgð var veitt fyrir. Mér virtist hv. þm. Ísaf. finna að því, að þóknunin tæki ekki breytingum eftir því, sem ábyrgðarupphæðin færi lækkandi. En það er auðsjáanlega erfitt að gera honum og öðrum til hæfis í þessu efni, því að í frv. því, sem ég bar fram á síðasta þingi, var gert ráð fyrir þessu, en það fann ekki heldur náð fyrir augum hans og sumra annara hv. þm.

Hv. þm. A.-Húnv. kvað ekki vera hægt að fallast á þetta fyrirkomulag, sem hér er gert ráð fyrir um fjársöfnun í sjóðinn. Þó heyrðist mér hann ekki telja það óeðlilegt, að einhverskonar gjöld væru lögð á rafmagnsveiturnar til þess að safna í sjóðinn, en hann vildi hafa innheimtuna öðruvísi. Ég sé ekki, að þetta geri mikinn mun. Ég tel eðlilegt, að þessi gjöld séu miðuð við upphæð þeirrar ábyrgðar, sem ríkið hefir tekið að sér. Í tilefni af því, sem hv. þm. Ísaf. sagði, get ég lýst yfir því, að ég teldi það geta komið til mála, að tekin væri einnig þóknun af öðrum ábyrgðum ríkissjóðs. En orð hv. þm. A.-Húnv. gat ég ekki skilið á annan hátt en þann, að hann teldi réttmætt, að nokkur gjöld yrðu lögð á rafmagnsveiturnar. En á hitt legg ég mikla áherzlu, að ekki sé farið að skatt-

leggja rafmagnsveitur, sem menn hafa komið upp víða um land án allrar aðstoðar, enda er það kunnugt, að lántökur þær, er ríkið hefir ábyrgt, hafa yfirleitt verið hagstæðari en aðrar lántökur.

Ég vænti því, að í hv. fjhn. geti orðið samkomulag um þetta, jafnvel þótt hv. n. kynni að breyta eitthvað tekjuöflunaraðferðunum, því að mér þykir sennilegt, að hv. meðflm. minir muni geta á það fallt. Aðalatriðið er fyrir okkur að fá þennan sjóð stofnaðan og fé í hann sem allra fyrst. Við gerum ráð fyrir, eins og nú standa sakir, að þetta gjald, sem fást mundi af rafveitum, mundi nema um 50 þús. kr. á ári.

Ef fjhn. getur fundið aðrar leiðir til þess að ná álíka háu gjaldi frá þessum rafveitum, þá tel ég, að höfuðatriði málsins sé borgið.

***Finnur Jónsson:** Hv. þm. V.-Húnv. var að kvarta undan því, að þetta frv. fyndi ekki náð fyrir augum allra þdm., þrátt fyrir það, þó að því hefði verið breytt nokkuð frá því, sem það var á síðasta þingi.

Ég hefi nú ekki fyrir mér frv. um þetta efni frá því í fyrra, en eftir því, sem mig minnir, var þá gert ráð fyrir, að skatturinn yrði tekinn eftir lánsupphæðinni eins og hún væri á hverjum tíma og færi hækkandi eftir því, sem lánið yrði borgað niður, og eftir því, sem lánið færi lækkandi. Vænti ég, að það verði leiðrétt, ef það er ekki rétt.

Í þessu frv. er hinsvegar gert ráð fyrir því að taka sama hundraðshlutann á ári af upphaflegri lánsupphæð. Þetta kemur vitanlega í sama stað niður. Ég veit líka, að hv. þm. V.-Húnv. er þetta ljóst; furðar mig þess vegna á því, að hann skuli vera að kvarta undan því, að frv. finni ekki náð fyrir augum þeirra þm., sem voru á móti frv. um sama efni á síðasta þingi. Niðurstaðan af skattálagningunni er alveg sú sama. Í gamla frv. var gert ráð fyrir því, að hundraðshlutinn hækkaði eftir því, sem lánseftirstöðvarnar færu lækkandi, en nú á hundraðshlutinn að miðast við upphaflegu lánsupphæðina.

Vegna þess, að hv. þm. V.-Húnv. sagði, að það kæmi málinu ekki við, hvort rafveiturnar hefðu fengið ríkisábyrgð fyrir öllu láninu eða t. d. aðeins $\frac{1}{2}$ hlutum af stofnkostnaði, vegna þess, að það er ætlað til, að skatturinn sé tekinn af þeirri upphæð, sem ríkisábyrgðin er fyrir, vil ég benda á það, að þau fyrirtæki, sem ekki hafa fengið ríkisábyrgð fyrir öllum stofnkostnaði, hafa að ýmsu leyti orðið að sæta lakari vaxtakjörum heldur en hin, sem hafa tekið lán fyrir öllum stofnkostnaði í einu lagi og með ríkisábyrgð. En þetta einmitt gerir fyrirtækin mjög mismunandi hæf til þess að geta staðið undir þessum sköttum. Og ég ætla, að hv. þm. V.-Húnv. viðurkenni þetta með mér, þegar hann athugar þetta af nýju, að þetta kemur málinu meira við en hann vildi vera láta. Ég hefi bent á það, að þessi fyrirtæki hafa haft ákaflega mismunandi stofnkostnað á hverju hestafla og mismunandi möguleika til þess að selja rafmagnið, og þess vegna yrði skattur, sem eingöngu yrði lagður á eftir þessum ákvæðum, mjög ranglátur.

Hv. þm. V.-Húnv. hélt því fram, að þeir, sem væru búnir að fá til sín rafstraum frá rafstöðvum, sem byggðar voru fyrir ófríð, losnuðu við alla hækkun af völdum styrjaldarinnar. En þetta er ekki rétt, því að það er fleira en rafstöðin, sem notendur rafmagns þurfa að nota. Það eru t. d. ýms tæki, sem ég veit ekki betur en að hafi hækkað, engu síður en annað hér í landinu síðan styrjöldin hófst.

Þá röksemd, að réttlátt sé að leggja þennan skatt á vegna þess, að þessir menn séu búnir að fá rafstraum sinn frá þessum stöðvum og verði að ýmsu leyti betur úti en aðrir, sem ekki hafa rafstraum, get ég ekki fallið á. Það er í raun og veru ekki annað en hugsunarháttur bóndans, sem óskaði eftir, þegar hann var búinn að drepa úr hor, að það gengi jafnt yfir alla og aðrir dræpu úr hor líka.

***Einar Olgeirsson:** Herra forseti! Mér finnst gæta í sambandi við þetta frv. af hálfu Framsfl. mjög svo einkennilegar stefnu, ekki síst ef miðað er við fortið þess flokks. Það er eiginlega talað um í þessu frv. að leggja skatt á skuldir, sem þýðir í þessu sambandi að leggja skatt á neyzlu manna í bæjum. Og í þessu tilfelli mun þessi skattur beinlínis velta yfir á þá, sem kaupa rafmagn, sem flestum hverjum þykir nú vera nægilega dýrt fyrir.

Og ég verð að segja það, að það er einkennilegt að taka upp þessa skattstefnu, einkum með tilliti til þess, hvernig komið er yfirleitt um skuldir hér í landi. Ég hygg, að það myndi þykja ákaflega skringilegt að leggja sérstakan skatt á mjög skuldug fyrirtæki með tilliti til þess, að þau hefðu fengið svo mikið lán frá því opinbera og notið samskonar friðinda, að þau ættu að borga sérstakan skatt af því.

Mér virðist nær, ef á að ná þessum skattstofni, að leggja skattinn á einstök fyrirtæki hér á landi, sem njóta ábyrgðar ríkisins, eins og t. d. bankarnir. En engum dettur í hug að koma með sérstakar till. í þá átt. Ég verð þess vegna að segja það, að hér virðist miðað við það hjá Framsfl., að bæta einum skatti við kaupstaðar-búa í viðbót við alla aðra, og fara þá kyndugu leið í þessu sambandi, að leggja alveg sérstakan skatt á skuldir. Það er alveg bersýnilegt, að hér er verið að flýja frá því að þora að leggja skatt á þær eignir, sem til eru í landinu og gefa sérstaklega mikinn arð. Þetta verður: því meira áberandi, þegar nú fyrir tveim árum er búið að undanþiggja stétt, sem grætt hafði vel, togaraútgerðina, frá skattgreiðslu. Þetta er því einkennilegra, sem eignarskattur er mjög lágur hér á landi, og ekki hafa komið fram till. frá Framsfl. um að hækka hann verulega. Það virtist sönnu nær í landi, þar sem líklega 1 þús. landsmenn eiga um 80 millj. kr. í eignum (ég tek lægstu tölur í skattframtölum), að leggja eitthvað hærri skatt á þá, sem slíkar eignir eiga, heldur en að leggja sérstakan skatt á skuldir í landinu, og þá sérstaklega á neytendur eins og neytendur rafmagns.

Þegar Framsfl. kemur fram með svona frv., er bersýnilegt, hve hræddur hann er við að leggja skatt á eignamennina hér í Reykjavík.

Alpt. 1940. C. (55. löggjafarþing).

Ég skal ekki segja, hvort þeir í Framsfl. eru orðnir svo mjög tengdir þeim og orðnir svo fastir í sessi hér í Reykjavík. En hvernig sem það er, þá er þetta mikil breyting á skattstefnu Framsfl. frá því árið 1927, sem er alveg sérkennandi fyrir þetta frv. Þá kom það fram í sambandi við stofnun byggingar- og landnáms-sjóðs, að upphaflega virtust þeir menn, sem fluttu það frv., þora að ætlast til þess, að skattur yrði lagður á sérstaklega miklar skuldlausar eignir og tekjur til ágóða fyrir þá sjóðsstofnun. En það var að visu fljótlega horfið frá því af Framsfl. og ríkissjóður látinn leggja til upp-hæðina með því m. a. að hækka tollana. Nú er svo langt komið hjá Framsfl., að þeim dettur ekki í hug að leggja til hér á Alþ., að reyna að bæta kjör þeirra, sem búa í sveitum, með því t. d. að koma upp rafstöðvum og þess háttar með því að taka fé til þess af skuldlausum eignum hér í Reykjavík, heldur ætla þeir að taka það með því að hækka gjöld þau, sem neytendur almennt þurfa að greiða.

Ég vildi bara minnst á þetta hér í sambandi við þá einkennilegu tekjuöflun, sem hér er ætlast til, að verði viðhöfð. Það hefir hingað til þótt fyndni eða öfugmæli, þegar talað hefir verið um að taka af þeim, sem ekkert eiga, en það virðist eiga að fara að vera regla í is-lenkzu skattalöggjöfinni.

Ég skal vera fyrstur manna til þess að viðurkenna, að það eigi að koma upp rafveitum í sveitum, en ég álit, að það eigi að gera það á kostnað þeirra, sem eiga stóreignir í landinu, en ekki á kostnað þeirra, sem svo að segja ekkert hafa.

ATKVGR.

Fr. vís. til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til fjhn. með 17 shlj. atkv.

Á 18. og 19. fundi í Nd., 15. og 16. marz, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 20. fundi í Nd., 18. marz, var frv. enn tekið til 2. umr. (A. 42, n. 110 og 113).

***Frsm. meiri hl. (Sveinbjörn Högnason):** Herra forseti! Fjhn. hefir athugað þetta frv., en hefir ekki orðið ásátt um afgreiðslu þess, eins og nál. bera með sér, á þskj. 113 og 110. Meiri hl. leggur til, að frv. verði samþ., en hefir þó ætlað sér að bera fram við það brtt. við 3. umr. málsins. Eins og segir í nál., hefir hv. 3. landsk. þm. óskað eftir lítilsháttar breyt., sem mun verða tekin til athugunar við 3. umr. Ennfremur segir í nál. meiri hl., að ef næst samkomulag um afgreiðslu málsins, muni hann bera fram brtt. við 3. umr. fjárl., þess efnis, að veita sjóðnum nokkurt fé samkv. 1. gr. Það er ekki ákveðið, hve mikið framlag ríkissjóðs skuli vera á hverju ári, en mun verða ákveðið við afgreiðslu fjárl. Ég sé, að hv. þm. Borgf. hefir borið fram um þetta atriði brtt. á þskj. 161. Ég mun ekki taka neina afstöðu til þeirra brtt., fyrr en hv. flm. hefir skýrt frá sínum sjónarmiðum í þessu efni. Minni hl. n. hefir birt álit sitt á þskj. 110, og hann skipa hv. þm. A.-Húnv. og hv. þm. V.-Ísf.

Þeir leggja til, að frv. nái ekki fram að ganga. Þeir víðurkenna að visu stofnun slíks sjóðs, sem hér er um að ræða, en telja tekjuöflunina ófæra. Einkum sé ekki rétt að leggja skatt á skuldir eldri fyrirtækja, sem eru með skuldir fyrir. Ég get ekki fallt á þennan skilning hv. minni hl. á frv. Sérstaklega er það nokkuð tor-skilið, þar sem annar þeirra er bankastjóri, hv. þm. V.-Ísf., og honum mun því vel kunnugt um, að allar tekjur bankanna eru eingöngu af skuldum. Það er ekki nóg með það, að bankarnir miði tekjustofn sinn við skuldir manna, heldur hefir ríkið talsverðar tekjur af þeim. Ég veit ekki betur en að í l. sé ákvæði um, að stimpilgjald skuli lagt á öll skuldabréf, til að afla ríkissjóði tekna. Ég nefni þetta sem eitt dæmi af mörgum um tekjuöflun ríkisins í sambandi við skuldir manna.

Frá okkar sjónarmiði er sjálfsagt, að hið opinbera leggi fram nokkra fjárupphæð til að mynda þennan rafveitusjóð, en jafnhliða því álitum við sjálfsagt, að þeir, sem fengið hafa hjálp til að fá rafmagn heim til sín, veiti jafnframt sína aðstoð til þess. Það virðist svo sem ríkisframlög til ýmissa fyrirtækja svífi í lausu lofti, ef þau hafa engan tekjustofn sjálf. Þau eiga þá allt undir velvilja þingsins, hversu mikið rekstrarféð skuli vera. Ég álit, að það sé mikið vissara, að fjárframlög komi frá ríkinu á móti, ef fyrirtækin hafa sjálf einhvern tekjustofn. Þess vegna er nauðsynlegt, að sjóði þeim, sem hér er um að ræða, séu tryggðar einhverjar tekjur, auk framlags úr ríkissjóði, ef hann á að ná tilátluðum árangri.

Ég skal svo ekki fara fleiri orðum um frv. að sinni, en óska eftir, að málið fái sem fljótasta afgreiðslu. Ég mun svo gera grein fyrir minni afstöðu til þeirra brtt., sem hér liggja fyrir, þegar hv. frsm. minni hl. og hv. þm. Borgf. hafa skýrt þær nánar.

***Frsm. minni hl. (Jón Pálmason):** Eins og nál. okkar hv. þm. V.-Ísf. ber með sér, höfum við ekki getað fallt á að afgr. frv. í þeirri mynd, sem það liggur fyrir. Liggja til þess þær orsakir, sem ég vék að við l. umr. málsins. Við erum sammála hv. meiri hl. n. um það, að brýn þörf sé á að auka rafmagnsnotkun í byggðum landsins. Okkar er einnig ljóst, að eins og stendur eru mjög miklir erfiðleikar á því að koma upp rafmagnsstöðvum án stuðnings frá því opinbera. Það er álit okkar minni hl. fjhn., að sú leið, sem farin er með þessu frv. til sjóðsmyndunar í þessu skyni, sé ekki heppileg. Það er óeðlilegt, að lagðir séu skattar á skuldir vegna þess að ríkið hefir gengið í ábyrgð fyrir þeim. Eins og sakir standa eru fjárhagsástæður þessara fyrirtækja þannig, að það er illa kleift að leggja á þau mikla skatta. Ég skal t. d. taka eitt slíkra fyrirtækja, sem stofnsett hefir verið í minni héraði. Það á við mikla örðugleika að etja, og er á takmörkum, að héraðið geti staðið við skuldbindingar sínar í sambandi við það. Svo mun og um fleiri fyrirtæki, sem nú eiga við byrjunarörðugleika að stríða. Ef sanngjarnt er að taka gjald af ábyrgð ríkisins, má eins taka það af öðrum ábyrgðum. Nú er svo, að í

árslok 1938 námu skuldir þær, sem ríkið var í ábyrgð fyrir, allt að 72 millj. kr. Síðan hefir bætt við ábyrgð fyrir hitaveitu Reykjavíkur og rafmagnsveitu Akureyrar, svo að það eru nú milli 80 og 90 millj. kr. Það hlýtur flestum að finnast það harla óeðlileg leið, að ríkið fari nú að taka gjald fyrir þessar ábyrgðir, þar sem búast má við, að skuldirnar falli á ríkissjóð fyrir eða síðar. Ég vil þess vegna, að Alþ. fari alls ekki inn á þá braut að taka þannig gjald af ábyrgðum eftir á. Hinsvegar getur verið ástæða til að fara inn á þá braut að taka gjald af ábyrgðum ríkisins á komandi árum. Ég held, að það sé ekki af beinum fjárhagsástæðum, sem hið opinbera leggur gjald á ábyrgðir, eftir því, sem hér er ætlað til. Því frekar er hægt að hugsa sér að leggja gjald á þessar upphæðir, því lengra sem fyrirtækin eru komin í að borga skuldir sínar. M. ö. o.: eftir því, sem fjárhagsástand viðkomandi fyrirtækja batnar, og því minni skuldir, sem það á eftir að greiða, þess réttlátara yrði þetta gjald. Ég hugsa mér, að þó að það verði ekki á næstu árum, þá stefni fyrir eða síðar að því, að ríkið verði að vera til aðstoðar því, að þessi þægindi komist sem víðast á úti um allt land.

Nú mun hv. þdm. ljóst, að við nokkrir þm. úr Sjálfstfl. bárum fram annað frv., sem fer fram á, að ríkið leggi fram ákveðna fjárhæð árlega í næstu 10 ár til að gera almenningi kleift að njóta þæginda rafmagnsins. Mín skoðun er, eins og ég hefi lýst í sambandi við iþróttasjóðinn, að alger þarfleysa sé að mynda slíka sjóði. Allir skattar, sem hið opinbera leggur á, eiga að ganga beint inn í ríkissjóð og verða svo varið á þann hátt, sem Alþ. ákveður í hvert sinn. Annars skal ég taka það fram, að mér finnst sú leið eðlileg á þessu sviði, sem stungið er upp á í brtt. hv. þm. Borgf. Ég mun þó ekki slá neinu föstu um mína persónulegu afstöðu til þeirra, en eins og sakir standa, álit ég eðlilegt að deyða alveg þetta frv. um rafveitulánasjóð á þskj. 42. Á hvern hátt sem ríkið veitir þessu máli aðstoð sína, vona ég, að hún geti orðið að sem mestum notum og borið tilætlaðan árangur. Því betur sem almenningur fær fyrir notið þessara þæginda. Náttúrulega er mér ljóst, að ekki er hægt að gera mikið á þessu sviði meðan stríðið stendur. En svo mun og um fleiri mál, og við vonum aðeins, að sá tími vari ekki lengi. — Ég sé ekki ástæðu til að fara fleiri orðum um frv. og sé ekki ástæðu til langra umr. um það.

***Pétur Ottesen:** Ég á hér brtt. við þetta frv. á þskj. 161. Ástæðan til þess, að ég flutti þessar brtt., er sú, að ég get ekki fallt á það fyrirkomulag á sjóðmynduninni, sem frv. ætlast til, en er hinsvegar samþykkur þeirri stefnu, sem fram kemur í frv., til þess að greiða fyrir áframhaldandi notkun og hagnýtingu rafmagns í landinu, verður að koma fram stuðningur frá rafmagnsnotendunum sjálfum. Því meiri nauðsyn er á að dreifa rafmagni út um strjálbýli landsins, þar sem svo miklir kostir fylgja þessum framkvæmdum. Við eigum fossaafli í ákaflega ríku mæli, og þangað getum við svo að

segja sótt afl þeirra hluta, sem gera skal. Hinsveggar eru aðstaðurnar þannig, að við verðum að kaupa allt efni, sem þarf til verksins, fyrst og fremst vélarnar, og svo efni til að dreifa rafmagninu. Þetta verðum við að kaupa frá útlöndum, og yfirleitt allt, sem til þarf. Þar sem svo stórfelldar framkvæmdir er um að ræða, kosta þær eðlilega mikið fé, og reynslan hefir orðið sú, að til allra stærri fyrirtækja af þessari gerð hefir orðið að taka lán erlendis að mestu leyti. Það varð ekki eingöngu að taka lán til að kaupa allt nauðsynlegt efni til þeirra, heldur líka til að greiða vinnulaun við verkið. Þetta þarf að breytast. Við verðum að vera þess megnugir að geta lagt fram af eigin ramleik fé til greiðslu vinnulauna við þessi verk að minnsta kosti árlega. Með tilliti til þess, hve nú um langt skeið hefir verið erfitt með öll millilanda viðskipti, erum við talsvert illa settir og getum tæplega staðið við skuldbindingar okkar, sem leitt hefir af ýmsum framkvæmdum á undanförunum árum. Þess vegna er það mikilvægt atriði, ef hægt væri að koma þessu máli á fjárhagslegan grundvöll, þó ekki væri nema að því leyti að taka framlag innanlands, sem nægði til að bera uppi þau vinnulaun, sem leiðir af framkvæmd slíkra fyrirtækja. Það er með þennan tilgang fyrir augum, sem hér er lagt til, að af framlagi frá stærstu rafmagnsfyrirtækjum í landinu sé myndaður sjóður, er veiti lán til byggingar nýrra orkuvera. Nú er þegar hafin hagnýting rafmagns í stórum stíl í nokkrum bæjum og kaupstöðum landsins. T. d. hér í Reykjavík hefir verið lagður grundvöllurinn að því með Sogsvirkjuninni, að hægt sé ekki eingöngu að fullnægja rafmagnsþörf Rvíkur og Hafnarfjarðar, heldur líka þörf annara staða, bæði á Reykjanesi og austan fjalls. Ég hefði þess vegna viljað víkja þessu máli inn á þá braut, sem í raun og veru var bent á í þessu frv., að hvortveggja komi til greina, nokkur stuðningur frá þeim raforkufyrirtækjum, sem komið hefir verið á fót með stofnum þessa nýja rafveitulánasjóðs, og auk þess legði ríkissjóður fram fjárhæð árlega á móti því, sem í sjóðinn rynnir frá þeim orkuverum, sem þegar hafa verið stofnuð og tekin til notkunar.

Samkv. þessu frv. er gert ráð fyrir því, að þessa fjár skuli aflað með þeim hætti að leggja nokkurn skatt á skuldir þeirra stöðva, sem notið hafa lána frá ríkinu eða notið ríkisábyrgðar fyrir lánunum. En það mun vera svo um allar slíkar stærri framkvæmdir, að þær hafa notið þessara hlunninda. En þó að um slíkt hafi verið að ræða, þá gæti einnig komið til mála, að þær stöðvar, sem byggðar hefðu verið upp við þau skilyrði í sambandi við þéttbýli að þurfa á slíkri aðstoð að halda, hefðu líka komið sem hlekkur í þeirri keðju, sem á að styðja það, að hægt verði að fullnægja þessari þörf landsmanna smátt og smátt út um hinar dreifðu byggðir landsins.

Þegar frá eru teknir þeir staðir, þar sem bezt hagar til um hagnýtingu rafmagns í stórum stíl, eins og í Reykjavík og nokkrum öðrum stærstu kaupstöðum landsins, þá er það öldungis vist, að framkvæmdir í notkun rafmagns, sem al-

menningi komi að gagni þar, sem aðstaðan er erfiðari, verða að byggjast á því, að það komi til frekari stuðningur, t. d. að hægt sé að fá lán til verksins með hagkvæmari kjörum en kleift hefir verið til þessa. En þetta verður ekki gert með öðrum hætti en þeim að leggja fé í sjóð, er þannig sé uppbyggður, að hann geti lánað fé með hagkvæmum kjörum. Grundvöllurinn undir þessum sjóði verður að vera sá, að ríkið leggi þar fram nokkurt fé árlega, og engu síður hitt, að þau rafmagnsfyrirtæki, sem reist hafa verið við hagkvæmstu skilyrðin, sem hér eru til, leggi einnig fram nokkurt fé árlega til þessara hluta og verði þannig þáttur í því að gera þessi mikilsverðu þægindi að almenningsseign. Án þessa samstarfs, sem ég tel í alla staði eðlilegt og heilbriggt, getur rafmagn hér á landi aldrei orðið að þeim almenningsnotum sem það þarf að verða.

Mínar tillögur um lausn þessa máls að því er snertir framlag frá rafmagnsfyrirtækjum þeim, sem skatturinn á að ná til, eru ekki reistar á því, að þar sé um að ræða greiðslu fyrir stuðning ríkisins við þær með ábyrgð á lánunum til þeirra, heldur á því, að það sé eðlilegt og sanngjarnt, að þeir, sem bezta og hagkvæmasta hafa aðstöðuna til þess að hagnýta rafmagnið, veiti nokkurn stuðning til þess að þeir, sem búa við erfiða aðstöðu, geti einnig, þó seinna verði, hagnýtt sér þessi gæði. Hér er um að ræða samstarf og samhjálp, sem hefir mjög mikla þjóðhagslega þýðingu. Þótt í tillögum þeim í frv., sem um þetta fjalla, og mínum tillögum sé stefnt að sama marki, þá er á þeim sá mikli munur — í fyrsta lagi, að skatturinn sé endurgjald fyrir stuðning ríkisins, og í öðru lagi verður skatturinn þyngstur í fyrirtækjunum í byrjun, meðan þyngst er fyrir fæti með rekstur þeirra, en svo smáhækkar hann, og fellur niður með öllu, þegar lán þau, sem tekin hafa verið til fyrirtækisins, eru að fullu greidd. Samkv. mínum tillögum er skatturinn lægstur fyrstu árin, en hækkar svo smám saman, eftir því sem lengra liður og fjárhagsaðstaða fyrirtækjanna að eðlilegum hætti batnar. Þannig verður skatturinn samkv. þeim til frambúðar í vaxandi mæli að settu marki og liður í að byggja upp sterkan sjóð, er í framtíðinni yrði áreiðanlega mikils megnugur um það, að hagnýting rafmagns geti orðið til almenningsnota í landinu.

Samkv. mínum till. er gert ráð fyrir því, að á fyrstu fimm árum frá því að orkuverið er reist verði greitt í þennan sjóð 1 kr. á ári á hvert kílóvatt í málraun rafals, og hin næstu fimm árin 2 kr. á ári, þriðju fimm árin 4 kr. á ári, og úr því 8 kr. á ári. Gjald þetta greiðist þó ekki af vélasamstæðum, sem hafa minna afl en 100 kw. Samkvæmt mínum tillögum er miðað við það, að þetta nái eingöngu til þeirra rafstöðva, sem eru yfir 100 kw. Minni stöðvum er sleppt í mínum till. Sjálfsagt má deila um það, hvar ætti að setja markið, en mér fannst, að stöðvar fyrir neðan þetta hefðu svo litla fjárhagslega þýðingu fyrir sjóðinn, ef þær væru skattlagðar. Auk þess sem þær stöðvar yrðu minni, færi slíkt að nálgast einkastöðvar. En samkv. útreikningi, sem tveir verkfræðingar

Þessa bæjar, Steingrímur Jónsson og Jakob Gíslason, hafa gert fyrir mig, mun skattur af þeim 10 fyrirtækjum, sem kæmu undir þetta ákvæði, þannig, að rafveita Reykjavíkur yrði í þrennu lagi í framkvæmdinni og framkvæmdin á rafstöðinni á Akureyri yrði einnig í þrennu lagi, af því að þetta er miðað við vélasamstæður, sem settar eru upp á mismunandi tíma. Það er ekki gert ráð fyrir því í minum till., að til framkvæmda komi í þessu efni fyrr en 1941, og yrði þá skatturinn fyrstu fimm árin, eða til 1946, 31600 kr., á næsta tímabili 46600 kr. og á því tímabili, sem þá kemur næst, verður hann 75260 kr., og svo þar á eftir 120360 kr., og eru þá öll þessi fyrirtæki komin upp í hámark eftir mínum tillögum.

Það orkar ekki tvímælis, að með þessu sé aflað miklu meira fjár heldur en frv. gerir ráð fyrir til þess að byggja upp þennan sjóð. Auk þess skilst mér, að með þessum hætti, að ganga ekki harðar að heldur en gert er samkv. frv., þá sé ekki hægt að segja, að þessi skattur verði til þess að torvela rekstur þessara fyrirtækja, þannig að þau geti ekki fullkomlega staðið við sínar skuldbindingar, og það þyrfti ekki að áragra þau niður í rekstri svo tilfínanlegt yrði.

Um brtt. minar að öðru leyti verð ég aðeins að segja það, að ég hefi fellt hér niður úr 2. gr. frv. 3. liðinn, sem er árlegt gjald, $\frac{1}{2}\%$, frá lántakendum til rafveitulánasjóðs, en aftur hækkaðir vextir sem þessu nemur, svo hvorttveggja kemur í sama stað niður fyrir lántakanda. En mér fannst samkv. grundvelli þeim, sem minar till. eru reistar á, að það færi eins vel að hafa þessa tilhögun á þessu, því að það er vitað, að ef sjóðurinn á að geta lánað fyrir 3%, veitir honum ekki af $\frac{1}{2}\%$ tekjum til þess að standa straum af kostnaðinum við stj. sjóðsins. Og hvorttveggja þetta miðar að því sama hvað þetta snertir. II. liður í minni brtt. er eingöngu í sambandi við þá brtt., sem ég lýsti áðan, og er um, að felldur væri niður 3. liður úr 2. gr. IV. brtt. er aðeins orðabreyting. V. brtt. er um, að í stað þess að gert er ráð fyrir í frv., að lög þessi öðlist þegar gildi, þá gerir mín brtt. ráð fyrir, að I. öðlist gildi 1. jan. 1941. Ég vildi láta fara saman greiðsluskýldu ríkisins og þessara fyrirtækja, sem í rafveitulánasjóðinn eiga að borga. Og VI. till. er um það, að fella niður bráðabirgðaákvæðið, sem er í sambandi við þá breyt., sem er í 2. gr. um tekjuöflun sjóðsins og tilhögun hennar. Það er þess vegna eðlilegt, að það falli niður.

Mér þykir svo ekki ástæða til að svo komnu máli að fara lengra út í þetta, en ég vildi bara segja það, að mín skoðun á þessu máli er, að ég tel eðlilegt, að slíkt samstarf sem hér er lagt til grundvallar, að jafna á milli landsmanna, þeirra, sem hafa margfalt hægari aðstöðu til þess að hagnýta sér raforku, en það eru þeir, sem í þéttbýlinu búa, og þeirra, sem úti í dreifbýlinu búa, þannig að rafmagnið geti smátt og smátt orðið til hagnýtingar og hagsbóta fyrir sem allra flesta í þessu landi. Því að okkur er það alveg ljóst, eins og er hér á landi, að ekki verður hjá því komizt, til þess að nota gæði landsins og yfirleitt að gera landið

byggilegt, að allmikill hópur landsmanna búi úti í dreifbýlinu og vinni að landbúnaði.

Ég er viss um, að stofnun rafveitulánasjóðs muni vekja von hjá því fólki, sem nú býr úti í dreifbýlinu, og mun einnig verða til þess að sporna á móti þeirri óeðlilegu og óheilvænlegu röskun í þjóðfélaginu, að fólkið flytji svo ört úr dreifbýlinu í kaupstaðina, sem er að verða eitt af okkar mestu áhyggjuefnum.

***Ásgeir Ásgeirsson:** Hv. frsm. minntist mín í sambandi við þetta mál, og minnti mig á, að bankarnir hefðu sínar tekjur af skuldum. „Veit ég það, Sveinki“. En það er sá munur á þeim tekjum og tekjuöflunarleið þessa frv., að öll lántökugjöld eru ákveðin fyrirfram. Svo er ekki í þessu frv., heldur er hér ætlað til þess að leggja á ábyrgðargjald eftir á á þau lán, sem búið er að veita.

Þetta mál varðar ekki eingöngu ríkisvaldið, sem leyfir sér þetta, heldur líka hina, sem veitt hafa þessi lán eftir föstum útreikningi.

Auk ábyrgðargjalda og lántökugjalda hafa bankarnir vaxtatekjur. Þeir vextir eru á flestum lánum raunverulega. En þá gengur eitt yfir alla, sem samskonar lán hafa. En hér er því heldur ekki fullnægt, heldur á samkv. þessu frv. að leggja ábyrgðargjald á þá eina, sem hafa fengið ríkisábyrgð fyrir rafvirkjun; en hinum öllum á að sleppa. Ef ríkið ætlar að fara inn á þá braut, að selja sína ábyrgð, þá fæ ég ekki annað séð heldur en að það eigi að koma jafnt niður á öllum, sem njóta ábyrgðar ríkisins. Þetta eru auðvitað hugsanlegir tekjumöguleikar fyrir ríkið sjálft eða einhvern sjóð. En ef ríkið tekur ábyrgðargjald, þá á það að taka það af öllum, sem ábyrgð fá.

Ég hygð vafamál, hvort á að fara inn á þá braut, að taka ábyrgðargjald. En fari ríkið inn á þá braut, virðist eðlilegt, að bæjar- og sveitarfélög gerðu hið sama og tækju gjald fyrir sínar ábyrgðir, og þá fer nú allt þetta að hækka. Ég hygð betra fyrir bæjar- og sveitarfélög og fyrir ríkið líka, að taka ekki gjöld fyrir sínar ábyrgðir, þar sem islenskar ríkisábyrgðir eru nokkuð sérstaks eðlis.

Það hefir verið svo undanfarið og útlit fyrir, að svo muni verða, að erfitt verði að fá lán erlendis öðruvísi heldur en að veitt sé fyrir því ríkisábyrgð eða bankaábyrgð. Þessar ábyrgðir gera lánin ekki ódýrari en annars, því að spurningin er um það, hvort lánið fæst eða ekki. Það er svo, að flestir erlendir bankar og fjármálamenn segja, að þeir séu svo ókunnugir, að þeir geti ekki fylgt með högum okkar ár frá ári, sem stafar m. a. af því, hvað við erum einangraðir, og þess vegna vilja þeir hafa bankaábyrgð eða ríkisábyrgð fyrir sínum lánum.

Við vitum, að sum af þeim fyrirtækjum, sem lán hafa fengið, stynja undir sínum lánum, og að bæta síðan nýjum skatti ofan á, sem ekki kæmi þó niður á alla, heldur aðeins á þá, sem fengið hafa lán til rafvirkjunar, það er nokkuð það sama og að leggja þetta gjald á ríkissjóð sjálfan, því að ef þessi bæjarfélög geta ekki staðið undir sínum lánum, eins og hlýtur að verða um sum þeirra, þá fellur það bara yfir

á ríkissjóð. Okkur hv. þm. A.-Húnv. fannst nokkuð hart að gengið með þessu frv., að ríkisvaldið og Alp. færi að leggja á skuldug fyrirtæki skatta, á þeim tíma, sem það sjálfst treystir sér ekki til að leggja fram tillag í slíkan sjóð sem þennan. Ef ríkið treystir sér ekki til slíks, er hart að gengið að nota sér vald yfir öðrum, sem hafa treyst á það. Hv. frsm. sagðist líka fallast á það, að tillög úr ríkissjóði væru ákaflega óvissar tekjur fyrir svona sjóð, því að þeir, sem sæti eiga hér á þingi, væru til í það hvenær sem er að afnema allar slíkar tekjur. Og mér skildist á honum, að til þess að tryggja slíkt, yrði að afla tekna hjá þeim, sem væru svo að segja mállausir um það í þinginu, hvort ætti að greiða þessi gjöld eða ekki.

Ég hygg, að þegar við treystum okkur til þess að stofna slíkan rafveitulánasjóð, sem ég tel. að væri æskilegt, eigi við að gera fyrstu till. til ríkissjóðs um framkvæmdirnar og ekki hefja þá starfsemi fyrr en ríkið treystir sér til að leggja eitthvað fram. Síðan komi það svo til álita, hvernig með öðrum hætti eigi að afla slíku sjóði tekna. Og þá ætla ég, að sjálfsagt væri að gefa slíku sjóði heimild til þess að taka lán, því að þau fyrirtæki, sem sá sjóður þyrfti að lána til, eru mjög dýr. Og sjóður, sem fær hreinar tekjur, sem enga vexti þarf að borga af, getur verið góður lántakandi og fær um að lækka vexti á lánum, sem hann sjálfur tæki.

Ég held því fram, að það sé ekki heppilegt að taka upp þann sið, að selja ábyrgðir ríkisins. Hitt þætti mér eðlilegt, að sérstakt gjald væri lagt á ódýrt rafmagn, þegar rafveitur eru þannig stæðar, að þær eru færar um að selja sitt rafmagn ódýrt, og sé hægt að segja, að þar sé um tekjuöflun að ræða. Það ætti ekki að vera tekjuöflun af skuldum þeirra, heldur væri farið eftir því, hversu þeim tekst að selja ódýrt rafmagn til sinna neytenda. Ef lögð væru á þær gjöld eftir þeim reglum, væri það í samræmi við skoðun okkar hv. þm. A.-Húnv.

Af þessum ástæðum treystum við hv. þm. A.-Húnv. okkur ekki til að fylgja þessu frv.

Frekar en að bera fram brtt. við frv. kustum við, að hæstv. ríkisstj. hefði málið lengur til athugunar. Það stendur svo á, að ekki er líklegt, að í stærri rafveitur verði lagt nú um skeið, og gerði því lítið til, þó að stj. hefði þetta mál til athugunar eitt ár, svo að hægt væri að gera frv. um þetta betur úr garði heldur en það frv., sem hér liggur fyrir.

Okkur till. er því sú, og þeinum við henni til hæstv. forseta, að þessu máli verði vísað til ríkisstj.

Ég hefi heyrt í sambandi við þetta frv., nú eins og oft áður, að ákaflega mikið er talað um dreifbýlið og rétt þess til lífsþæginda. Og maður heyrir úti um landið, að vaktar hafa verið ýmsar tálvönir um það, að rafmagn sé eins hægt að veita um dreifbýlið eins og um þéttbýlið, og að það væri fyrir ranglæti stjórnaendanna, ef það væri ekki hægt að veita því jafnt til allra landsmanna.

En eðli rafmagnsins er svo, að þéttbýlið og dreifbýlið standa ekki jafnfætis gagnvart því að nota sér það. Það er sama, hvaða sjóður er

stofnaður, þá standa þessir landshlutar aldrei jafnfætis í þessu efni. Og að hægt sé að veita rafmagninu um sveitirnar til þess að stöðva fólksstrauminn til kaupstaðanna, eru tálvönir, sem ekki er rétt að vera að ala á hjá fólki.

Fyrir strið kostaði háspennulína 4 þús. kr. á hvern km., og allir, sem þekkja til í strjálbýli sveitanna, ættu því að geta séð, að af þessum sökum er ekki hægt að leggja þar slíkar rafleiðslur. Í strjálbýlinu hjá okkur verða að vera litlar stöðvar fyrir 2—3 bæi, því að sveitirnar eiga helzt kost á því að fá rafmagn á þann hátt.

Ég vil svo aðeins minna á það, að ef þau bæjar- og sveitarfélög, sem borga nú allt að 7% fyrir sín lán, eiga að leggja á sig ½% í viðbót, þá er það ekki réttlátur skattur. Þar er munurinn gerður allt of mikill á þeim, sem þegar hafa komið upp hjá sér rafstöðvum, og hinum, sem eftir eru og eiga aðeins að borga 3%. Það mætti vera jafnara milli þeirra, sem búnir eru að virkja, og hinna, sem eftir eiga.

Það eru mörg atriði í sambandi við þetta mál, sem heimta, að málið sé rækilega undirbúið af stj.

Ég og hv. þm. A.-Húnv. fylgjum eindregið hugmyndinni að koma upp rafveitulánasjóði. Við þykjumst vita, að fyrir utan það, að hann verði notaður fyrir einstök sveitabýli, þá muni hann aðallega verða notaður fyrir þéttbýlið.

Það er mikil ástæða til að koma upp slíku sjóði og afla honum tekna með sanngjörnum hætti og ríkisframlagi, og ég hygg, að það sé ekki of miklum tíma eytt, þó stj. hafi eitt ár til athugunar.

***Eiríkur Einarsson:** Það má víst fullyrða, að allir hv. þm. séu á einu máli um það, að hér sé um eftirsóknarverð gæði að ræða, þar sem um það er að ræða að koma rafmagn út um landsbyggðina. Það er því ekki það, sem ágreiningi veldur, heldur hitt, hverjar aðferðir skuli hafa til þess að ná þessu takmarki. Ég get vel skilið, að jafnframt því, sem menn jata, að sjálfsagt sé að taka tillit til þarfa fólksins fyrir rafveitur — og því nær sem fólkið er þeim stöðvum, sem þegar eru fyrir hendi, því meiri eftirvæntingaraugum horfir það til að verða þessara gæða aðnjótandi —, þá séu skiptar skoðanir um aðferðir til að koma þessu í framkvæmd.

Ég vil strax taka það fram, að þegar lítið er jöfnum höndum á þessi 2 frv., sem hér eru á ferðinni, þess, sem nú er til umr., og annars, sem síðar var flutt og ég er meðflm. að, þá er það af praktískum ástæðum, sem miklu skipta um meðferð málsins, sem ég hefi talið réttara að fylgja þeirri aðferð, sem þar er bent á, og vil ég með fáum orðum gera grein fyrir þeim ástæðum.

Mér þykir það einkennilegt, þegar rætt er um að taka skatt af þeim rafstöðvum, sem þegar eru stofnaðar, og stofna þar af sjóð til þess að koma upp nýjum orkuverum. Ég verð að segja, að fyrir mér er það alveg nýtt, að ríkið taki peningagreiðslur fyrir að ganga í ábyrgð fyrir félagsheildir, eins og t. d. fyrir rafveitu Reykjavíkur. Slíkt er ekki sambærilegt við ábyrgðir einstaklinga, því þegar þingið heimilaði

ríkisstj. að taka ábyrgð á láni til Sogsvirkjunarinnar — svo ég nefni stærsta tilfellið — þá skoða ég það sem þjóðþrifabýrði, sem þingið leggur á heildina til hagsbóta fyrir einhverja félagsheild eða almennar umbætur í landinu, sem verða máttargjafi fyrir fjölda fólks í landinu.

Ég geri þetta að meginatriði. Þegar verið var að ganga í ábyrgð fyrir Ríkis vegna lántöku til Sogsvirkjunar, þá álit ég, að það hafi verið gert vegna þess, að virkjunin sé álitin svo mikil lyftistöng fyrir velmegun, að ríkinu beri þess vegna að taka á sig þessa áhættu. Þar er í sjálfu sér um svo mikið þjóðþrifamál að ræða, en ábyrgðir í banka eru einskonar verzlun.

Ég álit þess vegna, að það sé ekki eðlilegt, að leyft sé að leggja skatt á þá, sem verða þessara gæða aðnjótandi. Það er líka svo, að þegar stórar rafveitur eru gerðar, eins og t. d. Sogsvirkjunin, sem eru til mikils hagræðis fyrir almenning, þá er ekki hægt að ganga framhjá því atriði, að það hagræði er jöfnum höndum fyrir fátæka og ríka. Nú á tímum er ekki svo lítið talað um, að fólk bæði til sjávar og sveita standi höllum fæti, svo að ef hægt væri með þessu móti að treysta afkomuna með því að láta fólkið verða þessa hagræðis aðnjótandi, þá eru ekki svo litil laun fengin fyrir þá ábyrgð, sem ríkið tekst á hendur með þessu. Þegar reynt er að finna gjaldstofna, þá verður að leita þangað, sem einhver þróun er fyrir hendi, sem gefur bolmagn til að greiða meira. Í þessu tilfelli er um það að ræða, að borgarar þjóðfélagsins verða betri skattþegnar en ella fyrir þetta hagræði, svo þar skapast möguleikar til að innheimta þetta.

Ég verð því að taka það fram, að þetta frv., sem hér er til umr., og þá jöfnum höndum þær brtt., sem fyrir liggja við það frá hv. þm. Borgf., eru þann veg, að ég get ekki greitt atkv. með þeim. Ég þykist þó vita, að till. hv. þm. Borgf. miði að því sama takmarki og frv. það, sem ég er meðflm. að, að gera það mögulegt að auka rafveitur fyrir landið, og veit ég, að hann meinar það af heilum hug. Það er aðeins aðferðin, sem deilt er um.

Mér virðist, að með brtt. á þskj. 161 vilji hann auka þá möguleika, þar sem sjóðurinn eigi að fá fjárframlög bæði frá ríkinu og eins frá þeim raforkuverum, sem fyrir hendi eru, en samkv. minni skoðun álit ég, að slík skattálagning eigi ekki rétt á sér. Ég álit, að til þess að koma til móts við hv. þm., þá væri kannske rétt að hækka hið árlega framlag úr ríkissjóði, sem stungið er upp á í því frv., sem ég er meðflm. að. Ég þykist vita, að ef málið heldur áfram, þá muni hv. þm. ef til vill sættast á að mæta okkur á miðri leið, og þykist ég þá vita, að enginn verði fúsari en hv. þm. Borgf. til þess að verða riflegur um það, að hafa framlagið frá ríkinu dálítið herra en stungið er upp á í frv.

Það er líka á það að líta, að hver er sjálfum sér næstur, og ég get vel skilið, að þeir, sem búnir eru að koma upp hjá sér rafveitum, séu ekki hrifnir af því að leggja á sig þennan skatt, enda munu þeir vera búnir að hafa nægileg gjöld af rafveitunum. Það er líka ekki nema eðlilegt, að þeir, sem eiga hagsmuna að gæta,

— hvort sem þeir eru nú þm. af guðs náð eða kjósendanna, — um að raforkuveitur komist á frá Soginu, hvort sem það verður fyrir milli-göngu ríkisstj. eða samningaatríði við rafmagnsveitu Reykjavíkur, fylgi þessu máli af heilum hug, þó þá greini á um aðferðir.

Ég vildi aðeins með þessum orðum gera grein fyrir atkv. mínu og þeim meginatriðum, sem vaka fyrir mér með því að vera meðflm. að því frv., sem er síðar á dagskránni. Ég álit, að þegar öll kurl eru komin til grafar, þá beri að nokkuð líkum brunni um þessi 2 frv., því þeim er báðum ætlað að ná sama takmarki.

Ég ætla svo ekki að hafa fleiri orð um þetta, en ég vildi sérstaklega skjóta því til hv. þm. Borgf., hvort hann myndi ekki geta sætt sig við, að farin væri sú millileið, að hækka framlag ríkissjóðs í frv. því, sem ég er meðflm. að.

***Frsm. meiri hl. (Sveinbjörn Högnason):** Þó ýmislegt hafi komið fram í umr., og það ekki allt sem réttast, þá held ég, að sjaldan hafi verið sagt meira öfugmæli í þinginu en það, sem hv. þm. V.-Ísf. sagði áðan, að ef komið væri gjaldi á þær rafveitur, sem fyrir hendi eru, þá væri verið að koma því á þá aðila, sem væru mállausir hér á Alþ. Ég held, að það hafi komið fullgreinilega fram nú þegar, hvort þessir aðilar eru mállausir eða ekki, því meiri hluti þess tíma, sem búið er að ræða málið, hefir verið notaður til að verja þessa aðila, og býst ég við, að þetta komi betur í ljós síðar. Það er líka svo, að þeir aðilar, sem hér er rætt um að skattleggja til þess að koma upp rafveitum í strjálbýlinu, eru í þéttbýlinu og búnir að fá þessi þægindi og nota þau yfir lengri tíma, en ég býst við, að það þurfi að kvarta undan öðru meir en því, að þéttbýlið sé málalaut hér á Alþ.

Það ber öllum saman um, að mikil þörf sé á að gera þetta. Allir vilja verða fyrstir til að koma málinu í framkvæmd, þó að undanskildum minni hl. n., sem vill vikja öllu málinu til stj., en við vitum, að það þýðir að svæfa málið í brád og kannske í lengd.

Ég held, að það geti varla verið um það að deila, hvaða aðilar eigi að standa undir því að koma málinu áleiðis, en það eru þeir, sem um er rætt í frv., enda hafa þeir bezta aðstöðu og hafa fengið hjálp til að koma rafveitum upp hjá sér, og þeir beinlínis græða á því, ef rafveitur aukast. Sogsvirkjunin t. d. stórgræðir á því, ef það verða fleiri og fleiri, sem fá rafmagn þaðan. Það er því ekki nema eðlilegt, að þessir aðilar leggi fram gjald, sem verður þá fjárhagslegur styrkur til hinna, sem enn hafa ekki fengið þessi gæði. Á hinn bóginn er svo gert ráð fyrir í frv., að hið opinbera veiti hjálp til þeirra, eins og það er búið að veita með hinum svokölluðu ábyrgðum til hinna, sem búnir eru að fá rafveitur.

Hv. frsm. minni hl. talaði um, að fjárhagsástæður rafveitnanna væru svo örðugar, að það væri ekki hægt að gera þetta eins og sakir stæðu. Hvers vegna eru fjárhagsástæður þeirra svo örðugar? Er það ekki af því, að þær afla sér ekki nægilegra tekna? Það er vitað, að all-

ar hinar stærri rafveitur selja ódýrara rafmagn en þekkist nokkurstaðar annarstaðar á Norðurlöndum. Það er því ekki til litilla hagsbóta fyrir neytendurna, að hafa svo lágt verð á rafmagninu, ekki sízt á þessum tímum, þegar allt eldsneyti hefir stigið geysilega í verði.

Ég álit það því ekki neinn háskalegan hlut að jafna svolitlu niður á neytendurna, til þess að dreifa því frekar til þeirra, er verri aðstöðu hafa.

Það er því ekki nema fyrirséð, að fjárhagsástæður rafveitnanna séu svo örðugar, að þær þoli þetta ekki, því það eru ekki þær, sem eiga að taka þetta á sig, heldur eiga neytendurnir að bera þetta uppi í örlítið hækkuðu gjaldi. Slíkt ætti ekki að vera erfitt, þegar allir verða að sæta því að kaupa kol og olíu fyrir helmingi hærri verð.

Þá taldi hv. frsm. minni hl. óeðlilegt að taka gjald af ábyrgðum, þar sem sumar þeirra féllu kannske á ríkið sjálft. Ég vil segja, að það sé þvert á móti eðlilegt, ef áhætta er svo mikil, að ríkið verður að borga töluvert af þeim, að tekið sé gjald fyrir að ganga í þessar ábyrgðir. Það mun vera rétt hjá hv. frsm. minni hl., að það hafa komið skakkaföll á ríkið vegna þeirra ábyrgða, sem það hefir orðið að ganga í.

Hv. frsm. minni hl. taldi hinsvegar, að í framtíðinni myndi hann geta fallið á, að skattur væri lagður á þau þægindi, sem skapast við þetta. Það er ekki annað, sem farið er fram á í frv., en það, að ofurlitill skattur sé lagður á þá, sem þegar hafa fengið þægindin, til þess að hinir eigi auðveldara með að afla sér þeirra, sem enn hafa ekki fengið þau.

Þar sem hv. frsm. minni hl. sagði, að hann vildi ekki hafa sjóði utan ríkissjóðs, heldur ætti ríkissjóður að vera hinn eini sjóður, sem til væri í landinu, þá finnst mér það nú nokkuð harðvítugur ríkisrekstur, að halda því fram, að það megi ekki mynda sérstöðu til að hrinda í framkvæmd ýmsum hlutum, án þess að leggja það fyrst í ríkissjóðinn. Mér finnst það allt of römm tilhneiging til ríkisrekstrar að geta ekki gengið inn á slíkt. Mér finnst t. d. réttmætt, að bæjar- og sveitarsjóðum sé haldið sjálfstæðum áfram og þeir hafi sína sérstöku skattstofna. Það hefir líka oft verið rætt um það, að búið væri að taka af mikið af skattstofnum bæjar- og sveitarfélaga. Ég álit, að margt í því sé réttmætt og það sé ekki skynsamlegt að taka alla skattstofna í landinu og láta þá renna í ríkissjóð. Ég er viss um, að það er mjög rangur hugsunarháttur og ekki skynsamlegur, að allt eigi að reka af ríkinu.

Um brtt. hv. þm. Borgf. get ég sagt það, að ég hefi borið þær undir þá, sem ásamt mér mynda meiri hl. fjhn., og getum við fyrir okkar leyti fallið á, að þær verði samþ., þó þær fari ekki að öllu leyti í sömu átt. Eins og nál. ber með sér, þá eru þær í aðalatriðum það sama og vakað hefir fyrir okkur, því það hefir ekki verið aðalatriðið, á hvern hátt féð væri tekið af rafveitum þeim, sem fyrir hendi eru, heldur að féð fengist og myndaður væri samlegur grundvöllur, sem hægt væri að standa á. Ég get ekki annað séð en það sé hægt með brtt. hv. þm. Borgf. Það má kannske segja, að

í framtíðinni sé fullt eins mikill möguleiki fyrir sjóðinn að fá þetta fé með því móti. Við höfðum frv. í upphafi á þennan veg, að því er snertifir undirstöðuna fyrir því að fá þetta fé. vegna þess, að við álitum, að það væri sterkast að standa á því, að þetta fé kæmi sem nokkurskonar ábyrgðargjald til hins opinbera, en það má segja, að það sé kannske alveg eins réttlátt, að það megi skattleggja þessi þægindi, og þá eins þá, sem búnir eru að borga lánin upp.

Við, sem myndum meiri hl. n., getum því fallið á, að þessar till. hv. þm. Borgf. verði samþ.

Hv. þm. V.-Ísf. sagði, að hér væri verið að skattleggja eftir á, sem ekki væri vanalegt að gera. Hann sagði, að t. d. hjá bönkunum, sem tækju tekjur sínar af vöxtum, gengi þetta jafnt yfir alla. Þetta er ekki rétt hjá honum, enda hlýtur hann sem bankastjóri að vita betur. Vextir bankanna á mismunandi lánum eru mjög mismunandi. Það eru ekki sömu vextir hjá Landsbankanum, og t. d. Búnaðarbankanum, og veit ég ekki til, að forstöðumenn þessara stofnana hafi neitt samvirkubít út af því. Hann sagði líka, að ríkisábyrgðirnar gerðu lánin ekki ódýrari en annars. Ég held, að þetta sé ekki að öllu leyti rétt, að það sé alveg sama og lánin séu ekki neitt ódýrari erlendis, þó að ríkisábyrgð sé tekin, en annars. Hvernig gæti annars staðið á því, að fjn. ætlar nú að flytja till. um að fá ríkisábyrgð fyrir raforkuláni Hafnarfjarðar, og er ætlað til þess, að ríkissjóður fái létt kostnaði af því á eftir; þar sem hann stendur undir láninu og léttir ábyrgð af bankanum, þá ætti þetta að verða til þess, að Hafnarfjörður losni undan því að fá frekari ríkisábyrgð. Það er engum blöðum um það að fletta, að enda þótt ekki sé um mjög stórt þjóðfélag að ræða hjá okkur, og þess vegna ekki lagt eins mikið upp úr ríkisábyrgð hér eins og annarstaðar, þá muni ríkinu þó frekar verða veitt lán með samilegum kjörum heldur en einstaklingum, eins og maður hefir líka séð, að íslenska ríkinu hafa verið veitt aðgengilegri lán en öðrum.

Um það, að þetta geti alls ekki komið til greina, þegar um skuldug fyrirtæki er að ræða, sem ríkið treystir sér ekki til að leggja fram neitt fé á móti, þá er það alls ekki rétt. Það stendur skýrt fremst í l. gr. frv., að framlagið sé úr ríkissjóði eftir því, sem ákveðið er í fjárl. Það kemur vitanlega fyrst og fremst í hlut ríkissjóðs að styrkja rafveitulánasjóðinn með framlögum, og sá styrkur getur verið misjafnlega mikill eftir ástæðum, og getur orðið allríflegur þau árin, sem flestum rafveitum er komið upp, en lægri annars, enda bera l. það greinilega með sér. Þess vegna er ekki að öllu leyti rétt að segja, að ríkið eigi ekki að leggja neitt fé fram á móti þessu.

Um það, að yfirleitt sé ekki hægt að leggja raflagnir í sveitum landsins vegna strjálbýlis, er það að segja, að það er einnig víða mjög erfitt í nágrennalöndum okkar, Noregi og Svíþjóð, því að þar er víða strjálbýlt, og hafa þar verið settar upp minni rafmagnsstöðvar. Enginn vafi er á því, að í mörgum sveitum hér á Íslandi muni verða allt of erfitt að koma upp raf-

stöðvum nema fyrir hvern bæ út af fyrir sig, en þéttbýlum sveitum getur orðið nokkur styrkur að þessum sjóði, svo framarlega sem lánskjör eru samileg, og þegar gerðar eru mælingar fyrir rafstöðvum, þar sem strjálbýlt er, yrði að taka til greina, hvort þau héruð gætu ekki fengið litlar rafstöðvar. Ég hygg því, að þó það hafi alls ekki verið fá orð og aths., sem fram hafa komið við þetta frv. frá þeim, sem ekki hafa verið mállaussir hér á Alp., þá hafi þm. ekki gert sér það alveg ljóst. Ég sé ekki, að það hafi verið færð fram rök fyrir því, að þessi sjóður, eins og hann er byggður upp, muni ekki áreiðanlega fá nóg verkefni að vinna og mjög vel framkvæmanlegt, því að víða vantar rafstöðvar enn, og þar sem þær hafa verið reistar, hefir yfirleitt verið lítið gert til að styrkja aðstöðu þeirra, sem hafa fengið þær. Þar sem nú má telja vist, að dýrtíðin fari vaxandi, er það sérstaklega mikilsvert að geta sparað kaup á erlendu eldsneyti og ljósmeiti.

Ég vil vænta þess, að þetta frv. fái greiðan gang gegnum hv. Nd., og ég er sannfærður um, að ef ætti að vísa því til hæstv. ríkisstj., yrði það til þess að fresta því um fleiri ár, því að maður veit ekki, hvað fyrir getur komið. Kosningar geta orðið þá og þegar, og er ólíklegt, að hæstv. ríkisstj. gæti undirbúið málið mikið fyrir þann tíma. Ég hygg því, að það sé komið fram, að hér sé um réttmætt mál að ræða og öllum hv. þm. verði sýnilegt og skiljanlegt, að mikilsvert er að aðstoða þá, sem eiga erfða aðstöðu hvað þetta snertir, og hv. þm. vilji þess vegna greiða fyrir því, að þetta frv. verði að l.

***Fjmrh. (Jakob Möller):** Ég vildi aðeins leiðrétta misskilning, sem kom fram í ræðu hv. 1. þm. Rang. um það, að afnotagjöld af rafmagni væru langtum lægri hér en annarstaðar á Norðurlöndum. Þetta er allmikill misskilningur eða á röngum upplýsingum byggð. Rafmagn til ljósa er nokkru ódýrara í Danmörku en hér á landi, þrátt fyrir það, þó að það sé þar framleitt með kolum. En nýlega hefir það að visu hækkað þar aftur vegna verðhækkunar á kolum. Í Noregi er rafmagn langtum ódýrara en hér á Íslandi. Ég skal geta þess, að sambærileg notkun með heamlæmum er hér 330 kr. kwst., en þar 150—200 kr. kwst. Hinsvegar mun umframnotkun vera þar eitthvað álíka dýr sem hér. Eina landið á Norðurlöndum, þar sem verð á rafmagni til almennrar notkunar er nokkru herra en hér á Íslandi, er Svíþjóð, en það stafar af því, að þar í landi er alls ekki sótt eftir því, að rafmagnið verði tekið til almenningsnotkunar, heldur fyrst og fremst og sérstaklega fyrir iðnaðinn. Annars snerist ræða hv. 1. þm. Rang. mest um það, að komizt yrði að niðurstöðu um, hverskonar rafmagn og rafveitur myndu henta best á hverjum stað. Hér á landi eru rafveitur sérstaklega gerðar með almenningsnotkun fyrir augum, og af því leiðir, að miða verður við það, hvernig unnt er að selja almenningsrafmagnið, og óhjákvæmilegt er að reyna að láta rekstur rafstöðvanna bera sig sem bezt, miðað við þá rafmagnsnotkun, sem nú er. Það hefir verið talað um, að það yrði að ganga svo langt

sem fært væri til móts við rafmagnsnotendur til að rafmagnið yrði notað sem mest hér á landi, af þeim ástæðum, að það myndi hafa í för með sér minni kaup á útlendum varningi, og það væri þjóðarheill og hagur landsmönnum, að innflutningur yrði sem minnstur á honum. En þrátt fyrir það, að rafmagnstaxtinn er einmitt miðaður við almenningsnotkun hér á landi, er taxtinn þó talsvert lægri í Noregi en hér.

***Fram. minni hl. (Jón Pálmason):** Það eru nokkur atriði í ræðu hv. frsm. meiri hl. í þessu máli, sem ég vildi víkja örlítið að. Hann byrjaði á því í sinni ræðu að segja, að það líti út fyrir, að þeir, sem hefðu talað móti þessu frv., hefðu talað fyrir hönd þeirra manna, er búnir væru að fá rafveitur. Þetta er alger fjarstæða, því að þeir þm., sem hér hafa talað á móti þessu frv., eru ekki á neinn hátt málsvavar þeirra manna, sem búnir eru að fá þessum þægindum komið á fót. Hv. þm. V.-Ísf. er fulltrúi fyrir kjördæmi, ei 'litið hefir fengið af rafstöðvum, og hv. 8. landsk. hefir, að því er ég hygg, að eigi verði um deilt, meiri áhuga fyrir því, að rafmagni verði veitt um hérað sitt heldur en annarstaðar um þetta land. Hvað mig sjálfan snertir er aðstaðan þannig, að nokkur hluti af héraði mínu hefir fengið þessum þægindum komið á, en yfirgnæfandi meiri hluti héraðsbúa er þannig settur, að þá vantar þau, og auk þess tel ég, að mér beri ríkari skylda til að mæla fyrir almennu og dreifbýlinu en hina, enda þótt ég vilji gjarnan, eftir því sem ég tel mér fært, sjá um, að hagsmunamála þeirra, er í kaupsún-um búa, sé gætt jafnt á þessu sviði sem öðrum. En ég vildi taka það fram um okkar aðstöðu, sem erum á móti þessu frv., að það er rangt, að við stöndum á verði um sérhagsmuni þeirra manna, sem hafa betri aðstöðu en aðrir.

Það hefir eftir á móti verið sagt, að við, sem erum í minni hl., höfum viljað svæfa þetta mál með því að vísa því til hæstv. ríkisstj. En þetta er einnig rangt. Hvað mig sjálfan snertir, þá er ég meðflm. að öðru frv., þar sem gert er ráð fyrir, að ríkissjóður leggi árlega fram nokkra fjárhæð til þess að styrkja þetta mál, sem hér um ræðir. En hvað það atriði snertir, að vísa frv. til hæstv. ríkisstj., tel ég það óhjákvæmilegt, að hún athugi, hvort fært yrði að koma þessu í framkvæmd, og þó ennþá fremur, á hvern hátt það yrði gert. (BjB: Þarf þá ekki að vísa báðum frv. um þetta efni til ríkisstj.?). Nei. En þriðja atriðið, sem miklu máli skiptir í þessu sambandi, er, af hvaða ástæðu rafveitufyrirtæki muni hafa örðugan fjárhag, og þá er því þar til að svara, að ég sé ekki, að mjög óeðlilegt sé að gera ráð fyrir því, að fjárhagurinn verði örðugur vegna þess, að menn vilji fá rafmagnið ódýrara en eðlilegt sé, en þá er því til að svara, sem hæstv. fjmrh. vék að í ræðu sinni, að í fyrsta lagi er það yfirleitt rangt, að rafmagnið sé ódýrara hér á landi en annarstaðar, og í öðru lagi er þess að gæta að því er snertir þægindin, sem fólkið þarf, að því aðeins er hægt að selja þau, að þau verði ekki seld herra verði en svo, að fólkið geti risið undir því að borga þau með tekjum sínum.

Að því er snertir þær rafveitur, sem hér á landi eru, þá er það kunnugt, að hingað til hefir ekki þótt fært að hækka verð á rafmagn, vegna þess að það er orðinn mikill fjöldi fólks, sem notar sér þessi þægindi, og margir, sem ekki myndu sjá sér fært að kaupa þau dýrara verði en nú. Hér verður þess vegna að gæta hófs um hvorttveggja, annarsvegar selja þau lífsþægindi, sem fólkið vill fá, við hæfilegu verði, og einnig gæta þess, að reksturinn beri sig. Ég vildi aðeins vekja máls á því, að það er meira tap að taka gjald, sem er of hátt eftir ástæðum, því að þá er meiri hætta á því, að gjöldin falli á ríkið. Það má að nokkru leyti til sanns vegar færast, að það sé ekki óeðlilegt að taka gjald af ábyrgð, ef hætta er á, að hún falli á ríkissjóð, en að viðhafa þá aðferð, að ríkið gangi í ábyrgðir án tillits til, hvort það er óhætt, held ég, að gæti komið að miklu ógagni, ekki sízt þegar svo er komið, að ríkið er í ábyrgð fyrir 80—90 millj. kr., auk þess sem það sjálft skuldar, þá held ég, að fjarri sé að taka skatt af öllum þeim skuldum, sem ríkið er í ábyrgð fyrir.

Viðvíkjandi hinu, sem hann drap á um hinn nýja sjóð, er það að segja, að hann leitaðist við að rangfæra mín orð og færa þau út á viðara svið en tilefni gafst til. Það er sannfæring mín, að það sé ekki heppilegt að vera að stofna fyrirtæki með sérfráhag og sérstakan sjóð af þeim sköttum, sem ríkið ákveður með l., og réttara, að um þetta yrðu samdar reglur af því ráðuneyti, sem þetta mál heyrir undir. Hinsvegar er þess að gæta, að þó að þetta verði samþ., nær það alls ekki til þess að fjölga félögum. Ég er mjög hræddur um, að vonir hv. frsm. meiri hl. muni ekki rætast hvað þetta snertir, og þetta nær ekki heldur til þess, sem hv. frsm. minntist á, sýslufélaga og sveitarfélaga.

Ég tók það fram við umr. um íþróttal., að ég teldi það alls ekki rétta leið að taka íþróttamálin undir valdsvið ríkisins, því að ég tel, að ríkið eigi sem minnst að skipta sér af hinum frjálsa félagsskap einstaklinga. Ég tel, að það sé óheppilegt, að Alb. skapi og skipi ríkistekjunum undir sérstaka stj., því að það á að vera Alb., sem á að hafa vald yfir því á hverjum tíma, hvernig farið er með þær tekjur, sem ríkissjóður fær.

Að öðru leyti skal ég ekki ræða þetta frekar. Ég geri ráð fyrir, að meðnum. mínir hafi ákveðið, hvernig þeir snúa sér í þessu máli, en ég tel, að réttara væri fyrir hv. Nd., eins og sakir standa, að samþ. þá till., sem ég og hv. þm. V.-Isf. höfum borið fram, að vísa þessu máli til stj., ekki sízt að því er snertir þessa skattaðferð.

*Ásgeir Ásgeirsson: Það hefir verið lögð sú spurning fyrir mig, hver meining væri með því að vísa öllum rafveitufrv. til hæstv. ríkisstj. Ég get lýst því yfir sem minni afstöðu, að ég tel, að svo eigi að vera hvað þetta mál snertir, því að það er umfangsmikið og myndi verða bezt undirbúið af hæstv. ríkisstj. Svo stórt „princip“-mál sem það, að taka gjald fyrir ábyrgðir, er réttast að verði nákvæmlega athugað af hæstv. ríkisstj. Það er hennar hlutverk

Alpt. 1940. C. (55. löggjafarþing).

að meta slíkar greiðslur og setja ákvæði þar að lútandi. Ég hygg því, að það muni vera líkt um bæði þessi frv., að bezt væri að vísa þeim til stj.

Ég þarf ekki að svara hv. 1. þm. Rang. með langri ræðu, svo sem þeim orðum hans, að fulltrúar þeirra, sem búa við dýrar rafveitur, væru helzt mállausir hér á Alb. Það er óhætt að segja, að fyrir því mun séð í fjárl., að fjárveiting sú, sem um ræðir, verði þannig, að hana mætti svo að segja afnema, ef þörf gerðist vegna fjárhags ríkisins. En í þeirri óvissu, sem nú ríkir, virðist verða að reyna að finna einhverja tryggari leið til fjárflounar í þessu skyni.

Það var helzt á hv. 1. þm. Rang. að skilja, að meiningin væri sú, að ekki verði byrjað nú strax að leggja fram fé í þessu skyni. En mér skildist svo samkv. samtali á fundi þeirrar n., er fékk þetta frv. til meðferðar, enda er nú svo til ætlað, að byrjað verði nú strax á því að leggja fram framlög gegn ákveðinni upphæð frá hlutaðeigandi aðilum. Slík framlög eru ekki ákveðin í sjálfu frv., því að flm. þess hafa ekki treyst sér til að gera till. um slíkt eins og nú standa sakir. En um ábyrgðir, „provision“, Útvegsbankann, mjólkursölusamlagið né neitt slíkt ætla ég ekki að tala.

Ég vil svo að endingu benda á það út af því, sem sagt hefir verið um strjálbýli og þéttbýli, að í Noregi og Svíþjóð er það talin regla, að allt of kostnaðarsamt sé að leggja raflagnir þar, sem strjálbýlla er en sem svarar 35 íbúum á hvern ferkm., og þess vegna er ekki alstaðar talið fært að byggja rafveitur fyrir heil hérað í þessum löndum. En slíkt þéttbýli er ákaflega fágætt í sveitum þessa lands, og það myndi þurfa mikinn styrk til þess að unnt væri að koma upp rafveitum fyrir hið mikla strjálbýli í sveitum okkar, enda er það um þetta frv. að segja, að það gengur alls ekki í þá átt, að styrkja rafveitur í strjálbýlum sveitum. Þetta frv. er alls ekki að mestu leyti flutt til hagsbóta fyrir sveitastrjálbýlið. Menn eru nú búnir að verða varir við það hér á Íslandi, að það hefir í sumu verið helzt til of langt gengið af þeim mönnum, er töldu, að öllu væri hægt að bjarga í þessum efnum. Ég þekki það úr minnu kjördæmi í síðastl. 20 ár, að það hefir oft verið reynt að telja mönnum trú um hið ómögulega í þessum efnum, sem aldrei kemur til framkvæmda, m. a. það, að rafmagns skapandi sitt eigið verð á þann hátt, og að ekki væri hægt að veita sér aðra hluti, er hefðu eins mikið gildi eins og þetta. Þetta hefir gert það að verkum, að menn hafa reynt að útvega sér ódýr lán til raflýsingar, en ódýr lán hrökkva aldrei langt; til þessa þarf styrki, og þá meira að segja svo háa, að stórfé nemi.

Skúli Guðmundsson: Ég vil þakka meiri hl. fjhn. fyrir þær till., sem hann hefir gert um þetta mál, sem sé að það nái fram að ganga. Hv. þm. Borgf. hefir flutt nokkrar brtt. við þetta frv., sem hann hefir gert grein fyrir. Ég hefi átt tal um þær brtt. við meðflm. mína, og ætlum við að greiða atkv. með brtt. hv. þm. Borgf., í von um það, að frv. nái þá frekar

fram að ganga en ella. Þessar brtt. eru í fyrsta lagi um það, að ákveða framlag ríkissjóðs til rafveitulánasjóðs 50 þús. kr. á ári, og gert er ráð fyrir, að fyrirmæli um slíkt framlag verði tekin af meiri hl. fjhn. upp í þær till., sem hún ber fram, og þarf þá að sjálfsögðu að ganga þannig frá þessu máli, að framlag til sjóðsins verði tekið upp í fjárl., sem afgr. verða fyrir árið 1941, ef þetta frv. nær fram að ganga. Hinsvegar töldum við flm. ekki ástæðu til að setja ákvæði í frv. um, að ákveðinni upphæð skyldi varið úr ríkissjóði til rafveitulánasjóðs, því að við gerðum ráð fyrir, að slíkt framlag yrði ákveðið í fjárl. í samráði við fjvn.

Önnur brtt. frá hv. þm. Borgf. er um það, að greiðslur frá rafveitum til sjóðsins verði með nokkuð öðrum hætti en ráðgert er í frv. Þetta teljum við flm. frv. ekki neitt aðalatriði, á hvern hátt þessar greiðslur eru teknar, og þess vegna sættum við okkur við brtt., ef það mætti verða til þess að greiða fyrir framgangi málsins. Það má líka telja, að með þessum brtt. hv. þm. Borgf. sé farið nærri því, sem tíðkast í Noregi, eins og tekið er fram í grg., sem fylgir frv. Og þar sem minni hl. fjhn. leggur mikla áherzlu á það í andstöðu sinni við málið, að hér sé gert ráð fyrir því að leggja skatt á skuldir, en minni hl. fjhn. telur hinsvegar þessum brtt. til gildis, að í þeim er það ekki gert, þá þótti meiri hl. fjhn. sjálfsagt að fylgja þeim, til þess að allir þdm. gætu frekar fylgt frv., ef þessi breyt. væri gerð á tekjuöflunaraðferðinni. En visast nær þetta frv. að ýmsu leyti of skammt. Einstakir þm. hafa tekið það fram, og það er raunar sennilegt, að full þörf sé á því að styrkja á einhvern hátt með þeimum fjárfraðlögum þau rafveitufyrirtæki, sem stofnuð verða til að dreifa raforkunni um strjálbýið. En einmitt fyrir það, að frv. nær svo skammt, má frekar vænta þess, að það nái samþykki Alþingis.

Ég vil mæla mjög ákveðið gegn till. hv. þm. A.-Húnv. um að vísa málinu til stj., því að það myndi aðeins hafa í för með sér, að framgangur málsins tefdist um ófyrirsjáanlegan tíma. Vegna styrjaldarinnar, sem nú stendur yfir, má gera ráð fyrir því, að ekki verði unnt að ráðast í rafvirkjunarframkvæmdir fyrst um sinn, en þá er nauðsynlegt að nota tímann til að byrja að safna fé í þessu skyni, svo að þegar tímarnir færast í eðlilegt horf, verði unnt að hefjast handa sem fyrst með auknar framkvæmdir í þessum efnun.

ATKVG.R.

Till. frá minni hl. fjhn. á þskj. 110, um að vísa málinu til ríkisstj., samþ. með 16:13 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GSv, HG, ÍslH, JakM, JPalm, PHallD, SEH, SK, TT, VJ, ÁÁ, EOI, EE, EmJ, FJ, GP.

nei: HelJ, JÍv, PHann, PO, SkG, StSt, StgrSt, SvBH, ÞBr, BJ, BÅ, BjB, JörB.

4 þm. (GG, HV, ÓTh, EystJ) fjarstaddir.

2. Útflutningur áls.

Á 8. fundi í Nd., 1. marz, var útbýtt:

Frv. til 1. um einkaleyfi til þess að flytja út ál og selja á erlendum markaði (þmfrv., A. 45).

Á 9. fundi í Nd., 4. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Bjarni Bjarnason): Í grg. þessa frv., þó að hún sé ekki löng, er í raun og veru gerð grein fyrir því, sem vakir fyrir Álaræktarfélaginu.

Álaveiðum er lítið sinnt hér á landi, en víða erlendis er allinn þó nokkuð algengur og mjög verðmætur fiskur til matar. Állinn er farfiskur og hrygnir í sjó, í hlýjum höfum, og vex upp í ósöltum vötnum, síkjum og þ. h., og við strendurnar.

Það þarf tæplega að efast um, að hægt sé að selja á erlendum markaði rétt verkaðan ál, ef viðskiptaástandið væri heilbriggt. Hitt er óvist, hve mikið er hér við strendurnar af þessum fiski og í ósöltum vötnum. Af þekktum álastöðvum má nefna: Álftanes, Grafarvog, Grindavík og Mýrarnar. Ennfremur er óvíst, hvort vaxtaraskilyrði eru fyrir álaseiðin; eðli þeirra er að berast um höfin, þar sem þau koma frá þeim heitari og berast til Evrópu. Állinn leitar ekki til lands fyrr en eftir 3 fyrstu árin. Aðrar þjóðir munu veiða állinn þessi fyrstu 3 ár hans, svo kallaðan glerál, og sjá honum fyrir vaxtaraskilyrðum. Það er jafnvel hætt við, að seiðin myndu ekki þrífast hér í vötnum eða við strendur Íslands, En að afla upplýsinga um það er umfangsmikið verk, svo og veiðina, sem mun vandasamt verk. Þetta er í stuttu máli byrjunarverkefni Álaræktarfélagsins. Takist svo vel, að allmikil álaveiði reynist í vötnum og við strendur landsins, og vel takist að veiða hann og ala upp, er ekki ólíklegt, að hér geti orðið um allálitlegan atvinnuveg að ræða. Myndi þetta snerta allmarga menn. Í fyrsta lagi alla þá, sem veiðivötn ættu og gætu sinnt veiðinni; í öðru lagi þá, sem ynnu að því að gera ál að markaðsvöru, og í þriðja lagi myndaðist ný útflutningsvara.

Ég sé svo ekki ástæðu til, á þessu stigi málsins, að lengja þessar umr. frekar. Óska ég, að málinu verði, að lokinni þessari umr., vísað til 2. umr., og ég held, að réttast væri að vísa því til landbn.

Thor Thors: Það hefir nú á undanfórnum þingum verið allmikið gert að því að hefta atvinnufrelsi manna, og hafa stundum verið flutt fyrir því þau rök, að nauðsyn bæri til þess.

Hér er ekki um mjög stórt mál að ræða, en það markar þó mjög greinilega stefnu. Og ég hefi ekki getað sannfærzt um það, hvorki af því að lesa grg. frv. eða af ræðu hv. flm., hvaða ástæða væri fyrir því að taka ákveðna fisktegund og banna öllum nema einhverju leynifélagi að flytja hana út. Alp. hefir ekki fengið neinar upplýsingar um það, hvaða félag þetta er, og væri æskilegt, að hv. flm. vildi skýra frá því, hver þessi félagsstofnun er og hvernig

það hugsi sér að starfa. Það stendur í grg. frv., að gögn þessu varðandi liggi fyrir. Mér hefir verið sagt af skrifstofu Alþ., að það lægju engin gögn fyrir um þennan félagsskap. Nú væntanlega skýrir hv. flm. frá því, hvaða félagsskap hér er um að ræða. Mér er ekki kunnugt um, hve mikið hefir verið flutt út af ál undanfarið, en ég hygg þó, að þessi útflutningur hafi farið heldur vaxandi. Og margir hafa staðið að þessum útflutningi, og eftir því, sem mér er kunnugt um, hefir þessi vara verið flutt út í smáum stíl af mörgum aðilum.

Ég vil fá að heyra rök fyrir því, hvaða ástæða sé til þess að stöðva þennan útflutning þessara manna og gefa einu félagi hann.

Flm. (Bjarni Bjarnason): Ég hafði litið allt öðrum augum á þetta mál en hv. þm. Snæf. virðist gera. Áll er að mestu óþekktur hér á landi sem mat- og útflutningsvara. Verkun áls mun vera lítt þekkt hér á landi, og mikinn undirbúning þarf til þess að flytja út rétt verkaðan ál. Það kann að vera, að einhverjir fáiist við útflutning þessa fiskjar, en ég hefi þó talað við ýmsa menn, sem eiga veiðiskilyrði, og þeir segjast ekki hafa haft nein not af þeim verðmætum, sem þeir myndu ella hafa, ef verkun áls kæmist í fullkomið horf.

Tilgangur minn með flutningi þessa frv. og tilgangur Álaræktarfélagsins er að koma á rannsókn á álasvæðum og hve mikið er þar af ál, og enn fremur að gera tilraunir til að fullverka ál, sem gæti orðið eins góð vara og áll, sem verkaður er og seldur á erlendum markaði. Ég taldi það sanngjarnt, að menn, sem vildu leggja peninga í þennan undirbúning, fengju einkaréttindi á því, á meðan væri verið að koma þessari veiði í fast horf. En að því loknu væri þetta gefið frjálst. Ef þeim, sem vanir eru að athuga sérleyfisfrv. eins og þetta, þykir þörf á, þá hygg ég það auðsótt mál að stytta sérleyfistímann.

Það má vera, að frá vissu sjónarmiði sé réttara að vísa málinu til sjútnv. en landbn., en það er þó álit mitt, að ef um slíka veiði væri að ræða, myndi hún sérstaklega snerta bændur. Mér er ekkert kappsmál, að málið fari til landbn. Ég hafði litið svo á, að hér væri ekki verið að hefta neitt atvinnufrelsi, svo sem hv. þm. Snæf. hélt fram, heldur væri hér gerð tilraun til að skapa nýja atvinnugrein. Það er vitanlegt, að áll er verðmæt vara erlendis, eins og ég gat um áðan, og það er áreiðanlega mikill vandi og kostnaður að gera slíka vöru virkilega fyrsta flokks á erlendum markaði. Mér kemur það mjög á óvart, að slíku skuli haldið fram, að þetta frv. sé flutt til þess að spilla fyrir atvinnumálum. Ég hefi nýlega talað við mann, sem á tjörn með miklu af álum, og hann hefir mikinn áhuga fyrir þessu máli vegna vonarinnar um markað fyrir þennan fisk.

Hv. þm. Snæf. skorar á mig að gera grein fyrir þessu félagi. Ég hefi hér samþykktir félagsins og starfsreglur og yfirlýsingu um tilgang þess. Ég áleitt nægilegt að láta þau skjöl fara til þeirrar n., sem fær málið til afgreiðslu, en ég er fús til að sýna hv. þm. Snæf. þessi þlög. Ég tel ekki þörf á að lesa þau upp hér.

Hv. þm. Snæf. var að brígzla okkur flm. um það, að við getum þess í grg., að gögn liggi fyrir um málið, en það sé ekki rétt, og einnig, að við flytjum hér frv., sem hefti atvinnufrelsi. Ég tel þetta rangt hjá hv. þm. Ég vil biðja hv. þm. að gefa upplýsingar um, hve mikið er flutt út af ál og í hve góðu lagi sá atvinnurekstur er. Ég lít svo á, að veita beri þessum mönnum sérréttindi nokkurn tíma, en að þeim tíma loknum geta allir tekið í sína þágu þá þekkingu á þessu máli, sem þá liggur fyrir.

Thor Thors: Mér kemur það einkennilega fyrir, að hv. flm. virðist ekki sjá, að í þessu frv. er svo ákveðið, að mönnum er beinlinis bannað að fást við þessa atvinnugrein, öðrum en þessu álaræktarfélagi. Það stendur í 1. gr. frv., að Álaræktarfélaginu veitist einkaleyfi um næstu 10 ár til þess að selja ál á erlendum markaði.

Ég hefi ekki skýrslur um það, hve mikið hefir verið flutt út af ál undanfarið, en eftir þeim upplýsingum, sem ég hefi fengið, hefir álaveiði heldur farið vaxandi og þó nokkrir menn haft áhuga fyrir þessari atvinnugrein.

Ég vík ekki frá því, að ég tel málið flutt að nauðsynjalaus. Það hefir ekki verið farið inn á þá braut við aðrar nýjar atvinnugreinar, en hv. flm. rökstyður mál sitt með því, að þetta sé ný atvinnugrein. Rækjuverksmiðjan hefir ekki nein sérréttindi til þess að flytja út rækjur. S. Í. F. hefir ekki fengið einkarétt til þess að flytja niðursuðuvörur sínar út úr landinu. Ég sé ekki ástæðu til að lögskipa þetta á neinn hátt.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 20 shlj. atkv. og til sjútnv. með 16:3 atkv.

Á 35. fundi í Nd., 13. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 36. fundi í Nd., 15. apríl, var frv. aftur tekið til 2. umr. (A. 45, n. 419 og 450).

Frsm. meiri hl. (Skúli Guðmundsson): Eins og fram kemur í nál., sem fyrir liggja, þá hefir sjútnv. ekki getað orðið sammála um afgreiðslu þessa frv.

Í þessu frv. er lagt til, að félagi, sem heitir Álaræktarfélagið, verði veitt einkaleyfi fyrir næstu 10 ár til þess að selja ál á erlendum markaði og að á þeim tíma verði öllum öðrum óheimilt að flytja þessa vöru út. Í grg., sem fylgir frv., er nokkuð sagt um fyrirætlanir þessa álaræktarfélags, en auk þess fékk sjútnv. samþykktir félagsins til athugunar. Það virðist svo sem þeir, er standa að frv., hafi ekki gert sér fullljóst, hvernig þeir myndu haga sinni starfsemi, því m. a. hafa þeir gert ráð fyrir að hefja álaklak, en eftir þeim upplýsingum, sem n. hefir fengið, þá getur ekki verið um slíkt að ræða, því það er ekki hægt. Hitt er hægt, að fá álaseiði keypt og setja þau í vötn til uppeldis þar. Það hefir hinsvegar ekki verið, mér vitanlega, neinn útflutningur á þessari vöru.

Meiri hl. n. telur, að það væri æskilegt, að tilraun væri gerð með útflutning og sölu á

Þessari vöru á útlandum markaði. Þó vill meiri hl. n. gera á frv. nokkrar breyt. Í fyrsta lagi vill hann stytta einkaleyfistímann, svo að hann sé aðeins 5 ár, og að einkaleyfið gildi aðeins um lífandi ál, en félagið hefir gefið upplýsingar um, að það væri einmitt það, sem aðallega vekti fyrir því, að flytja álinn út lífandi. Þó frv. verði samþ., þá er engum bannað að flytja út ál öðruvísi, en það er af ýmsum talið líklegt, að fá mætti markað erlendis fyrir reyktan ál.

Ég sé ekki ástæðu til að fara fleiri orðum um þetta að svo stöddu, en vísa til nál. meiri hl. á þskj. 419, en þar eru þær breyt., sem meiri hl. n. vill gera á frv.

***Frsm. minni hl. (Sigurður Kristjánsson):** Herra forseti! Við höfum nú ekki getað orðið sammála um afgreiðslu þessa frv., og í raun og veru get ég að miklu leyti, eins og hv. frsm. meiri hl., vísað til þess nál. á þskj. 450, sem ég hefi gert um málið sem minni hl. sjútnu.

Ég vil þó bæta því við, að það hefir verið venjulegt, síðan ég fór að taka þátt í þingstörfum, að veita ekki slík sérleyfi, nema um væri að ræða brautruðning á einhverju sviði. Ég álit, að það eigi ekki að veita slík sérleyfi til þess að verla með vöru, sem er opinn markaður fyrir og ekki virðist þörf neinnar sérstakrar rannsóknar á eða neins sérstaks kostnaðar til að vinna markaði fyrir utanlands eða innan.

Nú er það svo með álinn, að því hefir ekki verið gaumur gefinn að afla hans hér á landi, hvorki til innanlandsneyzlu né útflutnings. Þetta mun þó verða gert strax og augu manna opnast fyrir því, að þarna er um mjög verðmæta vöru að ræða. Um markaðinn er það að segja, að hann er algerlega opinn. Hann hefir verið það um langan tíma, og það er mikill og góður markaður fyrir þessa vöru í nágrannalöndum okkar, bæði fyrir lífandi ál og eins verkaðan, sérstaklega reyktan. Þessi markaður virðist vera meiri en sú vara, sem á markaðinn hefir fluttl. Að sönnu er það svo, að sökum styrjaldarinnar má telja, að sum beztu markaðslöndin séu lokað. Bezti markaðurinn hefir verið undanfarin ár í Þýskalandi. Þess er þá líka að gæta, að þau lönd, sem nú eru lokað, eru kannske sum þau lönd Norðurlálfunnar, sem afla mest af ál.

Ég hefi sett hér í nál. yfirlit úr síðustu hagskýrslum um veiði og sölu áls frá 1937. Á þeim skýrslum er hægt að sjá, að í 7 löndum, sem hafa aðalmarkaðinn, voru seldar rúmlega 13 þús. smálestir af ál. Markaðurinn hefir verið mismunandi, frá 0.81 sh. upp í 2.25 sh., sem var markaðsverð þetta ár í Þýskalandi. Mesta ála-veiðilandið er Danmörk, sem sendi á markaðinn rúmlega 4000 smál. af ál. Næst er Lettland með 4000, Þýskaland með 2500, Svíþjóð með 1725 smál. Það er því sýnilegt, að viss markaður yrði fyrir álinn. Viðvikjandi rannsókn um á lifnaðarhætti álsins og veiðiaðferðum, þá er vítanlegt, að fyrst áll hefir verið veiddur um fjöldamörg ár, munu þeir menn, sem þessa veiði stunda, kunna á því fullkomin skil. Eftir því, sem mér hefir verið skýrt frá, er nægar heim-

ildir og leiðbeiningar að finna í ritgerðum um þessi efni, og það er furðu einfalt. Það er rétt, sem hv. frsm. tók fram, að álaklak getur hér ekki verið um að ræða. Eftir því, sem ég bezt veit, hafa mannsaugu aldrei litið hrogn úr ál. Hann leitar til sjávar, þegar hann er kynþroska; menn vita það eitt, að hann hrygnir í suðlægum djúphöfum. Visindamenn segja, að hann hrygni ofarlega í hlýjum sjó, en ekki hefir tekizt að ná álahrognum til rannsóknar. Menn vita, að hann gengur í ár og vötn í norðlægum löndum og er þá orðinn talsvert stór, 6—10 cm. á lengd. Eins og mörgum mun kunnugt af ritgerðum um þessi efni, þá fara þessi seiði upp í lækir og ár og fara jafnvel yfir þurrt land, til að komast í tjarnir og siki. Þar dvelja þau í 4 ár, virðast þá vera orðinn kynþroska og leita til sjávar. Á þeirri leið til sjávar eru þau veidd í nágrannalöndunum í gildirur, sem eru, eftir sögn, mjög einföld veiðitæki. Enn er órannsakað, hve mikið af ál gengur hér á land. En margt bendir til þess, að hér yrði hægt að veiða hann í stórum stíl. Yrði þá að flytja ála- seiði í vötn og tjarnir, til þess að hjálpa til við uppeldið. Ef það reyndist örðugt, þá eru ála- seiðin verzlunarvara, sem flytja mætti út og selja. Áður en þessi styrjöld hófst, voru ála- seiði flutt milli landa, einkum frá Lettlandi. Þó að ekki tækist að veiða ál hér í stórum stíl, þá yrði auðvelt að koma upp álastofnunum, því fyrst og fremst yrðum við greiða fyrir uppeldi álsins, þó að það tækist ekki með klaki. Ef hér yrði tekin upp almenn álaveiði, yrðu það einkum bændur víðsvegar um landið, sem bæði veiddu álinn og ræðu honum í verð.

Ef ég vildi láta í ljós mína persónulegu skoðun á þessu máli, þá lit ég svo á, að varla verði áll mikið fluttur lífandi héðan til annara landa. Hann er reyndar mjög lífseigur og er þannig byggður, að hann getur lifað lengi í raka. Þó að auðvelt sé að flytja hann, yrði það þó talsvert erfitt og umbúðirnar dýrar, og eftir því sem ég held, yrði útflutningur einkum á reyktum ál. Ég hygg, að ef tækist að flytja út ál, þá myndi það reynast drjúg búbót fyrir margan bóndann, sem stundaði þessa veiði. Má nærri geta, hversu verra væri, ef einkaleyfi á sölu áls væri í höndum einstakra manna, heldur en ef bóndinn gæti selt hæstbjóðanda þessa vöru. Það er ekki ólíklegt, að nægilega margir menn fengiust til þess að selja álinn erlendis, en ef reyndust einhverjir örðugleikar á því, væri S. Í. F. skylt að greiða fyrir þeim viðskiptum, svo að framleiðendur fengju fullt verð fyrir vöruna að frádregnum kostnaði. Ég sé því enga ástæðu til að veita sérleyfi fyrir útflutningi á þessum vörum, þrátt fyrir það, þó að ég efist ekki um, að sérleyfishafarnir mundu leggja sig alla fram til að koma álnum á góðan markað. Ég legg þess vegna til, að þetta frv. verði felld.

Umr. frestað.

Á 37. fundi í Nd., 16. apríl, var fram haldið 2. umr. um frv.

Einar Olgeirsson: Herra forseti! Mér virðist að af hendi þeirra manna, sem stofnað hafa þetta

félag, sem hér um ræðir, og einnig af hendi hv. flm., sem flytja þetta frv., hafi málið ekki verið svo undirbúið sem maður hefði getað vænt af hálfu þeirra manna, sem fara fram á það að fá einkaleyfi til sérstaks atvinnurekstrar hér á landi. Eftir því, sem ég bezt veit, munu þeir menn hafa stofnað þetta Álaræktarfélag, og eru það Egill Thorarensen kaupfélagsstjóri að Selfossi, Björn Ólafsson stórkaupmaður og Þorlákur Guðmundsson forstjóri niðursuðuverksmiðju S. Í. F. Og eftir því, sem stendur í reglugerð félagsins, þá er þar m. a. tekið fram, sem hv. minni hl. n. hefir hér „kritiserað“, að þetta félag ætti að sjá um þetta fræga álaklak. Og í grg. frv. virðist mér sem flm. frv. hafi tekið að mestu trúanlegt það, sem þessir menn, sem félagið stofnuðu, sögðu, án þess að rannsaka nokkuð, hvort það væri á rökum byggt.

Hinsvegar virðist svo sem þessir þeir menn, sem félagið stofnuðu, hafi jafnvel séð, að þarna kynni að vera um gróðaveg að ræða, sem þeir yrðu að tryggja sér, og jafnvel ekkert um það skeytt, hvort boðlegt væri að leggja slíkt fram hér á Alþ. og án þess að taka tillit til þeirra manna, sem hafa haft og kynnu að hafa atvinnu af þessari álarækt. Það eru ekki þeir menn, sem veíða þennan ál og selja, sem fara fram á þetta einkaleyfi, heldur eru það menn, sem virðast af spákaupmennsku vilja tryggja sér þessi veiðihlunnindi. Ég veit ekki betur en um nokkur ár hafi verið unnið að því af mönnum, sem hafa verið búsettir hér á landi, að veiða ál og flytja hann út. Og í raun og veru er engin ástæða til þess að svipta þessa menn þessum réttindum með l. frá Alþ. og fá þau í hendur mönnum, sem hafa atvinnu af öðru og ekki líta á þetta nema sem gróðafyrirtæki.

Ég álit, að nóg sé orðið um þau einkaleyfi, sem hér hafa verið gefin, sem tryggja gróða-aðstöðu einstakra manna og ganga um leið á rétt annara og gera þeim erfitt fyrir og jafnvel ókleift að afla sér atvinnu. Og álit ég þess vegna, að þetta einkaleyfi, sem hér er farið fram á, eigi ekki að veitast. Ég mun þess vegna greiða alveg ákveðið atkv. með till. hv. 6. þm. Reykv., minni hl. n., um að fella frv.

Umr. frestað.

Á 40. fundi í Nd., s. d., var enn fram haldið 2. umr. um frv.

***Pálmi Hannesson:** Það munu nú vera fjarverandi ýmsir af þeim hv. þm., sem talað hafa í þessu máli.

Ég tel vafasama þá meðferð einkaleyfa, sem hér er farið fram á og ég hygg, að tíðkast hvergi um lönd. Rannsóknarnefnd ríkisins hefir athugað, hvað hefir verið gefið út af einkaleyfum, og borið saman við það, sem tíðkast erlendis. Það leiddi til þeirrar niðurstöðu, að hvergi voru veitt einkaleyfi nema á sérstakri aðferð, sem leyfishafi ræður yfir, en ekki til að flytja út þá vöru með aðferð, sem hver og einn maður geti notað, án þess að sérstaka aðferð þurfi við. Aftur á móti gæti hugsast, að útflutningur áls hafi nokkra fjárhagslega þýðingu, þó að ég geri ekki ráð fyrir, að það sé sér-

staklega mikið, sérstaklega á þann hátt, að safna saman glerál á tiltekna staði og veiða hann þar síðan, þegar hann er fullþroska. Þetta mál heyrir í raun og veru undir fiskimálanefnd, að því er virðist, og vil ég gera það að till. minni, að málinu verði vísað til stj.

Bjarni Bjarnason: Ég vil segja nokkur orð um þetta mál, en enginn þeirra manna, sem hafa mælt á móti málinu eða kvatt sér hljóðs og mér er kunnugt um, að séu andvígir því, eru viðstaddir, svo að það er erfiðara að ræða málið fyrir þá sök.

Við 1. umr. gaf ég yfirlit um lífnaðarhætti álsins og hvaða möguleikar væru fyrir hendi að veiða hann og selja. Þetta hefir verið endurtekið sérstaklega af hv. 6. þm. Reykv., og er nokkuð að því vikið í því áliti, sem hann hefir gefið út sem minni hl. sjútnv. í sambandi við þetta mál. Ég get ekki neitað því, að mér þykir einkennileg þessi mótstaða, sem málið fær í þessari d., sérstaklega þegar athugað er, að fiskiveiðar hafa verið höfuðatvinnuvegur þessara þjóðar allt frá landnámsstíð, en það er vítað, að þessi fiskitegund, állinn, er til hér við land í lönun og tjörnum og öðrum slíkum stöðum, og enn fremur er vítað, að állinn er verðmæt markaðsvara erlendis, en lítið notuð innanlands. Út frá þessu sjónarmiði finnst mér einkennilegt, að menn skuli rísa upp gegn því, að hafizt sé handa og reynt að ryðja þessu máli braut, og með því beinlínis að skapa nýja atvinnugrein, sem ekki hefir verið stunduð hér áður. Ég hélt, að slíkur áhugi væri virðingarverður og vel þess vert, að eitthvað væri hlynnt að honum.

Ýmsir ræðumenn hafa aðallega flutt mótmæli sín á þeim grundvelli, og einnig er vikið að því í nál., að það skipti ekki miklu í sambandi við þetta mál, hvort sú aðferð er höfð til þess að rækta þennan fisk, að hrygnurnar séu teknar og kreist úr þeim hrognin og seiðin síðan alin upp á svokölluðum klakstöðvum, eða þetta stig þróunarinnar fer fram í sjónum og síðan sé gleráallinn veiddur, en þetta skiptir minnstu máli og hefir engin áhrif á það, hvort hægt sé að glæða álalíf í tjörnum og síkjum, og hér er verið að stefna að því, að þetta verði rannsakað, og er það ekki lítilsvirði og vel þess vert, að að því sé hlynnt.

Það kom einnig fram sem mótbára gegn málinu við 1. umr., að hér væri verið að gera tilraun til atvinnukúgunar. Enn fremur kom það fram hjá hv. 6. þm. Reykv., og enda líka hv. 5. þm. Reykv., að hér sé sett hindrun í veg fyrir þá, sem hefðu atvinnu af álaveiði eða álásölu eða kynnu að vilja veiða ál. Þetta er algerlega rangt. Þessir menn eru ekki til, og þessi atvinna er ekki til, en það er eins og þessum hv. þm. finnst fjarstæða, að hlynnt sé að því, að þessi atvinna sé hafin eða menn hvattir til þessa. Eftir heimildum, sem ég hefi fengið, hefir áll aldrei verið fluttur út. Þetta hefir komizt það lengst, að það hefir verið leitað eftir verði á ál erlendis. Hinsvegar hefir sérstaklega einn áhugamaður gert dálítið til að veiða ál og selt innanlands og eitthvað í skip. Þessi vara hefir líkað vel,

þar sem hún hefir verið reynd, og hefi ég frétt það eftir mönnum, sem hafa neytt bæði þess íslenzka og erlenda áls, að þeim hafi líkað sá íslenzki betur. Það er því alls ekki þannig, að menn veiði hér ál til þess að flytja hann út. Einnig get ég upplýst, að þótt hv. 6. þm. Reykv. haldi því fram í nál. sinu, að þessi veiðiaðferð sé mjög ódýr, þá er það alls ekki rétt. Álagildra ein út af fyrir sig kostar nú sjálfsagt 50 kr. Mér er sagt, að ekki þýði að hafa færri net en 10, og þann kostnað geta bændur ekki lagt í. Þótt þeir eigi veiðirétt. Ennfremur eru kassar, sem notaðir eru til að flytja álinn í til annara landa, mjög dýrir, þar sem ekki fara nema 60 kg. í hvern kassa. Vitanlega má senda kassana heim aftur, en það hlýtur þó að þurfa mikið af þeim, og það geta efnalausir menn ekki ráðið við. En það er ekki útilokað, að með því að þessu máli hefir verið hreyft á Alþingi, þá hafi komizt sú hreyfing á, að þótt málinu verði vísað til stjórnarinnar, eins og hv. 1. þm. Skagf. leggur til, þá verði það málinu til góðs að hafa verið borið fram nú, því að þrátt fyrir það, þótt mér fyndist, að sjútn. hafi legið á málinu, þá komst hún samt að þeirri niðurstöðu, að málið væri þess vert, að það væri afgr. hér á Alþ. Og þrátt fyrir það, þótt hún hafi takmarkað sérreittindin við lifandi ál og 5 ár, sem hvorttveggja er numið við neglur sér, þá vill félagið amt sem áður taka við svona sérreittindum. Leiðin er opin fyrir alla, sem þessu máli vilja sinna, bæði að flytja út frystan ál og reyktan. Mér finnst það mjög einkennilegt, að hv. þm. skuli hafa löngun til að kyrkja þessa litlu tilraun í fyrsta skipti, sem slíku er hreyft, vitandi það, að ekkert er nú gert í þessu máli, og vitandi það, að ekkert muni verða gert í því í framtíðinni, ef ekki verða einhverjir hvattir sérstaklega til þess. Í nál. minni hl. er það réttilega tekið fram, að hér sé aðeins um framtaksleysi að ræða. En þrátt fyrir þetta vill sá hv. þm., sem að þessu nál. stendur, halda áfram að styðja að þessu framtaksleysi. Hann segir, að veiðiaðferðir allar séu ódýrar. Þetta er nú að visu ekki rétt, en ef svo væri, þá ætti það að vera stuðningur við málið. Ennfremur bendir þessi hv. þm. á það, að verðið erlendis sé gott fyrir álinn. Og samt sem áður vill hann hindra framgang þessa máls.

Ég legg ekki í vana minn að vera með mála-
lengingar. Ég gerði grein fyrir frv. við 1. umr. og hefi áréttað það dálítið nú. Þær mótbáru, sem fram hafa komið gegn frv., eru einskis virði.

Ég vænti þess fastlega, að þeir hv. þm. verði fleiri, sem vilja greiða götu þessa máls, í samræmi við frv. mitt og brtt. meiri hl. sjútn., en hinir, sem vilja standa í vegi fyrir því.

Thor Thors: Að því er virtist við 1. umr. og ennfremur af grg., sem fylgir frv., þá var svo að skilja, að aðaltilgangurinn með frv. væri sá,

að tryggja það, að klak á ál gæti farið fram hér á landi. Í grg. frv. segir svo, með leyfi hæstv. forseta: „... mun verða reynt hér ála-
klak í stórum stíl í samráði við færustu sérfræðinga“. Í nál. meiri hl. sjútn. er sagt, að n. hafi leitað umsagnar sérfræðings um málið og hann hafi gefið þær upplýsingar, að ekki geti orðið um álaklak að ræða hér á landi. Þar með virðist mér vera fallinn grundvöllurinn undan þessu máli. Það hefði ef til vill verið hægt að réttlæta samþykkt þessa frv. með því, að hér ætti að gera tilraunir með klak á ál. Og ég skal fyrir mitt leyti fúslega játa, að ég hafði ekki þekkingu til að geta andmælt frv. við 1. umr. á þessum grundvelli, en að þessum upplýsingum fengnum fæ ég ekki séð, hvaða grundvöllur er fyrir þessu frv. Ef þessir menn í gróðaskyni vilja hefjast handa um útflutning á ál, þá hafa þeir alla aðstöðu til þess. Það er ekkert, sem hindrar þá, og engin samkeppni, sem þarf að óttast.

Ég verð að telja það mjög svo varhugaverða stefnu af hendi Alþ. að veita einstökum mönnum slík sérreittindi, sem farið er fram á með þessu frv., og ég verð að segja, að mér finnst næsta langt gengið með flutningi þessa frv. Hér er farið fram á einkaleyfi til þess að flytja út ál. Við getum hugsað okkur, að ef til vill komi fleiri fiskitegundir á eftir og verði þá jafnvel endað á því að veita einkaleyfi til að flytja út þorsk. (Ródd af þingbekkjum: Er þetta ekki þannig með þorskinn nú þegar?). Landsmenn hafa hann allir í heild.

Ég vil leyfa mér að mæla með því, að till. hv. 1. þm. Skagf. verði samþ. Þetta mál hefir ekki fengið nægilega athugun og á við litil rök að styðjast.

Frsm. meiri hl. (Skúli Guðmundsson): Út af því, sem hv. þm. Snæf. sagði um það, að grundvöllurinn undir þessu frv. væri hrúinn, þar sem það lægi fyrir, að ekki myndi hægt að hefja hér álaklak, þá vil ég aðeins benda á það, eins og líka kom fram hjá hv. 2. þm. Árn., að frv. er um það að veita einkaleyfi til að flytja út ál og selja á erlendum markaði. Hitt er aukaatriði, hvort um álaklak getur orðið að ræða eða ekki. Það liggja fyrir upplýsingar um það, að állinn er töluvert eftirsótt vara erlendis. Hinsvegar liggur það fyrir, að ekkert hefir verið flutt út af honum á undanförunum árum. Ég sé þess vegna ekki, að það gæti verið neinum til tjóns, þó að nokkrum mönnum, sem gera vilja tilraunir með að flytja út lifandi ál, væri veitt einkaleyfi til takmarkaðs tíma, ef þeir vilja byrja á því að reyna að gera þetta að atvinnuvegi.

ATKVGR.

Till. 1. þm. Skagf. um að vísa málinu til ríkisstj. samþ. með 13:10 atkv.

Lagafrumvörp ekki útrædd.

1. Meðferð opinberra mála.

Á 5. fundi í Nd., 26. febr., var útbýtt:

Frv. til l. um meðferð opinberra mála (þmfrv., A. 7).

Á 6. fundi í Nd., 28. febr., var frv. tekið til l. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 7. fundi í Nd., 29. febr., var frv. aftur tekið til l. umr.

Flm. (Bergur Jónsson): Þetta mál er eins og kunnugt er upphaflega samið af lögfræðinganefninni, sem skipuð var 1934. Einar Arnórsson prófessor samdi fyrst drög að frv., en síðan fór nefndin nákvæmlega yfir frv., og frv. eins og það liggur nú fyrir er árangur af þeirri starfsemi.

Á síðasta þingi flutti allshn. Ed. þetta mál inn í þingið samkv. ósk hæstv. dómsmrh., en nú flyt ég það sem einn af nm. í lögfræðinganefninni. Ég vil taka það strax fram, að ég ætlast ekki til þess sérstaklega, að þetta mál sé afgr. á þessu þingi, þar sem þetta er stórvægillegt og vandasamt mál og þarf mikillar athugunar við. Frv. er nú lagt fram án þeirrar grg., sem fylgdi því á síðasta þingi, en hún var mjög ýtarleg, og voru þar gefnar rækilegar skýringar á efni frv. Ég vil benda hv. þm. á þá grg. Ég vil líka leyfa mér að benda lögfræðingum og öðrum mönnum, sem vilja taka þetta mál til athugunar, á, að það mun vera hægt að fá nægilegt af þeim eintökum, sem grg. fylgir.

Þegar lögfræðinganefnin var sett, þá voru það tvö verkefni, sem henni voru sérstaklega falin. Annað var að gera frv. að heildarlöggjöf um einkamál í héraði. Uppkast að frv. um meðferð einkamála í héraði var þá tilbúið, en það fékk síðan nokkra athugin hjá nefndinni, áður en það var lagt fyrir þingið. Í öðru lagi átti nefndin að rannsaka meðferð opinberra mála, en þar undir heyra yfirleitt refsímál, bæði þau. sem kölluð eru almenn lögreglumál og sakamál.

Ástæðan til þess, að þingið taldi nauðsynlegt að setja nefnd sérfræðinga til þess að rannsaka þetta mál og bera fram vel undirbúna till. um málið, þar sem m. a. væri höfð full hliðsjón af löggjöf annara þjóða, er sú, að við áttum þá að búa við, bæði í meðferð einkamála

og opinberra mála, mjög gömul ákvæði, eins og t. d. ákvæði úr Jónsbók, dönsku lögum Kristjáns fimmta og ýmsum tilskipunum, sem settar voru á niðurlægingartímum þjóðarinnar, svo sem í opinberum málum tilskipun frá 1751 og svo tilskipanir frá 1796 og 1838. Þar eru ákvæði, sem gilt hafa og gilda enn um meðferð þessara mála.

Það má nærri geta, að frá þeim tíma hafa orðið stórvægilegar breyt. á meðferð þessara mála í öðrum menningarlöndum. Það er því full ástæða fyrir okkur að reyna að vinna úr þessu það, sem gott er og heppilegt í löggjöf fyrir okkur Íslendinga. Það var þetta verkefni, sem lögfræðinganefnin taldi, að sér bæri að leysa af hendi. Þess vegna var það, að ég tókst ferð á hendur til útlanda, með samþykki hæstv. ráðh., til þess að kynna þessu í sjón og reynd, en duglegasti maðurinn í nefndinni var valinn til þess að semja frv. Nefndin vann síðan í heild að endurskoðun þess og breyt. á því.

Þær breyt., sem hér koma aðallega til greina, eru þær, að í stað þess, að eftir núgildandi rétti hér á landi má segja, að í opinberum málum gildi hinn svokallaði inquisitio-réttur eða rannsóknarréttur, þar sem mestur hluti rannsóknar í opinberum málum fer fram fyrir luktum dyrum hjá viðkomandi embættismanni, án þess að neinir séu viðstaddir til þess að gæta réttar sakborninga, þá er í frv. gert ráð fyrir, enda þótt lögreglurannsókn fari fram fyrir luktum dyrum, að í réttarrannsóknnum sé yfirleitt gengið lengra í því að hafa bæði verjanda og einnig sérstakan sækjanda.

Til þess að fá sækjanda í mál í hæstarétti almennt, sem jafnframt komi í stað dómsmrh., til þess að úrskurða um það, hvort máli skuli áfrýjað eða ekki, þá er ákvæði í frv. um nýjan embættismann, sem við höfum kallað saksóknara, en stundum hefir verið nefndur opinber ákærandi. Það er ætlað til þess, að þessi maður, sem gert er ráð fyrir, að sé samilega launaður, hafi á hendi sókn opinberra mála í hæstarétti og spari með því þær þóknanir, sem nú eru greiddar til málflutningsmanna fyrir flutning opinberra mála.

Í frv. eru tekin upp nýmæli um það, að sett eru sérstök ákvæði um, hvenær verjendur og sækjendur skuli skipaðir í málum. Þetta er gert með það fyrir augum, að dómara landsins, sem hafa verið allt í senn: lögreglurannsóknarmenn, rannsóknarmenn í dómi, ákærendur og dóm-

endur, losni algerlega við þann þátt starfseminnar, sem heitir ákæra, en sérstakur fagmaður taki við því starfi.

Það hafa komið fram mjög sterkar raddir um, að það væri nauðsynlegt að koma þessu skipulagi á, og býst ég við, að margir hv. þm. muni vilja gera þessa breyt.

Viðvikjandi hinu atriðinu, að gengið er nokkuð langt í því, að skylt sé að skipa sérstakan sækjanda áður en til áfrýjunar kemur, þá vil ég taka það fram, að ég hefi verið iðaldssamari að því er þessi ákvæði snertir en meðnm. mínir. Ég hefi talið — en ég hefi nokkra reynslu í þessum málum —, að yfirleitt væri dómurum landsins trúandi til að beita ekki hlutdrægni, svo það væri óþarft að svipta þá sækjandarétti fyrir undirrétti, nema þá í málum, sem væru sérstaklega mikils varðandi. Aftur á móti er það þannig að því er verjendur snertir, að það er svo að segja í öllum málum nú, að menn geta fengið sér skipaða verjendur eða talsmenn, ef þeir óska þess.

Þetta eru höfuðatriðin í frv., en það getur auðvitað verið endalaus ágreiningur um það, hvar eigi að setja takmörkin um það, hvar eigi að krefjast bæði sækjanda og verjanda og hvar ekki.

Aftur á móti býst ég ekki við, að ágreiningur sé um það, að þau mál, sem talin eru upp í 2. gr. frv. og ekki eru refsímál í sjálfu sér, eins og t. d. mál, sem höfðuð eru til að slíta félögum, eigi að sæta meðferð opinberra mála.

Ég vil í þessu sambandi minna á, að mér er ekki kunnugt annað en að bæði dómara og málflutningsmenn telji, að orðið hafi mikil breyt. til batnaðar með lögfestingu einkamála-löggjafarinnar 1936, ekki sízt að því er snertir flýti mála. Þar er líka gerð meiri krafa til dómara um að reyna að fylgjast með málunum.

Það má ekki alveg leggja að jöfnu það verk, sem lagt hefir verið í þetta frv., og það, sem lagt var í hitt frv. Þetta mál er í raun og veru miklu erfiðara viðfangs, þar sem hér þurfti að byggja svo mikið algerlega upp, án þess að hafa nokkrar fyrirmyndir. Það er í raun og veru þannig, þar sem um er að ræða strjálbýlt land eins og Ísland, að það þarf að leggja sig mjög í bleyti til þess að finna hinar beztu lausnir í svona máli.

Ég legg til, að málinu verði að lokinni þessari umr. vísað til 2. umr. og allshn. Ég vil vona, að allshn. leggi sig fram um, að lögfræðingar og aðrir, sem áhuga hafa fyrir því, að einnig þessum þætti réttarfarslöggjafarinnar verði komið á jafngóðan grundvöll og einkamála-löggjöfinni, fái tækifæri til að rannsaka málið til hlítar, sjá hvernig till. okkar eru og hvernig þær hafa verið skýrðar, svo þeir geti gert sínar aths. og frv. geti síðan að meira eða minna leyti orðið að 1. frá Alþ.

Ég vil að lokum aðeins minnst á eitt atriði, sem dái'íl deila varð um í lögfræðinganeftinni, en það var, hvort taka skyldi upp þá reglu að hafa kviðdómendur hér á landi, eins og tíðkast víða erlendis, eða hafa meðdómendur í hinum stærri málum. Ég og Einar Arnórsson fylgdu því að hafa meðdómendur, eins og tíðk-

ast í málum um manndráp, og auka aðeins málaflokkinn, sem þetta fellur undir. Það er gert ráð fyrir, að í slíkum málum starfi 2 leikmenn með hinum löglega dómara.

Stefán Jóh. Stefánsson taldi aftur á móti rétt að fara yfir á kviðdómsleiðina. Þetta er mál, sem töluvert hefir verið deilt um. Við Einar Arnórsson töldum ekki heppilegt að fara alveg frá hinu gamla rannsóknarréttar-fyrirkomulagi, sem gílt hefir, — en samkvæmt því geta löglærðir dómara haft betri tök á málunum, og hafa úrslitin farið eftir þekkingu dómarsins og mannúð — yfir í kviðdómsfyrirkomulagið, sem sumstaðar hefir reynzt allt annað en vel. Það hefir komið fyrir, að kviðdómar hafa dæmt hver ofan í annan, eins og ég veit, að sumum hv. dm. er kunnugt um. Þar hafa oft meir ráðið tilfinningar heldur en lögfræðileg athugun og sú reynsla, sem fæst við það að stunda þessi störf lengi. Getur slíkt fyrirkomulag skapað réttar-óvissu og glundroða, sem engin hættla á að vera á, þegar æðir, löglærðir dómara ráða mestu.

ATKVGR.

Fr. vísad til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til allshn. með 18 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

2. Vegalagabreyting (frv. PHann og StgrSt).

Á 4. fundi í Nd., 23. febr., var útbýtt:

Fr. til 1. um breyt. á vegalögum, nr. 101 19. júní 1933 (þmfrv., A. 18).

Á 6. fundi í Nd., 28. febr., var frv. tekið til 1. umr.

Steingrímur Steinþórsson: Ég sé, að hv. samþm. minn, sem er fyrri flm. þessa frv., hv. 1. þm. Skagf., er ekki viðstaddur nú, og vil ég því aðeins fylgja þessu frv. úr hlaði með nokkrum orðum. Ég get sagt svipað og hv. þm. Borgf., er hann mælti fyrir sínu frv. Þetta frv. hefir verið flutt á undanförunum þingum af okkur þm. Skagf., og ég tel rétt og sjálfsgagt að flytja þessar brtt. einnig nú á þessu þingi.

Hér eru þrjár brtt., sem liggja fyrir viðvikjandi vegum í Skagafirði. Í fyrsta lagi, að Sauðárkróksvegur, sem nú er þjóðvegur frá Sauðárkróki að Varmahlíð, verði lengdur sem þjóðvegur frá Varmahlíð að Goðdölum, því að það er algerlega óviðráðanlegt að halda honum við sem sýsluvegi, og er hin mesta nauðsyn á, að hann verði tekinn í tölu þjóðvega.

Önnur brtt. er um það, að Þverárfjallsvegur frá Sauðárkróki um Skagaheiði, Laxárdal ytri og Þverárfjall að Skagastrandarvegi, verði gerður að þjóðvegi. Ýmsir hlutar af þessum vegi eru taldir til fjallvega, en þar er orðið bílfært að

Vegalagabreyting (frv. PHann og StgrSt). — Verðuppbót á kjöti og mjólk.

mestu leyti, og er þar vist mikil umferð, og má því telja rétt og sjálfsagt, að hann verði gerður að þjóðvegi.

Þriðja brtt. okkar þm. Skagf. er, að Hóla-vegur, frá Hofsóssvegi að Hólum í Hjaltadal, verði tekninn í tölu þjóðvega. Ég hygg, að Hóla-skóli sé eini skólinn í sveit, sem ekki hefir þjóðveg heim í hlað, eða svo að segja, og veit ég ekki, hvers Hólar í Hjaltadal eiga að gjalda, að vera þannig settir skör lægra en bændaskólinn á Hvanneyri og héraðsskólar, þar sem vitað er, að auk þess, sem þar er allstór bændaskóli, eru Hólar í Hjaltadal einn af þeim stöðum landsins, sem er mest sóttur af ferðamönnum að sumri til. Það er einkum vegna þess, hve slæmt vegasambandið er, að miklu dýrara og erfiðara er fyrir ferðamenn að komast þangað en ella myndi verða. Ég tel þetta hið mesta réttlætis- og sanngirnismál, einkum þar sem hér er aðeins um mjög stuttan kafla að ræða, sem ekki er þjóðvegur, og má telja sjálfsagt að leggja þjóðveg alla leið heim að Hólum. Það eru aðeins 12 km. af þeim vegi, sem er ruddur sumarvegur og ekki bilfar nema þann tíma árs, sem ekki er snjór á jörð. Af því, sem nú var sagt, leiðir, að nauðsyn ber til að fá góðan, bilfæran akveg heim að Hólum, og rétt, að þegar á þessu þingi verði ákveðið að veita fé til að leggja slíkan veg þangað heim.

Ég sé ekki ástæðu til að fara fleiri orðum um þetta, en vil leggja til, að frv. verði að þessari umr. lokinni vísað til samgmn.

ATKVGR.

Fr. v. vísað til 2. umr. með 21 shlj. atkv. og til samgmn. með 19 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dag-skrá tekið fram.

3. Verðuppbót á kjöti og mjólk.

Á 4. fundi í Nd., 23. febr., var úthýtt:

Fr. til l. um verðuppbót á kjöti og mjólk (þmfrv., A. 19).

Á 6. fundi í Nd., 28. febr., var frv. tekið til l. umr.

*Flm. (Jón Pálmason): Ég hefi nokkuð orðið þess var, að sumum hv. þm. þykir furðu djarft af mér að leggja þetta stórmál inn í þingið, án þess að hafa nokkuð rætt það við þá flokka, sem styðja hæst. ríkisstj. Ég skal taka það strax fram, að ég er ekki fyllilega ánægður með þau vinnubrögð, sem helzt tíðkast hér á Alþ. um afgreiðslu stórmála, að þau séu geymd fram undir þinglokin, þar til búið er að semja um þau, og þau svo hespuð af í einni svipan. Þess vegna tel ég betra og í samræmi við það, sem cigi að vera, að mál, sem mönnum kemur saman um, að mikið sé undir komið, séu rædd ýtarlega og opinberlega hér á Alþ. og leitast verði

eftir, að hve miklu leyti samningar takast í nefndum milli þeirra flokka, sem hlut eiga að máli, um úrslit þeirra.

Eins og menn yfirleitt vita, þá hafa jafnan verið meiri eða minni umr. um það hér á Alþ., hver vera eigi afstaðan til ýmsra mála þess atvinnuvegar, sem um langa hrið hefir verið aðalatvinnuvegur þessarar þjóðar, sem sé landbúnaðurinn. Það er kunnugt, að landbúnaðurinn hefir a. m. k. fram undir síðastl. aldamót verið aðalatvinnuvegur okkar þjóðar og borið uppi menningu hennar fjárhagslega. En síðan um aldamót hefir þetta mikið breytzt, og orsakirnar til þeirrar breyt. eru margar. Það er kunnugt, að einkanlega síðastl. 10 ár hefir allt af meira og meira færzt í það horf, að straumur fólksins hefir legið frá sveitunum til kaupstaðanna. Þessi flótti frá framleiðslunni stafar af því, að í kaupstöðunum eru meiri þægindi og meira aðlaðandi fyrir fólkið að ala þar aldur sinn en í sveitum landsins. Þetta er á ýmsan hátt í ósamræmi við það, sem þjóðarhagurinn krefst. Það eru áreiðanlega hagsmunir fyrir þjóðina, að okkar góða land sé notað sem best, og að vinnuaflið, sem til er í landinu, verði notað til að hagnýta þau landsgæði, sem þar er um að ræða. Ég hefi nokkuð minnst á þetta, bæði í blöðum og á annan hátt. Ég tel, að á síðari árum hafi orðið hér á landi mikið ósamræmi milli framleiðslunnar og launakjaranna, og þetta ósamræmi hefir einkum orðið orsök þess, að meira og meira af hinu uppaxandi fólki hefir horfið frá framleiðslu sveitanna og leitast við að afla sér tækifæris innan launastéttanna og þess flokks verklyðsstéttarinnar, sem átti kost á að hafa stöðuga atvinnu. Ég skal ekki fara langt út í það, hvaða orsakir liggja til þessa ástands, sem við höfum haft fyrir augum undanfarin ár í mestum hluta þessa lands. Það kemur æ betur og betur í ljós, að landsfólkið, og einkum forráðamenn bænda á sviði þjóðmálanna, hafa yfirleitt nú opin augu fyrir því, hver þjóðarhætta stafar af þessu ófugstreymi, ef svona heldur áfram. Það hefir mikið verið um þetta rætt og gripið til ýmsra ráða landbúnaðinum til styrktar, svo sem styrkir til jarðræktar, húsbýgginga o. s. frv., og síðast en ekki sízt hefir verið gripið til þess ráðs að setja þau l., sem þetta frv. fer fram á að fella niður, sem sé afurðasölulögin. Þau voru sett árið 1935, og að sjálfsögðu í þeim tilgangi að gera landbúnaðinum hægara fyrir heldur en verið hefir. En ég verð að segja það, að þó að tilgangurinn með þessum l. hafi sjálfsagt verið góður, og ekki annar en sá, að koma í veg fyrir, að fólksstraumurinn héldi áfram úr sveitunum til kaupstaðanna, þá hefir framkvæmd þeirra l. orðið á þann veg, að það má segja, að tilgangurinn hafi að mjög miklu leyti misheppnast, og orsakirnar til þess, að svo fór, eru að minnu áliti tvær. Í fyrsta lagi sú sérstaklega, að mjög illa var séð fyrir afurðasölunni innanlands. Það var mjög mikið aðstreymi af framleiðsluvörum bænda á markaðinn innanlands, og framkvæmdin var falin mönnum, sem mest höfðu talað, en minna vit höfðu til að selja sínar afurðir. Þetta orsakaði það, að fyrsta árið, sem

kjöttlöginn komu til framkvæmda og salan á kjöti var skipulögð, þá minnkaði sú afurðasala á innanlandsmarkaðinum um 40% samkv. upplýsingum frá skipulagsnefnd atvinnumála.

Það er alkunnugt, hve miklir annmarkar reyndust vera á því að framkvæma mjólkursölulöginn og hve mikla óánægju sú framkvæmd skapaði að ýmsu leyti. Þegar svo er komið, eins og nú standa sakir, að sifellt verður meiri og meiri verðhækkun á neyzluvörum yfirleitt í landinu, þá má innlenda varan ekki hækka jafnhliða hinn erlendu til þess að stefnan geti talið heppileg frá alþjóðarsjónarmiði. Það er alls ekki heppilegt, að innlendar vörur hækki alveg í samræmi við þær aðfluttu, því að það getur leitt til þess, að sala þeirra minnki enn meira og þar af leiðandi verði enn meiri annmörkum bundið fyrir landsmenn að nota þær eins og nauðsyn ber til og þörfin krefst fyrir þjóðina í heild sinni.

Ég vil nú taka fram, hvernig er farið verðhækkun á helztu innfluttu matvöruhegundum síðastl. ár. Helztu innfluttar neyzluvörur, svo sem kornvara og sykur, hafa hækkað síðastl. ár sem svarar 67% að meðaltali. Rúgmjöl, hafrmjöl, hveiti og sykur hafa hækkað um nálega 67% frá 1. febr. 1939 til 1. febr. 1940. En sú verðhækkun, sem orðið hefir á kjöti og mjólk, er miklu minni. Fryst kjöt hefir hækkað um 19%, saltkjöt um 18%, kjöt að meðaltali um 18,5%, og mjólk um 9,5%. Þrátt fyrir það, að verðhækkun á innlendum framleiðsluvörum hefir orðið miklu minni en á erlendum, eða að meðaltali 14% á móti 67%, þá bólar samt á almennt óánægju út af þeirri verðhækkun, sem er talin af ýmsum alls ekki eðlileg. Hluturinn er sá, að með þeirri stefnu, sem hér á landi hefir ríkt á undanförunum árum, og með þeim verðlagsmáli, sem hefir haldið verði á innanlandsvörum svo háu, að það sé hægt að nokkru leyti að bæta upp innflutningsverðið, þá hlýtur leiðin til þess að vera sú, að hækka smátt og smátt verð þessara vara nokkurnvegin í samræmi við það, sem aðfluttar vörur hækka. L. um gengisskráningu frá 4. apríl 1939 voru byggð á þeirri þjóðhagslegu forsendu, að með þeim ætti að halda niðri dýrtíðinni, kaupgjaldi og launum í landinu og einnig verði á vörum, svo að hægt yrði við það að ráða. Þessa stefnu álitum við alveg rétta, en frá henni hefir mikið verið vikið með þeirri breyt., sem gerð var á gengisl. eftir áramótin, og á þann hátt, sem að mínu áliti er alls ekki gott fordæmi fyrir fjármálastefnuna í landinu. Með þessari breyt. á gengisl. er ákveðið nú á næstunni að borga hækkað kaupgjald og hækkuð laun handa öllum launþegum ríkisins eftir vissri stighækkandi tölu, eftir því sem dýrtíðin fer vaxandi, en slíkt er eyðileggjandi fyrir framleiðsluna. Þess vegna er ekki óhætt að hækka innlendar vörur sem kauphækkuninni svarar og til að vega upp á móti henni, því að með slíku ráðstöfunum væri verið að halda áfram á þeirri leið, að fólkið kepptist um að nota aðfluttar vörur eins og verið hefir, í stað þess að ég tel það skýlaust íslenzku þjóðinni mest í hag að nota sem mest innanlandsvörur og að okkar framleiðsluvörur verði

notaðar sem mest í landinu sjálfu. Allir verða því að horfast í augu við það, að það veltur mjög mikið á því að gera þeim mönnum, sem á framleiðslunni lifa, kleift að hafa ekki verri aðstöðu heldur en þeir, sem á launum lifa.

Tilgangurinn með því frv., sem hér er flutt, er þrennskonar. Í fyrsta lagi sá, eins og tekið er fram í grg. frv., að jafna hlutföllin milli framleiðslu og launakjara, svo að framleiðslustörfin yrðu aðgengilegri, en það litur út fyrir, að með því yrðu horfurnar meira örvasandi fyrir sveitamenntina en nú er til þess að framleiða. Menn geta séð í hendi sér, að styrkir og opinberar fjárveitingar til vegabóta, hafnargerða og allskonar jarðabóta krefjast að nokkru leyti fjárframlaga á móti, og þá hljóta menn að sjá, að það fólk, sem vinnur hjá hinu opinbera, getur yfirleitt fengið herra kaup en nokkur leið er fyrir bændur landsins að borga. Þetta hefir leitt til þess, að í sveitum landsins má svo heita, að á stórum svæðum sé nú eintómur einyrkjabúskapur. Afleiðingin af því er sú, að mjög mikið af engjalöndum er árlega ónotað, sem um margar aldir hefir verið slegið og notað til þess að framleiða. Þetta er svo alvarlegt atriði, að ég tel, að það sé, ekki sízt eins og nú standa sakir, þegar stríðið er í nágrannalöndum okkar og verðið hækkar á aðfluttum vörum, og sá voði fer sívaxandi, að aðflutningar og siglingar til okkar lands teppist, þá sé okkur brýn nauðsyn að taka til athugunar að nota framleiðsluskilyrði okkar lands sem allra bezt og stuðla að framleiðslu þeirra lífsgæða, sem hægt er að framleiða hér og þjóðin getur yfirleitt notað.

Í öðru lagi er tilgangur þessa frv. sá, eins og ég hefi nokkuð vikið að, að fólkið í kaupstöðunum noti miklu meira af þeim framleiðsluvörum, sem hér um ræðir, en það hefir gert hingað til. Ég held, að ef þessir hlutir verða teknir réttum tókum, yrði auðvelt að koma þessu til leiðar.

Í þriðja lagi er tilgangurinn sá með þessu frv., að koma því til leiðar, að minna þurfi að flytja inn af þeim neyzluvörum, sem mest hafa verið notaðar á undanförunum árum og margir telja mesta þörf á að nota í okkar landi. Á síðastl. ári mun innflutningur á kornvörum, kaffi og sykri, sem sé þeim innfluttum vörum, sem aðallega eru notaðar til fæðu, hafa numið rúmlega 7 millj. kr., og á næsta ári mun verða flutt inn fyrir svipað að magni til, og það er alveg víst, að miklu hærri fjárupphæð þarf til þess að borga það.

Viðvíkjandi því, að hve miklu leyti það verk aði í þá átt að draga úr innflutningi, ef þetta frv. yrði að l., er að visu ekki hægt að fullyrða neitt fyrirfram, en það er víst, að ef jafnað yrði á þennan hátt á milli framleiðenda og neytenda eins og frv. gerir ráð fyrir, myndi það verka þann veg, að spara innflutning og þar af leiðandi erlendan gjaldeyri, sem nú er mjög þýðingarmikið atriði, eins og öllum hv. þm. er kunnugt.

Ég skal svo ekki fara nánar út í þetta, nema tilefni gefist til. En viðvíkjandi því, hvernig stjórn þessara mála yrði hagað, þá hefi ég þar

mjög ákveðna skoðun, sem ég hefi áður lýst hér á hv. Alp. og víðar, að bændur sjálfir og þeirra félagsskapur eigi að ráða yfir þeim vörum, sem þeir framleiða. Og ég álit, að það sé Búnaðarfélag Íslands og búnaðarþing, sem eigi að fara með þessi mál undir yfirstjórn landbrh.

En hvað sölu mjólkur snertir, sérstaklega í stærri bæjum, þá tel ég það sjálfsgagt, að hún sé í höndum þeirra mjólkurbúa, sem ná yfir stærst svæði og hafa verið rekin sem samvinnufélög og því hafa mest skilyrði og mesta hvöt til þess að hafa þeirri framkvæmd á þann hátt, sem heppilegastur er.

Um annað meginatriði þessa máls, sem er á hvern hátt eigi að taka þetta fé, sem hér er farið fram á, að notað verði til verðuppbótar á kjöti og mjólk, er það að segja, að hv. þm. mun vel kunnugt, að um það atriði hefir verið allmikill ágreiningur, og ég tel og hefi haldið fram áður, að það hafi verið á undanförnum árum af hv. Alp. gengið allt of langt í því að gera fjárkröfur á hendur ríkisvaldsins, og miklu lengra en nokkurt vit hefir verið í eða í samræmi við getu og undirstöðu fjármálanna í landinu, sem er framleiðslan. Þegar svo er komið sem komið er, að ríkið, bæjarfélög, peningastofnanir og þau félög, sem halda uppi siglingum, þurfa að eyða í launagreiðslur sem nemur 15—16 millj. kr., þá er það auðsætt, að ekki er unnt, eftir því útliti, sem nú er fyrir okkar framleiðslu, að standa undir þeim fjárkröfum. Það hefir virzt svo hér á undanförnum þingum, að talað væri fyrir daufum eyrum, þegar rætt hefir verið um að færa niður slíkar fjárkröfur, sem á herðar ríkisins hafa verið lagðar, en þær hafa verið auknar ár frá ári, og enn situr við það sama. Og í sambandi við gengisl. hefir komið fram, að það mun vera meiningin að hækka öll laun og kaup í landinu í samræmi við það, sem dýrtíðin vex. En ég tel, að ef þessari stefnu á að halda áfram, sé ekkert annað framundan en gjaldprot. En til þess að fresta því gjaldproti verður fyrst og fremst að reyna að bjarga við framleiðslunni með því að örva hana, og gæti hún þá ef til vill staðið lengur en ella. Við verðum að koma heilbrigðu skipulagi á þessi mál og breyta til á þann veg, að réttur verði hlutur framleiðslunnar á kostnað þeirrar stefnu, sem ríkt hefir í landinu, að fjölga opinberum starfsmönnum ríkisins og hækka laun þeirra, án þess að tekið hafi verið tillit til þess, hvort framleiðslan væri fær um að standa undir slíkri launagreiðslu eða ekki.

Verði sú stefna enn ráðandi, sem ríkt hefir hér á Alp., að ekkert fáist dregið úr þessum útgjöldum í launagreiðslur, til þess að standa undir þeim útgjöldum, sem hér er farið fram á í þessu frv., þá er hér önnur leið, sem ég vil líka benda á, og hún er að draga úr einhverjum þeim opinberu framkvæmdum, sem hafa verið styrktar eða reknar að undanförnu, og ég tel, að á meðan á stríðinu stendur sé það miklu skynsamlegri leið heldur en að láta allt ganga eins og það hefir gengið með framleiðsluna til sveitanna. Því hvernig það hefir gengið, er meginorsök þess atvinnuleysis, sem verið hefir í landinu, og það má segja, að það sé á hang-

andi hári, hvernig veltur á hverju ári um atvinnuframkvæmdir til sjávarins, sem allt líf kaupstaðafólksins er komið undir.

Ég skal ekki fara fleiri orðum um málið að sinni, en ég vil fara fram á, að málinu verði, að lokinni þessari umr., vísað til 2. umr. og til landbn.

***Steingrímur Steinþórsson:** Ég ætla ekki að flytja langt mál í sambandi við þetta frv., sem er þó í sjálfu sér mjög stórt mál. Það er ekkert smáræði, þegar ætlað er til, að varið sé 2 millj. kr. af tekjum ríkissjóðs til þess að styrkja einn atvinnuveg landsins, þó að hann sé sá atvinnuvegurinn, sem flest hefir fólkið á framfæri sínu og sé annar aðalatvinnuvegur þjóðarinnar. En mig langar til, ekki síður fyrir það, að málið mun fara til n., sem ég á sæti í, og af því að hér er gert ráð fyrir miklum afskiptum af hálfu Búnaðarfélagsins, að spyrja flm. nokkurra spurninga í sambandi við þetta frv. Ég álit, að það eigi að taka þetta mál alvarlega, og að það sé borið fram með það fyrir augum, að frv. verði að l., og þessum 2 millj. kr. verði veitt til landbúnaðarins, hvort sem það er gert nákvæmlega á þann hátt, sem frv. gerir ráð fyrir, eða einhver annar grundvöllur fundinn. T. d. hygg ég, að það sé rétt, sem hv. flm. tekur fram í grg. frv., að það sé bara af handahófi gert, þegar talað er um í frv. að skipta þessum 2 millj. kr. jafnt niður á mjólkina og kjötið, sína millj. á hvort fyrir sig. Það er áreiðanlega handahóf, því hver veit að órannsókuðu máli, hvort það er rétti grundvöllurinn? Það veit hvorki ég eða hv. flm. Það þyrfti að fara fram mjög gaumgæfileg rannsókn á búreikningum allra bænda í landinu til þess að komast að einhverri niðurstöðu um, hvernig ætti að skipta því miklu fjármagni og þetta er. Hinsvegar getur frv. verið jafngott að öðru leyti fyrir því, þó að fyndist að einhverju leyti annar grundvöllur í þessu efni.

Það, sem ég þá vildi spyrja hv. flm. um, af því að hann flytur frv. og hann er úr Sjálfstfl., sem er annar stærsti fl. hér á Alp., er það, hvort hann hefir stuðning síns fl. um þetta mál, því að ég álit það eitt stærsta atriðið í flutningi þessa máls, að það hafi fengið samþ. Sjálfstfl., þannig, að Sjálfstfl. standi á bak við flutning þess. Og enn fremur vil ég spyrja hv. flm. að því, hvort frv. sé flutt í samráði við fjmrh., því mér dettur ekki í hug, að hv. flm. sé með nokkurn skripaleik í sambandi við það, að þetta frv. sé lagt fram aðeins til þess að sýnast. Sé það meiningin, að Búnaðarfélag Íslands eigi að hafa jafnmikil afskipti af þessum málum og hér er gert ráð fyrir, þá þyrfti að fara að afla sér mjög stórkostlegra skýrslna og upplýsinga, sem gera þarf í þessu sambandi. Það er mikið alvörumál fyrir okkur í Búnaðarfélaginu að vita, hvort hér er full alvara á ferð, og að það sé ekki aðeins meining hv. þm. A.-Húnv., heldur líka hans fl., að þessu máli verði hrundið fram á þann hátt, sem hér er gert ráð fyrir, eða annan hliðstæðan, sem er þá hlutverk landbn. að athuga eitthvað nánar um.

Ég vil að lokum spyrja um það, hvar hv. flm.

hugsi sér að fá tekjur til þess að standast þessi stórkostlegu útgjöld, því að þótt hann í grg. sinni við frv. bendi á nokkra liði fjárl., sem hann telur, að mætti lækka að allverulegu leyti, þá hefir það nú verið svo, að þessi hv. þm. hefir átt sæti í fjvn. á mörgum undanförmum þingum, og þessir liðir hafa staðið í fjárl. öll þau ár, og það hefir ekki tekizt að lækka þá. En nú á hv. þm. A.-Húnv. ekki sæti í fjvn. lengur, og ég er hræddur um, að svipað muni ganga nú með að fá þessa liði lækkaða, eftir að hv. þm. A.-Húnv. er kominn úr n. Ég tel því mjög ólíklegt, að á þessum liðum fjárl., sem frv. nefnir, verði hægt að spara 2 millj. kr. til þess að veita sem styrk til verðuppbótar á kjöti og mjólk hér í landinu.

Ég skal svo ekki fara fleiri orðum um málið að sinni, þar sem það mun fara til þeirrar n., sem ég á sæti í. En þar sem þetta mál snertir einnig svo mikið þá stofnun, sem ég veiti forstöðu, þá álit ég það ekki ófyrirsynju, þó að ég vilji vita, hvort eigi virkilega að hrinda þessu máli áfram eins og gert er ráð fyrir hér í frv.

***Haraldur Guðmundsson:** Ég er sammála hv. flm. um, að hér sé um mikið og stórt mál að ræða. Og ég get verið honum sammála um það, að eins og nú er komið í þessum málum hér, er nauðsynlegt að gera einhverjar ráðstafanir til viðreisnar framleiðslunnar í landinu. Ég er einnig sammála hv. flm. um það, að þær breyt., sem á síðari hluta þingsins voru gerðar á gengisl., sem sett voru á fyrri hluta síðasta þings, hafi sízt orðið til bóta. Ég á þar ekki við ákvæðin um kauphækkun til verkafólks og annara launamanna, sem í l. voru sett, heldur að úr l. var fellt ákvæðið um það, að verðhækkun á landbúnaðarafurðum, kjöti og mjólk, skyldi fylgja sömu reglum og kauphækkunin í landinu. Eins og nú er komið, tel ég, að þetta hafi ekki verið til bóta, heldur til hins verra. Þetta rifjast að sjálfsögðu upp í sambandi við það frv., sem hér liggur fyrir. Og ég verð að segja það, að ég álit tilgang frv. góðan, að reyna að koma þessum málum í það horf, að örvuð sé framleiðslan í landinu og skapaðir möguleikar til þess að auka neytluna á þessum afurðum innanlands og með því — að svo miklu leyti, sem það getur verkað — dregið úr aðflutningi erlends varnings. Hinsvegar óttast ég, eins og frv. er byggt upp, að það sé ekki líklegt til þess að ná þessum tvöfalda árangri. Ég skal svo ekki fara langt út í þetta mál, vegna þess að ég á sæti í landbn., sem málið mun fara til, og gefst mér því tækifæri til þess að athuga málið þar.

Ég get tekið undir það, sem hv. 2. þm. Skagf. sagði um það, að þetta frv. sé nokkuð af handahófi samið, þar sem talað er um skiptingu á þessum 2 millj. kr., því að stundum er kjötið ekki selt innanlands nema að litlum hluta, heldur til Englands. Ég veit ekki betur en að nú sé verðhækkun greidd til mjólkurframleiðenda, þar sem er verðjöfnunarskatturinn. Og nýlega mun mjólkinn hafa hækkað um 10%. Ef verðjöfnunarskatturinn væri niður felldur og fallið frá þeirri hækkun, sem gerð er á mjólkinni með honum,

hygg ég, að lítið verði eftir af milljóninni, þegar búið er að taka af henni það, sem þarf að koma í staðinn fyrir verðjöfnunarskattinn, til þess að bændur fái sama verð fyrir mjólkina og þeir fá nú. Ég hefi ekki tölur við höndina núna. og mun því ekki fara nánar út í þetta nú.

Hv. flm. sagði, að það væri sér ríkt í hug og það væri eitt meginatriði þessa frv., að bændur sjálfir fengju að ráða þessum málum. En í 4. gr. frv. segir svo: „Landbúnaðarráðh. ákveður, í samráði við stjórn Búnaðarfélags Íslands, hvaða verð skuli vera á kjöti og mjólk á innlendum markaði frá því lög þessi verða samþykkt og þar til öðruvísi verður ákveðið.“

Ég veit nú ekki, hvort má skoða hæstv. fors- og landbrh. sem bændastéttina persónugerða, og á ég þar ekki frekar við þann hæstv. landbrh., sem nú situr, heldur en hvern landbrh., sem er á hverjum tíma. Þó að ég sé stuðningsmaður hæstv. ríkisstj., get ég ekki talið hæstv. landbrh. persónugerving bænda hér á landi. Ráðherra ber að taka tillit ekki aðeins til bænda, heldur og alls fólks, sem þetta land byggir, hver sem skipar það sæti á hverjum tíma.

Ef bændur eiga að ráða öllu um þetta mál, þá attu þeir að ráða verðinu líka. En í sambandi við það, sem ég hefi sagt og hv. flm. líka um verðlag á kjöti á innlendum markaði, vildi ég mega beina fyrirspurn til hæstv. forsrh.

Eins og við vitum, hefir verð á kjöti tvisvar verið hækkað, og er nú, að ég ætla, næstum 20% herra en fyrir samskonar kjöt á sama tíma á síðasta ári. Kauphækkun fyrir verkafólk á þessum tíma hefir numið 9%, en minna fyrir þá, sem betur eru settir en almennt gerist. Ég vil segja það hér, að það var trú mín og ætlun, þegar gengisl. var breytt á framhaldsþinginu í vetur, að þótt sú gr., sem ég drap á áðan, væri felld úr gengisl., þá mundi ekki mjólkinn verða hækkuð tiltölulega meira en laun verkafólksins. En það urðu mér vonbrigði, að svo var gert. Eina vörnin fyrir þessari hækkun er sú, að verðlag á erlendum markaði hefir breytzt þannig, að það sé jafnvel herra en hér. Ég álit það ekki fullnægjandi röksemd til þess að réttlæta þessa verðhækkun, þó að rétt væri. En ég hefi nokkra ástæðu til að halda, að hér sé ekki rétt frá sagt, og vildi ég því leyfa mér að spyrja hæstv. forsrh., hvort hann hafi fyrir sér nægilegar upplýsingar um verðhækkun á kjöti á erlendum markaði.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Út af þessari fyrirspurn vil ég geta þess, að það er vitanlega ekki landbrh., sem ræður verðlagi á landbúnaðarafurðum. Það hefir aldrei verið nema að litlu leyti ákveðið í samráði við hann, heldur hefir það verið falið verðlagsn. að ákveða það. Þó að ég hafi fylgt með því, þegar meiri háttar verðhækkanir hafa verið gerðar, hefi ég þar þó ekki ráðið, hvorki til né frá, hvaða ákvörðun þar hefir verið tekin. En viðvikjandi þeirri verðhækkun á kjöti, sem hér hefir verið rætt talsvert mikið um, þá mun verð á því vera nú eins og það varð við síðustu breytingu 19 eða 20% herra en á sama tíma í fyrra. Þetta mál, sem svo mikið hefir verið rætt, álit ég, að hafi

því verið rætt af verulegum misskilningi. Það er vitað mál, að verðlagið var lögskipað frá síðastl. ári, eða á meðan gengisl. voru í gildi eins og frá þeim var gengið, og það hefir orðið að selja verðlag á kjöt síðasta haust hið sama samkv. ákvæðum l. og það hafði verið 1938. Bændastéttin hikaði ekki við, þó að verið hefðu hjá henni erfið ár, eða fulltrúar hennar, að taka á sig þá byrði, sem í raun og veru var lögð þeim á herðar með gengisl., þ. e. að borga nokkurn hluta af kaupgjaldi þeirra manna, sem unnu við sjávarsíðuna, með því að selja vörur sínar undir verði, því að það var í raun og veru gert á síðasta hausti og allt þangað til hækkinin fór fram. Okkur er það fullkomlega ljóst, og bændum er það líka ljóst, að til þess að sémilega gangi fyrir landbúnaðinum, verður að vera til staðar atvinnulíf við sjávarsíðuna, sem var mjög aðþrengt, og þess vegna var gengisbreytingin gerð. Og bændur vissu líka, að þessa byrði yrðu þeir að taka á sig, til þess að það gæti gengið, og jafna metið í þjóðfélaginu og nota markaðinn fyrir þessa vöru.

Í haust var kjöt, sem lá fyrir utan þetta verðlag — stórgripakjöt — selt með eins háu verði og dillakjöt, og í Noregi hefir verðlag verið á því verulegum mun hærra heldur en á innlendum markaði. En þar sem svo hefir þó greiðzt fram úr við sjóinn og meira líf færzt í atvinnureksturinn — og þó að það hafi ekki gengið vel, þá hefir það gengið svo vel, að sjávarútvegurinn hefir komizt í bili úr mestu erfiðleikunum, sem áður þrengdu að honum, — þá get ég ekki litið svo á, að bændur séu skyldugir til að greiða þetta gjald úr sínum sjóði til þess að atvinnureksturinn haldi áfram. Og að því leyti álit ég þessa verðhækkun réttláta. En þó að þetta komi niður á neytendum, þá er þó svo örugglega frá því gengið, að kaupgjald verkalýðsins hækkar alltaf 3 mánuðum á eftir í samræmi við þessa hækkan eins og síðast. Mér finnst ekki réttlátt, eins og ástátt hefir verið með landbúnaðinn, og bændur hafa átt við margskonar erfiðleika að stríða, að gera þær kröfur til þeirra, að þeir selji nú vörur sínar undir verði. Og ég get upplýst, að auk þess sem markaður er opin til Englands, þar sem fyrsti átti að halda honum töluvert niðri, en hefir ekki tekizt, vegna þess að það kom bara ekki nóg kjöt á markaðinn, þá kom það fyrir, að Svíar leyfðu 200 smál. meira af kjötinnflutningi til sín héðan fram yfir það, sem við höfum haft, fyrir 7 aukum herra verð pr. kg. fob. hér í Reykjavík heldur en fékkst fyrir það í heildsölu hér í Reykjavík á sama tíma.

Annaðhvort hefði með valdboði orðið að hanna útflutning á þessari vöru eða að gera kjötið upptækt hjá bændum og selja það undir verði. Aðrahvora leiðina hefði orðið að fara, því að þegar kjötið hækkaði, sagði Sláturfélag Suðurlands. Við getum ekki varið það fyrir okkar umbjóðendum að selja kjötið hér, þegar við getum fengið meira fyrir það með því að flytja það út. Það verður þá að taka fram fyrir hendurnar á okkur með valdboði. Það hefir orðið mikil óánægja út af verðhækkun þeirri, sem orðið hefir á innlendu vörunum, en á það má

benda, að framleiðslukostnaður við þær hefir hækkað, og það stórkostlega. T. d. hefir tilbúinn áburður, voru er mjög stór liður í þessari framleiðslu, hækkað um 50%. Má jafnframt benda á það, sem eru veruleg rök að minu álit, að samkv. skýrslum um verðhækkun á erlendum og innlendum vörum, — en ég álit, að verðhækkunin á innlendu vörunum eigi að vera minni, ef mögulegt er, — þá er það ekki samþæfilegt, hvað erlendar vörur hafa hækkað meira. Margar nauðsynjavörur, sem fluttar eru til landsins, hafa hækkað um 50 og upp í 80%, en innlendar vörur, t. d. mjólk, hefir hækkað um 9—10%, og kjöt, eftir því sem ég bezt man, hefir hækkað um 19%. Hækkunin á innlendu vörunum stafar vitanlega af verðhækkun, sem hefir orðið á þeim erlendu vörum, sem þarf til þessarar framleiðslu.

Ég vil nota þetta tækifæri til að skýra frá, að vegna þeirrar móttöðu, sem þessi 10% hækkun á mjólkurverðinu hefir mætt, hefi ég fengið tvo bestu endurskoðendurna, sem ég taldi völ á, löggilta endurskoðendur hér í Reykjavík, til að grandskoða allan kostnað við rekstur búanna vegna stórhækkaðs kolaverðs og fjölda margs annars, sem aldrei kemur í vasa bændu. Þessari skýrslu var nú skilað fyrir 2 dögum síðan. Þar kom það í ljós, að það eru 3 aurar, sem þeir þurfa að borga í þennan kostnað, svo að mjólkurverð hefir, miðað við síðasta ár og verðlag þá, raunverulega lækkað hjá bændum um 1—2 auru. Af þessari hækkan, sem nú verður, dregst því frá á 3. eyri, sem fer í bein útgjöld og aldrei getur komið í vasa bændu. Það útlenda efni, sem þarf til þessarar framleiðslu, svo sem kol og benzín, og þar með flutningskostnaður, hefir hækkað stórlega í verði, og það verður vitanlega að draga það frá áður en farið er að reikna verðhækkun til bændu. Því er það, að þrátt fyrir þessa 4 auru hækkan fá bændur ekki nema á annan eyri. Það fer því fjarri, að aðstaða bændu sé góð, því að vitanlega lendir margskonar verðhækkun önnur á framleiðslu þeirra, t. d. vegna kaupa á áburði, en hann hefir, eins og ég sagði áðan, hækkað um 50%, og sumir bændur hafa orðið að kaupa áburð fyrir um 7 þús. kr. Ég veit vel, að þetta er viðkvæmt mál, og þess vegna voru endurskoðendurnir Björn Árnason og Ari Thorlacius fengnir til að rannsaka þetta, og þessi er útkoman.

Ég ætla svo ekki á þessu stigi að ræða þetta mál frekar. Ég tel mikla nauðsyn á, að á þessu máli verði tekið með sanngirni, og ég álit, að tekið hafi verið með sanngirni á kjöthækkuninni, en með ósanngirni á mjólkurhækkuninni gagnvart bændum. Ég mun í þessu máli eins og öðrum reyna að fylgja því fram, sem ég tel sanngjarnt. Og þó að kjötið hækki nú eitthvað hjá þessari stétt, sem alltaf býr við óvissu. Þá álit ég heldur snemmt, eftir allt, sem á dagana hefir drifið með þá miklu fjárpest, sem nú herjar á sauðfjárstofn bændu, að fara að taka skatt af þessari stétt, þó að kjötið hafi hækkað um 21%. Ástandið hefir ekki verið þannig í sauðfjársveitunum.

Ég vil því eindregið beina því til hv. alþm., að þeir fyrir alvöru kynni sér þessi mál og

reyni að taka á þeim með fyllstu sanngirni. Það er ákaflega erfitt að fást við þessi mál, því að allar hækkánir eru óvinsælar, þegar þær eru framkvæmdar, þó að þær séu nauðsynlegar.

***Haraldur Guðmundsson:** Ég vil taka undir það með hæstv. forsrh., að það er sjálfsagt, að menn eigi þess kost að kynna sér þessar sakir út í yztu æsar. Hingað til hafa menn engan kost átt þess, að kynnast þessum málum, og jafnvel eftir ræðu hæstv. ráðh. er því ekki svar- að nema að mjög litlu leyti, sem ég vildi fá upplýsingar um.

Ég kemst ekki hjá að víkja örfáum orðum að nokkrum atriðum í ræðu hæstv. ráðh.

Hæstv. ráðh. sagði, að bændur hefðu sætt sig vel við, þó að vörur þeirra hefðu ekki verið hækkaðar, þegar stríðið byrjaði. En verðið á vörum þeirra var bundið með l., eins og húsa- leigan og kaupgjaldið, svo að það var engin göfugmennska af þeim, þó að þeir hlýddu þeim l., sem þá giltu um meginþorra landsmanna.

Hæstv. ráðh. sagði, að sama verð hefði verið á saltkjöti í Noregi og hefði verið ákveðið á kjöti hér. (Forsrh.: Í haust.) Það veit ég vel, en það náði ekki því verði, sem nú er hér á nýju kjöti samkv. ákvörðunum kjötverðlags- nefndar, en ég veit ekki annað en að verðið í Englandi sé lægra. Hann segir, að fá megi hærri verð í Svíþjóð en hér faist. Ég vil ekki vefengja hans orð, en ég veit, að það er aðeins takmark- aður skammtur, sem hægt er að selja þangað. En jafnvel þó að þetta væri rétt, þá get ég ekki verið honum sammála um, að rétt sé að gera þessa verðhækkun, í fyrsta lagi vegna þess, að síðan l. um skipulag á kjötsölunni gengu í gildi, hefir verið verðjöfnun á kjöti innanlands, og landsmenn hafa verið látnir borga hærri verð en hægt var að fá annarstaðar og það notað til þess að bæta upp verð á því kjöti, sem út hefir verið flutt. Hæstv. ráðh. sagði, að ekki hefði verið hægt að koma í veg fyrir, að bændur seldur kjöt- ið úr landi til þess að njóta þessa hærri verðs, nema banna þeim það með valdboði. Þetta virtist mér, að hann teldi svo mikla firru, að fjarstaða væri að láta sér detta það í hug. En ég veit ekki betur en að með gengislögunum sé bundið kaup verkamanna og sjómanna, og ég veit ekki til, að það hafi hneykslað hæstv. ráðh., þó að það hafi verið gert, enda þótt kol og margs- konar matvara hafi hækkað um 70—80%. Það, sem ég meina með þessu, er það, að mér virðist vera ískyggilega nálægt því, að sumir menn áliti, að það megi valdbjóða sumum stéttum þjóðfélagsins, en aftur á móti sé ósanngjarnt að gera það við aðrar stéttir.

Ég get svo látið þetta nægja. Ætlun mín var ekki að taka upp almenningar umr. um þessi mál, heldur aðeins að beina fyrirspurn til hæstv. forsrh. Ég er honum sammála, að þörf sé á að taka á þessum málum með stillingu, en þá er þörf á, að fyrir liggi sem nákvæmastar upp- lýsingar um verðlag á kjöti hér og erlendis.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Hv. þm. Seyðf. virtist misskilja orð mín um kjötverðið á inn- lenda og erlenda markaðnum. Vitanlega átti ég

við verðið utan- og innanlands eins og það var í haust, enda er það eitt af þeim misskilningi, sem komið hefir fram viðvikjandi verðhækkun á kjöti, að það er ekki gætt að þeim kostnaði, sem verður við að geyma kjötið í frystihúsun- um. Þetta er af fjölda manna misskilni nú, þegar fólk er sem viðkvæmast fyrir allri verð- hækkun.

Um það, hvort verðhækkunin sé sanngjörnt eða réttlát, sem hv. þm. segist ekki viðurkenna, að sé, þá vil ég benda á það, sem ég minnst á áðan, að framleiðslukostnaður bændna hefir stór- aukizt, og jafnframt því hafa flestar erlendar lífsnauðsynjar hækkað um 50—80%. Samt hafa þessar vörur ekki hækkað um nema 19%, eða um ¼ af því, sem erlendar vörur hafa hækkað, og ætti það ekki að verða til þess, að fólk neytti síður innlendu vörunnar en þeirrar erlendu, því að munurinn er stórkostlegur.

Hv. þm. segir, að ekki hafi verið þörf á að beita valdboði í þessu tilfalli. Vitanlega er það ekki annað en valdboð, ef á að nota vald út- flutningsnefndar til þess að koma í veg fyrir, að bændur geti flutt vöru sína á markað og selt hana þar því verði, sem þeir geta fengið fyrir hana, en setja hana fasta og skipa þeim að selja hana undir verði.

Ég vil í því sambandi benda á, að ef þessi leið væri farin, — hvers vegna ætti þá ekki líka að taka fiskinn og skipa mönnum að selja hann undir verði hér innanlands? Það væri alveg það sama, nema að því leyti, að af fiskinum er ekki selt nema örlitill hluti af því, sem aflast, og þess vegna ætti það að muna litlu fyrir þá stétt, en það, sem bændur selja af þessari aðalfram- leiðslu sinni á innlendum markaði, er helming- ur af því, sem þeir framleiða af þessari vöru, og meira til. Ef á að gera þetta gagnvart einni stétt — hvers vegna þá ekki að gera það líka gagnvart öðrum stéttum, og þá fyrst og fremst þeim, sem afla fiskjarins? Það ætti þá að taka hann af sjómönnum, þegar þeir kæmu í land með hann, ákveða verðið á honum og segja: Þetta megið þið selja hann, og meira ekki. Það getur ekki verið, að hv. þm. vilji taka eina stétt- ina út úr með þetta og það stétt, sem hefir átt eins örðugt og sauðfjárbændur nú hin síðari ár vegna þess vágests, sem ríkt hefir í landinu nú hin síðari ár, sem hefir orðið til þess, að fjöldi bændna hefir komizt svo að segja á vonarvöl, svo að Alþingi hefir orðið að veita stórar fjár- hæðir til þessara manna, svo að þeir gætu dregið fram lífið, og þá hlýtur hver maður að sjá, að það getur ekki verið sanngjarnt að taka vöruna af þessum mönnum og selja hana undir verði.

Ég held, að það sé ómögulegt að finna nein rök fyrir því, að þessi verðhækkun var gerð. En þetta er mönnum viðkvæmt mál, og sumpart af því og sumpart af ókunnguleika myndast almannaskoðanir um þetta mál, og ég hygg, að ræða þessa hv. þm. hafi verið bergmál af þeim, án þess að hann hafi hugsað þær ofan í kjölinn, því að ef þetta mál hefði verið rannsakað og athugað, þá er ómögulegt annað en að menn hefðu komizt að raun um, að þar hefði ráðið full sanngirni.

Hv. þm. segir, að beitt hafi verið valdboði í

sambandi við aðrar vörur, svo sem sildarmjöl. Ég skal upplýsa, að því máli er þannig háttað, að í sumar voru samningar gerðir um þessa vöru, og þá var samið um verðið, og var það gert áður en verðhækkunin kom, og þeim samningum var vitanlega ekki hægt að rifta við bændastéttina frekar en aðra kaupendur á þeirri vöru. En það er rétt hjá hv. þm., að vegna erfiðleika landbúnaðarins hefir á ýmsa lund orðið að rétta honum hjálparhönd upp á síðkastið, en það eru rök fyrir mínu máli, en ekki hans, og sannar, að það verður a. m. k. að sýna þessari stétt þá sanngirni, sem hún á heimtingu á um verðlag á sinni vöru, þegar ekki hefir heldur verið farið með meiri ósanngirni í sakirnar en ég hefi nú bent á.

Ég er fús til að gefa þeim hv. þm., sem þess óska, skýrslur um þessi mál og allar þær upplýsingar, sem til eru um það efni, því að á því veltur mikið fyrir okkur alla, að hægt sé að fá frið um þessi mál og útljá þau með sanngirni. Ég fer ekki fram á annað fyrir bændastéttina, en frá því vik ég heldur aldrei.

***Flm. (Jón Pálmason):** Það hefir nú verið sagt sitt af hverju, síðan ég talaði hér áðan, og mest hafa þær umr. snúist um aðra hluti en frv. sjálft.

Ég vil fyrst segja örfá orð til hv. 2. þm. Skagf., búnaðarmálastjórans, sérstaklega vegna þess, að hann gerði til mín fyrirsögn, sem var að visu óþörf, af því að ég tók það fram í upphafi máls míns, að ég flytti frv. upp á mitt eindæmi. Það hefir engin afstaða verið tekið til þess í mínum flokki, en eins og gefur að skilja, er mér það mikið alvörumál, að málið nái fram að ganga, annaðhvort í þeirri mynd, sem það hefir nú, eða einhverri líkri mynd, svo að náð verði tilgangi þeim, er fyrir mér vakir.

Snertandi það, sem þessi hv. þm. var að tala um, að nauðsynlegt væri vegna þeirrar stofnunar, er hann veitir forstöðu, að fá að vita, hvort þetta frv. ætti að ná fram að ganga, þá er því þar til að svara, að þótt allur minn flokkur stæði óskiptur að frv., sem ennþá er ekki komin reynsla á, þá er því ekki tryggður framgangur, nema fleiri eða færri af þm. annara flokka fylgi því. En ég áleit rétt að láta þá hugmynd, sem fram kemur í frv., koma fram snemma á þinginu, svo að tækifæri væri til að ræða það, ekki aðeins opinberlega, heldur líka í þingflokkinum.

Viðvikjandi því, sem hann og hv. þm. Seyðf. voru að tala um, að það væri handahóf að leggja til að skipta þessari upphæð jafnt milli kjöts og mjólks, þá er það að segja, að það er að nokkru leyti rétt, en það handahóf byggist á því, að láta mun nærri, að jafnmikill hluti bændastéttarinnar selji mjólk sem aðalframleiðslu og hinir, sem selja kjöt. Þess vegna taldi ég ekki fjarri lagi að leggja til, að þessari upphæð væri skipt þannig jafnt.

Viðvikjandi því, sem þessi hv. þm. drap á, að það hlyti mjög að vefjast inn í, hvernig afgreiðsla þessa máls verður, með hverjum hætti ætti að ná í þá fjárhæð, sem þarna á að leggja fram, þá er það að segja, þar sem þessi hv. þm.

sagði, að lítið hefði orðið ágengt um að lækka laun í opinberum stofnunum, enda þótt ég hefði átt sæti í fjvn. og haft tækifæri til að gera till. í þá átt, að ég tel það ekki mína sök, þó að till. minar um að lækka laun eða aðra þá liði, sem hlaðið hefir verið á ríkið að undanförmu, nái ekki fram að ganga. Ég átti sæti í fjvn. í 3—4 ár og fékk þar sumar till. minar samh. og sumar ekki, og þær, sem voru samh. í fjvn., hafa svo að segja allar verið forsmáðar af hæstv. stj. og þeim ráðamönnum öðrum, sem með völdin hafa farið, og varð þetta til þess, að ég neitaði með öllu að eiga sæti lengur í fjvn.

Það eru samt til aðrar leiðir til þess að ná þessu jafnvægi, það er að fella niður ýmslegt, sem sett hefir verið á síðari árin. Það var ekki viðkvæmnin, þegar verið var að setja tryggingarlöggjöfina, sem nú kostar þjóðina allt að 2 millj. króna, og á fleira líkt mætti benda. Þarf ég svo ekki að svara þessum hv. þm. frekar nú, þar sem við munum síðar fá tækifæri til þess að ræða mál þetta frekar í landbn.

Hv. þm. Seyðf. var mér sammála um, að breytingar þær, sem gerðar voru á gengislögunum um áramótin, hefðu ekki verið til bóta, og hvað mig snertir, þá býst ég helzt við, að ég hefði ekki flutt frv. þetta nú, ef gengislögunum hefði ekki verið breytt eins og gert var. Með breytingunni er gert ráð fyrir að hækka allt kaupgjald. Hefði aðeins verið farin sú leið, að hækka einungis kaup þeirra, sem höfðu undir 1,50 pr. klst., myndi ég ekki hafa sagt mikið. En nú var ekki við það látið sitja, heldur var kaup þeirra, sem meira höfðu en 1,50 pr. klst., einnig hækkað, og ekki nóg með það, heldur var líka samh. brtt., og það á næturfundi, þar sem stjórnninni var og heimilað að bæta upp kaup opinberra starfsmanna.

Þá lét hv. þm. Seyðf. orð falla um það, að nauðsynlegt væri að auka hina innlendu framleiðslu og jafnframt neyðlu hennar í landinu. Ég er ekkert að þakka hv. þm., þó að hann skilji þetta, þar sem undir því er komið, að við getum starfað og lifað sem sjálfstæð þjóð, og að framleiðslan beri sig.

Ræða hæstv. forsrh. snerist aðallega um verðhækkun þá á kjöti og mjólk, sem orðið hefir síðan gengislögunum var breytt. Um réttmæti þeirrar hækkunar virðist mér ekki þurfa að deila, því að það leiðir af sjálfsu sér, að slíkar vörur þurfi að hækka í verði eins og aðrar, og menn verða meira að segja að gera sér það fyllilega ljóst, að svo fremi sem stríðið helzt eitthvað ennþá, þá eiga þær eftir að hækka að miklum mun ennþá, engu síður en kaupgjald, laun starfsmanna o. fl. Hér verður því að finna eitthvert ráð til þess að tryggja framleiðendurna, svo að neytendum verði ekki íþyngt um of. Ég finn ekki aðra leið en þá, að hið opinbera gripi hér eitthvað inn í, því að það er ekki hægt að halda áfram á þeirri braut, að allt kaupgjald stigi langt fram yfir það, sem verð framleiðsluvaranna hækkar, eins og átt hefir sér stað á undanförmum árum. Þessu til skýringar vil ég benda á, að á tímabilinu frá 1914—38 hækkaði kaupgjald hér í Reykjavík um 300%,

en á sama tíma hækkaði t. d. mjólkurverðið til bændanna ekki nema um 37%, og verð sauðfjárafurða ekki nema um 87%, Eigi svo enn að halda áfram á þessari braut og hækka ekki afurðaverðið til bændanna meira en í hlutfalli við hækkun kaupgjaldsins nú, verður ósamræmið með öllu óviðunandi.

Hv. þm. Seyðf. var eitthvað að tala um það, að röksemdirnar stönguðust hjá mér. Þetta er útrúsnúningur hjá hv. þm., og ekkert annað. Í 4. gr. frv. er skýrt tekið fram, að landbrh. skuli ákveða í samráði við stjórn Búnaðarfélags Íslands, hvaða verð skuli vera á kjöti og mjólk á innlendum markaði. Samkv. þessu verður ekki annað sagt en að bændurnir sjálfir eigi að hafa hér allmikla hlutdeild um, því að ég veit ekki betur en að Búnaðarfélag Íslands sé og eigi að vera umbjóðandi bænda landsins. Hér er því hvorki verið að útiloka landbúnaðarráðherra eða bændurna. Það, sem hér varðar mestu, er, að á málum þessum sé haldið með gætni og að verð þessara vara verði ekki sett svo hátt, að það dragi úr sölu á þeim. Að verðinu verði stillt svo í hóf, að almenningi þyki betra og hagfelldara að kaupa þar en erlendar vörur með stríðsverði, og því er það, að ég legg til, að landbúnaðurinn verði styrktur til þess, að þetta verði kleift. Þetta vænti ég, að hv. þdm. skilji, og jafnframt það, að hér sé um stórmál að ræða, mál, sem telja verður eitt af þeim stærstu, sem fyrir þessu liggja.

Umr. frestað.

Á 7. fundi í Nd., 29. febr., var fram haldið 1. umr. frv.

***Pétur Ottesen:** Ég kvaddi mér hljóðs hér í gær við þessa umr. um þetta mál. En ástæðan til þess, að ég gerði það, var ekki sú, að ég ætlaði á þessu stigi málsins að blanda mér inn í þær umr., sem hér hafa farið fram um þetta frv. Ég heyrði það á umr. eða þeim, sem tóku hér til máls í þeim í gær, að þeir gerðu ráð fyrir því, að þetta mál færi til landbn. Og af því að ég á sæti í þeirri n., á ég náttúrulega greiðan aðgang að því að taka þetta mál til athugunar þar. En ástæðan til þess, að ég kvaddi mér hljóðs, var, að hér komu fram ummæli undir þessum umr., sérstaklega frá hv. þm. Seyðf., sem komu fram í nokkurskonar fyrirspurnarformi til hæstv. forsrh., með tilliti til þess, að hann hefir með höndum landbúnaðarmálin. Var fyrirspurnin út af þeirri hækkun, sem gerð hefir verið sérstaklega á kjöti út úr frystihúsum fyrir nokkru síðan. Virtist koma fram hjá hv. þm., að hann væri harla mikið hneykslaður yfir því og hann teldi það rangt, að nokkur hækkun yrði gerð á þessum landbúnaðarafurðum, og að því er mér skildist, líka á mjólkinni. Og mér skildist hv. þm. harma það ákaflega mikið og hann telja það líka rangt að farið, þegar gerð var breyt. á gengisl. á síðasta þingi, að láta ekki ákvæði þeirra l. haldast þannig, að verðið á þessum afurðum væri bundið þannig, að allar verðsveiflur, sem yrðu á nauðsynjavörum í þessu landi, gætu ekkert breytt verði á þessum vörum, heldur væri það látið

haldast óbreytt. Það situr nú illa á mér að finna að því, að þessi ákvæði voru í l. tekin þegar gengisl. voru sett, að verð skyldi ekki breytast um ákveðinn tíma á kjöti eða mjólk frekar en kaupgjald breyttist á sama tíma, af því að ég var flm. þess frv., sem innihélt þessi ákvæði. En þær breyt. hafa þó orðið síðan, sem réttlæta það, þó að gerð yrði þessi breyt. á þessum ákvæðum, því að sú löggjöf var miðuð við heilbriggt og eðlilegt ástand, ekki miðuð við þrengingar af heimsófriðil, sem komnar voru á daginn, þegar löggjöfinni var breytt. Enda var þá áður horfið frá þeim grundvelli, að kaupgjaldið skyldi haldast óbreytt, og lagður annar grundvöllur, að kaupgjaldið skyldi miðast við dýrtíðina samkv. þeim reglum, sem í frv. voru settar. Þess vegna þykir mér harla undarleg skoðun, sem hér kemur fram, að þrátt fyrir þessar breyt. á ákvæðunum um kaupgjaldsmálin ætti að halda þessum ákvæðum um afurðaverðið í l., og að engin breyt. yrði gerð á verði þessara afurða landbúnaðarins, sem öll afkoma landbúnaðarins hvilir á, þannig, að ef ekki hefði gætað orðið verðhækkun á þessum vörum í samræmi við þá verðhækkun yfirleitt, sem þeir menn, sem landbúnaðinn stunda, verða að taka á sig, þá þýðir það ekkert annað en hnignandi afkomu þessara manna, og enda gersamlega loku fyrir það skotið, að þeir geti haldið áfram sínum búrekstri, ef þeir eiga að taka á sig alla verðhækkunina, en geta ekki fengið tilsvarendi verðhækkun fyrir sínar afurðir.

Ég vil aðeins benda á það hér, að t. d. um þá verðhækkun, sem varð á kjöti, þá er það fyrst til þess að svara, að þessi verðhækkun kemur fyrst til greina, þegar búið er að selja mikinn hluta af frystu kjöti þessa árs. T. d. hjá Sláturfélagi Suðurlands, sem er langstærsti aðilinn, sem selur kjöt á innlendum markaði, var það svo, að þegar verðbreyting var gerð, var búið að selja mikinn meiri hluta af kjötframleiðslu bænda þeirra, sem SS verzlur með. Og það er ekki óverulegur hluti af þeirri kjötframleiðslu, því að þar var síðast slátrað 52 þús. fjár, sem vó um 700 smál. kjöts. Og hjá öðru félagi hér nálægt, sem selur á innlendan markað, var slátrað 20 þús. fjár, sem vó, að ég ætla, 250 smál. Þetta kjöt fer allt á innlendan markað. Hjá Sláturfélagi Suðurlands var þannig aðeins eftir á milli $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{4}$ hluta af kjötframleiðslunni óselt, þegar verðhækkunin kom á, hitt var búið að selja með sama verði og kjöt var selt síðastl. ár, svo meiri hlutinn af allri kjötframleiðslunni var seldur við lága verðinu, þrátt fyrir það, að mikil verðhækkun hefir orðið á flestum öðrum vörum í landinu. Þannig myndi, ef kjötverðið hefði ekki verið bundið með sérstakri löggjöf, tilsvarendi verðhækkun hafa orðið á því strax í haust, í hlutfalli við verðlagsbreytinguna almennt í landinu. Ég skal í því sambandi benda á, hvað það kjöt, sem kjötverðlagsnefnd ekki ákveður verð á, hefir hækkað mikið, en það er ærkjöt, hestakjöt og nautakjöt. Ærkjöt mun hafa hækkað um 25%, hestakjöt allt að 50% frá því í haust og til þess tíma, sem sala venjulega fer fram á slíku kjöti. Sú hækkun, sem hér er um að ræða hjá Slátur-

félagi Suðurlands og þeim öðrum, sem selja á innlendan markað, nemur ekki miklu, þegar tekið er tillit til þeirrar hækkunar, sem þeir hafa yfirleitt fengið undanfarin ár á þessum tíma, í sambandi við geymslukostnaðinn á kjötinu. Hún mun ekki nema meiru en 8%, eða tæplega það, sem sé 8 aukum á kg., eða á milli 5 og 6%. Í þessum útreikningi er tekið tillit til þess kostnaðarauka, sem nú er orðinn við geymslu á kjöti, miðað við það, sem áður var. T. d. er í þessum aukna kostnaði hækkun á rafmagnsverði, vinnulaunum og á öllu, sem þarf til vélarekstrar. Er þetta mjög lítilfjörleg hækkun, sem hér er um að ræða, 5 eða 6%, samanborið við þá 25% hækkun á ærkjötinu og 50% hækkun á hestakjötinu, sem hvorttveggja er utan við valdsvið kjötverðlagsnefndar. Það er sannarlega ekki á miklum rökum reist að vera að gera sérstaklega mikla háreysti út af því, þótt bændur fengju þessa lítilfjörlegu verðhækkun á miklum minni hluta framleiðslu sinnar.

Ef svo er aftur á móti lítið á aðstöðu þeirra bænda, sem selja mjólk á innlendan markað, þá ætla ég, að útkoman verði sú, að þeir hafi alls enga hækkun fengið, eða því sem næst, a. m. k. þeir bændur, sem selja mjólk hingað til Reykjavíkur. Að visu hefir mjólkinn hækkað til kaupendanna um 4 auru lítrinn, en bændurnir hafa ekkert fengið af þessari hækkun, svo ég viti til, og ætti ég þó að fara nærri um það, þar sem ég er einn úr hópi þeirra framleiðenda. Þótt bændum sé greitt einum eyri meira fyrir lítrann, þá verður þeirra gróði enginn, vegna hækkandi flutningskostnaðar, sem stafar af hækkun benzínverði og hækkun á öðru, sem til flutninganna þarf. Ég held, að bændurnir fái nú raunverulega minna fyrir mjólkina en þeir fengu áður, þegar þessi eins eyris hækkun er borin saman við þá lækkun, sem varð á henni á síðasta ári, og aukinn flutningskostnað. Fyrir okkur, sem flytjum mjólk fyrir Hvalfjörð, nemur aukinn flutningskostnaður frá ½—1 eyris á lítra. Ég þykist hafa sýnt fram á með þessu, að sízt er ástæða til að öfundast yfir eða vera með nokkrar aðfinnslur út af því, sem skeð hefir í þessu efni, — því mjólkurverðið til bændanna stendur í stað eða tæplega það, — þessari lítilfjörlegu hækkun, sem orðið hefir á þeim litla hluta kjötframleiðslunnar, sem eftir var að selja og ég hefi hér með gefið upplýsingar um. Mér finnst því þau andmæli, sem gegn því hafa komið hér í þinginu og áður í blöðunum, vera á engum rökum reist, heldur standa bændur nú höllum fæti til að mæta þeirri dýrtíð, sem orðið hefir af völdum stríðsins, og er ófyrirsjáanlegt, hvernig þeim tekst að sjá sér og sínum farborða, ef ekki verða alvarlegar breytingar til hins betra á söluinni á afurðum þeirra. Þeir fá ekki umflúið, frekar en aðrir, að taka á sig þunga þann, sem leiðir af sihækkandi verðlagi í þessu landi og hækkun kaupgjaldi.

Það var út af þessu, sem ég á þessu stigi málsins lagði nokkuð til umr., en um frv. sjálft geymi ég mér að láta fram koma mína afstöðu, þar til málið verður tekið fyrir í landbn., ef

það fer þangað, en fari það til annarar n., þá til meðferðar þess síðar í þinginu.

***Einar Olgeirsson:** Herra forseti! Það er ekki nema eðlilegt, að í sambandi við þetta stóra frv., sem hér liggur fyrir, verði nokkrar umr. almennt um það, hvaða verðlagspólitik sé heppilegust fyrir landbúnaðinn til frambúðar, með tilliti til markaða. Ég tel eðlilegt, að þessar umr. fari nokkuð út fyrir ramma frv. sjálfs, sérstaklega eftir þær ræður, sem hér voru haldnar í gær, einkum eftir yfirlýsingu hæstv. forsrh. Það, sem ég vil gera að umræðuefni, er ekki beinlínis sú verðhækkun, sem varð á kjöti nú í haust, heldur hvaða verðlagspólitik er almennt heppilegust fyrir bændur, þegar til lengdar lætur.

Mér finnst, að þar geti verið um tvennt að ræða. Annarsvegar samvinnu milli bænda og neytenda, en hinsvegar, að hver sjái um sjálfan sig og sigli sinn sjó eftir beztu getu. Það hefir verið reynt hér á Íslandi á undanföllum árum, þótt það hafi ekki verið fullkomlega framkvæmt, að koma á vissri samvinnu á milli neytenda og bænda, þannig, að íslenskir bændur ættu ekki, sérstaklega hvað kjöt snertir, allt undir erlendum markaði komið, enda mjög erfitt fyrir íslenskan landbúnað að keppa við framleiðsluvörur eins og kjöt, sem hægt er að framleiða annarstaðar með miklu minni tilkostnaði og er jafnvel af dýrum, sem ganga að mestu leyti sjálfala allt árið. Það hefir verið reynt að vernda íslenska kjötframleiðendur fyrir þeim áhrifum, sem kreppurnar hafa á heimsmarkaðinn, en sem þeir ella myndu gjalda, ef öll verzlun væri frjáls. Á undanföllum árum hafa íslenskir neytendur gengist inn á að reyna að tryggja afkomu bændna með því að jafna til verði á vörum þeirra eftir árabílum. Reynslan hefir orðið sú, að allur almenningur hefir gert sér ljóst, að þær sveiflur, sem verða á öllum mörkuðum undir hinu „kapitalistiska“ skipulagi, myndu einnig ná til landbúnaðarafurðanna, svo að þegar kreppurnar skyllu yfir, myndi verð þeirra lækka niður fyrir samilegt verð, og sömuleiðis þegar kreppunum létti af, myndi verðlagið svo aftur hækka. Aðferðin, sem beitt hefir verið til að reyna að hindra, að bændurnir yrðu fyrir slíkum verðsveiflum, er sú, að leggja sérstaka kvöð á neytendurna innanlands með því að láta þá greiða verðjöfnunargjald af ýmsum landbúnaðarvörum, er síðar er svo notað til verðuppbóta á þeim, og bændurnir þannig verndaðir fyrir áhrifum þeirra lögmála, sem alltaf gilda á heimsmarkaðinum. Einnig hefir verið bannað að flytja inn kjöt til landsins, og það hefir verið gengið svo ákveðið út frá réttmæti þeirra l., að menn hafa talið það siðferðislega skyldu sína að láta sér ekki einu sinni detta í hug að flytja inn kjöt annarstaðar frá, þótt hægt væri að fá það ódýrara á vissum tímum. Það hefir einnig verið reynt að tryggja tiltölulega öruggan markað erlendis fyrir saltkjöt, með því að veita friðindi á móti á kostnað annars útflutningsatvinnuvegar, sjávarútvegsins, og hið opinbera hefir styrkt landbúnaðinn, og síðast en ekki sízt hafa innlendu neytendurnir tekið

á sig að borga hærri verð fyrir innlent kjöt en þeir þyrftu að greiða fyrir erlent kjöt, meira að segja hærri verð en þeir þyrftu að greiða fyrir íslenskt kjöt, eftir að húsið væri að flytja það aftur inn frá Noregi. Á þessu er auðséð, að neytendurnir vilja leggja nokkuð mikið á sig til að vernda bændurnar fyrir kreppum og sveiflum heimsmarkaðarins. Það er eðlilegt skilyrði af hálfu neytendanna í sambandi við þessa verndarpólitik, að á þeim tíma, þegar hugsanlegt er, að bændur fái hátt verð fyrir kjöt sitt eða aðrar útflutningsvörur sínar, þá sé einnig hugsað um afkomu neytendanna. Þá yrðu bændurnir einnig að tryggja það, að neytendurnir yrðu ekki fyrir verstu verðsveiflum á heimsmarkaðinum. Þessi pólitik hlýtur að leiða af sér samvinnu milli framleiðendanna og fjölmennustu neytendanna, verkamannanna í kaupstöðunum. Ef það er ekki gert, hlýtur önnur pólitik að verða rekin, sem sé „braskpólitik“, að láta hvern og einn sigla sinn eigin sjó, án þess að reyna að hafa áhrif á sveiflurnar, sem verða á vöruverðinu. Það væri pólitik í samræmi við svokallaða frjálsa verzlun, og eftir því, sem fram kom hjá hæstv. forsrh. og einnig áður í „Tímanum“, sem ákveðinn hluti þeirra manna, sem telja sig sérstaka forsvara bændu, fylgir, virðist það vera sú pólitik, sem heimta eigi, að verði framkvæmd nú. Það er óneitanlega önnur pólitik en sú, sem rekin var 1931 og 1932. Því hefir nú verið haldið fram, að það væri verið að gera bændunum mikinn órétt, svo framarlega sem þeim verði ekki leyft að selja sínar vörur fyrir það verð, sem þeir geta fengið hæst fyrir þær. En hver yrði svo afleiðingin, ef þessi pólitik yrði tekin upp? Hún yrði sú, að þegar kreppa skylli yfir, yrðu engin takmörk sett fyrir því, hve lágt verðið gæti fallið, og eftir þeim stefnum, sem komið hafa fram hér í þinginu og í „Tímanum“, virðist það vera það, sem þeir menn vilja stefna að. Ég vil biðja þessa menn, sem telja sig vera fulltrúa bændu og kjötframleiðenda, að hugsa um þetta mál frá fleiri hagsmunasjónarmiðum en bændanna einna. Framtíð íslenskra bændu veltur á því, hvernig það opinbera hagar sér, þegar kreppa dynur yfir. Það er ekki eðlilegt, að neytendurnir sætti sig við það, að þegar kreppan skellur yfir, þá sé þess krafizt með sérstökum l., að hærri verð fáiist fyrir vörurnar á innlendum markaði en hugsanlegt er að fá á heimsmarkaðinum. Sú pólitik, sem tekin var upp af Framsfl., þegar síðasta kreppa kom, varir að miklu leyti enn, en nú virðist, eftir þeim ræðum og skrifum, sem síðan eru fram kominn, eiga að æsa bændurnar upp til að gera kröfur, án þess að hugsa um, hvernig þá fer um samvinnu þeirra við neytendurnar. Slíkt er ekki hyggilegt, því það, sem gert hefir afkomu bændanna öruggari en ella, er það, að þeir hafa getað treyst á innlenda markaðinn, svo ekki verði eins vart þeirra verðsveiflna, sem alltaf eiga sér stað í hinu „kapitalistiska“ þjóðskipulagi.

Í öðru lagi kom hæstv. forsrh. inn á það, að það væri réttarfarfarsleg skerðing á frelsi bændu, ef þeir yrðu með valdboði skyldaðir til að selja vörur sínar lægra verði en erlendis fengist. Það

er einkennilegt, þegar hæstv. forsrh. fer að tala um valdboð sem eitthvað nýtt í sambandi við verð á þessum vörum. Ég veit ekki betur en að flestir íslenskir atvinnuvegir, bæði útflutningsatvinnuvegir og þeir, sem vinna vörur fyrir innlendan markað, séu háðir valdboði um vöruverð, en hliti ekki framboði og eftirspurn á frjálsum markaði. Nú á síðasta þingi voru líka sett l. um það, að engar vörur mætti flytja úr landi nema með leyfi ríkisstj., og sú skipun var gerð með það fyrir augum, að tryggt væri, að nægilegt yrði til í landinu af matvælum og öðrum nauðsynjavörum. Er það í nokkru samræmi við slík l., að forsrh. segi, að sjálfsagt sé, að bændur flytji út allt sitt kjöt, ef þeir geti fengið fyrir það betra verð erlendis en innanlands? Ég veit ekki betur en að það valdboð gildi um allar útflutningsvörur sjávarútvegsins, að ekkert af þeim megi flytja út nema með leyfi hins opinbera. Það er því ekkert nýtt, þótt bændum verði hannað að flytja út kjöt. Enginn má flytja út neina vöru nema með leyfi ríkisstj. Mönnum er jafnvel hannað að stunda sjávarútveg nema með leyfi opinberrar n. Það er einkennilegt, að hæstv. forsrh. skuli tala um valdboð gagnvart bændum, eins og það væri eitthvað, sem hann hefði aldrei áður heyrt nefnt. Hann, sem hefir sjálfur verið að vefa þá hlekki um allt athafnalíf í landinu, að allt er háð valdboðum, og hann þarf ekki að undra, þótt þeir hlekkir komi einhvern tíma við bændurnar.

Þá talaði hæstv. forsrh. um, að það næði engri átt að heimta það af bændum, að þeir seldu vörur sínar undir markaðsverði. Ég vil skjóta því til hæstv. forsrh., hvort hann telur, að það, sem er óréttlátt, þegar það tekur til bændanna, geti verið réttlátt, þegar það tekur til verkamannanna. Það kom fram í þessum umr., að talið er, að verð á erlendum vörum hefði hækkað allt að 80% og innlendar vörur um 19%, og að það sé allt of lítil hækkun, en það var ekki talað um það, að laun verkamannanna hækkuðu í janúar um 9% og hafa ekkert hækkað síðan, og munu ekki gera það fyrr en í marz, ef þessi l. verða áfram í gildi. Þessi hækkun á laununum var þegar eyðilögð í janúar með aukinni dýrtíð, og í öðru lagi vegur hún ekki upp á móti því, sem vinna verkamanna hefir raunverulega orðið dýrari, því atvinnna þeirra hefir minnkað um meira en 9%. Hæstv. forsrh. talaði um, að bændur myndu neita að selja kjöt sitt, svo framarlega sem þeir fengu ekki það verð, sem þeir teldu rétt. Er hæstv. forsrh. með þessum ummælum að skora á alla verkamenn landsins að rísa upp gegn gildandi l.? Það getur ekki verið rangt af verkamönnum, ef það er rétt af bændum að gera það. Ég sé ekki annað en að hæstv. forsrh. sé með þessu að hvetja verkamennina til að gera verkfall. Það er því harla einkennilegt, að fulltrúar bændanna skuli vera að sjá eftir þessari litlu kaupuppbót til verkamannanna, en undrast það jafnframt, þó að eitthvað séu fettir fingur út í hina miklu kjóthækkun, sem átt hefir sér stað nú fyrir skömmu.

Hv. þm. Borgf. sagði, að bændur yrðu að hera

Verðuppbót á kjöti og mjólk. — Gengisskráning og ráðstafanir í því sambandi.

Þungann af hinni sífelldu kauphækkun án allra bóta, en ég vil spyrja þennan hv. þm.: Eru það kannske ekki bændurnir, sem eiga að fá ókeypis vinnuafli, þegar hinir nýju fátækraflutningar eru komnir í fullan kraft? Ég veit ekki betur. Og það er eina svarið, sem verkamenn fá, þegar þeir fara fram á að fá bætt kjör sín vegna hinnar sívaxandi dýrtíðar. Nei, um það verður ekki deilt, að bændafulltrúarnir tala yfirleitt af litlum skilningi um málefni verkalyðsins. Annars mega þeir vita það, þeir háu herrar, að hagsmunir bændanna eru ekki fólgnir í því, að hlaupa með afurðir þeirra eftir duttlungum verðsveiflnanna, — hitt er sýnu nær, að samræma verð afurðanna við kaupgetu neytendanna og láta það svo haldast sem jafnast árið um kring. Andúð verkamannanna á móti því fyrirkomulagi, sem nú er, má ekki skilja svo, að þeir óski eftir að slíta samvinnu við bændur um ákvörðun verðlagsins á innlendum markaði, og það því síður, sem það er vitað, að það er aðeins lítill sérhagsmunahópur úr bændastéttinni, sem reynir hér að ganga fram fyrir skjöldu og berjast gegn hagsmunum verkamanna, eins og t. d. í gengismálinu í vetur, að ógleymdum sveitaflutningunum.

ATKVR.

Frv. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til landbn. með 17 shlj. atkv.

Á 34. fundi í Nd., 12. apríl, var útbýtt nál. frá minni hl. landbn., á þskj. 425, og á 43. fundi deildarinnar, 18 apríl, nál. frá meiri hl. n., á þskj. 497, og á 45. fundi, 19. apríl, nál. frá nefndarmanni úr meiri hl., á þskj. 516, en frv. var ekki á dagskrá tekið framar.

4. Gengisskráning og ráðstafanir í því sambandi.

Á 3. fundi í Sp., 27. febr., var útbýtt frá Nd.: Frv. til 1. um breyt. á l. nr. 51 12. febr. 1940, um gengisskráningu og ráðstafanir í því sambandi (þmfrv., A. 29).

Á 8. fundi í Nd., 1. marz, var frv. tekið til 1. umr.

*Flm. (Einar Olgeirsson): Herra forseti! Eins og hv. þm. er kunnugt frá síðasta Alb., þá er aðalatriði þessa frv., sem ég ber fram ásamt hv. 4. landsk., það, að verklyðsfélög og önnur samtök fái aftur þann rétt, sem þau höfðu til að semja um kaupgjald eða knýja fram samninga um kaup eftir því sem þau megna á hverjum tíma. Þetta er aðalatriðið, sem felst í 1. gr. þessa frv.

Ég býst ekki við að þurfa að halda langa ræðu um þetta mál, því að flestum hv. þm. mun vera vel kunnugt um, og það er víðurkennt af öllum, að gengisl. sviptu verklyðsfélögin þeim

dýrmætu mannréttindum, sem þau höfðu yfir að ráða, sem sé að mega þó a. m. k. ráða sínu kaupgjaldi og fyrir hvað þau selja sitt vinnuafli. Það þýðir lítið fyrir hv. þm. að halda því fram, að það sé óhæfa að svipta verkalyðinn sínum rétti, en láta þó slíkt viðgangast.

Enda þótt ekki sé langur tími liðinn síðan síðasta Alb. var háð, þá vildi ég og hv. 4. landsk. flytja þetta frv. aftur, sem við fluttum á síðasta Alb.

Ég vil geta þess, að sá mannfjöldi, hvers réttindi eru skert með þessu lagaákvæði, er hvorki meira né minna en hér um bil helmingur allra landsbúa. Það er talið samkv. manntals-skýrslum, að helmingur íslenzku þjóðarinnar lifi af launum. Þess vegna er réttur helmings þjóðarinnar borinn fyrir borð með þeim l., sem samþ. voru hér á Alb. 4. apríl 1939, og aftur framlengd og breytt á síðari hluta þess þings. Ég las upp í sambandi við síðari umr. þessa máls á síðasta Alb. áskoranir frá mörgum verklyðsfélögum, er allar hnigu í þá átt að veita verklyðsfélögunum aftur þennan rétt. Ég ætla ekki að þreyta þm. á því að lesa þær upp aftur, en aðeins vísa til þess, sem er ómótmælt, að næstum hvert einasta verklyðsfélag á landinu, sem hefir tekið málið til umr., óskar eftir að fá aftur þennan rétt, og það hefir ekki komið frá einu einasta verklyðsfélagi eða samtökum launþega krafa um, að það ástand haldist áfram, sem nú er.

Í öðru lagi er gengið út frá því í þessu frv., að vilji hinsvegar samtök verkamanna og atvinnurekenda ekki nota sér þann rétt, að útkljá kaupgjaldsmálin sín á milli án afskipta ríkisvaldsins, eins og frumvarpið veitir þeim rétt til, — að þá komi sérstök vísitala til greina, og laun verkamanna og annara launþega hækki samkvæmt henni. Sú breyting, sem við leggjum til, að gerð verði frá núgildandi ákvæðum, er í aðalatriðum sú, að vísitalan verði reiknuð út fyrir hvern mánuð, og kaupíð hækki næsta mánuð samkv. því hlutfalli, sem dýrtíðin hefir aukizt. En nú er það svo, eins og hv. þm. er kunnugt, að kaup verkamanna hækkar ekki fyrr en eftir hér um bil 3 mánuði. Það er tekið meðaltal af hækkun vísitölunnar á hverjum ársfjórðungi, og kaupíð hækkað í byrjun næsta ársfjórðungs, en þó ekki fullkomlega eins og vísitalan sýnir, heldur aðeins nokkur hluti þar af; venjulega hækka launin um ¼ hluta af því, sem dýrtíðin vex. Þetta sýnir, að dýrtíðin hefir komið afarþungt niður á verkalyðnum. Ég vil leyfa mér að benda hv. þm. á að athuga Hagtiðindin fyrir janúarmánuð og Hagtiðindin, sem koma út fyrir febrúar, til að sjá, hvernig afstaða verkamanna er hvað launakjörin snertir. 1. febr. 1939 var vísitalan fyrir matvöru 192, en 1. febr. 1940 241. Þetta þýðir m. ö. o., að matvaran hefir hækkað um hvorki meira né minna en 25%, en á sama tíma hækkar kaup verkamanna aðeins um 9%, þar sem það hefir hækkað mest. Þó eru til aðrir liðir, sem hafa hækkað meira en matvara, t. d. eldsneyti. Ennfremur er rétt að veita því athygli á þeim ársfjórðungi, sem nú er að líða, hvernig sá útreikningur, sem notaður er eftir gildandi l., kemur niður á verkamönnum. Í janúarmánuði lætur nærri, að matvara hafi

hækkað um 5%, og í febrúarmánuði má ganga út frá því, að hún hafi hækkað um 5%, og ekki ólíklegt, að hún hækki a. m. k. eins mikið í marzmánuði. Hækkun á matvöru mun því verða a. m. k. 15% á þessum þremur mánuðum, og hvað kaupgjaldið snertir er þetta reiknað þannig, að það er tekið meðaltal af verðhækkuninni á matvöru, sem verður 7½%, og part af þeirri hækkun fá verkamenn 1. apríl, og því meira sem dýrtiðin eykst, því meira dregst þessi litla kauphækkun aftur úr. Með hverjum ársfjórðungi, sem liður, verður dýrtiðin tilfinnanlegri fyrir verkamenn og alla þá launþega, hverra laun eru reiknuð eftir vísitölunni. Sá grundvöllur er svo rangur gagnvart verkalýðnum, að hann er algerlega óhæfur.

Nú myndu menn segja sem svo, að þetta væri ekki sérstaklega óréttlátt, ef sú stétt þjóðfélagsins, sem ætti við skerðingu kaupgjaldsins að búa, væri vel undir þetta búin. Ég skal minnst á það og gefa þm. nokkrar upplýsingar samkv. hagskýrslum. Samkv. hagskýrslum hefir verið reiknað út, að 5 manna fjölskylda hér í Reykjavík þurfi hátt á fimmta þúsund kr. á ári til þess að geta framfleytt sér sómasamlega, og eftir þá verðhækkun, sem hefir orðið nú síðustu mánuðina, mun láta mjög nærri, að 5 manna fjölskylda þurfi 5 þús. kr. eða þar yfir á ári til þess að geta lifað án þess að lifa skort. Þetta er samkv. útreikningi Hagstofu Íslands.

Nú liggja fyrir skýrslur frá opinberri nefnd, skipulagsnefnd atvinnumála, sem reiknaði það út árið 1934, að meðalárstekjur verkamanna í Reykjavík væru milli 2000 og 2100 kr., og ég býst við, að það megi ganga út frá því, að meðalárstekjur verkamanna séu ekki hærri en 2100 kr. nú. Hvaða möguleika hefir verkalýðurinn til að lifa af þessum tekjum? Þetta þýðir það, samkv. skýrslum Hagstofu Íslands, að þeir verkamenn, sem hafa fyrir 5 manna fjölskyldu að sjá, hafa rétt aðeins tekjur, sem brökkva fyrir þeim matvælum, sem Hagstofan telur, að séu nauðsynleg, því að samkv. útreikningi Hagstofunnar þarf rúmlega 2 þús. kr. á ári í fæði handa 5 manna fjölskyldu. En þá er ekki einn eyrir afgangsráð fyrir kolum, rafmagn, gas, fatnaði og húsnæði og öllum öðrum þörfum en mat. Eða ef við segjum sem svo, að 5 manna fjölskylda gæti veitt sér húsnæði, fatnað, nokkuð af kolum, rafmagn, gas og annað slíkt, þá hefði hún ekki neitt eftir fyrir mat, hvorki mjólk né annað. Þannig horfir ástandið við fyrir verkamannastéttina. Kjör hennar eru þannig, að hún hefir að meðaltali helmingi lægri laun en reiknað er, að 5 manna fjölskylda þurfi til að geta lifað. En síðan 1934 hafa kjör verkamannastéttarinnar farið versnandi, ekki aðeins vegna vaxandi dýrtíðar, heldur líka vegna þess, að atvinnan hefir minnkað, og þess vegna mun þurfa að lækka meðalárstekjur töluvert, til þess að alveg sé hægt að byggja á þessum útreikningi. Kjörin, sem verkamannastéttin á við að búa, eru svo slæm, að það er alveg óvildunandi, að Alb. setji lagafrumtali, er fyrirskipi, að þessi kjör skuli fara versnandi. Það er ekki hægt að ætla til minna af Alb. en að þau lagafrumtali, sem það setur, séu a. m. k.

þannig, að kjör þessarar stéttar haldist nokkurnveginn eins og þau voru, — það þýðir, að lofa verkalýðnum að njóta sama hundaskammtsins, sem hann hafði, og tryggja það, að hann sé ekki gerður ennþá verri.

Ég skal leiðrétta það, sem ég sagði áðan, og geta þess, að samkv. samtali við Hagstofuna er vísitalan fyrir matvöru nú 249, og hækkun frá fyrra ári er þess vegna meiri en 25%, líklega nærri því 27%.

Ég ætla ekki að fara fleiri orðum um 1. gr. þess frv., sem ég og hv. 4. landsk. berum fram. Ég veit, að hv. þm. geta ekki eftir þeim tölum, sem ég hefi skýrt frá, fært fram mótmæli gegn því, að hér sé farið með sanngjarnt mál. Ég sé ekki, að unnt sé að telja það of mikið, þó að við þm. Sósíalistafl. förum fram á, að verkalýðurinn fái annaðhvort frelsi sitt aftur og megi berjast fyrir því og hindra, að kjör hans fari versnandi, eða fái tryggt með lagasetningu, að hann geti haldið þeim litla skammti, sem hann hefir.

Í öðru lagi eru í frv. nokkur fyrirmæli um það, að ekki megi hækka laun launþega fram yfir það, sem talið er þurfa til samilegrar afkomu, sem sé að laun launþega megi ekki hækka meira en svo, að þau samsvari 6 þús. kr. árslaunum miðað við verðlag í janúar—marz 1939, og að ekki sé leyfilegt að hækka laun starfsmanna við fyrirtæki hins opinbera eða einkafyrirtæki, sem hafa hærri árslaun en 8 þús. kr. Slika menn má telja svo vel setta, að þeir geti fórnað sinni dýrtíðaruppbót fyrir meðbræður sína.

Auk þess er lagt til í frv., að meðalmeðlög og slysa- og dánarbætur, ellilaun og örorkubætur skuli hækka hlutfallslega við aukinn framfærslukostnað.

Ég sé, að nú er komið fram frv. hér á Alb. að tilhlutun hæstv. félmrh., þar sem farið er fram á, að alþýðutryggingar verði hækkaðar, en að visu ekki nema í sama hlutfalli sem launin hækka samkv. gildandi l. Þar er náttúrlega um sama galla að ræða sem í l. um gengisskráningu. Tryggingarþæturnar verða samkv. l. mjög miklu minni heldur en því svarar, sem dýrtiðin vex, og þeir, sem tryggingarþótanna eiga að njóta, bera því skarðan hlut frá borði.

Í 2. gr. þessa frv. er lagt til, að áhættuþóknu sjómannanna, er sigla um áhættusvæðin, verði undanskilin hinum sérstöku hámarkstakmörkunum þessara l. Þetta teljum við flm. þess ekki nema sanngjarnt.

Ég efast ekki um, að þessu frv., sem við þm. Sósíalistafl. berum fram, muni fylgja eindregnar óskir flestallra verklýðsfélaga á landinu um, að það nái fram að ganga; alveg eins og að á síðasta Alb. komu fram ýtarleg tilmæli og óskir frá verklýðsfélagunum, að það yrði tekið til greina. Vafalaust munu óskir félaganna og fulltrúa þeirra vera hinar sömu nú sem þá. Ég vonast til þess, að þessu frv. verði meira sinnt á Alb. nú heldur en verið hefir undanfarið. Það hefir jafnan verið venja að draga mikilvæg mál fram undir þinglokin, og hespa þau í gegn á einni nóttu, og um sum þeirra hefir þó verið víðurkennt, að þau væru með allra þýðingarmestu

málum, sem fyrir Alp. hafa legið, en slíkt er alveg óhæf meðferð á þýðingarmiklum málum. Ég vil mælast til þess hvað þetta mál snertir, að hv. þm. taki tillit til þess, að það er helmingur þjóðarinnar, sem hér á hlut að máli, og það er sá helmingur þjóðarinnar, sem nú þegar á við mesta ósanngirni og mest óréttlæti að búa af hálfu þingsins. Það er því ekki nema sanngjörn réttlætiskrafa, að úr þessu verði að einhverju leyti bætt.

Ég vil leyfa mér að mælast til, að þessu frv. verði að 1. umr. lokinni vísað til 2. umr. og allshn.

ATKVGR.

Fr. vísar til 2. umr. með 17 shlj. atkv., og til allshn. með 21 shlj. atkv.

Á 45. fundi í Nd., 19. apríl, utan dagskrár, mælti

***Einar Olgeirsson:** Herra forseti! Fyrir nokkru síðan minntist ég á frv. það, sem við hv. 4. landsk. höfum borið fram um breyt. á 1. um gengisskráningu og ráðstafanir í því sambandi, og hæstv. forseti lofaði mér, að hann skyldi ýta á eftir því, að málið kæmi úr nefnd og fengi að sjá dagsljós hér í deildinni. Forseti átti þá sjálfur frv. hjá sömu hv. nefnd og ætlaði að reka eftir því. Það held ég hafi tekið. Nú þætti mér mjög vænt um að heyra, hvort nokkur von er til þess, að n. skili áliti um þetta mál. Eins og hæstv. forseti hefir oft látið í ljós, eiga nefndir að skoða sig sem verkfæri þingsins og leysa þau verkefni, sem þeim eru fengin, en ekki til þess kjörnar að sýna flokkslega hlutdrægni í því að afgreiða ekki mál. Þó að við. þm. Sósíalistafll., eigum ýmis önnur mál óafgr. í nefndum, tel ég þetta brýnast, vegna þess hve viðurhlutamikið það málefni er, og vonast eindregið til þess, að það verði bráðlega tekið á dagskrá.

Forseti (JörB): Ég hefi fyrir löngu átt tal um þetta mál við hv. allshn. og látið í ljós ósk um, að hún afgr. það. Ég get ekki hermt nein loforð upp á nefndina. En ég vil vona, eins og ég hefi oft sagt, að nefndir kosti kapps um að afgreiða þau mál, sem þeim eru falin í hendur.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

5. Lestrarfélög og kennslukvikmyndir (frv. BjB o. fl.).

Á 7. fundi í Nd., 29. febr., var útbýtt:

Fr. til l. um breyt. á l. nr. 57 29. des. 1937, um lestrarfélög og kennslukvikmyndir (þmfrv., A. 37).

Á 9. fundi í Nd., 4. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Bjarni Bjarnason): Til eru nú í landinu 151 lestrarfélög í 134 hreppum, þ. e. a. s. þessi tala lestrarfélaga nýtur nú styrks eftir l. um lestrarfélög og kennslukvikmyndir. Styrkurinn, sem úthlutað var síðasta ár, nam 14 þús. kr., og auk þess leggja hlutaðeigandi hreppar eða sýslufélög annað eins á móti, og þar að auki koma félagagjöldin. Þó að þetta sé ekki mikið fé til hvers lestrarfélags, er þó mjög nauðsynlegt, að því sé vel varið. Alp. hefir séð félögunum fyrir tekjustofni, sem er samkv. 1. um lestrarfélög og kennslukvikmyndir 15% álag á skemmtanaskatt, og fá lestrarfélögin $\frac{1}{2}$ þar af, en $\frac{1}{3}$ fer til kennslukvikmynda. Er því eðlilegt, að reynt sé að tryggja eftir getu, að bækurnar séu skynsamlega valdar. Í þessu frv. eru gerðar tvær till., sem stutt gætu að góðri stjórn á lestrarfélögum. Hin fyrri er sú, að kennari sé í stjórn lestrarfélagsins, ef hann er starfandi á félagssvæðinu. Hin síðari er sú, að fræðslumálastjóri gefi út skrá yfir bækur, sem hann mælir með til lestrar. Mér dýlt ekki, að bæði þessi atriði muni hafa mjög verulega þýðingu um það, hvað þjóðin les. Lestur góðra bóka hefir ómetanlegt gildi, eins og mönnum er yfirleitt ljóst, en ógagn það, sem hlýzt af lestri slæmra bóka, verður aldrei bætt.

Ég vil svo mælast til, að þessu frv. verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og menntmn.

ATKVGR.

Fr. vísar til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og til menntmn. með 19 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

6. Búfjársjúkdómar.

Á 8. fundi í Nd., 1. marz, var útbýtt:

Fr. til l. um búfjársjúkdóma og varnir gegn þeim (þmfrv., A. 43).

Á 10. fundi í Nd., 5. marz, var frv. tekið til 1. umr.

***Flm. (Jón Pálmason):** Þetta frv. á þskj. 43, um búfjársjúkdóma og varnir gegn þeim, er samið af mþn. í tilraunamálum landbúnaðarins, en að því er hina fræðilegu hlið málsins snertir, sérstaklega II. kafla frv., hefir n. notið aðstoðar Ásgeirs Einarssonar dýralæknis.

Eins og tekið er fram í grg. frv., er tilgangurinn með frv. þessu að koma í fast kerfi öllum lagaákvæðum um búfjársjúkdóma og varnir gegn þeim og herða á ákvæðum l. um varnir gegn því, að næmir búfjársjúkdómar berist til landsins. Á þessu sviði hafa, sem kunnugt er, orðið svo mikil óhöpp á undanförunum árum, að fullkomin ástæða er til, að Alþingi geri til þess ýtarlegar ráðstafanir, að slíkt endurtaki sig ekki, og er tilgangur frv. að koma í veg fyrir, að framhald verði á þessum óhöppum. Það

verða eflaust skiptar skoðanir um það, hvort tekizt hefir með frv. þessu að koma lagaákvæðum um þetta í hið heppilegasta horf, en hitt hygg ég, að verði ekki um deilt, að nauðsyn beri til að koma varnarráðstöfunum gegn búfjársjúkdómum í fast kerfi, þannig að ekki þurfi sífellt að setja ný og ný lög, þótt einhver ný óhöpp kunni að bera að höndum í þessu efni. Á undanförnum árum hefir sífellt verið deilt um þetta, eins og t. d. um varnir gegn fjárkláðanum, en með þessu frv., ef að lögum verður, ætti að vera hægt að koma í veg fyrir það, að Alþ. þyrfti að blanda sér í það, þótt breyta þyrfti til um framkvæmd þessara mála, því að það væri þá á valdi stj. á hverjum tíma að ákveða slíkt með reglugerð.

Ég mun ekki fara nánar út í einstaka kafla frv. við þessa umr., en vil aðeins geta þess, að samkv. niðurlagsgr. þess falla ekki færri en 6 lagaákvæði úr gildi, er snerta búfjársjúkdóma. Það eitt sýnir, að full þörf var á að koma þessum ákvæðum í fast kerfi, og það ætti jafnframt að tryggja það, að þeir menn væru betur vakandi en ella, sem hafa framkvæmd þessara mála með höndum, svo sem lögreglustjórar, dýralæknar og sjúkdómadeild rannsóknarstofu atvinnuveganna.

Nefndin ætlast til, að svo fljótt sem auðið verður falli úr gildi eldri lagaákvæði um ýmsa hættulega búfjársjúkdóma, svo sem kláða, mæðiveiki, miltisbruna, garnaveiki og berklaveiki í kúm, en að í stað þessara ákvæða komi reglugerðir um meðferð þessara sjúkdóma og varnir gegn þeim.

Ég læt þessi orð nægja til þess að fylgja frv. úr hlaði, en óska eftir því, að því verði að lokinni þessari umr. vísað til 2. umr. og landbu.

Sigurður E. Hlíðar: Herra forseti! Það hefir sízt verið vanþörf á því, að einhverntíma kæmi hér á landi löggjöf, er færi í svipaða átt og þetta frv. Það má segja, að þótt brot af löggjöf í þessa átt hafi verið til, þá er hún mjög í molu, og svo mikil vandkvæði á lagaákvæðum í þessu efni, að í einstökum tilfellum hefir orðið að fara eftir erlendum lagaákvæðum. Þetta er því lofsverð tilraun, en þess er ekki að vænta, að fullkomin löggjöf geti komið allt í einu, þar sem þetta er fyrsta tilraunin til þess að fá samfellda löggjöf um varnir gegn innflutningi næmra búfjársjúkdóma og sömuleiðis um varnir í landinu sjálfu.

Ég hefi rekið mig á nokkra galla á þessu frv.; þeir eru ekki stórvægilegir og stafa sennilega af ókunnugleika þeirra, er frv. hafa samið, en ég vildi þó ekki láta hjá líða að benda á þá um leið og frv. verður vísað til n.

Í II. kafla frv., 5. gr. A., eru taldir þeir sjúkdómar, sem þekktir eru hér á landi og búfjáreigendum er skylt að tilkynna, ef við þá verður vart. Ég sem gamall dýralæknir þykist geta dæmt nokkuð um það, að jógurberklar í kúm (Mastitis tuberculosa) hafi aldrei komið fyrir hér á landi, og er því ekki rétt að setja þá í löggjöfinni undir þessa gr. frv.

Í sömu gr., staflíð B, eru taldir þeir sjúkdómar, sem þekktir eru hér á landi, en ekki

tilkynningarskyldir. Þeirra á meðal eru taldar vöðvatríkinur í svínum (Tricinosis). Hvarvetna erlendis eru lagaákvæði mjög ströng að því er þennan sjúkdóm snertir, enda eru vöðvatríkinur einhver vöðalegasti sjúkdómur og mjög hættulegur mönnum. Nú er ekki sagt, að vöðvatríkinur séu í svínunum á Íslandi, a. m. k. hefi ég aldrei fundið þær, en hinsvegar virðist mér, að jafn-alvarlegur sjúkdómur sé einn af þeim, sem þegar beri að tilkynna, verði hans vart, og eigi hann því tvímælaust heima undir staflíð A.

Þá eru í 5. gr. II. taldir sjúkdómar, sem ekki hafa þekkt hér á landi, og er þar undir tölul. 3 talinn grafmaurakláði (acarus ovis). Þetta er villa. Jafnvel hver bóndi á að vita, að manna-kláðamaurinn, sem er þessarar tegundar, lifir líka á skepnum, t. d. sauðfé og hrossum. Þetta er gamall kunningi okkar og var áður á læknamáli nefndur Saroptes scabiei.

Undir tölul. 10 er talið næst kálfalát og sagt að það hafi ekki þekkt hér. Ég held, að margt bendi til hins gagnstæða, en þar sem það mál er ekki nægilega rannsakað, er ekki rétt að fullyrða, að það sé óþekkt hér á landi og slá því föstu í lagaákvæði.

Þá er tölul. 12, illkynjuð katharralsýki í nautgripum (Coryza gangrenosa bovina). Þennan sjúkdóm fann ég hér fyrir 26 árum síðan, og hefi ég rekizt á mörg tilfelli af honum, þó ég hafi ekki verið að básúna það í blöðunum. Þessi sjúkdómur á því ekki heima undir þessum lið.

Þessar villur vildi ég benda á, svo að unnt væri að leiðrétta þær í nefnd.

III. kafla frv. fjallar um varnir gegn því, að búfjársjúkdómar berist til landsins. Það má segja, að ákvæði þessi séu góð, og þau eru mjög ströng, ef til vill of ströng. En hversu ströng sem þessi lagaákvæði eru, koma þau auðvitað ekki að gagni, nema þau séu haldin. Við höfðum áður enn strangari l., sem lögðu bann við innflutningi á öllum skepnum, en þau voru virt að vettugi. Þannig kannast allir kaupstaðabúar við það, að þegar skip komu að landi, sem höfðu hunda um borð, var þeim alltaf hleypt í land. Árið 1913 voru 5 geitur fluttar frá Noregi til Norðurlands. Þeim var hleypt á land án leyfis. Ég talaði um þetta við viðkomandi lögreglustjóra, og hann þóttist verða uppnæmur fyrir þessu, en geiturnar voru látnar vera til hausts, en þá voru þær fluttar til Noregs aftur. Svona má alltaf fara í kringum lögin. Það, sem þarf, eru svo ströng sektarákvæði og eftirlit, að öruggt sé, að lögin séu haldin.

IV. kafla frv. þykir mér vænt um. Hingað til hefir því verið áfátt í isl. löggjöf, að búfjáreigendur hafa algerlega verið leystir undan þeirri skyldu að tilkynna um sjúkt búfé, en með þessum kafla eru sett lög um það efni, og er það vel farið.

Ákvæði 10. gr. í III. kafla þykir mér vafasamt, hvort á að beita, að setja innflutt dýr í einangrun á eyju í 3—5 ár. Ég held, að þetta ákvæði sé svo torvelt, að það verði ekki haldið. Ef dýrin eru flutt inn til kynbóta, eru menn svo bráðlátir að fá dýrin til undaneldis, að svo langri einangrun verður tæplega komið við. Þannig hefir þetta verið að því er refaræktina

snertir. Maður fær tilkynningu um það eftir dúk og disk frá stjórnarráðinu, að leyfi hafi verið veitt fyrir innflutningi kynbótarefanna, og þá eru dýrin komin í land. Þau hafa kannske verið skoðuð hér í Reykjavík af dýralækni — um það er mér ekki kunnugt —, en ég hefi enga fyrirskipun fengið um að skoða þau dýr, sem til norðlenzkra hafna hafa verið flutt. Aðeins tilkynningu um innflutningsleyfi. — Þannig hefir framkvæmd laganna verið.

Flm. (Jón Pálmason): Ég vil leyfa mér að þakka hv. þm. Ak. fyrir það, hve vinsamlega hann hefir tekið þessu frv. Aðalatriðið er að fá það viðurkennt, að þurfi að koma í l. þeim ákvæðum, er í frv. felast. Athugasemdum hv. þm. mun ég ekki svara nema að litlu leyti, því að eins og ég tók fram í fyrri ræðu minni. naut nefndin, er frv. samdi, aðstoðar annars dýralæknis um samningu II. kafla frv., þar sem taldir eru upp hinir ýmsu búfjársjúkdómar. En ég verð að segja, að ræða hv. þm. Ak. er ljóst dæmi þess, hvernig ástandið er hjá okkur í þessum málum, þegar dýralæknunum kemur ekki einu sinni saman um, hvaða búfjársjúkdómar séu til í landinu. Ég skal engan dóm á það leggja, hvor þeirra hafi rétt fyrir sér, og ég dreg ekki í efa, að það sé rétt, sem hv. þm. Ak. sagði, að ástandið er sem sagt slæmt, þegar þeim mönnum, sem eiga að hafa stjórn þessara mála á hendi, kemur ekki saman um, hvaða sjúkdómar séu til í landinu.

Út af aths. hv. þm. um síðari kafla frv. víi ég taka fram, að tilætlunin er, að aðalreglan sé sú, að ekki verði leyfður neinn innflutningur á dýrum til landsins, en sé brugðið frá þeirri höfuðreglu, viljum við, að ákvæði laganna séu svo ströng, að við lendum ekki í sama háska og við höfum lent í undanfarið. Það kann að vera rétt, sem hv. ræðumaður gat um, að sum þessi ákvæði séu erfið í framkvæmd, er til kastanna kemur, en þess ber að gæta, að við séum stranglega á verði gegn öllum innflutningi, svo að við sköðum ekki búfjárrækt okkar meira en orðið er. Þess vegna er það ljóst, að það er tilætlun okkar, sem að frv. stöndum, að ákveðið skuli með lögum, hvað hér ber að gera, og að hvetja þá, sem til þess eru skyldir, að sinna sjúkdómsvörnunum betur en hingað til og fylgjast stöðugt með öllu heilsufari búpenings í landinu.

Það er sorglegt dæmi, sem hv. síðasti ræðumaður nefndi, um ástandið eins og það hefir verið, að það skuli geta átt sér stað, að fluttar séu inn geitur leyfislaust og hafðar hér part úr ári án þess að nokkurt eftirlit komi nærri. Á mörgum stöðum hafa verið flutt inn loðdýr án eftirlits. Þetta sýnir þörfina á stöðugu og vakandi eftirliti. — Ég vona, að hv. þm. verði sammála um að koma þessum ákvæðum í lög, áður en þinginu lýkur.

Sigurður E. Hlíðar: Herra forseti! Aðeins stutt aths. út af ræðu hv. þm. A.-Húnv. Þegar hann tók það til marks um ástandið, að dýralæknun bæri ekki saman um, hverjir sjúkdómar komið hafi fram í búfé hér á landi, sannaði

hann alls ekkert með því. Það er í rauninni fjarri því að vera hneykslunarefni, þótt Ísland sé í þessu efni terra incognita, — okannað land. Það hefir orðið hér til vandræða, þegar búfjársjúkdómar hafa geislað, hve fátt var af dýralæknum, og þess vegna líka lítið kunnugt um sögu sjúkdómanna hér undanfarna mannsaldra. Það eru að vísu 110 ár síðan fyrsti dýralæknirinn kom, sem tekið hafði próf. Um síðustu aldamót er skilningur á þessu að vaxa. Dýralæknarnir verða hér tveir 1910. Nú eru þeir orðnir sex. En það geta enn fundizt hér sjúkdómar, sem enginn veit nú, að til séu, og aðrir sem koma úr kafinu og þekkjast einhverstaðar erlendis. — Vítreskja um þetta „ónunda land“ er mjög undir reynslunni komin. Ég hefi látið í ljós, að líklegt sé, að ég víti fleira um þetta en yngsti dýralæknirinn geti vitað, sá sem hv. flm. frv. hafa látið sér nægja að styðjast við, þar sem ég hefi lengsta dýralæknisreynsluna og stærst starfssvæðið, m. ö. o. mesta „praksis“ af dýralæknunum. Ágalla eða skekkjur þær, sem ég benti á, má vel leiðrétta, en þeir mega ekki standa þannig óleiðréttir í lögnum.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til landbn. með 17 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dag-skrá tekið fram.

7. Lestrarfélög og kennslukvikmyndir (frv. Jílv).

Á 9. fundi í Nd., 4. marz, var útbýtt:

Fr. til l. um breyt. á l. nr. 57 29. des. 1937, um lestrarfélög og kennslukvikmyndir (þmfrv., A. 56).

Á 11. fundi í Nd., 6. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Jón Ívarsson): Þetta frv. fer fram á nokkrar breyt. á l. um lestrarfélög og kennslukvikmyndir. Það eru þó aðallega tvær efnisbreyt., sem frv. gerir ráð fyrir.

Í fyrsta lagi eiga lestrarfélög, sem starfa í hreppum, þar sem eru sýslubókasöfn, að geta komið undir ákvæði l. um styrk, og í öðru lagi er gert ráð fyrir því í frv., að hreppsboðkasöfn verði styrkhæf eins og lestrarfélög.

Á nokkrum stöðum á landinu eru starfrækt hreppsboðkasöfn, án þess að lestrarfélög standi að þeim. Það er í sjálfu sér enginn munur á starfsemi þeirra bókasafna og hinna, sem lestrarfélög standa að, annar en sá, að í öðru tilfelli eru það nokkrir menn, sem að bókasafninu standa, en í hinu tilfelli eru þeir hreppurinn. Og hreppsboðkasöfn geta verið fyllilega styrkhæf líka á þeim stöðum, þar sem sýslubókasöfn eru. En eftir l. eins og þau eru, er á m. k. lítið þannig á af fræðslumálastjórninni,

að hrepps bókasöfn og lestrarfélög í sveitum og kaupþúnum geti ekki verið styrkhæf, ef þau starfa á þeim stöðum, þar sem sýslubókasafn er. Þetta á sér að visu ekki við á landinu. en er þó á nokkrum stöðum, og hefir því virzt rétt að gera þessar breyt. á l.

Því er svo háttað, að í sýslubókasöfn eru yfirleitt keyptar aðrar bækur heldur en í hrepps-bókasöfn eða lestrarfélög.

Aðrar breyt. á l., sem í frv. felast, eru meira formsatriði, sem ég hefi talið rétt að gera breyt. á um leið. Ég hefi um það efni borið mig saman við skrifstofu fræðslumálastjóra og fengið bendingar um það, sem henni þykir máli skipta og hún álitur að þurfi að breyta, t. d. að ekki sé nema eitt lestrarfélag eða bókasafn í hverjum hreppi, sem styrks nýtur, og að fræðslumálastjórnin geti sett reglur slíku lestrarfélögum og hrepps bókasöfnum um starfsemi þeirra.

Ennfremur hefi ég tekið upp í eina gr. frv. þau skilyrði, sem þurfa að vera fyrir því, að félög þessi geti orðið styrks aðnjótandi. Og einnig eru tekin í frv. fleiri skilyrði fyrir styrkveitingu en eru í l. nú.

Ákvæðin um kennslukvikmyndir eru látin halda sér.

Ég sé svo ekki ástæðu til að hafa fleiri orð um þetta frv., en óska, að því verði, að lokinni þessari umr., vísað til 2. umr. og hv. menntmn.

ATKVGK.

Fr. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til menntmn. með 17 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dag-skrá tekið fram.

8. Vaxtaskattur.

Á 10. fundi í Nd., 5. marz, var útbýtt:

Fr. til l. um innheimtu tekjuskatts og eignar-skatts af vaxtafé (þmfrv., A. 58).

Á 12. fundi í Nd., 7. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Fm. (Skúli Guðmundsson): Fyrir síðasta þingi lá frv. til l. um innheimtu tekjuskatts og eignar-skatts af vaxtafé, sem flutt var af fjhn. í Ed., en samið af millipinganeftnd í skatta- og tolla-málum. Eftir að frv. þetta hafði verið til at-hugunar í báðum d. nokkurn tíma, urðu afdrif þess þau, að það var afgr. með rökst. dagskrá í Ed. 4. jan. síðastl. Byggðist sú afgreiðsla m. a. á þeirri ósk, að „málið kæmi í heppilegra formi fyrir næsta Alp.“. Nú hefir ekki enn komið fram frv. um þetta efni að tilhlutun ríkisstj., og þess vegna höfum við hv. 2. þm. Skagf. komið með þetta frv., sem hér er til umr. og er á þskj. 58.

Þetta frv. er shlj. frv. því, sem afgr. var frá Ed. á síðasta þingi, en eftir það tók málið all-miklum breyt. hér í d.

Tilgangurinn með því að fá slíka löggjöf setta er að koma í veg fyrir, að verulegur hluti af tekjum manna af vaxtafé sleppi undan skatti, eins og nú á sér stað.

Þessum vaxtaeignum má aðallega skipta í tvennt: Innieignir í bönkum og svo verðbréf og skuldabréf.

Um innieignir í bönkum og sjóðum er það að segja, að skattaneftndir munu hafa notað mjög mismunandi mikið þær rannsóknarheimildir, sem þær hafa samkv. skattalögnum, til þess að komast fyrir það, hverjir eigi slíkar eignir. Á ýmsum stöðum á landinu hafa skattaneftndir gengið mjög ríkt eftir því hjá stjórnum spari-sjóða að fá upplýsingar um innieignir einstak-linga. Aftur á móti er þetta talsvert öðruvísi með bankana, enda stórum óþægilegra að fá þar upplýsingar um þessa hluti. Þar mun vera talsvert af innstæðum, þar sem ekki eru til-greindir eigendur með svo greinilegum nöfnum eða heimilisföngum, að hægt sé að átta sig á því, hvaða fólk er um að ræða. Einnig er þar talsvert af innstæðum, sem eigandi að er ekki nafngreindur.

Að þetta er framkvæmt svona mismunandi á ýmsum stöðum á landinu, veldur hinsvegar mis-rétti, sem illt er að haldist og þarf að fyrir-byggja. Millipn. benti á 3 leiðir, sem mætti fara til lagfæringar á þessu. Í fyrsta lagi að setja ákvæðin fyrir mæli bönkum og sparisjóðum um það, að taka ekki við fé nema skýrt sé til-greint nafn og heimilisfang eigenda. Í öðru lagi, að upp væri tekin sú regla að skrá verðbréf og skuldabréf á nafn. Þessum leiðum vildi n. þó ekki mæla með. Hún benti einnig á þá leið, að leggja ákvæðinn vaxtaskatt á allar þessar tekjur, en að þær væru að öðru leyti undan-þegnar gjöldum. Ekki taldi n. þessa aðferð heppilega, en vildi hinsvegar mæla með þeirri leið, sem hér er lagt til, að farin verði, sem er sú, að taka ákvæðinn hluta af vaxtatekjunum. En setja fyrir mæli um, að vaxtaskatturinn sé endurgreiddur þeim, sem telji fram vaxtatekjur á skattframtali. Að því leyti kemur þessi skattur ekki öðrum við en þeim, sem ekki telja fram.

Sumir telja að því er spari fé snertir, að það væri skynsamlegt að hafa litla eða jafnvel enga skatta á því, til að örva sparnaðarviðleitni al-mennings. Þó þessir menn hafi að visu nokkuð til sins máls, en um þetta er skiptar skoðanir, þá verður tæplega um hitt deilt, að það sé ó-viðunandi ástand, að allmargir af þeim, sem eiga innstæður, greiði af þeim skatta, en fjölda-margir sleppi við þau gjöld, sem þeim ber að greiða samkv. lögum.

Þessar innstæður, sem hér er rætt um, munu yfirleitt vera smáar. Þær eru mjög margar, en yfirleitt hjá fáum um stórar fjárhæðir að ræða. Öðru máli gegnir með verðbréfin. Það er eng-inn vafi, að það fjármagn, sem í þeim liggur, er á fárra höndum. Og þeir, sem eiga þessi verð-bréf, hafa oft meiri tekjur af þeim en vextina, þar sem kaupendur slíkra verðbréfa kaupa þau oft með miklum afföllum. Við flm. teljum, að óviðeigandi sé, að mikið af þessum eignum og tekjum sleppi við skatt.

Það hefir komið upp sá misskilningur í sam-

bandi við þetta mál, að hér væri um nýjan skatt að ræða. Hér er alls ekki um nýjan skatt að ræða. Þetta er aðeins tilraun til þess að bæta innheimtuna á þeim sköttum, sem nú á l. samkv. að greiða.

Það er enginn vafi á því, að ríkissjóður mun á næstunni, vegna hins erfiða ástands, sem af stríðinu leiðir, hafa þörf fyrir auknar tekjur. Teljum við flm., að rétt sé að nota þær tekjulindir, sem fyrir eru, til hlítar, áður en til þess komi að leggja á nýja skatta. Af þessum ástæðum höfum við lagt til að bæta á þennan hátt innheimtuna á þeim gjöldum, sem nú eiga að renna í ríkissjóð, en að því er stefnt með frv. okkar.

Ég vil svo óska, að frv. verði vísað til 2. umr. og fjhn.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 21 shlj. atkv. og til fjhn. með 18 shlj. atkv.

Á 31. fundi Nd., 5. apríl, utan dagskrár, mælti

Skúli Guðmundsson: Snemma á þessu þingi bar ég, ásamt hv. 2. þm. Skagf., fram frv. til l. um innheimtu tekju- og eignarskatts af vaxtafé. Fjhn. fékk frv. til athugunar. Fyrir nokkru hefir minni hl. þeirrar n. skilað álit. Hinsvegar hefir enn ekki komið álit frá meiri hl. n., og þar sem áliðið er þings, þá vildi ég óska þess, að hæstv. forseti vildi taka málið á dagskrá, svo upplýst verði um vilja hv. dm. í þessu máli og það geti fengið afgreiðslu.

Forseti (JörB): Ég mun verða við tilmælum hv. þm. V.-Húnv. um að kynna mér, hvað líði nál. meiri hl. fjhn., og skal gera það fljótlega.

Á 45. fundi í Nd., 19. apríl, utan dagskrár, mælti

Skúli Guðmundsson: Herra forseti! Fyrir alllöngu síðan bar ég fram þá ósk við hæstv. forseta, að hann hlutaðist til um, að tekið yrði á dagskrá frv. okkar hv. 2. þm. Skagf. um innheimtu tekjuskatts og eignarskatts af vaxtafé. Frumv. var flutt snemma þings og fór til nefndar. Nú er langt síðan tveir af nm. hafa skilað álit, og þegar ég bar fram ósk mína við hæstv. forseta, hét hann að ræða um það við hina nefndarmennina, að þeir skiluðu álitinu. Þar sem árangur sést ekki enn, ítreka ég þá ósk, að frumv. verði tekið á dagskrá, helst á næsta fundi deildarinnar.

Forseti JörB: Það er rétt, sem hv. þm. segir, að ég hefi fyrir nokkru átt tal við menn úr hv. fjhn. um afgreiðslu málsins þaðan. Nú veit ég til þess, að von er á nál. frá þeim, sem ekki hafa skilað því, og geri ég þá ráð fyrir, að málið megi taka á dagskrá mjög bráðlega.

Á 26. fundi í Nd., 30. marz, var útbýtt nál. frá minni hl. fjhn., á þskj. 277, og á 46. fundi deild-

Alpt. 1940. C. (55. lögjafarþing).

arinnar, 22. apríl, nál. frá meiri hl. n., á þskj. 521, en frv. var ekki á dagskrá tekið frammar.

9. Eyðing svartbaks.

Á 12. fundi í Nd., 7. marz, var útbýtt:

Fr. til l. um eyðingu svartbaks og hrafns (þmfrv., A. 73).

Á 14. fundi í Nd., 11. marz, var frv. tekið til 1. umr.

*Flm. (Sigurður Kristjánsson): Herra forseti! Þetta mál er ekki nýtt hér í hæstv. Alþ., svo að ég get að sjálfsögðu, ef ekki koma fram nýjar mótbáruir gegn því, látið nægja að fylgja því úr garði með fáum orðum.

Fr. um sama efni var flutt hér í hv. Nd. í fyrra, og d. féllst á það og afgr. það til Ed. Það er ekki kunnugt, hvernig hv. Ed. hefir lítið á það. Það fór til n. tregðulaust, en svo virtist sem sú hv. n. hefði ekki tíma til að afgr. það.

Um frv. var þá nokkuð deilt hér í þessari hv. d. Eitt af því, sem deilt var þá um, voru ákvæði 4. gr. frv., þar sem lagðar eru sektir við vanrækslu á því að eyða eggjum þeirra fugla, sem í frv. eru nefndir, svartbaks og hrafns. Við breyttum því frv. í samræmi við kröfur andmælenda gegn þessu ákvæði, sem lögðu í þetta ákvæði bókstaflegri þýðingu heldur en jafnvel dómarmar mundu gera. Höfum við breytt þessu þannig, að í staðinn fyrir, að í frv. stóð áður, að þeir, sem vanræktu að eyða eggjum þessara fugla, ef við yrði komið, skyldu sæta sektum, höfum við þetta ákvæði svo nú, að þetta verði sektum, ef það er vanrækt af ásettum ráði eða skeytingarleysi. Efni frv. og orðalag er að öðru leyti eins og þessi hv. d. samþ. það í fyrra, og ég geri ráð fyrir því, að hv. þdm. hafi ekki snúið hugur í málinu síðan, og síst af öllu á þá sveif að veita málinu frekari andstöðu heldur en þeir gerðu á síðasta þingi, því að þau einu gögn í málinu, sem við hafa bætzt síðan, eru kröfur fjöldamargra manna víðsvegar af landinu og áskoranir um að flytja þetta frv., og þessir menn hafa fært fyrir því ómótæmlegrar röð, sem sé þau, að þessir vargfuglar séu að vinna svo alvarlegt tjón, bæði á varplöndum, lömbum og veiði í ám, að við slíkt er ekki hægt að una með aðgerðaleysi.

Ég vil í þessu sambandi minnst á þær staðhæfingar, sem fram komu við umr. um þetta mál hér í fyrra, að það mundi vera alveg óþarfi í þessu efni að gripa fram fyrir hendurnar á náttúrunni; hún mundi sjálf gæta þess að halda jafnvægi í náttúrunni, án þess að menn færu nokkuð að blanda sér í það. Vitnuðu menn þá í það, að vargfuglar þessir hefðu lifað hér á landi í margar aldir, og það virtist ekki hafa komið í bága við þær nýttar af varplöndum og veiðiskap, sem við flm. frv. töldum vera í hættu fyrir þeim. En það er nú fyrst og fremst vitanlegt, að náttúran sjálf er ófyrirleitin og að mennirnir hafa sífellt orðið að leggja sitt lið

til þess að ein tegundin í náttúrunni ekki útrýmði annari, sem var meira verð. Þannig er það bæði í jurtaríkinu og dýraríkinu og einnig í mannfélaginu. En þar að auki fellur þessi röksemd andmælenda þessa frv. algerlega, þ. e. a. s., að náttúran sjái bezt fyrir því sjálf að halda þessu jafnvægi, fyrir staðreyndunum, því að þessir vargfuglar eru nú víða á landinu alveg að leggja í eyði æðarvarp og jafnvel andvarp. Þetta er að verða mjög áberandi, og menn fá ekki rönd við reist. Einnig leggjast þessir vargfuglar, veiðibjöllur og hrafnar, mjög á lömb, sérstaklega þegar illa vorar. Sumar ár eru gersamlega orðnar eyddar að laxi og silungi vegna veiðibjöllunnar. Þessu verður ekki mótmælt. Það gæti verið rannsóknarefni, hvers vegna þessi eyðilegging er í miklu ríkara mæli nú heldur en áður var. En ég veit, að m. a. liggja að því mjög eðlilegar orsakir. Það er vitað, að lífsbáratta fólks í þessu landi hefir verið ákaflega hörð. Menn hafa orðið að leita allra þeirra gagna og gæða landsins, sem hægt var að nota, til þess að afla sér fæðis í landinu. Áður var fólksfjöldinn tiltölulega miklu meiri í sveitunum heldur en nú er. Af þessu leiddi það, að menn gengu ákaflega hart eftir eggjum og ungum veiðibjöllunnar og að menn reistu miklar varnir gegn ágengni hrafnansins. Nú er aftur sú breyt. á orðin, að verulega miklu meiri nægtir eru fyrir hendi í landinu til fæðis fyrir fólkið heldur en áður var, en hinsvegar er fólkið í sveitunum tiltölulega miklu færra en áður. Af þessum orsökum kemur það, að nú hriða menn ekki eins um það og áður var gert að leita uppi hvert svartbaksegg, hvar sem það fannst, í byggðum eða öbyggðum, sem var áður gert eins gersamlega og unnt var.

Ýmsir bændur hafa þá sögu að segja, að þeim sé það algerlega um megn, sérstaklega þegar illa vorar, að vakta fé sitt um sauðburðinn, svo að þessi vargur ekki geri þar stórtjón. Sjálfur hefi ég séð hundruð og jafnvel þúsund svartbaka halda vörð við árósa og vaka yfir hverjum fiski, sem í ána hefir gengið. Það kemur og í ljós af upplýsingum frá varpeigendum, að veiðibjallan og hrafninn eru nær algerlega að eyða æðarvarpinu í landinu.

Ég skal ekki hafa þessi orð fleiri, en vildi óska, að málinu yrði vísað til allshn. Ég vil sérstaklega beina því til n., sem fær málið, að hraða afgreiðslu þess, svo að það geti orðið afgr. á þessu þingi.

Pálmi Hannesson: Ég vil þegar við þessa umr. leyfa mér að benda á nokkur atriði í sambandi við þetta frv.

Í fyrsta lagi vil ég benda á það, að það er hættuleg braut að leggja út á, að ætla sér að útrýma vissum tegundum lifandi dýra eða plantna algerlega. Þetta hefir verið gert víða erlendis, og það eru jafnmörg dæmi þess, að það hefir orðið til skaða.

Í öðru lagi er hér blandað saman tveim tegundum fugla, sem stendur ólíkt á um: Veiðibjöllur, sem er vitanlega mikill vargur, og hrafn, sem er miklu minni skaðræðisfugl, og svo miklu minni, að mig furðar á því, að ekki skuli vera

lítið í jafnmikilli náð til fiskianda, einkum þar sem hv. flm. taldi, að frv. væri flutt að nokkru leyti vegna veiðiskapar í ám. Ég tel óverjandi að blanda þessum tveimur tegundum saman. Það gæti verið verjandi að setja af stað útrýmingarherferð gegn veiðibjöllunni, en ég get ekki séð, að það geti náð til hrafnansins.

Í 3. lagi virðist frv. ófullnægjandi. Það er engin trygging fyrir því, að þessum vargi verði sálgað, þótt lagt sé fé til höfuðs honum. Þetta virðist eiga að vera atvinnubótavinna fyrir nokkrar skyttur. Þeir eiga að fá krónu fyrir hvern fugl, sem þeir geta sálgað. En það skyldi þó aldrei vera, að þessir sömu menn hefðu það til að lóga nytjafuglum um leið. Til þess að ná þeim árangri, sem gagn er að í útrýmingu veiðibjöllunnar, verður að ganga að því með ráðnum hug í varpheimkynnum hennar, að útrýma þeim sambýlum, sem þar eru. Þyrfti þá vitanlega fyrst að fá hugmynd um helztu varpstaði hennar og ganga svo að því að útrýma þeim varpstöðum, sem næst lægju æðarvarpslöndum.

Ég er þess vegna sama sinnis og ég var á síðasta þingi, að ég álit, að það eigi að bíða með að gera ráðstafanir til að auka æðarvarpið þangað til fenginn er með rannsókn úrskurður um það, hvaða ráðum skuli beita til þess. Og það verða þegar á komandi sumri hafnar rannsóknir í þessa átt, sem gætu gefið þær niðurstöður fyrir næsta þing, sem byggja mætti á skýnsamlegar ráðstafanir til að auka æðarvarpið í landinu.

***Flm. (Sigurður Kristjánsson):** Út af því, sem hv. 1. þm. Skagf. var að tala um útrýmingu á veiðibjöllunni og að það væri háskaleg braut að ætla sér að útrýma þannig heilum tegundum, þá vil ég segja það, að það er mikill misskilningur að halda, að þótt við hér á Íslandi reyndum að halda þessum vargfugli eitthvað í skefjum, þá væri nokkur hætt á útrýmingu hans. Enda er það ekki tilgangurinn að útrýma honum, heldur að reyna að halda honum svo í skefjum, að hann útrými ekki öðrum tegundum. Ég veit ekki betur en slíkt sé gert við þau dýr, sem valda spöllum, án þess að menn gangi með nokkurt samvirkubít út af því. Ég veit ekki annað t. d. en að menn eitri fyrir rottur og gangi á þann stofn eins og frekast er hægt.

Hv. þm. sagði, að það væri mesta fjarstæða, að veiðibjallan væri umsvifamikil í veiðiám. Ég veit um ár, sem voru áður fyrr fullar af fiski, en nú gengur ekki branda upp í, einvörðungu fyrir atbeina þessara varga. Ég hefi sjálfur séð þessa fugla sitja hundruðum, ef ekki þúsundum saman yfir árósum til að bíða eftir að hremma fiska, og það eru til sannir vitnisburðir um það, að veiðibjöllur hafi tekið stóra laxa, sem vegna jafnvel 10–20 pund. (PHann: Úr netum). Það þarf ekki til, að þeir taki þá úr netum. Við vitum, að þessir fiskar ganga grunnt, svo grunnt, að þeir komast varla áfram, svo auðvelt er fyrir þessa varga að vinna þeim mein. Ég skal viðurkenna það, að veiðibjallan gerir ef til vill ekki svo mikinn usla í stórum ám, en hún veldur tjóni þar, sem hún svo að segja þvergirðir ár, svo að enginn fiskur gengur í þær,

Ég sé, að hrafnninn hefir talsvert mikla samúð manna. Ég skal ekki neita því, að menn hafa oft gaman af þessum fugli, þótt hann geri mönnum oft gramt í geði, en þeir menn tala mest um þetta, sem hafa séð lítið af hans aðferðum. Það er gaman að gefa hröfnum, þegar þeir taka tryggð t. d. við einn bæ, en þeir, sem þekkja aðferðir hans, þegar hann er að bjarga sér með því að drepa sín systkini í náttúrunni, þeir missa þessa samúð með honum. Ég hefi sjálfur horft á hann rekja garnir úr lömbum, komið að honum, þar sem hann hefir verið búinn að kroppa augu úr skepnum. Ég get ekki skilið, að nokkur maður vilji í raun og veru vernda þennan vargfugl til að vinna slík fólksverk. Og það er vitað, að vissan tíma árs lifir hrafnninn svo að segja ekki á öðru en ungum og eggjum. Hann er verulegan hluta af árinu myrðandi og rænandi frá morgni til kvölds. Ég hefi líka horft á þennan fugl heimsækja varplönd. Ég veit um einn stað, þar sem hagar svo til, að mikið af hröfnum heldur til í klettum nálægt varplandi. Hrafnarnir hafast við á nóttunni í þessum klettum. Á morgnana koma þeir eins og mökkur frá þessum næturverustöðum og hremma unga og egg. Þeir farga sjálf-sagt fjölda af skepnum daglega. Sennilega farga þeir þúsundum yfir hvern sumartíma. Mér finnst það undarlegt, ef Alþ. vill ekki veita vernd þessum skepnum, sem þessir vargfuglar leggjast á, með því að ófriða þá og leggja fé til höfuðs þeim.

Ég skal viðurkenna, að það er stórt atriði, sem hv. 1. þm. Skagf. minnstist á, að finna þyrfti varpstaðina og útrýma veiðibjöllunni þar. Og ég geri ráð fyrir, að hafizt verði handa um þetta. Ég skal í þessu sambandi geta þess, að ég hittí um daginn mann, sem lengi hefir verið búsettur á Þingvöllum. Ég fór að spyrja hann að því, hvernig á því myndi standa, að maður sæi nær aldrei andfugl á Þingvallavatni. Ég hélt nú ef til vill, að þetta kynni að stafa af því, hvað lítill botngróður væri í vatninu. Þessi bóndi sagði mér, að víða væri mikill botngróður í vatninu við löndin, og hann sagðist muna eftir því að þegar hann hefði verið að alast upp, hefði verið mikið af öndum, sem verpti í kringum vatnið. Nú væri þetta svo að segja horfið. Og hann var þeirrar skoðunar, að það væri veiðibjallan, sem hefði upprætt það. Ég veit ekki sönnur á þessu, en veiðibjallan verpir mikið í eyjunum í Þingvallavatni, og mér þykir þetta því sennileg tilgáta.

***Sigurður E. Hlíðar:** Herra forseti! Þetta mál er sótt af miklu kappi. Lýsing hv. 6. þm. Reykv. var átakanleg. Hann kallar þetta rök hjá sér, en ég get ekki fallizt á, að svo sé.

Ég vil mótmæla því, að báðir þessir fuglar, sem hér er rætt um, séu vargfuglar, og skal ég ekkert mæla þeim sérstaklega bót, en ég er hinsvegar ákveðinn á móti því að gera tilraun til að útrýma þessum fuglum. Ég held, að hv. 6. þm. Reykv. hafi í ræðu sinni skotið svo langt yfir markið, að enginn taki mark á orðum hans. Ef hann hefir ætlað sér að sannfæra hv. þm. með sínum „rökum“, þá hefir hann áreiðanlega

haldið, að hann væri hér að tala við eintóm fífl. Ég veit ekki, hvernig mönnum getur dottið í hug að bera fram aðra eins fjarstæðu eins og þá, að hrafnninn sé æfinlega drepanði og myrðandi og að hann komi í þúsundatali yfir byggðina eins og ský. Ég hefi aldrei heyrt þessa lýsingu á hrafninum fyrr, og ég geri ekki ráð fyrir, að margir Íslendingar kannist yfirleitt við hana.

Hv. þm. sagði, að það væri ekki meiningin að útrýma þessum fuglum, heldur reyna að halda þessum vörpum í skefjum. Ég veit ekki til, að þessir fuglar séu friðaðir. Það mun vera til löggjöf, sem kveður á um útrýmingu þeirra. Og því er það ekki nægjanlegt? Þeim, sem telja sig hafa skaða af þessum fuglum, er heimilt að drepa þá. Mér finnst hinsvegar engin meining í að fara að gera allsherjar herferð gegn þessum fuglum til útrýmingar þeim.

Annars held ég, að ef þessu frv. er óskað lífs. þá hefði það verið hyggilegt af flm. þess að taka hrafnninn undan. Hann á áreiðanlega marga kunningja hér á landi. Þetta er orðinn hér einskonar þjóðarfugl.

Viðvíkjandi verðlaununum vil ég segja það, að mér þykir þau vera ákveðin nokkuð há. Það má vel vera, að ekki þyki nóg að borga fjöru-tíu aura fyrir hvern fugl, eins og nú mun vera ákveðið, en mér þykir of mikið að fara með þetta upp í krónu. Ég er hræddur um, að sveitar- og hreppssjóðir muni einhverntíma kveinka sér við borgun reikninga af þessu tagi, ef gjaldið verður sett svona hátt.

Hv. flm. var að bera saman þessa fugla og önnur dýr, sam talið væri sjálfsagt að útrýma, t. d. rottur. Þetta er ekki sambærilegt. Ég veit ekki til, að nokkur maður hafi ásað að veiðibjölluna eða hrafnninn um það, að valda almennri skaðsemi fyrir fólk. Þetta er hinsvegar vitað, að rotturarnar gera. Þær eru smitberar, sem allar menningarþjóðir reyna að útrýma.

Ég veit ekki, hvað vakir fyrir hv. flm. þessa frv., nema það, að vitanlega hefir alltaf verið skaði að veiðibjöllu í varplöndum. Það viðurkenni ég, og ég get ósköp vel skilið það, að varpeigendur reyni að verja sín lönd, jafnvel með því að drepa veiðibjölluna, en hitt, að vera að lögbjóða það, því er ég algerlega á móti. Þessu var átakanlega lýst af hv. flm., hv. 6. þm. Reykv., hvernig veiðibjallan réðist á varplöndin. En ég tel, að hann hafi þar skotið langt yfir markið, t. d. er hann var að tala um, að veiðiár landsins væru þurrausnar og að enginn fiskur gengi eftir stóránum. Þetta þýðir hvorki að bjóða mér né öðrum hv. þm., því að allir vita, að þetta er ekki rétt.

Pálmi Hannesson: Hv. 6. þm. Reykv. flutti hér áðan af sinni alþekktu mælsku alllangt mál um þetta frv., nokkurskonar náttúruheimspeki um jafnvægið í náttúrunni. Ég skal ekki taka mikinn þátt í umr. um þetta. Við, ég og hv. 6. þm. Reykv., fluttum saman frv. hér á Alþ. í fyrra um friðun Eldeyjar og þar með súlnnar, sem þar er, og vissulega mun það hafa nokkur áhrif í þá átt að halda súlnunni við. En súlan er banvænn morðingi, m. a. drepur hún nytjafiska, sem hv. 6. þm. Reykv. vill halda lifinu í

að öðru leyti en því, að menn geti banað þeim. Með því að halda við súlunni er verið að fækka fiskunum, en hann vildi halda henni við engu að síður; þó að súlan sé geysilega grimm við fiskana, fannst honum það ekkert tiltökumál.

Hv. 6. þm. Reykv. ræddi ekki heimspekilega um rottuna. Hún hefir komið hingað í kjölfar mannanna sem nýbyggjandi í náttúruríki landsins, og raskar þess vegna því jafnvægi, sem fyrir var, þegar hún kom.

En hitt, sem hv. 6. þm. Reykv. minntist á, að veiðibjallan taki lax og silung til stórkostlegra muna, hefi ég aldrei heyrt getið um fyrr. Mér fyndist réttast, að hann tæki sig til og skrifaði doktorsritgerð um þessi efni; ég tel þau svo merkileg fyrir visindin, að þau megi ekki liggja í þagnargildi. Sama máli gegnir um hrafnager eða „ský af hröfnum, sem varpa sér yfir byggðirnar, drepanði, myrðandi og stel-andi“, eins og hann komst að orði. Þetta er nýtt fyrir mig, og ég geri ráð fyrir, að það sé nýtt fyrir sama sem alla landsmenn og nýtt fyrir visindin. Ég vil skýra frá því, að ég hefi grun um, að hann tali ekki um þetta af eigin sjón eða rannsóknunum, heldur muni þetta vera að miklu leyti ímyndun. Það nær ekki nokkurri átt, að menn hafi getað séð fljúgandi ský af hröfnum steypast yfir byggðir drepanði, myrðandi og stelandi.

En það var í rauninni ekki þetta, heldur annað, sem ég vildi benda hv. allshn. á; í fyrsta lagi er veiðibjallan algerlega ófriðaður fugl eftir gildandi 1., í öðru lagi er gengið inn á að eyða henni með eitri, og í þriðja lagi eru nokkur verðlaun sett til höfuðs henni. En þetta hefir ekki þótt hrökkva til, og með þessu frv. á að reyna að hvetja menn til að drepa hana með því að hækka verðlaunin, sem sett eru til höfuðs henni, og flm. frv. búast þá við, að betri árangur verði. Ég fyrir mitt leyti efast um það. Ég vil benda hv. allshn., sem væntanlega fær þetta frv. til athugunar, á það, hvort ekki væri hentugt að heimila t. d. ráðh. eða sýsluýfirvöldum að gefa úrskurð um heimild til að eyða varpstöðvum veiðibjöllum og jafnvel skylda til að gera það, og fengju þeir þá einhvern til að útrýma veiðibjöllum nálægt varplöndum, þar sem mikill skaði hlýzt af, og heimild til að veita nokkurt fé til slíks, verði það framkvæmt. Ráðh. eða sýslumenn gætu sett reglur um slíkt. En ég held, að þetta frv. komi ekki að tilætluðum notum, þótt að 1. verði.

Sama máli gegnir um hrafninn; hann er rétt-dræpur hvenær sem er og hvar sem er á landinu. En eins og kunnugt er, er krummi skynsamur fugl, og verði hann skotin að nokkru ráði, þá fjarlægist hann þann stað; og það, að hröfnum hefir farið fjölgandi upp á síðkastið, stafar af því, að menn hafa hætt að skjóta hrafna, þótt þeir gangi nálægt þeim. En hvað það snertir, að hrafninn lifði allt sitt líf á því, sem hann dræpi, þá eru það sérstök fuglafræði, sem hv. 6. þm. Reykv. býr yfir, og hann ætti að flytja þau á öðrum vettvangi en hér í Nd.

*Flm. (Sigurður Kristjánsson): Út af því, sem hv. þm. Ak. sagði, vil ég aðeins taka það fram,

að hann virðist vera mjög ókunnugur þessum málum. Hann reyndi að andmæla ræðu minni, en virðist vera mjög tilfinnanlega óvandvirkur í því, eins og t. d. er hann blandaði saman þingvallavatni og Mývatni, og ruglaði saman fuglum, er verpa í varplöndum, og öðrum fuglum, og síðan vill hann skilja þetta svo, að hér sé um aðra fugla að ræða en í frv. eru taldir. Hv. þm. Ak. sagði ýmsar fjarstæður í ræðu sinni, eins og t. d. þá, að ég hefði sagt, að veiðibjallan væri búin að eyða veiði í öllum ám hér á landi. Slíkt dettur okkur ekki í hug. Ég sagði, að það væru einkum smáar, sem veiði hefði minnkað í af þessum sökum, en þetta fiskirán kæmi ekki að mjög miklu ógagni í stórárn.

Um ræðu hv. 1. þm. Skagf. skal ég ekki fara mörgum orðum. Ég veit, að hann er gersamlega ráðþrota í þessu máli, sem er engu að síður alvarlegt mál, eins og þegar hann fer að tala um náttúruval og að ég hafi flutt ræðu um náttúruheimspeki og að ég ætti að skrifa doktorsritgerð um þetta efni. Ég veit ekki, hvað þýðir að fara út í þetta, þegar rætt er um alvarlegt mál.

Þá fór hann að tala um, að náttúran sjálf héldi öllu í hinu skynsamlegasta og bezta jafnvægi. En nú er vitanlegt, að heilum plöntuættum hefir verið útrýmt af öðrum sterkari, sem hafa verið betur hæfar til að vaxa og þroskast við þau lífsgæði, sem þar hafa verið. Fræ hafa horizt til landa, þar sem ekki uxu skógar áður, og gerdrepið þann gróður, er þar var áður. Náttúran heldur ekki við öðru jafnvægi en því, að hinn veikari verður að lúta í lægra haldi fyrir þeim sterkari. En hinar veikbyggðari tegundir jurtar og dýra eru oft nýtsamari fyrir mennina en hinar, og er því eðlilegt, að menn vilji vernda það, sem er þeim til mestra nytja, því að gagnsemin fer ekki alltaf eftir því, hvor tegundin sýnist sterkari. Sama máli er að gegna um dýraríkið. Einstök dýr hafa útrýmt heilum dýraflokkum aðeins vegna styrkleika síns og þess, að þau voru betur útbúin frá náttúrunnar hendi til þess að yfirvinna aðrar tegundir. Þar kom ekki heldur neitt jafnvægislögmál til greina.

Hv. 1. þm. Skagf. sagði (ég veit ekki, hvort hann er viðstaddur, en mér stendur á sama um það), að það væri alveg nýtt fyrir visindin, að hrafnarnir kæmu í stórflokkum yfir varplöndin. Ég er hræddur um, að það sé eitthvað bogið við náttúruvisindi þessa hv. þm. Það fer nú svo um alla þá menn, sem ræða og rita um hluti án þess að kynnast lífinu sjálft, að þeir lenda á villigötum. Þessi hv. þm. hefir aldrei verið í varplandi og aldrei veitt því athygli, en þó leyfir hann sér að dæma um hluti, sem hann veit ekkert um. Ég hefi verið í varplandi viku eftir viku og séð þessar aðfarir. Ég þarf ekki svona vísindi, ég hefi lifið sjálft til að visa mér leið, en hann hefir sinn heilaspuna.

Þá kom hv. 1. þm. Skagf. með þá speki, að varpeigendur gætu sjálfir drepð þessar skepnur. Varplöndin eru sumstaðar með margra milna millibili, og allar aðstæður eru þess vegna í margra milna fjarlægð. Það vill nú svo til, að þessar skepnur eru fljótár að bera sig yfir, og

þær leita sér að fæðu oft mjög langt frá sinum dvalarstað, og það er alls ekki á færi varpeigenda að útrýma þeim. Hvernig á það að geta komið til mála, að varpeigendur eigi að fara margra mílna leið á sjó og landi til þess að eyða hröfnum, sem verpa í björgum í öðrum sýslum, en gera skaða í varplöndum þeirra? Það er ekki nema eðlilegt, þó að fáir hrafnar flækist fyrir fótum hv. þm. Ak. og hv. 1. þm. Skagf. Það er alveg eðlilegt, að hrafnarnir sæki aðallega þangað, sem björgin er mest, þ. e. til varplandanna. Ég skal fúslega játa það, að ég hefi ekki tekið þetta mál sem mannúðarmál, enda þótt það væri fullkomlega þess vert. Það er fullkomlega þess vert að vernda lítilmagnann fyrir jafnægilegri ágengni sem þeirri, er fuglar í varplöndunum verða fyrir af völdum svartbaks og hrafns. Það er aðalatriðið, að vernda þau náttúrugæði, sem eru til á þessu landi og má hafa miklar nytjar af. Hitt er aukaatriði, en mjög mikilsvert eigi að síður. Ég vænti þess, að hv. þm. muni líta á þetta hvortvegja og muni ekki raska þeirri ákvörðun, sem þeir hafa tekið, heldur greiða fyrir því, að þessu nauðsynjamáli verði nú eins og áður vísað til 2. umr.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 16:2 atkv. og til allshn. með 18 shlj. atkv.

Á 21. fundi í Nd., 19. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 73, n. 154).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

Frsn. (Bergur Jónsson): Eins og hv. þm. mun kunnugt, lá þetta frv. fyrir síðasta þingi og var þá samþ. hér í d. samkv. till. meiri hl. allshn. Meiri hl. n. er vitanlega fylgjandi frv. óbreyttu, en til samkomulags við minni hl. n. hefir hann gengið inn á að fella hrafninn burt úr frv., og leggur n. til, að samþ. verði brtt. á þskj. 154. Aðalefni brtt. er það, að frv. verði eingöngu um eyðingu svartbaks, en ekki hrafns. Sömu leiðis er gert ráð fyrir því, með tilliti til þess, að búast má við, að um minni fjárhæð verði að ræða, sem greidd verði í verðlaun, að ríkissjóður greiði þessi verðlaun einn.

Tveir nm. hafa skrifað undir nál. með fyrirvara. Annar þeirra, hv. þm. N.-Ísf., mun að því er ég bezt veit vera mótfallinn því að sleppa hrafninum úr frv., en hv. 1. þm. Rang., sem var mjög andstæður málinu í vetur, hefir eitthvað að athuga við 4. gr., en hefir hinsvegar lýst yfir fylgi sínu við frv. að öðru leyti í n.

Sveinbjörn Högnason: Það er rétt, sem hv. frsm. tók fram, að við höfum í n. gengið til samkomulags um þetta mál, með því móti, að helmingur frv. verði felldur burt.

Það, að ég skrifaði undir nál. með fyrirvara, byggðist á því, að ég taldi að visu óþarft að setja þessi l. um eyðingu svartbaks, þó ég vildi það til vinna, svo að hinn hluti frv., um eyðingu hrafns, yrði felldur niður, þar sem til eru l. um eyðingu svartbaks. En í þeim l. er leyfð eitrun

fyrir svartbakinn, en það er ekki í því frv., sem hér liggur fyrir. Ég tel þetta frv. að því leyti mannúðlegra en gildandi l. og sé því enga ástæðu til annars en samþ. það.

Fyrirvari minn var einnig viðvikjandi 4. gr., þar sem segir: „Skylt er hverjum búanda að eyða eggjum svartbaks og hrafns á ábýlislandi sínu og öðrum þeim löndum, er hann ræður yfir, ef þess er kostur. Vanræki ábúandi þessa skyldu sína af ásetningi eða skeytingarleysi, varðar það sektum, 50—300 krónum. Sektir renna í sjódó sveitar þeirrar, er hlut á að máli.“ Ef menn vanrækja þessa skyldu sína, þá eru menn orðnir brotlegir við landslög. Nú er það vitanlegt, að þetta er í mörgum tilfellum mjög erfitt, því svartbakurinn verpir uppi um öll örfæfi, og er því fyrirfram vitað, að hver einasti landeigandi, eða svo að segja, yrði sekur um að gera þetta ekki. Hinsvegar sé ég ekki ástæðu til að gera sérstakan ágreining út úr þessu, vegna þess að sömu ákvæði munu vera í gildi. Ég vildi aðeins við umr. benda á þetta. Ég tel óheppilegt, að verið sé að setja í löggjöf refsí-ákvæði, sem vitað er fyrirfram, að hver einasti maður hlýtur að verða brotlegur við. Ég álit, að það ætti að takast til athugunar, að ekki sé verið með lagasetningum að leika sér að því að gera flesta borgara landsins brotlega við l., sem sett eru.

***Sigurður Kristjánsson:** Ég vil taka það fram, að meðflm. minn að frv. hefir borið það undir mig, hvort ég myndi setta mig við samkomulagsleið þá, sem farin hefir verið í n., og ég sagði honum, að ég myndi kjósa hana frekar en að málið yrði drepit. En því er ekki að leynd, að ég tel frv. mjög skert með þessu. En það vill oft verða svo, að það tekur langan tíma að yfirvinna hleypidóma og þekkingarleysi manna. Getur í slíkum tilfellum verið tilvinnandi, að mál dragist á langinn, til þess þó að lokum að geta náð þeirri heppilegustu og skynsamlegustu lausn. Ég þykist líka vita, að svo muni fara um þetta mál að lokum, að það fái að síðustu þá afgreiðslu hér í þinginu, sem við lögðum upphaflega til.

Það er annars merkilegt, að jafnunplýstir menn eins og hv. þm. eru yfirleitt skuli fara öðru eins á flot eins og því, að það sé nýtsamlegt að ala upp vargfugl og að það sé mannúðarmál að vernda þessa varga, sem drepa svona 5—10 einstaklinga á dag, til að niðast á lítilmagnanum.

Ég vildi, að þeim, sem mest hafa barizt á móti þessu máli, gæfist tækifæri til að horfa upp á það tjón, sem af þessum fuglum leiðir oft og tíðum. — Mér er það minnissætt, að tveir þm. fóru að hlæja, þegar ég sagði frá því, að þessi vargfugl kæmi eins og ský yfir varplöndin, ekki aðeins í hundraðatali, heldur þúsundatali. — En sjálfur hefi ég horft á það, þegar hrafnar safnast saman í þúsundatali, þegar þeir eiga von á æti, eins og t. d. þar, sem innfyli úr fiski eru notuð sem áburður á tún. Ég hefi séð stórar sléttur, þar sem hver þaka var dregin úr skorðum af hröfnum, sem leituðu að æti. Á jörð einni, þar sem verið hafði hval-

Eyðing svartbaks.

skurður, var grasrótin í túninu kvik af maðki, eins og oft vill verða. Þetta tún var uppskafið af hrafni á einum einasta degi. — Þeir, sem aldrei hafa séð nema tvo hrafnna á sorphaugum fram undan bænum sínum, skilja þetta ekki. Ég hefi verið vikum saman á varpstöð, þar sem hrafninn safnaðist daglega í þúsundatali. — Og enda þótt ég viti, að ýmsir varpeigendur myndu sérstaklega kjósa herferð gegn hrafninum, tel ég meiri nauðsyn að útrýma svartbakinum og sætti mig við, að frv. verði samþ. svona limlest, í þeirri von, að þess verði ekki langt að biða, að það nái samþykki í sinni upprunalegu mynd.

***Pétur Ottesen:** Ég verð að taka undir það með hv. síðasta ræðumanni, að ég hefði betur fellt mig við, að þessi ráðstöfun væri látin gilda gagnvart hvorumtveggja þeirra ránfugla, sem um getur í frv., því að það er erfitt að gera upp á milli þess, hvor þeirra vinnur meira tjón. Hitt getur verið, að fjöldi svartbaks sé meiri og stafi því meira tjón í heild af honum en hrafninum. Ég hefði því heldur kosið, að frv. hefði haldist í sínu upprunalega formi, og einnig af þeim ástæðum, að brtt. gerir ráð fyrir að fella niður 2. gr. þess, en þar er gert ráð fyrir, að kostnaður við eyðingu þessara ránfugla skiptist á þrjá aðila aðra en ríkissjóð, þ. e. sýslu, hrepp og þá, sem æðardúnstekjur hafa. Skv. þeirri breyt., sem n. vill gera á frv., fellur þessi grein niður, og er þá um leið allri verðlaunaskyldunni skellt á ríkissjóð. Að því er snertir varpeigendur, sérstaklega þá, sem hafa dúntekju, er það mjög þýðingarmikið, að þessum vargfugli sé fækkað, og þar sem dúntekjan er einhver arðvænlegasti atvinnuvegur, sem rekinn er í þessu landi, má það harla undarlegt heita, að varpeigendur skuli algerlega friðaðir við að bera eitthvað af þeim kostnaði, sem af eyðingu þessa vargfugla leiðir. Í þess stað á að skella öllum kostnaðinum á ríkissjóð, og algerlega óviðkomandi menn eiga að taka á sig þann þunga, sem af því leiðir að greiða 1 kr. fyrir dráp hvers fugls. Mér virðist á. m. k. athugunarvert, hvort eigi að ganga inn á þessa braut.

Þetta er nú 2. umr. þessa máls. Ég vil því fara fram á það við n., að hún taki aftur þá brtt. sína að fella niður ákvæði 2. gr. og athugi fyrir 3. umr., hvort ekki sé unnt að finna annan grundsvöll fyrir skiptingu kostnaðarins.

Frsm. (Bergur Jónsson): Út af ummælum hv. þm. Borgf. vil ég taka það fram, að ég hefði auðvitað ekkert á móti því, að ákvæði 2. gr. væri látin standa. Hitt er annað mál, að þessi afgreiðsla allshn. á frv. er samkomulagsleið hjá tveim nefndarhlutum, er höfðu mjög mismunandi skoðanir á málinu. Þegar nú var gengið inn á að taka annan fuglinn undan, verður um leið kostnaður sá, er ríkissjóður þarf að greiða, minni heldur en ef um báða fuglana væri að ræða. Það kom líka sérstaklega fram hjá nefndarmönnum, að þeim þótti erfitt að hafa skiptingu kostnaðar svo sem gert er í frv., því að það væri ekki alltaf hægt að segja, hvaða sýsla ætti að greiða kostnaðinn í hverju tilfelli. Þetta

má til sanns vegar færa. — En hitt, að greiða 50 aura fyrir hvert kg. af hreinsuðum æðardún, tel ég mjög sanngjarnt, því það er ekki mikið fé af vöru, sem alltaf er í háu verði. Og það er ekki heldur vafi á því, að þegar l. er eingöngu beint gegn svartbakinum, þá eru það fyrst og fremst þeir, sem æðardúnstekju hafa, er hafa hagnað af þeim árangri, sem næst.

Ég hefi ekki heimild til þess að taka brtt. aftur f. h. nefndarinnar. Var búið að reyna til fullnustu í n. að komast að samkomulagi, og heldur n. breyt. fast fram. Hinsvegar vil ég taka það fram um mig persónulega, að ég þarf ekki að ganga með þessum brtt. við 3. umr. Ég vil því beina þeim tilmælum til hv. þm. Borgf., þar sem hann fylgir megin stefnu frv., að hann greiði málinu atkvæði eins og það nú liggur fyrir, en að við athugum til 3. umr., hvernig mætti breyta ákvæðunum um greiðslu verðlaunanna. (PO: Og taka þá till. aftur núna?). Það er ekki hægt, því að búið er að flytja orð á milli greina eins og hv. þm. sér, en við 3. umr. mætti athuga, hvort ekki væri hægt að koma með brtt. í þá átt, að gjaldidd kæmi ekki eingöngu á ríkissjóðinn. Ég vildi gjarnan athuga þetta með hv. þm. Borgf., ef hann kærir sig um.

Ég vil taka undir það með hv. meðflm. minum (SK), að ég tel það skemmd á frv., að eyðingin skuli eingöngu ná til svartbaksins, en hann er þó meira atriði fyrir mig en hrafnin, því að þar, sem ég þekki til, er svartbakurinn hið eyðandi afl í varplöndunum. Við flm. höfum gengið inn á þessar breytingar til samkomulags, því að betri er hálfur skaði en allur.

***Pétur Ottesen:** Ég veit ekki, hvort hv. dm. vilja ganga inn á það, að ríkissjóður taki á sig greiðsluna að öllu leyti. En þótt ég til samkomulags vildi ganga inn á þá breyt. á frv., að eyðingin næði aðeins til annars fuglsins, vil ég ekki samþ. þá breyt., að ríkissjóður taki á sig allan kostnaðinn. Ef hv. dm. líta þannig á, að sanngjarnt sé, að dúntekjumenn greiði nokkurn hluta kostnaðarins, væri best að taka málið af dagsskrá og reyna að ná samkomulagi um það, að kostnaðurinn skiptist milli varpeigenda og ríkissjóðs, eða að sveitar- og sýslufélögin greiði nokkurn hluta kostnaðarins með varpeigendum. Ég held, að þetta sé bezta leiðin til samkomulags, að láta málið ekki koma til atkv. nú, því að það gæti orðið til þess að fella málið gersamlega, þar sem menn vildu ekki samþ., að ríkið beri allan kostnaðinn.

Frsm. (Bergur Jónsson): Ég lít svo á, að nauðsynlegt sé að fá úr því skorið við þessa umr., hvort deildin vill láta takmarka þetta frv. aðeins við svartbakinn. Óska ég því, að málið komi til atkvæða, en hitt atriðið, skiptingu kostnaðarins, vil ég gjarnan athuga ásamt hv. þm. Borgf. til næstu umr. Sem frsm. hefi ég ekki heimild til þess að taka brtt. n. aftur, og auk þess vantar einn nm. á fundinn. Ég sé ekki, að hægt sé að gera annað en athuga þetta atriði til 3. umr., enda er það auðveldara þá, þegar úr því er skorið, hvort frv. á að ná til

annars fuglanna eða beggja, því að það hlýtur að hafa mikla fjárhagslega þýðingu. Verður þá auðveldara að gera sér grein fyrir kostnaðarhlíðinni.

***Pétur Ottesen:** Það er meira en lítið einkennileg aðferð, ef það er ekki meiningin, að ríkissjóður beri einn allan kostnaðinn, að samþ. það við þessa umr. og snúa því svo kannske algerlega við við 3. umr. Ég veit ekki, hvað hæstv. forseti segir um slíka afgreiðslu. Það er a. m. k. í mótsögn við atkvgr. um fjárl. að bíta þannig algerlega í skottið á sjálfum sér.

Frsm. (Bergur Jónsson): Ég er stórunrandi yfir því, að gamall og reyndur þm., sem árum saman hefir setið í fjvn., skuli fjargviðrast svona yfir því, þótt svo kunni að fara, að breytt verði ákvæði um útgjaldahlíð málsins frá einni umr. til annarar. Við afgreiðslu fjárl., sem hann minnst á máli sínu til stuðnings, eru þess mýmörg dæmi. Ég skil ekki þennan ákafa í hv. þm., þar sem ég er búinn að segja, að ég sé honum sammála um, að réttara sé að draga úr kostnaði ríkissjóðs. Hann vill auðsjáanlega ekki skilja, að það, sem við óskum eftir, er að fá úr því skorið við þessa umr., hvort ákvæði frv. nái til annars fuglsins eða beggja, og er það þó mikið atriði fjárhagslega. Svo þurfa ákvæðin um skiptingu kostnaðarins ekki endilega að vera eins og í 2. gr. — Ég sé ekki, að hæstv. forseti geti haft nokkuð að athuga við þessa afgreiðslu málsins. En vegna þess, að í hlut á einn af elztu þm., þar sem er hv. þm. Borgf., vildi ég leyfa mér að óska þess, að hæstv. forseti lýsti yfir því, að hann hefði ekkert að athuga við þessa afstöðu mína.

***Pétur Ottesen:** Mér þykir einkennilegt, ef hv. þm. Barð. er í samkomulagshug, að hann skuli taka svo í mál mitt sem hann hefir gert. Það kann að vera, að slík afgreiðsla, sem hv. þm. talar um, geti samrýmt þingsköpum, en annars er til forsetaúrskurður fyrir því, að ef búið er að fella till. um fjárveitingu, er ekki hægt að taka hana upp aftur í sömu mynd. En ef hv. þm. Barð. vill samkomulag í þessu máli, er skynsamlegast að taka málið af dagskrá nú og reyna að komast að samkomulagi um skipting kostnaðarins. Frá sjónarmiði þeirra manna, sem unna framgangi þessa máls, þyrfti slíkur frestur engan veginn að verða til þess að hnekkja framgangi þess. Það gæti komið fyrir fund á morgun í því formi, sem samkomulag næst um. Ég þykist hér vera með framrétta hönd til samkomulags, og ég held, að það sé ekki hyggilegt af hv. frsm. að slá á hana. Ég álit, að það sé ekki nema sanngjarnt, að dúntekjumenn beri einhvern hluta af þessum kostnaði, enda er hv. frsm. einnig þeirrar skoðunar, svo sem sjá má af ákvæðum frv. eins og það var upprunalega.

Frsm. (Bergur Jónsson): Það er svo langt frá því, að ég vilji slá á hina sterku og ágætu hönd hv. þm. Borgf. í þessu máli. Ég er bara alltaf að reyna að koma honum í skilning um, að ég óska eftir að fá úr því skorið hjá hv. deild,

hvort hún vill láta ákvæði frv. ná til annars fuglsins eða beggja. Um hitt atriðið stendur mín samvinna enn til boða. Annars þarf hv. þm. ekki að kenna mér, hvernig bera meg fram brtt.; það kemur ekki málinu við. Það þarf ekki endilega að bera fram 2. gr. frv. óbreytta eins og hún var upprunalega, enda þótt þar væri heimilt samkv. þingsköpum, þar sem búið er að taka ákvæði hennar yfir í 1. gr. Ég veit til þess, að hv. þm. Borgf. hefir stundum komið á tæpara vaði í gegnum þingsköpin en þetta.

Forseti (JörB): Ég get ekki orðið við tilmælum hv. þm. Borgf. um að taka málið af dagskrá. Þar sem hv. frsm. n. leggur áherzlu á að fá úr því skorið, hvaða viðhorf deildin hefir til afgreiðslu málsins.

***Gísli Sveinsson:** Ég hafði ekki ætlað mér að taka til máls í þessu máli. Ég hefi verið á móti þessu frv., því að það er að sumu leyti óviðeigandi og að sumu leyti óþarft. Nú hefir n., sem um málið hefir fjallað, bætt svo um, að ef brtt. hennar verða samþ., ná ákvæði frv. aðeins til svartbaksins, og má við það una eftir atvikum, þótt ég vilji um leið benda á, að nægileg ákvæði eru fyrir í 1. um eyðingu svartbaksins, og því óþarft að bera fram slíkt mál sem þetta.

En nú er risin deila milli hv. þm. Borgf. og hv. frsm. um, hvernig kostnaðurinn skuli skiptast, þar sem ákvæði gr. virðast stangast nokkuð á. Mér virðist, að þetta mætti laga þegar við þessa umr., með því að orða brtt. á þskj. 154 dálitið öðruvísi, þannig að 2. gr. frv. væri látin halda sér að mestu. Vil ég til samkomulags leyfa mér að bera fram svo hljóðandi skrifl. brtt. við 2. lið brtt. á þskj. 154: „Við 2. gr. Orðin í upphafi greinarinnar „Ríkissjóður greiðir laun þau, er 1. gr. ákveður. En“ falla burt.“

Verður þá engin mótsetning, þótt 1. gr. frv. sé samþ. nú, og mætti þá við 3. umr. athuga þetta ákvæði nánar. Og er það atriði, sem laga má í hendi sér, þegar þar að kemur, ef menn vilja þá ekki halda ákvæðum 2. gr. eins og þau voru í upphafi. — Um þetta ættu allir að verða ásáttir.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 191) leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

Frsm. (Bergur Jónsson): Mér finnst bara ekkert liggja á að koma með svona brtt. Ef menn vilja hafa 2. gr. svona, er ekkert við það að athuga. En mér virtist sjálfsgagt að fá skorið úr aðalatriðunum fyrst. Þar sem nál. á þskj. 154 byggist á samkomulagi milli nefndarhlutanna um þau atriði, sem þar greinir, og gert í því trausti, að samkomulag náist síðar um önnur atriði málsins, tel ég mjög óheppilegt að þurfa að deila um einstök atriði 2. gr. við þessa umr. Ég veit ekki betur en hv. þm. V-Sk. sé andstæðingur málsins og beri þessa brtt. fram til þess að verða meinsmaður frv. Ég vil skora á þá, sem með málinu voru á síðasta þingi og hafa vonandi ekki breytt afstöðu sinni, að láta ekkert slíkt verða málinu til falls.

Steingrímur Steinþórsson: Ég er einn af þeim, sem voru óánægðir með þá breyt. allshn. að varpa öllum kostnaðinum á ríkið. Eins og hv. þm. Borgf. sagði, finnst mér ekki ná neinni átt annað en einhver skattur sé lagður á varpeigendur. Því get ég ekki verið á sama máli og hv. frsm., að það sé eðlilegt að geyma þessi atriði til 3. umr. Ég er fyrir mitt leyti algerlega móti frv., ef allur kostnaður á að greiðast úr ríkissjóði, og ef svo kynni að vera um fleiri, getur oltíð á afgreiðslu þessa atriðis, hvort frv. fer til 3. umr. eða nær hér fullnaðarsamþykkt. (BJ: Vitanlega!). Já, þess vegna fylgi ég brtt. hv. þm. V.-Sk. og frv., ef 2. gr. helzt eins og hann leggur til. Mér finnst það óþarfa stífnir af hv. allshn., ef hún gerir þetta að því kappsmáli, að það hnekkir málinu, enda hélt ég, að samkomulagið innan hennar hefði fyrst og fremst verið byggt á því að nema hrafninn burt úr frv. Hefði brtt. hv. þm. V.-Sk. ekki komið fram, mundi ég alls ekki hafa tekið þátt í atkvgr. um málið við þessa umr.

***Sigurður Kristjánsson:** Herra forseti! Ég bjóst ekki við því í upphafi umr., að nein ákvæði 2. gr. mundu koma hér til athugunar, því að mér skildist einskonar samkomulag um það í n. að geyma það mál til 3. umr. Annars hefði ég tekið strax fram eitt atriði. Mér hefir verið bent á, að orð 2. gr. „er æðardúnstekjur hafa“ geti verið tvíærð, þegar svo stendur á, að varpjarðir eru í leiguabúð, en afgjaldið galdið í dún, eins og títt er um slíkar jarðir. Þá gæti skapast ágreiningur um það, hvor greiða eigi ríkissjóði gjaldið fyrir svartbakseyðingu, leigjandi eða eigandi. En ég tel, að æðardúnstekjur hafi sá, sem dúninn fær, hvort sem það er jarðeigandinn eða ábúandinn, og greiðir þá hinn síðarnefndi aðeins af þeim hluta, sem hann kann að halda eftir af dúninum sjálfur.

Mér virðist það í rauninni koma í sama stað niður, hvort atkvgr. um efni 2. gr. er frestað nú eða ekki frestað, en vitanlega fylgi ég því sem annar flm. frv., að hún verði ekki felld niður. Enda finnst mér það að öllu leyti hyggilegast, að skipta kostnaðinum milli aðila. Ég get ekki fallizt á, að sýslu- eða hreppsfélagi komi þetta lítið við, því að víða er varp að leggjast niður vegna ágangs vargfugla, og þá geta bæði hreppar og sýslur greitt nokkuð til þess að skapa ný atvinnurekstrarskilyrði. Þar sem hv. frsm. hefir nú talað eins oft og honum er leyfilegt, vildi ég taka undir það, að ekki er hægt að vita, hvernig málin snúast, ef felld er brtt., sem samkomulag er orðið um í allshn. Ég held það sé bezt að sinni að samþ. allar brtt. hennar, því að það er aldrei vandalaust að komast af við vandræðamenn, eins og þá, sem veitt hafa andstöðu þessu frv.; það er alveg sýnilegt, þótt ofsann hafi lægt í bili, að það má engu muna með þá.

Sveinbjörn Högnason: Ég ætla ekki að svara þessum svigurmælum hv. þm., því að ekki er orðastaður eigandi við menn, sem þannig kastast milli öfga sinna og endileysu, eins og þegar hann lýsti, hvernig hrafninn eyddi heilar sveitir

á Vestfjörðum. — Ef nokkuð getur eyðilagst mál, er það framkoma manna eins og þessa hv. flm. frv. — Aðalatriði málsins eru þessi: Hvaða fuglum á að útrýma, og hvar á að taka fé til þess? Í allshn. tókst samkomulag um þessi atriði, en á allt annan hátt en frv. gerir ráð fyrir. Nefndin vill leggja fé til höfuðs svartbaknum einum og ætla ríkissjóði að greiða það einum. Síðara atriðið vildu menn þó yfirleitt heldur hafa á annan veg, en kom ekki saman um hvernig. Fyrir mitt leyti get ég aldrei fallizt á, að sveitarfélögin greiði þetta, svo dreifð sem varplöndin eru, og svartbakur yrði drepinn engu minna á varplausum stöðum. Og undir flestum kringumstæðum yrði það óframkvæmanlegt. Ég skal benda á það, að maður, sem færi héðan austur til Víkur og skyti svartbak, hvar sem hann sæi hann á leiðinni, kæmi kannske með 2—3 hundruð til sýslumanns Skautfellinga og ætti að tilgreina um hvern einasta fugl, hvar hann væri skotinn í þeim 12—14 hreppum, sem yfir var farið. Ég efast um, að allir séu svo kunnugir, að þeir þekki hvarvetna hreppamörkin. Ákvæðið er bæði ósanngjarnt og ekki hægt að fylgja því. Ef þetta stæði í frv., væri ég móti því í heild. Hinsvegar tel ég sjálfsagt, að þeir, sem hafa dúntekjur, eigi að greiða hluta af kostnaðinum, og mundi fylgja brtt. í þá átt síðar. En ég fylgi alls ekki 2. gr., meðan í henni er ákvæði, sem ég tel bæði heimskulegt og ranglátt.

ATKVGR.

Brtt. 154,1.a samþ. með 22 shlj. atkv.

— 154,1.b samþ. með 21 shlj. atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 17 shlj. atkv.

Brtt. 191 samþ. með 15:6 atkv.

— 154,2 þar með ákveðin.

2. gr., svo breytt, samþ. með 17:1 atkv.

Brtt. 154,3 samþ. án atkvgr.

3. gr., svo breytt, samþ. með 18 shlj. atkv.

Brtt. 154,4 samþ. án atkvgr.

4. gr., svo breytt, samþ. með 17 shlj. atkv.

5.—6. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Brtt. 154,5 (ný fyrirsögn) samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 14:5 atkv., með fyrirsögninni:

Fr. til 1. um eyðingu svartbaks.

Á 22. fundi í Nd., 26. marz, var frv. tekið til 3. umr. (A. 192).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 18:1 atkv. og afgr. til Ed.

Á 21. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði horizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar.

Á 23. fundi í Ed., 28. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Þorsteinn Þorsteinsson: Þetta frv., sem hér liggur fyrir, er komið í annað skipti hingað í deildina á þessum vetri, og er rétt að fylgja því aðeins úr hlæði, enda þótt það geti staðizt nú, sem ég sagði, þegar það var til 1. umr. Ég sýndi fram á það þá, og endurtek það hér, að

það eru ýmsir mikilsverðir gallar á þessu frv., og yfirleitt er það heldur flauturslega afgr., og kemur það fram nú ekki síður en í fyrri skiptið. Fyrst og fremst er sagt, að meðan þessi lög eru í gildi, skuli frestað framkvæmd annara laga, og er talað um í 1. gr., að það gildi í tvö ár, en í 2. gr. er gert ráð fyrir 5 ára gildi þessara laga. Þetta þyrfti nefnd sú, sem fær þetta til athugunar, að aðgæta. Í öðru lagi á að greiða fyrir dráp hvers fullorðins svartbaks 1 kr. í laun, og það er vafalaust hvort sem drepji er með eitri eða skoti, a. m. k. er ekki annað hægt að sjá eftir lögnum en það eigi að vera jafnt, en ég hélt ekki, að það hefði verið meiningin í raun og veru að láta það vera jafnt. Hér er gerður sá greinarmunur, að þeir, sem drepa fleyga unga að haustinu, fá engin verðlaun, en þeir, sem drepa fullorðinn svartbak, fá verðlaun. Ég sé engan mun á, hvort er, nema að litur fuglsins er annar.

Í 1. gr. er ákveðið, að það eigi að sanna það fyrir hreppstjóra, sýslumanni eða bæjarfógeta, að maður hafi drepji þennan fugl, sem verðlaunin á að veita fyrir dauða hans, en það er ekki talað um, fyrir hvaða sýslumanni eða hreppstjóra þetta skuli vera, og getur það orðið deiluefni milli hlutaðeigandi embættismanna, og ef til vill tækifæri fyrir skotmenn að ná í tvenn laun fyrir ein. Svo kemur enn, að sú sýsla eða sá hreppur, sem fuglinn er drepinn í, á að endurgreiða ríkissjóði fyrir það. Ríkissjóður verður þá, ef hann vill innheimta þetta, að koma með sannanir fyrir því, að fuglinn hafi verið drepinn í þessari sýslu eða hreppi. Þetta hugsa ég, að geti valdið dálitlum erfiðleikum og geti tæplega komizt í kring svo vel fari. Ég vil aðeins benda þeirri nefnd, sem líklega verður allshn., sem með þetta fer, á að athuga þetta, því ég vil styrkja það eins og hægt er, að æðardúntekja aukist, en vil ekki þau lög, sem yrðu til þess að veita æðarfuglinum minni vernd en áður.

Ég held, að það mundi ekki koma að minni notum, að athuga um lifnaðarhætti æðarfuglsins og búa að honum vel á þann hátt, heldur en að auka ríkissjóði kostnað með verðlaunum, sem ekki koma að gagni og geta orðið til hins lakara. Sem sagt: Það er sjálfsagt að styðja að framgangi þessara laga, ef maður fær þeim breytt í það horf, að maður áliti, að það verði að gagni, en ekki ef þau verða til þess að eyðileggja framkvæmdir og möguleika á því starfi, sem ýms hreppsfélög hafa unnið með góðum árangri. Það er náttúrlega gott að herja á þennan tvífætta friðaða varg, en það er svo bezt, að maður geri sér ekki skaða með því, enda býst ég við, að það gagni bezt að kynnast háttum æðarfuglsins og viðskiptum hans við þennan grimma óvin.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til allshn. með 9 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dag-skrá tekið fram.

10. Jarðræktarlög.

Á 13. fundi í Nd., 8. marz, var útbýtt:

Frv. til l. um breyt. á jarðræktarlögum, nr. 101 23. júní 1936 (þmfrv., A. 81).

Á 14. fundi í Nd., 11. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Jón Ívarsson): Frv. þetta er shlj. frv., sem borið var fram á síðasta þingi, en varð eigi útrætt, og fjallar um það, að gera geymsluhús fyrir kartöflur styrkhæf. Ástæðurnar til þess eru teknar fram í grg. þeirri, sem fylgir frv., en ég vil þó bæta því við, að það er viðurkennt og hefir komið fram, að rétt sé að fara þessa leið, að gera geymsluhús fyrir kartöflur styrkhæf, a. m. k. eins og nú er ástatt um aukning kartöfluræktar frá því, sem verið hefir. Þegar kartöflurframleiðslan er orðin eins mikil og hún var hér á landi á síðastl. ári, verður að reikna með því, að það þurfi að geyma birgðir af kartöflum í marga mánuði fram á vor eða sumar, og er þá enn meiri nauðsyn en ella, að geymsluhúsin séu í því lagi, að óhætt sé að geyma í þeim, svo að kartöflurnar séu góð vara, þótt komið sé fram á sumar; því að ef geymsluhúsin eru ekki í lagi, er mjög hætt við, að þessi dýrmæta vara verði að meira eða minna leyti ónýtt, þegar komið er fram á vor, og væri með því miklu fé á glæ kastað, þar eð þessi atvinnugrein er nú orðin mjög kostnaðarsöm vegna hins háa verðs á áburðinum.

Ég vil vænta þess, að hv. deild vilji vísa þessu máli til 2. umr. og landbn., og óska ég þess, að sú n. vilji afgr. málið sem fyrst.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 21 shlj. atkv. og til landbn. með 17 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dag-skrá tekið fram.

11. Fiskveiðasjóður Íslands.

Á 15. fundi í Nd., 12. marz, var útbýtt:

Frv. til l. um breyt. á l. nr. 99 11. júní 1938, um fiskveiðasjóð Íslands (þmfrv., A. 99).

Á 16. fundi í Nd., 13. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

*Flm. (Ásgeir Ásgeirsson): Ég ætla ekki að hafa langa framsögu fyrir þessu frv., en óska. að því verði vísað til fjhn. Ég skal játa það ótvírætt, að þetta frv. er eitt af þeim, sem þurfa nokkurrar athugunar við. Það eru tvær hugmyndir bak við þetta frv. Önnur sú, að ef það yrði samþ., væru heldur einhverjar líkur

til, að með þessu móti væri unnt að auka umsetningarhraða á starfsfé fiskveiðasjóðs Íslands, og gæti þá margt komið í gang, en hin hugmyndin er sú, að veita útgerðarmönnum nokkra tilslökun í sköttum, er kæmi móti því, að þeir fara oft illa út úr því við skattaálagningu, að þeim er reiknuð of lítil rýrnun. Þeir verða oft fyrir óhöppum með vélar, og skipta stundum um vélar án þess að nauðsyn beri til. Það eru margir kostnaðarliðir við útgerðina, sem ekki koma til frádráttar á skatti. Þessar ástæður liggja til þess, að við höfum gjarnan viljað bera fram frv., sem gengur í þá átt, að útgerðarmenn fái skattfrjálsar einhverjar þær afborganir, sem þeir verða að greiða árlega vegna útgerðarinnar. Það geta verið skiptar skoðanir um, hvort þetta sé bezta leiðin, og ég skal ekki fullyrða, að svo sé, en það mun verða séð fyrir því, að þetta mál verði rætt ýtarlega í n., og ég óska eftir því, að þessu frv. verði vísað til 2. umr. og fjhn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og til fjhn. með 18 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið framár.

12. Meðferð á fundnu fé.

Á 15. fundi í Nd., 12. marz, var útbýtt:

Frv. til I. um meðferð á fundnu fé (þmfrv., A. 109).

Á 17. og 18. fundi í Nd., 14. og 15. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Nd., 16. marz, var frv. enn tekið til 1. umr.

*Flm. (Bergur Jónsson): Þau ákvæði, sem nú gilda um meðferð á fundnu fé, eru orðin allgömul; þau eru í Jónsbók, og enn fremur hefir verið beitt um þetta dönskum lagaboðum samkvæmt opnum bréfum frá 1811 og 1812, sem jafnvel er vafasamt, hvort gilda hér á landi, og þar að auki koma að nokkru leyti í bága við ákvæði Jónsbókar. Tilgangurinn með frv. er að setja ákveðnar reglur um meðferð á fundnu fé og að einhverjir menn séu á hverjum stað á landinu, sem finnendur geti skilað til því, sem þeir finna, og þeir, sem hafa glatað einhverju, geta leitað til eftir hinu glataða og greitt þá fundarlaun af því samkv. I. Er hér farið fram á, að þau verði allt að $\frac{1}{4}$ verðs hins fundna, en auðvitað getur verið spurning, hvort það ætti ekki að vera meira, og nú er það t. d. $\frac{1}{2}$. En það er gert ráð fyrir að breyta þeim hætti, sem á þessu er nú, að annaðhvort sé féð látið liggja eða finnandi látinn eignast það, eða það er látið renna í sérstakan sjóð hjá lögreglunni.

Vil ég svo óska, að frv. verði að lokinni umr. vísað til 2. umr. og allshn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 19 shlj. atkv. og til allshn. með 18 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið framár.

13. Raforkuveitusjóður.

Á 17. fundi í Nd., 14. marz, var útbýtt:

Frv. til I. um raforkuveitusjóð (þmfrv., A. 129).

Á 18. og 19. fundi í Nd., 15. og 16. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 20. fundi í Nd., 18. marz, var frv. enn tekið til 1. umr.

Flm. (Thor Thors): Ég þarf ekki að hafa mörg orð um þetta frv., því að þetta mál hefir verið svo mikið rætt hér á þinginu almennt, að það er ástæðulaust að fara um það mörgum orðum. Við flm. þessa frv. erum því eindregið fylgjandi, að af hendi ríkisvaldsins séu gerðar ráðstafanir til þess að tryggja það, að hægt sé að veita rafmagninu sem víðast um byggðir landsins. En við erum ósammála hv. framsóknarmönnum, sem flytja sérstakt frv. um þetta efni, að því leyti, að við viljum ekki, að lagður sé á nýr neyzluskattur á rafmagnsnotkun landsmanna. Við teljum nægilega séð fyrir þessum þörfum með því að ákveða það, að ríkissjóður einn leggi til framlag hvert ár. Till. okkar fer fram á, að ríkissjóður leggi fram 50 þús. kr. árlega á næstu 10 árum. Við vitum, að það muni verða nokkuð erfitt um framkvæmdir í þessum málum nú á næstu árum, a. m. k. ef styrjöldin stendur yfir næstu ár. En við viljum nota þetta tímabil til þess að koma upp sjóði, sem síðar yrði fær um að fullnægja þessari þörf og rísa undir framkvæmdunum.

Ég vil svo vísa til grg. frv., en aðeins vænta þess, að sá áhugi, sem komið hefir fram í hv. d. fyrir þessu máli, megi lýsa sér á þann veg, að þetta frv. megi ná samþykki hv. d.

Ásgeir Ásgeirsson: Í framhaldi af afgreiðslu síðasta máls (frv. um rafveitulanásjóð) vil ég leggja til, að þessu frv. verði vísað til ríkisstjórnarinnar.

Flm. (Thor Thors): Ég vildi aðeins leyfa mér að leggja á móti þessari till. hv. þm. V.-Ísf., um að þessu máli verði vísað til ríkisstj. Þetta er í raun og veru ákaflega einfalt mál, og þarf ekki fyrir þær sakir sérstaklega að velkjast lengi hér á hv. Alp. En það mál, sem áðan var verið að afgr., var margþætt að því leyti, að það átti eftir því að leggja á nýja neyzluskatta, og mátti því segja, að það væri ástæða til þess,

að ríkisstj., ekki síst hæstv. fjmrh., athugaði til næsta þings, hvort ætti að leggja inn á þá braut. Hér er aðeins farið fram á sérstakt til-lag úr ríkissjóði. Málið er einfalt, og ættu hv. þm. að geta tekið afstöðu til málsins án þess að það fari til ríkisstj.

Ásgeir Ásgeirsson: Ég skal játa, að það, sem er í þessu frv., er auðskilið. En það, sem er flókið við þetta mál og þarf athugunar, er allt það, sem vantar í frv.

ATKVGR.

Till. um að visa frv. til ríkisstj. felld með 14:4 atkv.

Frv. vísað til 2. umr. með 23 shlj. atkv. og til fjhn. með 21 shlj. atkv.

Á 24. fundi í Nd., 28. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 129, n. 217).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Af-brigði leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

Frsm. (Jón Pálmason): Herra forseti! Það hefir orðið samkomulag um það í fjhn. að mæla með, að frv. þetta nái fram að ganga. Nefndin hefir gert við það tvær verulegar breytingar. Önnur er að bæta inn í það nýrri grein um það, að raforkuveitur, sem hafa vatnsafl til orkuframleiðslu og 100 kw. afl eða meira, skuli, eftir að þær hafa starfað 3 ár eða lengur, greiða nokkurt gjald í raforkuveitusjóð, og fer síðan gjaldið stighækkandi til 13 ára aldurs. Það er miðað við, að afkoma þeirra fyrirtækja batni, þegar liður frá stofnun þeirra og skuldir minnka. Um þessa brtt. erum við fjórir nm. al-veg sammála, en hv. þm. V.-Ísf. hefir skrifað undir með fyrirvara, sem hann mun gera grein fyrir við umr.

Hin brtt. er um að orða núv. 3. gr. þannig, að Búnaðarbankinn skuli hafa ákvarðanir um lán úr rafveitulánasjóði, annast stjórn hans og rekstur, fyrir þöknun, sem ráðh. ákveður með samkomulagi við stjórn bankans. En í frv. er gert ráð fyrir, að atvrmh. ábyrgist stjórn sjóðs-ins og feli hana Búnaðarbankanum. Ég hefi ekki talið þörf þessarar brtt., en þar sem niðurstað-an verður hin sama hvort sem heldur er, — Bú-naðarbankinn fer með framkvæmdina, — þá hefi ég ekki séð ástæðu til að kljúfa nefndina út af því.

Ég vil ekki fjölyrða um málið, óska því góðs gengis í deildinni og framgangs áður en þingi slitur.

***Ásgeir Ásgeirsson:** Í sambandi við annað frv., sem lá hér fyrir deildinni og vísað var til ríkis-stj., benti ég á, hve það væri stórum varhuga-vert, ef ríkið tæki ómakslaun fyrir ábyrgðir sínar. Þessu frv. fylgir ekki sá ágalli, og einnig er farið hóflegar í sakirnar í því að leggja byrðar á rafveiturnar. Þess vegna er ég ekki verulega á móti þessu frv., tel að visu, að það ætti enn að biða, en vilji hv. þdm. samþ. það nú, kostar það aðeins endursamning laganna síðar í samráði við ríkisstj. og aðra aðila, sem þar eiga einkum hlut að máli.

***Sveinbjörn Högnason:** Það hefir orðið sam-komulag um að afgreiða málið á þann veg, sem hv. frsm. lýsti. Við, sem stöndum að frv. um rafveitulánasjóð, getum eftir atvikum fellt okkur við þetta, og skal ég ekki ræða það frekar. nema tilefni gefist. — Um þann ágreiningsvott, sem hv. frsm. talaði um viðvikjandi yfirstjórn þessara mála eða orðalagi um þau efni, vil ég segja, að það er miklu eðlilegra að orða þetta beint, eins og nefndin leggur til, en að láta heita svo sem ráðherra hafi með höndum yfir-stjórnina og feli bankanum framkvæmd henn-ar. Hollara er það líka, ef um ágreining eða mismunandi stjórnaraðferðir yrði að ræða, að fela þessa starfsemi, sem heldur áfram árum saman, fastri stofnun fremur en ráðherrum, sem koma og fara. Vænti ég þess, að hv. þdm. verði okkur, meiri hl. n., sammála um þetta atriði.

***Pétur Ottesen:** Ég vil láta í ljós ánægju mína yfir því, að samkomulag hefir náðst í megin-atríðum um þetta mál og grundvöllur verið lagður að því að afla fjár til raforkuveitulána og dreifingar raforkunnar um byggðir landsins. Ég er mjög ánægður yfir því, að nefndin hefir fallið á að nota þær till., sem ég flutti við 2. umr. annars nátengds frv., en komu ekki undir atkv., sem grundvöll að þessari lausn. Eftir till. n. nú á hámark gjaldsins að vera 6 kr. á ári á hvert kw., í staðinn fyrir 8 kr. í minum till. Það er aukaatriði, en mest vert um hitt, að undirstaðan sé þarna lögð. Í brtt. n. er gert ráð fyrir, að raforkustöðvar séu gjaldfrjálsar fyrstu þrjú árin. Í því felst sama hugsun og hjá mér, að hafa gjaldið lægst fyrst, en hækkandi eftir því sem gjaldþolið eykst.

Samkv. frv. er gert ráð fyrir 50 þús. kr. fjár-veitingu til sjóðsins á ári úr ríkissjóði næstu tíu ár, en ekki ákveðið lengur. Samkv. minum till. var ekkert tímatakmark. Því vildi ég spyrja hv. frsm., hvort það hafi ekki verið tilátölun n., að framlagið yrði ótímabundið, þó að hún hafi ekki enn borið fram brtt. um það. Ef hann telur, að n. muni ekki ganga fram í því að lag-færa þetta, býst ég við að herra fram um það skrifl. brtt. og vænti þess, að hv. þdm. geti fall-ið á, að um framlag þetta eigi að gilda hið sama og um rafstöðvargjaldið, sem sett er um ótakmarkaðan tíma.

Thor Thors: Mér ber víst sem 1. flm. þessa máls að þakka hv. fjhn., að hún hefir orðið sammála um að mæla með, að frv. gangi fram. Aðalefni frv. var, að ríkissjóður ætti að leggja fram fé til að koma á fót raforkuveitusjóði. Nú er önnur fjáröflunarleið orðin engu minni þáttur í frv. Ég hefði heldur kosið, að hægt hefði verið að komast hjá þessu skattgjaldi raf-orkustöðvanna og afla sjóðnum annara tekna, helzt beint úr ríkissjóði. En ég setti mig víst afgreiðslu hv. fjhn., þar sem gjaldinu er bæði í hóf stillt og raforkustöðvarnar verða skatt-frjálsar fyrstu og erfiðustu árin.

Við síðari brtt. fjhn. get ég ekki fellt mig, þótt aukaatriði sé í málinu. Ég tel miklu eðli-legra, eins og ákveðið var í frv. okkar, að skilja

ekki yfirstjórn þessara mála frá hinu almenna framkvæmdarvaldi í landinu og yfirstjórn atvinnumálanna, auk þess sem rétt er að minna á, að aðaltekjur sjóðsins koma beint frá hinu opinbera, bæði sem framlag og skattgjald, og væri óeðlilegt, ef því fylgdi ekki beint íhlutunarvald, án nokkurra krókaleiða gegnum sérstaka peningastofnun í landinu. — Ef við gerum ráð fyrir því, eins og í frv., að yfirstjórnin sé hjá ráðh., en starfrækslan í höndum bankans, hygg ég, að allir aðilar megi vel við una. Ég vil því skora á hv. þdm. að fella þessa brtt. En að öðru leyti er ég fylgjandi frv. með brtt. nefndarinnar.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. frá þm. Borgf. (sjá þskj. 245) leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

*Gísli Sveinsson: Herra forseti! Ég var einn af flm. þessa frv. á þskj. 129 og tel, að sá máli að stofna sjóðinn, sem þar er lagt til að hafa, sé sá rétti. Eins og kunnugt er, var hér fyrir skömmu fyrir deildinni frv. um þessi efni, sem ekki var drepíð, eins og sumir segja um það, heldur vísað til ríkisstj. og kemur væntanlega frá henni á sínum tíma. Þess vegna er dálítið kynlegt að taka nú upp efni úr því frv. og brtt. við það og ætla að fella inn í þetta frv. Ég kann ekki við að barna söguna svona og taka efnið til þessa úr göðum höndum ríkisstj. á þessu stigi málsins. Því máli var til hennar vísað, en þetta frv. hefði mátt afgr. eins og það var. Nú er sótt fast frá ýmsum hliðum um að koma þar inn einhverju krulli og makki, eins og sjá má, ef brtt. á þskj. 217 eru athugaðar. Þegar þetta mál kom hér fyrst fram, ég held frá hv. þm. V.-Húnv., var það að sumu leyti í því formi, að vel mátti fallast á það. Höfuð-rafveitur, sem fengið höfðu stuðning bankanna og hins opinbera, áttu að leggja fram fé til að styrkja menn annarstaðar til að koma upp rafveitum. Þessar till. eru of ágengar við þau fyrirtæki, sem komin eru á stofn, þegar tillit er tekið til þess, að þau eru enn mjög skuldug. En það er ekki nóg með þetta, heldur skal nú eftir þessu frv. fara um landið allt og skattleggja einnig þau fyrirtæki, sem almenningur hefir komið á stofn á undanförunum árum. Það væri frá minni sjónarmiði að fara úr óskunni í eldinn að samþ. þessar till. í stað frv. hv. þm. V.-Húnv. Nú virðist mikill kurr í herbúðum út af þessu máli, og virðast fylkingar nú nokkuð hafa riðlæzt við það, að till. eru komnar inn á þá braut aftur, sem sízt skyldi. En nú keyrir fyrst um hverbak, þegar á að ganga hart að smærri fyrirtækjum, sem aldrei hafa leitað til ríkis eða banka um fjárhagslegan stuðning. Hér er jafnvel gengið svo langt að skattleggja stöðvar, sem eru 100 kw., og þykir manni þá skörin heldur færast upp í bekkinn, að ganga svo langt í þessum efnum. Nú er því ekki að leyna, að það eru nokkuð fáar stöðvar, sem eru 100 kw. Þær eru annaðhvort minni eða stærri í flestum tilfellum. En þó eru nokkrar 100 kw., og skal ég geta tveggja, — önnur er á Reyðarfirði, en hin í Vík í Mýrdal. Stöðin í Vík kemst undir

þessi ákvæði, ef að lögum yrðu, en hún er eins og kunnugt er reist af almenningi þar eystra, og hefir ekki verið leitað til ríkisins eða neins banka um stuðning til að koma henni upp; svipað er að segja um stöðina á Reyðarfirði. Þessar stöðvar eiga hinsvegar mjög í vök að verjast fjárhagslega; það nær því engri átt að ætla að fara að leggja svo lágt að taka þessar stöðvar með og skattleggja þær. Mér finnst því þetta mark (100 kw.) vera allt of lágt; það ætti að vera miklu hærri, helst ekki minna en 200 kw. Ég ætla mér þess vegna að bera fram skrifl. brtt.; hún fer að vísu ekki svona hátt, og vona ég þess vegna, að hv. þm. geti fallist á hana. Brtt. mín er þannig, að í brtt. 217, c.-lið, 2. málsg., kemur 150 kw. í stað 100 kw. Ég skil satt að segja ekki, að þm. geti hugsað sér að halda áfram þessari refsiaðferð gagnvart þeim, sem hafa lagt mikið á sig til þess að koma þessum stöðum upp. Þessi brtt. mín er svo sanngjörn sem hugsast getur og er borin fram í þeirri trú, að hv. þm. hljóti að sjá það, að það er ekki heppilegt að fara að skattleggja minni stöðvar en gert er ráð fyrir í minni brtt. Ég leyfi mér svo að afhenda forseta þessa brtt. mína.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 248) leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

*Sigurður Kristjánsson: Herra forseti! Þegar fyrst var borið fram frv. um rafveitulánasjóð, þá virtist það vaka fyrir, að koma fram refsiskatti á þær rafveitur, sem fyrir voru í landinu. Það var ekki hægt að sjá á því frv., að það yrði nokkur leið fyrir menn að taka lán úr sjóðnum, því það átti að falla þungur skattur á lán-takendur. Það var þess vegna frá upphafi alveg loka fyrir það skotið, að sjóðurinn gæti orðið að nokkru liði, en var jafnbersýnilegt, að hann gat orðið að óliði.

Þegar þessi afkárlega hugmynd birtist næst í frv.-formi, þá er nokkuð úr þessu dregið, en uppistaðan þó hin sama. En það frv. fékk eins og kunnugt er þá afgreiðslu, að því var vísað til ríkisstj. Nú kemur þetta frv. fram og er þannig, að það er í raun og veru framhald af þeirri hugmynd og þeim kröfum, sem fyrir löngu hafa komið fram hér á þinginu, um að byggja upp rafveitur um allt land, þar sem skilyrði eru annars til þess að framleiða raforku. Ég álit það alveg rétta aðferð, sem frv. fer fram á, að ríkið leggi grundvöllinn og hjálpi mönnum þannig af stað. Um það má vitanlega deila, hvað mikið ríkið eigi að leggja til, en ég álit samt, að hér sé byrjað alveg rétt og stefnt í rétta átt. Hv. þm. Borgf. hefir borið fram skrifl. brtt. við 2. gr. frv., þar sem farið er fram á, að tímatakmark sé ekkert fyrir framlagi ríkissjóðs. Ég verð að líta svo á, að það sé rétt, ef breyt. er gerð á þessari gr., að ákveða eitthvert tímatakmark. Í þessari gr. eins og hún er í frv. er gert ráð fyrir, að ríkissjóður leggi fram ½ millj. kr. á næstu 10 árum. En ef það þætti of lítið, mætti breyta því þannig, að hafa framlagið hærri, eða til eitthvað lengri tíma, t. d.

15 ára. Ég held, að það sé ekki rétt form að hafa þetta alveg ótímabundið; það mundi heldur ekki koma til mála, að ríkið greiddi sjóðnum áfram þetta 50 þús. kr. tillag, ef sjóðurinn yrði það stór, að hann þyrfti ekki á slíku framlagi að halda. Ég býst við, að það hafi vakað fyrir hv. flm. till. (PO), að framlagið væri of lítið, en þá hefði verið miklu réttara annaðhvort að hækka upphæðina, t. d. upp í 75 þús. kr., eða þá að lengja árabilið um ákveðinn árafjöld.

Um till. n. vil ég ekki segja annað en það, að í þeim gengur aftur þessi afkáralega hugmynd um það, að leggja refsiskatt á þá, sem hafa komið upp hjá sér rafveitu með mikilli fyrirhöfn. Það er andúðin, sem gengur aftur í þessum till., því það er alveg vítað, að þessum tillögumönnun er vel kunnugt um, að þær rafveitur, sem til eru nú, berjast í bökkum, því að t. d. ein rafveita hefir orðið að leita hjálpar ríkisins. Margar af þessum rafveitum hafa fengið erlend lán, sem ríkið hefir stuðlað að að stórhækka með gengisbreyt. Ég mun þess vegna hiklaust greiða atkv. á móti þessari brtt. n. Ég get sagt hið sama um till. II, að ég mun greiða atkv. á móti henni. Ég tel það höfudatriðið, að ganga ekki inn á þennan tekjuöflunargrundvöll fyrir rafveitusjóð, að aflað sé tekna á þann hátt, að leggja þennan refsiskatt á rafveiturnar, þar sem þær berjast nú mjög í bökkum, og fjhn. hefir enga vissu fyrir því, að þær geti einu sinni staðið undir sínum skuldbindingum.

***Frsm. (Jón Pálmason):** Það kom fram sú skoðun hjá 2 hv. síðustu ræðum., að brtt. fjhn., till. nr. I, væri einskonar afturganga af þeim till., sem hv. þm. V.-Húnv. o. fl. fluttu um rafveitulánasjóð. Þetta er á fullkomnum missskilningi byggt, því að þessi till. fjhn. er ekki að neinu leyti bundin við það, að ríkið hafi gengið í ábyrgð fyrir þessi fyrirtæki, eins og hv. þm. V.-Ísf. tók réttilega fram. Þessi till. er ekki heldur að neinu leyti bundin við það, eins og í hinu frv., að miða við skuldarupphæð viðkomandi fyrirtækis, heldur er hér um að ræða þá stefnu, sem er alveg í samræmi við það, sem hefir átt sér stað hjá landssímanum og fleiri samgöngubægingum hér á landi. Þar er þetta gjald lagt á þægindi, sem viðkomandi menn njóta, þegar skuldin hefir verið borguð fyrir þá. Ég verð að segja það, eins og ég tók fram við 1. umr. um rafveitulánasjóð, að ég tel, að sú stefna sé eðlileg og mjög sanngjörn, að þeir, sem bezta hafa aðstöðuna, greiði vissst gjald til þess að aðrir landsmenn verði aðnjótandi sömu þæginda og hinir hafa þegar fengið. Ég get fullyrt, að fjöldi þeirra manna, sem ekki hafa fengið þessi lífsþægindi, myndu vera fúsir til þess að greiða hærri gjald heldur en nú er gert af þeim aðilum, sem þegar hafa fengið þau. Það er út af fyrir sig rétt, sem hv. síðasti ræðum. tók fram, að ýmsar þessar rafstöðvar hafa verið í fjárkröggum og verða sennilega fyrst um sinn, enda er alls ekki ætlun fjhn., að þessi félög borgi raunverulega það gjald, sem lagt er á, heldur komi það sem hækkun á hvert kílóvatt, sem notað er. Þess vegna má segja, að hér sé um svipaða reglu að ræða eins

og þegar simtal er reiknað 8—10 aur. hærri til þess að koma landssímanum sem viðast út um landið. Það er þess vegna annar grundvöllur. sem þessar till. eru byggðar á, en í frv., sem vísað var til stj. Þar var farið inn á alveg nýja braut í okkar löggjöf.

Viðvíkjandi því, sem hv. þm. V.-Sk. sagði, að það væri ósanngjarnt að leggja þetta gjald á fyrirtæki, sem ekki hafa tekið lán úr banka eða fengið ábyrgð, þá er því óbeinlínis svarað með því, sem þegar hefir verið tekið fram. Hiti getur að visu orkað tvímælis, hvaða takmark eigi að setja fyrir því, hvað stöðin eigi að vera stór, og ég verð að segja það, að ég tel ekki of langt farið að því er þetta snertir. Það er náttúrlega nokkuð öðru máli að gegna, ef um smástöðvar er að ræða, sem einstaklingar hafa komið upp, heldur en þar sem um allverulegar félagsstöðvar er að ræða, eins og hlýtur að vera, ef stöðin er 100 kw. eða stærri.

Annars er mér ekki sérstakt kappsmál að ákveða, hvað þetta takmark skuli vera hátt; þó mun ég greiða atkv. á móti brtt. um að hækka það verulega.

Viðvíkjandi því, sem hv. þm. Borgf. var að tala um, að hann ætlaði að flytja brtt. um, að ríkisframlagið skyldi vera ótímabundið, þá er það að segja, að fjhn. taldi ekki ástæðu til að fara frekar í sakirnar heldur en gert er með frv. að því er þetta snertir. Enda er það augljóst mál, að ef svipaður hugur verður ríkjandi hér á þinginu eins og nú er að nokkrum árum liðnum, þá verður auðvelt að framlengja greiðslu ríkissjóðs til handa sjóðnum. Hér er þó ekki lengra farið í sakirnar en það, að ákveðin er sérstök upphæð, sem ríkissjóður leggur fram í þessu skyni, og sé ég ekki ástæðu til þess að gera breyt. á því eins og sakir standa.

Önnur atriði, sem fram komu snertandi þessa brtt. frá n., sé ég ekki ástæðu til að taka til athugunar, enda ekki um margt að ræða, sem verulegu máli skiptir, annað en þessar 2 till. n. — Ég vil svo óska þess, að þetta frv. megi ganga áfram og að samþ. verði brtt. fjhn.

Skúli Guðmundsson: Ég vil aðeins láta í ljós ánægju mína yfir þeirri brtt. við þetta frv., sem fjhn. hefir orðið sammála um að bera fram og prentuð er á þskj. 217. Hv. þm. A.-Húnv., frsm. n., sagði, að hér væri lagt til, að farin yrði allt önnur leið en í því frv. um rafveitulánasjóð, sem nýlega var vísað til stj. Að visu er þetta rétt hjá honum, að gert er ráð fyrir, að tekjuöflun til sjóðsins verði með nokkuð öðru móti en í okkar frv. En því var lýst yfir bæði af mér og öðrum flm. frv. um rafveitulánasjóð, að við teldum það ekki aðalatriðið, hvort gjaldið af rafveitunum til sjóðsins væri miðað við þá ábyrgð, sem þær hefðu fengið frá ríkinu, eða miðað við stærð rafstöðvanna. Eins og hv. dm. muna, lýstum við því yfir, þegar brtt. komu frá hv. þm. Borgf., að við gætum fallið á þær, en teldum þær ekki skipta miklu máli. En einmitt með brtt. fjhn., sem ég vona, að verði samþ., er frv. komið í svipað horf og okkar frv. hefði orðið, ef samþ. hefði verið brtt. hv. þm. Borgf. Það hefði því verið eins

hægt fyrir hv. d. að afgr. það frv. þannig breytt. En þetta skiptir vitanlega ekki miklu máli, og er sjálfsgætt að fagna því, að fleiri en áður hafa fallið á, að það væri réttlátt að láta þá, sem fengið hafa rafmagn með aðstoð ríkisins, greiða fyrir því, að fleiri geti fengið þessi lífsþægindi.

Hv. þm. V.-Sk. virtist óánægður með þessa till. fjhn., og taldi jafnvel það frv., sem við fluttum um rafveitulánasjóð, skárna en þetta. Hann taldi það að fara úr öskunni í eldinn, að hafna frv. okkar, en samþ. þessar brtt. fjhn. Það er nú svo, að það er ekki í fyrsta sinn. sem mönnum kemur í koll að standa í vegi fyrir góðu máli, og svo fer um hv. þm. V.-Sk., að fyrir það, að hann vildi ekki styðja frv. okkar. getur farið svo, að hann fái annað, sem honum þykir engu betra. Af þessu mætti hann draga nokkurn lærdóm og haga sér þar eftir framvegis. Ég tel, að það hefði verið betra, að okkar frv. hefði náð fram að ganga og samþ. hefðu verið brtt., sem hv. þm. Borgf. flutti. En þar sem ekki munar miklu á tekjunum samkv. því frv. og þessu, ef samþ. verða brtt. fjhn., þá tel ég sjálfsgætt að samþ. þær.

Út af því, sem hv. þm. Snæf. sagði um brtt. n., vil ég benda á það, að mér finnst óeðlilegt, að ráðh. hafi á hendi ákvarðanir um lánveitingar slíkra sjóða. Ráðh. landsins hafa nógu mikið að starfa, þó að þeir eigi ekki að taka ákvarðanir um lánveitingar úr einstökum sjóðum, og finnst mér sjálfsgætt, að bankarnir hafi þetta á hendi, en tel fyrir mitt leyti ekki skipta máli, hvort það er Landsb. eða Búnaðarb., sem fer með þessu mál, og álit ég sjálfsgætt, að þessi brtt. n. verði einnig samþ. Ég vil geta þess, að í brtt. er það ekki ákveðið, hvenær gjöldin frá rafveitunum til raforkuveitusjóðsins falla í gjalddaga. Í hinu fyrra frv. var sá gjalddagi ákveðinn 31. des. ár hvert, og gjöldin höfðu lögtaksrétt. Þannig er það líka í brtt. hv. þm. Borgf., og má taka það til athugunar við 3. umr., og læt ég því biða að bera fram brtt.

Hv. 6. þm. Reykv. heldur sig enn á sömu línu og áður. Hann telur það ósanngjarnt að leggja slíkt gjald á rafveitur og kallar það refsiskatt. Slíkt er öfugmæli, því þetta fé gengur til þess að greiða fyrir útbreiðslu raforkunnar, og þó fjárhagsvandráði kunni að vera hjá einstaka rafveitum, þá má segja, að þær geti alltaf selt rafmagn með svo ódýrt, að tekjurnar nægi ekki til að standa undir útgjöldunum. Hitt getur ekki talist óeðlilegt, þó rafmagn til ljósa og hita verði hækkað eitthvað nú á þessum stríðstímum, þar sem þeir, sem ekki hafa rafmagn, verða að kaupa útlent ljósmeti og eldsneyti fyrir stórhækkað verð. Ég legg því til, að brtt. hv. n. verði samþ. og einnig brtt. hv. þm. Borgf.

***Sigurður E. Hlíðar:** Herra forseti! Ég er að vísu einn af flm. þessa frv., sem birtist á þskj. 129, en finnst þó vera ástæða til fyrir mig að segja nokkur orð.

Eftir því, sem till. hv. fjhn., sem hér liggja fyrir, bera með sér, þá hefir frv. orðið fyrir nokkrum breyt. í höndum hv. n., en hvort þær breyt. eru til góðs, skal ég láta ósagt, en samt

eru þar þó nokkur atriði, sem ég vildi minnst á.

Ég geri ráð fyrir, að þessar brtt. séu mála-miðlunartill. til þess að friða samvirkni þeirra manna, sem þykir of skammt farið í tekjuöflun til þessa væntanlega raforkuveitusjóðs, því eins og frv. ber með sér, er ætlað til, að ríkissjóður leggi einn af mörkum í sjóðinn næstu 10 ár 50 þús. kr. á ári. Þar með hefir þessum mönnum ekki þótt nægilega séð fyrir tekjuöflun sjóðsins og því tekið upp þá aðferð, sem fram kemur í till. hv. þm. Borgf., þótt sú tilslökun sé þar gerð, að ekki er ráðizt á rafveiturnar fyrstu árin, heldur fái þær þá að vera gjaldfrjálsar. Þetta er miðlun í málinu, sem vert er að athuga, en þó hygg ég, að farið sé of langt í þessum till. Eftir þeim upplýsingum, sem ég hefi fengið, munu einmitt stöðvar, sem byggðar eru fyrir lánsfé, þurfa að fá að vera í friði fyrstu 5 árin, en þeim munu ekki nægja fyrstu 3 árin. Að 5 árum liðnum myndi verða kominn tími til að athuga, hvort þær gætu staðið undir þessum álögum. Hér er aðeins gefinn 3 ára frestur, en það má segja, að á þeim tíma séu rafstöðvarnar að koma sér fyrir, án þess að öruggt sé um afkomu þeirra. Ég hefði því kosið, að þessu yrði breytt í 5 ár.

Ég get ekki heldur fallið á að taka ákvörðunarréttinn um lánveitingar úr höndum ráðh. Það er eðlilegt, að hann hafi yfirstjórn þessa máls, en geti falið Búnaðarbankanum úthlutunina. En hér er allt vald tekið úr höndum ráðh. og falið þessari stofnun, sem á að hafa þar ótakmarkað vald, en ráðh. fær aðeins að ákveða, hvaða þóknun bankinn skuli fá, og þykir mér hv. fjhn. hafa teygst sig helzt til langt þar. Hv. frsm. fjhn. komst þannig að orði, að hann vildi bera saman þennan skatt, sem leggja á á rafveiturnar, og fannst hann tilsvaramið hækkininni á talsímagjöldunum hjá landssímanum. En þarna er sá stóri munur á, að annað er algert ríkisfyrirtæki, rekið af ríkinu, en hitt eru eignir bæjarfélaga og einkafélaga, svo þetta er alls ekki sambærilegt.

Mér fannst vera talsverður lyftingur í hv. þm. V.-Húnv. yfir því, hvaða stefnu þetta mál væri að taka í áttina að því frv., sem hann þar hér fram. Það var eins og ánægjuhreim að heyra í honum yfir því, að nú kæmust rafstöðvarnar ekki hjá þessum álögum. Þessi tvö frv. finnst mér allólik, þar sem eftir hans frv. átti að leggja skatt á stöðvarnar fyrir það, að þær hefðu orðið að fá ábyrgð ríkissjóðs fyrir lánum sínum, en hér er ekki farið fram á þessa skattgreiðslu vegna fjárhagsstuðnings, sem stöðvarnar hafa fengið frá ríkinu, heldur vegna þess, að þar sem svo margir bæir og þorp hafa nú fyrir eigið framtak öðlazzt þessi þægindi, þá þykir rétt, að þau beri einhvern bagga til þess, að fleiri geti öðlazzt þau. Mér finnst ekki, að þetta mál, þrátt fyrir ágalla þess, bæti að neinu leyti þá afstöðu, er hv. þm. hefir sýnt, og gefi honum enga ástæðu til að hlakka yfir því, að hans mál sé nú komið í gott horf. Ég held, að það sé óhætt að segja, eins og ég hefi tekið fram áður, að til þeirra rafstöðva, sem nú eru til í landinu, sé stofnað af vanefnum. Hv. þm.

V.-Sk. gat um eina eða tvær rafstöðvar, sem byggðarlög hefðu komið upp af eigin rammleik. Þar sem menn hefðu skotið saman og lagt fram allt fé sjálfir, án þess að leita fjárstyrks frá ríki eða bönkum. Eftir því, sem ég bezt veit, má hinsvegar segja það sama um allar rafstöðvarnar í bæjarfélögunum, eins og t. d. hefur orðið hjá jafnstóru bæjarfélagi og Reykjavík, að þeim hefir orðið um megn að reisa sínar stöðvar, nema með því að fá stór lán og ríkis-ábyrgð fyrir þeim. A. m. k. veit ég, að sama má segja um næststærstu stöð landsins, rafstöðina fyrir Akureyri. Sama máli gegnir og um rekstur þessara stöðva, þar sem mér er kunnugt um hann; hann er byggður á áætlunum, en þær eru þannig byggðar, að venjulega er reiknað með meiri rafmagnsnotkun fyrstu árin en raun verður á, því fyrstu 5 árin eru menn venjulega að venja sig á notkun rafmagnsins, svo eftir þann tíma fara áætlarnir fyrst að standast og rafstöðvarnar að bera sig. Fyrr má hið opinbera ekki skerast í leikinn, því það getur gert stöðvunum erfitt með að standast sínar afborganir af lánunum. Það, sem athugavert var við fyrra frv., var aðallega þetta, að leggja átti þennan skatt á strax, en ef hann kemur á þetta tímabil, mun hann gera rafstöðvunum torveldara að bera sig.

***Eiríkur Einarsson:** Herra forseti! Ég ætla ekki að eyða mörgum orðum í að ræða þetta mál, en það, sem gefur mér tilefni til að rísa úr sæti mínu, er aths., sem ég vildi gera við 2. brtt. á þskj. 217. Ég get ekki verið samþykkur till. hv. fjhn. um það, að fela rekstur þessa væntanlega sjóðs Búnaðarbanka Íslands. Ég held, að hv. n. fari heldur flaustrulega að ráði sínu, þegar hún vill ákveða málið þannig. að Búnaðarbanki Íslands hafi einn öll ráð með lán úr raforkuveitusjóði. Mér þykir sennilegt, að hvaða bankastjórn sem væri yrði ekki hrifin af því að eiga að hafa ein slíkt vald með höndum. Þarna er um nokkuð stórt mál að ræða, og má búast við, að það verði keppni á milli landshluta um að verða þessara hlunninda aðnjótandi, og það er mikil ábyrgð að fela einni bankastjórn, sem ekki er hægt að gera ráð fyrir, að sérfróðir menn um þessi mál skipi. Tel ég þetta því flaustrulegt ákvæði, sem bankinn myndi ekki verða þakklátur fyrir. Vil ég því gera það að till. minni, að þetta atriði verði í nokkrar skorður bundið, og vil bera fram skrifl. brtt. í samræmi við það, sem ég hefi nú sagt, og skjóta inn í 2. gr., þar sem nú stendur „Búnaðarbanki Íslands hefir á hendi ákvarðanir um lán úr rafveitulánasjóði“: að fengnum tillögum trúnaðarmanna ríkisstj. um raforkumál, o. s. frv. eins og í gr. stendur. Ég get ómögulega dulið, að mér finnst það vera nokkur trygging í þessu, að Búnaðarbankinn leiti slíkra till. og fylgi þeim. Þá verður e. t. v. spurt, hverjir séu trúnaðarmenn ríkisstj. um raforkumál. Þá er því til að svara, að það eru til lagaákvæði um slíka trúnaðarmenn. Ég veit ekki betur en að samkv. vatnal. sé vegamálastjóri það, og í öðru lagi má skv. l. frá 1932 setja til þess verkfræðinga að vera trúnaðarmenn ríkisstj.

Ég skil ekki, þegar um slíka lagasetningu sem þessa er að ræða, hvernig fer, ef ekki eru sett ákvæði um það, hvernig fé skuli veitt, þegar farið verður að keppa um lán úr þessum sjóði.

Ég vil svo hér með leyfa mér að leggja þessa skrifl. brtt. fyrir hæstv. forseta, svo hún geti komið til atkvgr.

Þótt frv. sé á þann hátt, að menn hafi ekki séð sér fært að ákveða úr ríkissjóði meira en 50 þús. kr. tillag árlega, þá er það ekki af því, að menn sjái ekki, að æskilegra hefði verið að ákveða til hans herra fjárframlag úr ríkissjóði, þar sem sjá þarf fyrir þörfum margra héraða, heldur af því, að ekki virðist gerlegt að krefjast meira af ríkissjóði, og svo bætist nokkuð fé við með þeirri brtt., sem hér liggur fyrir. En því betur þarf þá á fénu að halda og því fleiri verða til þess að keppa um það. Því fremur á sérfræðingaaðstoð einnig rétt á sér, þegar til ákvarðana kemur um veitingu lána.

Þá vil ég taka það fram, að hér liggur fyrir brtt. frá hv. þm. Borgf. um að nema burtu 10 ára takmarkið, og úr því að brtt. er fram kominn, þá verð ég að segja, að ég á erfitt með annað en að greiða henni atkv. Það er engum tímatakmörkum bundið hvað snertir gjaldskyldu rafveitnanna, og sé ég því ekki, að réttmætt sé að takmarka gjaldskyldu ríkissjóðs við 10 ár, þótt tímatakmarkið sé sett í frv. af skiljanlegum ástæðum, þar sem það sýndist aðgengilegra fyrir ríkissjóð. Ég tel það því freistingu að vera einnig með þessari brtt.

Forseti (JörB): Mér hefir horizt skrifl. brtt. frá hv. 8. landsk., sem hann hefir nú gert grein fyrir. Till. er of seint fram kominn og skrifleg og þarf því tvennskonar afbrigði, svo hún megí koma fyrir.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 249) leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

***Haraldur Guðmundsson:** Herra forseti! Mér er ekki fullkomlega ljóst, hvað meint er í b-lið fyrri brtt. hv. fjhn. á þskj. 217. Þar segir svo: „Næstu 5 árin greiðist 2 kr. á ári fyrir hvert kílóvatt í málraun rafals í hverri vélasamstæðu.“ Ég veit ekki, hvort heldur þetta þýðir, að það eigi að miða við þá kílóvatt-tölu, sem fæst til hagnýtingar frá stöðinni, eða þá kílóvatt-tölu, sem stöðin framleiðir árlega, og tel ég æskilegt, að hv. fjhn. vildi upplýsa þetta. Sessunaður minn segir, að þetta þýði það, sem rafstöðin getur framleitt árlega. En ég býst við, að þetta skipti nokkru máli, því á þessu mun vera verulegur munur hjá flestum stöðvum.

Ég get sagt það um fyrri brtt. á þskj. 217, að ég er henni andvígur og get tekið undir með þeim hv. þm., sem hafa talið, að eins og hag flestra rafstöðva landsins er nú komið, þá sé ekki gerlegt að leggja skatt á þær, sízt af öllu svipað því eins mikinn og hér er gert. Það er auðvelt að segja, eins og hv. þm. V.-Húnv. sagði, að ekki sé annað en að hækka verðið á rafmagninu og þá borgi þeir, sem kaupa rafmagn og nota það, en það er auðvitað, að alltaf verður

það hlutfall á milli verðs á rafmagni og þess, hve mikið er notað af því, sem ekki er hægt að breyta, ef hagfelld niðurstaða á að verða á rekstrinum. Ég get ekki neitað því, að mér þykir langt seilt í þessu efni, að fyrirtæki, stór sem smá, úti um land, sem engrar aðstoðar hafa notið frá hinu opinbera, skuli vera skattlögð í þessu skyni. Ef slíkar aðferðir væru notaðar yfirleitt, mætti finna ný og ný fyrirtæki, sem mætti skattleggja, því alltaf má finna óunnar framkvæmdir til að réttlæta skattana.

Þar sem meiri hl. hv. fjhn. virðist vera sam-mála um þessa till., þykir mér ekki ólíklegt, að hún eigi það miklu fylgi að fagna í hv. d., að hún verði samþ., og ef slíkt á að ske, þá vil ég gera tilraun til þess að draga úr þessum álögum og leggja skrifl. brtt. fyrir hestv. forseta til viðbótar við þessar brtt. Hún er í fyrsta lagi við a-lið 1. gr., að í stað 3 ár komi 5 ár, svo að stöðvarnar séu gjaldfrjálsar fyrstu 5 árin, en þau eru erfiðust vegna þess, að þá er notkun rafmagnsins ekki komin upp í það, sem teljast verður nægilega mikið, og þá erfið aðstaða fyrir rafstöðvar, sem greiða þurfa ýmsar lausaskuldir. — Í öðru lagi er lagt til, að c-liður orðist svo: Úr því greiðist á sama hátt 4 kr. á ári fyrir hvert kílóvatt. Þá verður gjaldið komið í hámark eftir 5 ár, eða 4 kr. á kílóvatt. en svo greiðist aldrei hærri gjald. Þessa till. kem ég með af því, að ég vil reyna að minnka þessar óeðlilegu skattaálögur, svo að ef brtt. hv. fjhn. ná fram að ganga, þá verði þessi brtt. samþ., en ég er ekki frekar bundinn við að greiða frv. atkv. í heild en mér þykir ástæða til.

Ennfremur þætti mér vænt um, að upplýsingar kæmu um það frá hv. fjhn., hvort það sé réttur skilningur hjá sessunaut minum, að miðað sé við kílóvatt-tölu þá, sem stöðin framleiðir, en ekki það, sem hagnýtt er á hverjum tíma. Einnig hefi ég saknað þess, að hafa ekki heyrt neitt um það frá hestv. fjmrh., hvort hann telur tiltækilegt á þessum tímum, að ríkissjóður leggi raforkuveitusjóðnum 50 þús. kr. á ári í næstu 10 ár. Er erfitt að stofna til slíkrar sjóðmyndunar nú, þótt til mjög nauðsynlegra hluta sé, og baka ríkissjóði þessi útgjöld í 10 ár, á sama tíma og verður að fresta fjölmörgum framkvæmdum og lækka fjárl.

Vil ég hér með leyfa mér að afhenda hestv. forseta þessa skrifl. brtt. mína.

Forseti (JörB): Mér hefir borizt skrifl. brtt. frá hv. þm. Seyðf., sem hann hefir nú lýst. Brtt. er of seint fram komin og skrifleg og þarf tvennskonar afbrigði til þess, að hana megi taka til meðferðar.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 247) leyfð og samþ. með 19 shlj. atkv.

***Fjmrh. (Jakob Möller):** Í tilefni af fyrirspurn hv. þm. Seyðf. vil ég segja, að það liggur í augum uppi, að það muni fara eftir atvikum, hvort ríkissjóður getur lagt þetta af mörkum næstu ár. Ég verð að segja, að ekki er stór hætt á ferðum, þótt sett séu svona l., þar sem ríkið

er eini aðillinn, sem gengur eftir, að framlagið verði innt af hendi, ef örðugleikar verða á því. Ég er sammála þeim efasemdum, sem komu fram í ræðu hv. þm. um það, að mögulegt verði að greiða þetta næstu ár, en það er ekki það eina, sem mér finnst athugasemjulegt í þessu sambandi, heldur finnast mér allar þær tekjuöflunarleiðir, sem ræddar hafa verið í þessu sambandi, vera ákaflega vafasamar, einnig þetta, að leggja skatt á þær rafveitur, sem lán hafa verið tekin til. Ég er hræddur um, að það kunni að valda nokkrum óþægindum í sambandi við lántökur til slíkra framkvæmda, sem hér um ræðir, ef það verður þá ekki beinlínis talið óheimilt samkvæmt gerðum samningum. Það einasta er, að lánveitanda, sem hefir ríkis-ábyrgð fyrir lánum, má einu gilda, hvaða kvaðir ríkið leggur á þessi fyrirtæki. Ef þessi fyrirtæki standa ekki í skilum með greiðslur á lánum sínum, þá verður ríkið að hlaupa undir bagga með þeim, eins og stundum hefir komið fyrir og áður hefir verið rætt af hv. 6. þm. Reykv. Ég fyrir mitt leyti tel það mjög hæpna leið að afla fjár til slíkra framkvæmda með sköttum á þessi fyrirtæki, fyrr en þau hafa uppfyllt skuldbindingar sínar út á við.

***Einar Olgeirsson:** Herra forseti! Ég held, að það sé rétt, sem kom fram hjá hv. þm. V.-Húnv. og fleiri samflokksmönnum hans, að þegar hafi sigrað hér í þinginu sú stefna, sem fram kemur í þessum brtt., sú stefna, að reyna að koma á meiri nefskatti á neytendurna og láta þá á þann hátt greiða fyrir framkvæmdirnar. Það er sama stefna og lá á bak við það að leggja skatta á skuldirnar, og hún liggur líka á bak við þær brtt., sem fluttar hafa verið við þetta frv. af hv. þm. Borgf. og hv. þm. V.-Húnv. taldi sig mundu fylgja. Það á þarna að leggja beinan skatt á rafveiturnar, og eins og kom fram í ræðu eins hv. þm., á að neyða bæjarfélögin til að hækka verðið á rafmagninu til neytendanna og ná þannig þessum skatti af neytendunum úti um land. Það á að hækka verð á nauðsynjavöru og skapa þar nýtt auðmagn í landinu til þess að leggja í framkvæmdir eins og rafveitur. Þetta er stefna, sem hv. þm. telur sérstaka ástæðu til að fagna, að hafi komið fram hjá hv. fjhn.

Ég þarf ekki að lýsa því, hver andstaða hefir verið hjá þeim, sem fylgt hafa Framsfl., gegn svona skattstefnu, að ég nú ekki tali um Alþf. og Sósíalistafl. En auk þess er hér gert ráð fyrir alveg sérstakri aðferð, þar sem slíkir aðferðir hefir yfirleitt ekki verið beitt í sambandi við fjáröflun hér á landi. Ég hygg, að mönnum mundi þykja það undarlegt, að leggja sérstakan skatt á frystihús, sem nú eru til í landinu, til þess að styrkja aðra til að koma sér upp frystihúsum, eða það, til að styrkja bændur til þess að koma sér upp hlöðum, að fara að leggja til þess skatt á bændur, sem styrk hafa fengið til þess að koma upp hlöðum í sveit. Mönnum mundi, býst ég við, þykja undarlegt að finna upp á slíku. Væri slíkt þó ekki eins fjarri lagi og andstætt neytendum eins og það, sem hér er stefnt að.

Hvernig mundi þetta svo verða í framkvæmdinni, ef samþ. væri, að ríkissjóður skyldi leggja fram þessar 50 þús. kr. á ári til þessa sjóðs og hinsvegar yrði samþ. þessi nefskattur? Eftir reynslu þeirri, sem maður hefir af skattamálum hér á landi, mætti búast við, að skatturinn yrði aldrei afnuminn aftur. Því að reynslan er sú hér hjá okkur, að skattur, sem einu sinni er kominn á, er aldrei afnuminn aftur, heldur verður hann eilífur. Svo mundi og verða um þennan skatt. Það eru engin líkindi til þess, ef þessi skattur verður lagður á, að hann verði afnuminn aftur nokkurn tíma. Hvernig er aftur á móti um framlög úr ríkissjóði, sem lögakveðin hafa verið? Hvernig mundi fara um þetta 50 þús. kr. framlag? Ég skal ábyrgjast, að það færi svo, að ef ekki á þessu þingi, þá á næsta þingi yrði bætt við einum lið í bandorminn, þar sem lagt væri til að „fresta framkvæmd“ þessa fjárframlagsákvæðis. Og afleiðingin yrði sú, að nefskatturinn yrði einn eftir. Menn muna eftir því, hvernig það var, þegar það átti að byggja verkamannabústaði fyrir gróðann af tilbakseinkasölunni og byggja upp í sveitunum. Eftir 2 ár kom bandormurinn og lagði til, að ekki nema tiltölulega lítið af þessu fé skyldi renna til styrktar bygginga verkamannabústaða og bygginga í sveitum. Þegar skemmtanaskatturinn var settur, átti að verja honum í göfugum tilgangi, til að efla leiklist í landinu og byggja þjóðleikhús. Sú bygging er, eins og menn vita, ekki fullgerð og stendur ónotuð, en skemmtanaskatturinn er hirtur frá ári til árs í ríkissjóðinn. Þegar svona lagasmíðar eins og þessu frv. er ætlað að verða eru gerðar, er því í hvert skipti fyrst og fremst beinlínis verið að koma með skatta, sem eru meiri og minni nefskattar, og með því er verið að festa nýjar álögur á þjóðina. Hinsvegar hefir reynslan sýnt, og því miður er ekki útlit fyrir, að hún muni batna í því efni, að fjárframlög, sem ríkissjóður á að leggja fram til slíkra framkvæmda, eru ekki notuð, heldur er ríkissjóður friðaður við það eftir órskaman tíma. Ef þetta frv. verður samþ., mun komið verða sama fyrirkomulag óbreytt á, sem flm. fyrra frv. lagði til í fyrstu, en 50 þús. kr. framlagið mun verða afnumið með bandorminum.

Ég vil ennfremur sérstaklega gera aths. við það, að hv. þm. V.-Húnv. talaði um það eins og eitthvað, sem væri óþrotlegt að taka af, þar sem væri gjaldgeta fólks í kaupstöðunum; það væri ekkert annað en bara að leggja þetta gjald á rafmagnið — alveg sama, þótt þjóðstjórnin feldi gengið tvisvar á ári og hækkaði allar skyldugreiðslur, sem hvilla á viðkomandi rafmagni — það væri sama, upp á hvað væri boðið, eins og alltaf væri af nógu að taka. Samtímis er svo verið að gera þeim, sem í kaupstöðunum búa, ómögulegt að framfleyta sér, svo að jafnvel þm. Framsfl. verða að segja þeim: Þið verðið bara að fara upp í sveit. — Það ætti að hugsa fyrir því fremur, að menn hefðu eitthvað til að borga með, heldur en að gera ráðstafanir til að hækka rafmagn á sama tíma sem verið er að þyngja tola á nauðsynjum fólksins, sem mest koma niður á alþýðunni í kaupstöð-

unum. Kaupstaðabúar hafa ekki á móti því, og allra sízt verkamenn í kaupstöðum, að byggðar verði rafveitur í sveitunum. En ég vil minna menn, sem vilja byggja rafveitur í sveitum, á það, að þeim standa til boða tekjuöflunarleiðir til þess og annars til þess að byggja sveitirnar upp. En þessir menn álita, að alþýða kaupstaðanna geti alltaf borgað og borgað, hver álög sem eru lögð á hana. En þessir sömu menn vilja hlífa þeim, sem sérstaklega græða nú í kaupstöðunum, við að borga; t. d. er nú allri togaraútgærð hlíft við að borga skatt af mjög miklum gróða, sem hún hefir. Þessir hv. þm., sem alveg sérstaklega virðast eiga að bera hagsmuni sveitanna fyrir brjósti, og sem alþýða kaupstaðanna, verkafólkið, viðurkennir, að þurfi að hugsa um, þeir ættu að snúa geiri sínum þangað, sem þörfin meiri fyrir er, og taka gjöld þar af, sem gróði er af stóratvinnurekstri í kaupstöðunum, en taka ekki gjöld til slíkra hluta með nefskatti af alþýðunni, sem þeir ákaflega vel vita, að varla getur borgað hér í kaupstöðunum nú.

Ég er þess vegna alveg andvígur till., sem hér liggur fyrir frá hv. fjhn., tölul. 1.

Jón Ívarsson: Herra forseti! Það er komið æðimikið fram af brtt. við þetta frv., og m. a. margar skrifl. brtt. Og þó að það sé kannske að bera í bakkafullan lækinn að bæta við einni slíkri, vil ég samt leyfa mér að koma fram með eina skrifl. brtt. við brtt., sem fyrir liggur frá fjhn. á þskj. 217. Ég hefi orðað þessa brtt. þannig, að á eftir orðunum í 1. málsg. „vatnsafl til orkuframléiðslu“ komi: og njóta ábyrgðar ríkissjóðs eða annars fjárhagsstuðnings ríkisins, skulu o. s. frv.

Það, sem liggur til grundvallar þessari brtt., er, að ég sé ekki annað en að full ástæða sé til að gera mun á þeim rafveitum, sem reistar eru með stuðningi ríkisins, og hinum, sem alls ekki fá neinn stuðning ríkisins. Á þessu tvennu er mikill munur, og sé ég engin rök fyrir því, að það eigi að skattleggja rafveitur, sem ekki njóta opinberrar aðstoðar, heldur hefir verið komið upp af aðilum af eigin rammleik án slíkrar aðstoðar, til þess svo að hjálpa öðrum, sem reistar eru með aðstoð eða fyrir atbeina ríkisins.

Mér virðist mjög æskilegt, að hv. fjhn. vildi taka þetta mál til nýrrar athugunar, eftir að þær mörgu skrifl. brtt. eru komnar fram, fyrir 3. umr. Og n. þyrfti að fá nokkurt tómt til þessarar athugunar.

Vil ég svo leyfa mér að afhenda hæstv. forseta brtt. mína.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 246) leyfð og samþ. með 20 shlj. atkv.

***Frsm. (Jón Pálmason):** Ég skal minnst á fyrirspurn hv. þm. Seyðf. um það, hvað n. eigi við með orðunum málaun rafals, því að þetta getur orkað tvímælis. N. ætlast til, að átt sé með því við rafmagn það, sem kemur til nota. Um þær brtt., sem hér eru fram komnar, skal ég ekki fara mörgum orðum. Þær eru orðnar

nokkuð margar. Ég gæti búizt við, að það gæti orðið nokkur ruglingur í sambandi við þær við atkvgr. um þær nú. Held ég því, að rétt væri, eins og hv. þm. A.-Sk. lagði til, að láta hv. fjhn. fá tækifæri til að bera sig saman um þessar brtt. áður en þær koma til atkvgr. Vildi ég þess vegna fara fram á það við hæstv. forseta, að hann frestaði atkvgr. um málið til morguns.

Það eru nú ekki mörg atriði, sem fram hafa komið í ræðum hv. þm., sem ég þarf sérstaklega að víkja að. Þó eru nokkur slík atriði í ræðu hv. þm. V.-Húnv. og fleiri hv. þm., sem ég vildi segja um örfá orð. Sá hv. þm. lýsti því yfir, að hann væri ánægður með brtt. hv. fjhn. og frv. eins og það væri orðið að þessum brtt. meðtöldum. Þetta er náttúrulega mér einnig ánægja, að þessi hv. þm. skuli hafa fallið svo frá villu síns vegar frá fyrri tíma, ef hann er ánægður með þessa afgreiðslu málsins, vitandi það, að hann hefir beðið ósigr með sitt frv. því að hér er um gagnólikt frv. að ræða því, sem frv. hans upphaflega var. Í fyrsta lagi var ekki ákveðið í því neitt framlag frá ríkissjóði. Í öðru lagi var það miðað við að leggja skatt á skuldir og binda þann skatt því skilyrði, að viðkomandi skattskyld fyrirtæki hefðu notið ríkisábyrgðar fyrir lánum. Þetta var ný leið, og átti því í sjálfu sér, eftir eðli málsins, að koma til framkvæmda að því er snertir allar slíkar ábyrgðir. Hitt er rétt, að ekki er mjög mikill munur á þessu frv., sem hér liggur fyrir, að brtt. fjhn. meðtöldum, og hinu frv. að meðtöldum brtt. hv. þm. Borgf. En með þeim brtt. var náttúrulega um gagnólikt mál að ræða hinu upphaflega frv. þessa hv. þm. Og þó er gengið hér miklu skemmra í þeim samþykktum eða till., sem fjhn. hefir gengið inn á, heldur en lagt var til í brtt. hv. þm. Borgf., því að hún fór fram á það sama og upphaflega frv. hv. þm. V.-Húnv. gerði, að leggja gjald á rafveitur undir eins, jafnvel meðan þær eru ekki fullgerðar.

Viðvíkjandi því, sem einn hv. þm. minnstist á, að hér væri ósambærilegt að bera saman raforkustöðvar og landssímamann, því að landssíminn væri ríkisfyrirtæki, en rafstöðvar einkafyrirtæki og fyrirtæki bæjarfélaga, vil ég segja það, að ég sé ekki annað en að þetta tvennt sé sambærilegt, því að hér er að ýmsu leyti um hliðstæð fyrirtæki að ræða. Þau gjöld, sem lögð eru á símanot, eru stórkostlega miklu hærri en gjöld, sem lögð mundu vera á rafveitur samkv. þessu, því að það er ekki aðeins, að gjöld þau, sem lögð hafa verið á símaafnot, hafi nægt til þess að útfæra símann út um byggðir landsins, heldur hefir síminn verið ein af tekjulindum ríkissjóðs, svo að hægt hefir verið að nota tekjur af honum til annara framkvæmda.

Mér er sagt, að meðalheimili þurfi að nota um það bil 3 kilóvött á ári. Þá mundi þetta gjald verða 6 kr. á ári fyrstu 5 árin, 12 kr. á ári næstu 5 árin, og úr því 18 kr. á ári.

Nú er það að athuga, hvernig aðstaða þeirra manna er nú, sem alveg skortir þessi þægindi, samanborið við hina, sem hafa rafmagn til ljósa, suðu og hita. Hún er svo gagnólik, að það er að minnu áliti ekki fram á mikið farið, þó

að þetta gjald sé lagt á þá menn, sem þessara þæginda njóta, til viðbótar við beina gjaldið fyrir rafmagnnið. Ég þori að fullyrða, að viðast hvar úti um sveitir, þorp og smákauptún þessa lands mundi það af mörgum vera vel begið að fá aðstoð til raforkuframleiðslu, þó að slíkt gjald væri lagt á og rafmagnnið yrði því dálítið dýrara en ella mundi vera. Hitt er í sjálfu sér eðlileg mótbára og kemur betur heim við það, hvernig ástatt er í landinu, að þetta fé, sem við þetta fæst, er svo lítið, að það er ótrúlega lengi, sem verður að bíða eftir því, að hægt sé að framkvæma raforkuleiðslur fyrir það viðsvegar úti um land; það er því miður raunveruleikinn. Og þó að sjóður þessi komist á í þeirri mynd, sem hv. fjhn. gerir ráð fyrir í brtt. sínum, þá er svo mikla örðugleika við að etja í því efni að útfæra raforkuna viðs vegar um landið, að ótrúlega langt verður samt að líða þangað til því er komið í kring, þrátt fyrir það, þó að þessu styrktarfé væri til að dreifa.

Umr. frestað.

Á 25. fundi í Nd., 29. marz, var fram haldið 2. umr. um frv. (A. 129, n. 217, 245, 246, 247, 248, 249).

***Frsm. (Jón Pálmason):** Fjhn. hefir borið sig saman um þær brtt., sem fram hafa komið viðvíkjandi þessu máli, og það hefir orðið að samkomulagi í n., að hún getur ekki fallist á neinar þessar brtt. Ég skal rétt fara örfáum orðum um, hvaða orsakir liggja til þess.

Er þá fyrst að minnst á brtt. hv. þm. Borgf. um að afnema 10 ára takmarkið fyrir framlagi ríkissjóðs. N. getur ekki fallist á þessa brtt., þar sem hún vill ekki binda ríkissjóð nú fyrirfram við hærri upphæð heldur en tiltekið var. En hitt er n. ljóst, að ef ástæður verða til og hugir manna eitthvað svipaðir og nú um þetta mál, áður en þetta takmark er útrunnið, þá er auðveldur hlutur að framlengja það.

Að því er snertir brtt. frá hv. þm. Seyðf. er það að segja, að áður en n. afgr. málið var nokkur ágreiningur innan n. um það, eftir hvaða reglum leggja skyldi þetta gjald á. En sú leið, sem fram kemur í brtt. n., er samkomulagsleið n., sem hún vill ekki haggja, og verða því atkv. að skera úr um það, en sjónarmið ýmissa nm. ganga nokkuð á vixl í þessu efni, sérstaklega um a-lið.

Þá er það brtt. hv. 8. landsk. um, að breytt verði a-lið í brtt. n., þannig að haga skuli lánveitingum úr sjóðnum eftir till. trúnaðarmanna ríkisstj. í rafveitumálum. Það má að visu segja, að þetta sé ekki mikil breyt. En trúnaðarmenn ríkisstj. í rafveitumálum eru á hverjum tíma hinir fræðilegu aðstoðarmenn á þessu sviði og nú starfsmenn rafmagnseftirlits ríkisins. Og þó að það kunni að vera tryggt, að þeir geri réttar áætlanir um þær rafveituframkvæmdir, sem gerðar eru, þá er það ekki beinlínis nauðsynlegt, að lánveitingum sé hagað eftir þeirra till., hvort sem það er ráðh. eða stjórn Búnaðarbankans, sem ákveður, hver skuli sitja fyrir lánveitingunum í hvert skipti, þetta landsvæði eða hitt.

Þá er brtt. hv. þm. V.-Sk. um það, að færa takmarkið úr 100 kw. í 150 kílówött. N. vill ekki neinu haggja í þessu efni, því sem hún hefir áður lagt til, jafnvel þó að það geti orkað tvi-mælis, hvaða takmark eigi að setja í þessu efni. Því að ef farið er að færa þetta upp, þá á náttúrlega að halda áfram að raska því til, sem fyrir n. vakti, sem var aðallega það, að þetta gjald kæmi ekki á aðrar stöðvar en þær, sem einhver töluvert sterkur félagskapur stæði á bak við.

Þá er brtt. frá hv. þm. A.-Sk. Um hana er það að segja, að frá sjónarmiði sumra nm., og þar á meðal mínu, er hún að sumu leyti verri en það, sem hún á að breyta, af því að hún bindur sig við að stefna inn á það svið, sem ég frá upphafi hefi verið andvígur, að þetta gjald ætti að vera einskonar borgun fyrir ábyrgð ríkisins fyrir lánum eða aðstoð þess opinbera. Hitt ber líka að athuga í þessu sambandi, að við teljum, að þær rafveitur, sem þarna koma til greina, muni sennilega allar hafa fengið lán frá þeim sjóðum eða stofnunum, sem ríkið á, og að það sé ekki ýkja mikill mismunur á því annarsvegar, ef rafveita hefir fengið lán úr ræktunar-sjóði eða öðrum hliðstæðum sjóðum, og hinu hinsvegar, að ríkið hefir gengið í ábyrgð fyrir erlendum lánum til þeirra. Í öðru lagi er það við þessa brtt. að athuga, að eins og hún er orðuð, þá mundi þetta gjald falla niður um leið og ábyrgðarupphæðin væri að fullu greidd.

Skal ég svo ekki fara fleiri orðum um þessar brtt. fyrir hönd n., en vænti þess, að menn skilji, að þegar n. er búin að komast að samkomulagi um viss atriði í þessu máli, þá vill hún ógjarnan fara að raska til frá því, sem hún hefir ákveðið. Og ég vil fyrir n. hönd óska, að brtt. hennar verði samþ. eins og þær liggja fyrir og málið verði látið ganga áfram í þeirri mynd.

Jón Ívarsson: Herra forseti! Ég flutti í gær skrifl. brtt. um það, að inn í brtt. hv. fjhn. á þskj. 217 skyldi bætt orðunum „og njóta ábyrgðar ríkissjóðs eða annars fjárhagsstuðnings“. En við nánari athugun hefi ég séð, að það er ekki nægilega víðtækt orðalag, þar sem það tekur ekki til þeirra raforkustöðva, sem greitt hafa upp sín lán, sem ríkið hefir ábyrgzt eða veitt, og ætti þess vegna að vera dálítið annað orðalag á þessu heldur en ég setti á pappírinn í gær, til þess að fyrirbyggja, að það komi fyrir, sem hv. frsm. minntist á, að þessi gjaldskylda felli niður hjá þeim stöðvum, sem búnar eru að borga upp lán, sem ríkið hefir ábyrgzt eða veitt þeim. Brtt. mín er nú á þá leið, að á eftir orðunum „og njóta“ komi: eða hafa notið o. s. frv. Með þessari brtt. hygg ég, að náist sá árangur, sem ég vil ná, að gera mun á þeim stöðvum, sem eru kostaðar af þeim einum, sem nota þær, og hinum, sem reistar eru með hjálp ríkisins eða ríkisstofnana um ábyrgð eða lán.

Ég tel mjög ósanngjarnt að sælast til, að menn brjótist í þessu af eigin rammleik, og síðan segi ríkið við þá: Þið eigið líka að borga sama gjald og þeir, sem hefir verið veitt aðstoð í stórum stíl. Virðist mér því mjög mikill eðlis-munur á þessu tvennu og vænti því, að d. sjái

sér fært að samþ. þessa brtt. við brtt. n. og afgr. frv. þannig.

Ég vil svo leyfa mér að afhenda hæstv. forseta þessa brtt.

Forseti (JörB): Mér hefir borizt skrifl. brtt. frá hv. þm. A.-Sk. Þarf tvöföld afbrigði til þess að hún geti komizt hér að.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 266) leyfð og samþ. með 21 shlj. atkv.

***Eiríkur Einarsson:** Mig furðar, að hv. n. skuli ekki hafa séð sér fært að mæla með brtt. mínu, af því að mér virðist hún svo sjálfsgöð, og í samræmi við þá furðu mína er sú grein, sem hv. frsm. gerir fyrir því, því að í raun og veru gerði hann enga grein fyrir því, en sagði að-eins, að það væri eins gott, að hlutaðeigandi bankastjórn tæki þessar ákvarðanir. Mér finnst, þegar um svona stórvægileg mál er að ræða, að ákveða, hverjir skuli verða aðnjótandi þessara hlunninda, þá sé það meginatriðið í hvert skipti, að styrkurinn fari þangað, sem rafmagnnið á mestan og beztan rétt á sér, — og hverjir eiga fremur að geta skorið úr um það en trúnaðarmenn ríkisins, sem bera sérstakt skyn á þessa hluti? Manni liggur nærri að láta sér detta í hug, að þessi andstaða hv. frsm. og n. geti stafað af því, að þeir vilji knýja það fram í viðkomandi bankastjórn, að þessi lán verði veitt án tillits til þess, hvort viðkomandi rafveita á fullkominn rétt á sér. Það er ekki hægt að ætlast til, að í bankastjórnnum sé neinn maður, sem hefir sérþekkingu á slíkum málum, og virðist mér því nauðsynlegt, að þeir sérfræðingar, sem eru trúnaðarmenn ríkisins um þessi mál, segi álit sitt um þau. Við vitum líka, að í öðrum málefnum, sem eru styrkt af ríkisvaldinu og sérþekkingu þarf til, þar eru kunnáttumenn á því sviði kvaddir til ráða, t. d. í sambandi við styrk til nýbýla. Þar gerir nýbýlastjórn, sem er skipuð mönnum, sem hafa sérþekkingu á slíkum málum, till. og ákvarðanir. Við höfum þess líka dæmi, að brugðið hefir verið út af þessu um of, og hefir það stundum orðið dýrt spaug, að málin hafa ekki verið athuguð nóg á faglegan hátt. Þarf þar ekki annað að nefna sem dæmi en mjólkurbú Ölfusínga. Hefði n. sérfróðra manna fjallað um þau mál í staðinn fyrir að rasa eftir því, sem tilviljunin, atvikin og þrýstingurinn sagði til, þá hefði ekki farið þar sem fór. Mig furðar því á þessari einkennilegu neitun n. án þess að hafa fært fram nokkur rök fyrir að vilja ekki slá þennan varnagla, sem ég álit sjálfsagðan og nauðsynlegan, en vænti hinsvegar, að hv. d. sjái sér fært, þrátt fyrir þessa afstöðu n., að samþ. brtt. mína.

***Sigurður Kristjánsson:** Ég mun að sjálfsgöðu greiða atkv. með brtt. hv. þm. Seyðf., sem gengur í þá átt, að lækka þær álögur, sem til er ætlast með brtt. n. Sama er að segja um brtt. hv. þm. V.-Sk., því að hún er til þess að milda þessar álögur, og mun ég því greiða henni atkv.,

en þrátt fyrir það mun ég að síðustu greiða atkv. gegn till. n. Mitt atkv. með brtt. við brtt. n. er til þess að styðja að því, að það skárna af tvennu illu verði ofan á. Um brtt. hv. þm. A.-Sk. má segja, að hún gangi í svipaða átt og sé heldur til að draga úr þessum ósanngjarna skatti, en ég get ekki greitt slíkri till. atkv., af því að með henni er ákveðið, að ríkissjóður skuli selja ábyrgðir sínar, en það álit ég ranga stefnu. Ábyrgðir ríkissjóðs eru að sjálfsögðu nokkurs virði, en þær eru til þess eins að styðja málefni, sem ríkið álitur mikils virði, að komist í framkvæmd. Ef ætti að selja ábyrgðirnar, þá eru þær svo afskaplega misjafnlega áhættusamar, að það er á einskis manns færi að meta það. Stj. er falið að hafa tryggingar í sem beztu lagi fyrir þessum ábyrgðum, eftir því sem fjárhagsgeta þeirra leyfir, sem ábyrgðina fá. Hinsvegar er það víst, að hjá sumum, sem fá þessa ábyrgð, er það formið eitt, því að fyrirtækið er vel stætt, en hjá öðrum er það gagnstætt. Ef ríkið á að selja ábyrgðir sínar, mundi verða að gera mikinn mun á þessu. Ég tel fjarstæðu að ganga inn á þessa braut, og þarf ekki í því sambandi að endurtaka það, sem ég sagði áðan, að ég tel, að hér sé stórt spor stigið aftur á bak, ef í stað þess að styrkja rafveitur á nú að fara að taka upp þá stefnu að leggja á þær einskönar refsingu. Það er alveg öfugt við þann anda, sem hefir þó ríkt í þessum málum, og allra síst er hægt að forsvara að fara að leggja slíkar kvaðir á fyrirtækin, eftir að ábyrgðin er veitt. Á það hefir enn fremur verið bent, og vil ég einnig leggja áherzlu á það, að óhugsandi er, að hægt sé að fá lán til þarflegra fyrirtækja, ef engin trygging er fyrir, að ríkið sjái síðan þessi fyrirtæki í friði og hlaupi ekki til að gera þau veikari í því að standa í skilum við lánardrottina sína. Með svona till. er beinlínis verið að spilla lánstrausti landsmanna út á við, því lánstrausti, sem við vissulega þurfum á að halda til stærri fyrirtækja, meðan landið sjálft ræður ekki yfir neinu fé að heita má, sem hægt er að fá lán af til slíkra hluta.

***Bergur Jónsson:** Ég álit ástæðu til að fagna því, að hv. fjhn. hefir orðið sammála um að viðurkenna réttmæti þessa máls og þá miklu þörf, sem er á því, að fleiri rafveitur komist upp hér á landi. Ég er þess vegna að sjálfsögðu samþykkur þeirri stefnu, sem fram kemur í brtt. n. á þskj. 217. En af þeim brtt., sem fram hafa komið við þá brtt., er það sérstaklega ein, sem mér finnst fullkomlega réttmæt, en það er brtt. hv. þm. A.-Sk. á þskj. 246, með þeirri breyt., sem nú hefir verið gerð með skrifl. brtt. Ég álit hreint og beint óhæfu, ef ríkið ætlar að leggja gjöld á rafveitur, sem hafa verið reistar í kaupúnum og þorpum, án þess að það hafi á nokkurn hátt styrkt þær með ábyrgðum eða fjárveitingum, og standa síðan víða mjög höllum fæti og eiga mjög erfitt með að bera þær byrðar, sem þau hafa tekið á sig. Ég mun því ákveðið greiða atkv. með þessari brtt. og býst við, að ef hún verður samþ., þá verði brtt. á þskj. 248 dregin til baka.

Viðvikjandi brtt. hv. 8. landsk. vil ég segja,

að ég get ekki séð, að hún sé til neinna skemmda, þar sem lagt er til samkv. henni, að trúnaðarmenn ríkisins í raforkumálum segi álit sitt um þær rafveitur, sem á að veita lán til, þar sem gert er ráð fyrir, að slíkir trúnaðarmenn séu til, sem eiga bezt að geta fylgzt með þessum málum.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 26. fundi í Nd., 30. marz, var enn fram haldið 2. umr. um frv.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 20 shlj. atkv.

Brtt. 245 felld með 15:10 atkv.

2. gr. samþ. með 20 shlj. atkv.

Brtt. 266 samþ. með 16:5 atkv.

— 246, svo breytt, felld með 14:14 atkv.

— 247,1 felld með 14:12 atkv.

— 247,2 felld með 14:14 atkv.

— 248 samþ. með 17:7 atkv.

— 217,1 (ný gr., verður 3. gr.) samþ. með 16:10 atkv.

— 249 samþ. með 19:6 atkv.

— 217,2 (ný 3. gr., verður 4. gr.) samþ. með 15:8 atkv.

4.—8. gr. (verða 5.—9. gr.) samþ. með 21 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísar til 3. umr. með 17:6 atkv.

Á 27. fundi í Nd., 1. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 284).

Skúli Guðmundsson: Ég hefi ekki orðið var við, að útbýtt hafi verið frv. eins og gengið var frá því við 2. umr., en á því voru þá gerðar nokkrar breyt. Ég hefi veitt því athygli, að í 4. gr. frv. er talað um rafveitulánasjóð, en nú er gert ráð fyrir, að frv. heiti frv. til l. um raforkuveitusjóð. Ég vildi þess vegna bera fram skrifl. brtt. þess efnis, að frv. heiti frv. til l. um rafveitulánasjóð, eins og upphaflega var gert ráð fyrir.

Forseti (JörB): Mér hefir borizt skrifl. brtt. frá hv. þm. V.-Húnv. Till. er of seint fram komin, og þarf afbrigði til þess, að hún verði tekið til meðferðar.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 291,2) leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

***Frsm. (Jón Pálmason):** Það mun vera rétt athugað hjá hv. þm. V.-Húnv., að það hefir slæðzt inn í 4. gr. rafveitulánasjóður í staðinn fyrir raforkuveitusjóður. Vildi ég fara fram á, að þetta yrði leiðrétt. Að fara að breyta nafni frv. vegna þessa nær engri átt. Þetta er leiðrétt-ingaratriði. Ef forseti treystir sér hinsvegar ekki til að leiðrétta þetta án brtt., þá mun ég bera hana fram.

Forseti (JörB): Mér virðist þetta vera svo smávægilegt atriði, að það megi vel leiðrétta

það við endurprentun frv., en ef hv. þm. V.-Húnv. heldur fast við till. sína, má náttúrlega héra hana undir atkv.

Skúli Guðmundsson: Ég mun gera brtt. mína nokkru fyllri og óska eftir, að forseti leyti afbrigða fyrir þeirri brtt.

Thor Thors: Ég vil mælast til, að málinu verði vísað aftur til fjhn., til þess að n. í heild gefist kostur á að ganga frá málinu.

Forseti (JörB): Mér hefir borizt önnur skrifleg brtt. frá hv. þm. V.-Húnv. Annars skal ég geta þess, að ég mun ekki afgr. málið nú samtundis.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 291,1) leyfð og samþ. með 21 shlj. atkv.

Till. um að vísa málinu aftur til fjhn. felld með 12:12 atkv.

Forseti (JörB): Ég vona, að fjhn. athugi brtt., sem fram hafa komið.

Frsm. (Jón Pálmason): Ég vil bara benda á það, að mér finnst engin ástæða til að fresta meðferð málsins, þó þessi villa hafi slæðzt þarna inn. Ég vil þakka hæstv. forseta, ef hann telur sér fært að leiðrétta þetta í þskj. án þess að brtt. komi fram um það. En þá sé ég ekki heldur ástæðu til að fresta atkvgr. um málið. Villa hefir komizt inn í till., sem ekki hafði fylgi allra flm., en náði þó samþykki deildarinnar.

Forseti (JörB): Ég vil benda hv. þm. A.-Húnv. á það, að nú liggja fyrir brtt. um þetta atriði, og hefi ég þess vegna ekki lengur vald til að leiðrétta þessa villu. En það er rétt að veita nokkurn frest til að athuga þetta, og get ég gjarnan orðið við tilmælum um að taka málið út af dagskrá. Úr því að brtt. liggja fyrir, verður atkvgr. að skera úr, og atkvgr. verður að fresta.

Umr. frestað.

Á 28. fundi í Nd., 2. apríl, var fram haldið 3. umr. um frv. (A. 284, 291, 292).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 292. — Afbrigði leyfð og samþ. með 19 shlj. atkv. Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Brtt. 291 tekin aftur.

— 292 samþ. án atkvgr.

Frsv., svo breytt, samþ. með 17:6 atkv. og afgr. til Ed.

Á 28. fundi í Ed., 3. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 321).

Á sama fundi var frv. tekið til 1. umr. Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv. Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frsv. vísað til 2. umr. með 10 shlj. atkv. og til fjhn. með 10 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

14. Skattgreiðsla útgerðarfyrirtækja.

Á 21. fundi í Nd., 19. marz, var útbýtt:

Frsv. til l. um afnám l. um skattgreiðslu íslenskra útgerðarfyrirtækja, nr. 49 frá 12. febr. 1940 (þmfrv., A. 167).

Á 22. fundi í Nd., 26. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 23. fundi í Nd., 27. marz, var frv. aftur tekið til 1. umr.

Frsv. of seint fram komið. — Deildin leyfði með 20 shlj. atkv., að það yrði tekið til meðferðar.

***Flm. (Héðinn Valdimarsson):** Það mun nú þegar orðið mjög skammt eftir af þessu þingi, en þetta litla frv. mitt er svo auðskilið, að vel má afgreiða það á þeim stutta tíma, sem þingið á eftir að sitja, ef vilji hv. þm. er fyrir hendi. Frv. þetta er um að afnema lög þau, er sett voru á síðasta þingi um skattgreiðslu íslenskra útgerðarfyrirtækja. Eins og kunnugt er, voru lög þessi sett þá vegna hins erfiða ástands, sem útgerðarfyrirtækin áttu þá við að stríða og höfðu átt um nokkurt skeið. En nú hefir þetta ástand breytt allmjög hina síðustu mánuði, og mun halda áfram að breytast til hins betra, svo fremi sem stríðið stendur lengi enn, eins og almennt mun búizt við, og fiskifloti okkar heldur áfram að sigla til Englands. Það má því búast við miklum gróða enná hjá útgerðarfyrirtækjunum.

Það er alltaf talið vafasamt að gefa undanþágur frá hinum almennu skattalögum, eins og hér var gert á síðasta þingi, enda var breyting þessi á skattalögnum mjög illa séð, hjá allri alþýðu manna að minnsta kosti. Hér var enginn greinarmunur gerður á atvinnufyrirtækjum, sem hafa t. d. orðið fyrir miklum tekjuhalla á undanfórnum árum, og hinum, sem kannske eru að byrja nú og skulda því ekkert nema hinn eðlilega stofnkostnað, eru „slétt“ sem kalla má. Þetta tel ég ekki ná nokkurri átt, sérstaklega þó það, að gefa eftir útsvör til bæjarfélaganna, þar sem varla er hægt að leggja útsvör á annað en atvinnulausan verkalyð. Þetta verður því að leiðrétta.

Ég óska svo, að frv. verði vísað til fjhn. að umr. lokinni.

***Sigurður Kristjánsson:** Ég vil aðeins taka það fram, að mér finnst með öllu ótímabært að fara að koma með þetta frv. nú. Það var ekki fyrr en í ótíma, að hlaupið var (á þann hátt, sem lög nr. 49 frá síðasta þingi mæla fyrir) undir bagga með þeim stoðum, sem standa undir aðalatvinnulífi landsmanna.

Fyrirtæki þau, sem hér ræðir um, eru enná alveg félaus, þrátt fyrir sæmilega afkomu síð-

ustu mánuðina, en eins og kunnugt er, var það tilgangurinn með skattaundanþágunni, sem veitt var á síðasta þingi til handa hinum þrautpindu útgerðarfyrirtækjum, að gefa þeim tíma til þess að rétta við úr því vandræðaástandi, sem mörg þeirra voru komin í. Þegar þessi fyrirtæki geta með samilegu móti staðið undir gjöldum til hins opinbera, er frv. sem þetta tímabært, en fyrr ekki. Þetta vil ég láta koma skýrt fram nú þegar, svo að það verði staðfest, að skoðanir hafi a. m. k. verið skiptar um frv. þetta frá öndverðu.

***Einar Olgeirsson:** Það er ekki nema rétt, að það komi skýrt fram, hversu varhugavert það getur verið að láta togarafélögin vera skattfrjáls. Á síðasta þingi var mál þetta sótt með svo miklu offorsi, að það mátti ekki einu sinni setja hámarksákvæði um laun forstjóranna. Það var felld till. um, að laun þeirra mættu ekki fara fram úr 10 þús. kr.

Síðan lög þessi voru sett hefir það komið á daginn, að hin skattfrjálsu togarafélög hafa grætt síðustu mánuðina svo milljónum króna skiptir. Gróði þeirra á ísfiskssölu er talinn liggja eitthvað á milli 3—6 millj. kr. Hvort þessar tölur eru hinar réttu, skal ég ekki ábyrgjast, en hitt er vist, að gróði þeirra er mikill.

Samtímis því, að togarafélögin græða svo milljónum skiptir, vofir meira atvinnuleysi yfir íslenskum verkálýð en áður hefir þekkt. Atvinnutjón hans vegna ísfiskssölu togaranna getur aldrei orðið undir 1.5—2 millj. kr. Það er því hart, að það skuli jafnan klingja, þegar farið er fram á fé til atvinnubóta fyrir hinn sáraðþrengda verkálýð, að það séu engir peningar til og að enginn auður sé til í landinu, sem hægt sé að skattleggja, og það einmitt þegar togarafélögin græða á fáum mánuðum svo milljónum kr. skiptir, auk þess sem flest þeirra hafa fengið mikil hlunnindi frá landinu á síðastliðnum 2 árum, þó að ekki sé nefnt fleira en gengisfall krónunnar, sem skipti millj. kr. fyrir alla alþýðu manna. Að það skuli svo geta komið fyrir í landi, sem kallar sig lýðræðisland, að undanþiggja frá sköttum og réttlátum gjöldum stétt manna, sem beinlínis er auðmannastétt á íslenskan mælikvarða. Hin minnsta krafa, sem gera verður, er því sú, að láta menn þessa greiða til opinberra þarfa, svona eins og hverja aðra, þegar þeir græða fé í milljónatali. Ég trúi því ekki öðru en að þingið sjái söma sinn í því að samþ. frv.

Hv. 6. þm. Reykv. sagði, að tilgangur laganna um skattfrelsi útgerðarfélaganna hefði verið sá, að gera félögin fjárhagslega vel stæð. Þessu er því fyrst og fremst að svara, að ég hélt, að Alþingi það, er nú situr, hefði frekar verið kosið til þess að sjá fyrir hag allrar alþýðu manna í landinu en til þess að gera alla togaræigendur vellríka. Annars býst ég við, að þessi hv. þm. hafi með yfirlýsingu sinni lýst stefnu flokksins og hinna annara, er að þjóðstjórninni standa, en hún er alveg í ósamræmi við skoðun þess fólks, er kaus hann og fleiri fylgismenn þjóðstjórnarinnar á þing fyrir 3 árum.

Eins og ég þegar hefi tekið fram, þá vofir yfir, bæði hér í Reykjavík og Hafnarfirði, meira atvinnuleysi en þekkt hefir áður; það er því þeim mun einkennilegra, að keppt skuli að því að gera togarafélögin rík, sem mörg voru mjög vel stæð áður en þessi ívilnun var gefin.

Eins og hv. þm. er kunnugt, þá eru ákvæði í lögnum um það, að það sé á valdi bæjarstjórna, hvort þær leggi á útgerðarfyrirtækin útsvör eða ekki, og geri þær það, megi þau ekki vera hærri en þau voru 1938. Félög, sem stofnuð eru síðan 1938, geta því samkv. þessu ákvæði orðið með öllu útsvarsfri.

Ef að vanda lætur í þinginu, þá kemst frv. þetta ekki nema í nefnd, því að sú hefir verið afstaða stjórnarflokkanna í slíkum málum sem þessu, að svæfa þau í nefnd, en ég vildi nú mælast mjög eindregið til þess, að þetta frv. fengi venjulega afgreiðslu, þ. e. a. s. fengi að ganga í gegnum þingið sem fljótast.

***Sigurður Kristjánsson:** Ég veitti því ekki athygli, að hv. flm. frv. þessa óskaði eftir, að því yrði vísað til fjhn. Þetta tel ég ekki rétt, því að málið á hvergi heima nema í sjútnv., til hennar hefir og öllum slíkum málum verið vísað. Þetta vænti ég að hv. flm. geti fallið á.

Það er vitanlegt, að Alp. leit svo á, þegar þau l. voru sett, sem farið er fram á að afnema á þskj. 167, að til stórkostlegra vandræða horfði með atvinnulífið í landinu, ef útgerðin kæmist algerlega á kné og hryndi í rústir. Það var sýnilegt, að við sjálft lá, að útgerðin stöðvaðist og það myndi valda vandræðum meðal almennings.

Það er áreiðanlegt, að þetta frv. á helzt að fara til þeirrar n., sem fjallar um málefni þessa atvinnurekstrar. Eins og ég sagði í upphafi, þá tel ég í raun og veru ekki nauðsyn á að ræða þetta mál mikið áður en það fer til n. Ég er þeirrar skoðunar, að hversu fjarstæð sem frv. kunna að vera, eigi þó að unna þeim og flm. þeirra þess að vísa þeim til n., og þá er rétt, að málið sé athugað af þeirri n., er fjallar mest um það svið. Ég er ekki að mæla móti því, að málið fari til n., né heldur móti því, að n. afgr. það eins og önnur mál, ég vil bara mælast til, að hv. þm. sansist á það, að málið á að fá meðferð hjá þeirri n., sem á að fjalla um sjávarútveginn.

Annars get ég sagt út af þeim ummælum, að Sósíalistafll. hefði verið eini flokkurinn, sem var móti þessu máli um skattfrelsi sjávarútvegsins meðan hann væri að komast úr kútnum, að það eru engin rök fyrir því, að þetta sé ekki mikilsvert mál. Það er vitað, að sá flokkur hefir það markmið að koma atvinnulífi landsmanna í rústir. Það er eðlilegt, af því að sú eynd meðal fólksins, sem hlýtur að fylgja hrúni atvinnuveganna, er það eina agn, sem sá flokkur getur fiskað á. Ég geri ráð fyrir, að undanfarið muni þeir menn, er fyrir þeim flokki eru, hafa gripið fegins hendi hvert tækifæri til þess að skapa slíkt eyndarástand eða magna það. Hitt vil ég efast um, að það sé tilgangur hv. flm. þessa frv. Ég skal ekkert segja um, hvað fyrir honum vakir. Mér finnst það illúðarkenndara en ég

hefði viljað vænta af honum. Hann hefir, sem kunnugt er, haft mikil kynni af atvinnulífi og atvinnurekstri, og mun honum sjálfsagt vera skiljanlegt, að vel stæður atvinnurekstur er undirstaðan undir góðri afkomu, ekki aðeins verkamanna, heldur alls almennings í landinu. En út í þessar almennu hugleiðingar skal ég ekki fara frekar. Ég vil þó andmæla því sem hinna mestu fjarstæðu, að togarafélögin hafi grætt upp undir 6 millj. kr. nú í vetur. Það hefir verið reiknað út af þeim mönnum, sem eru nákunnugir kostnaðinum við þessa útgerð, að togararnir muni yfirleitt eyða nálægt 3 þús. sterlingspundum í hverja ferð, og þó að ýmsir togarar hafi selt afar vel, þá hafa aðrir selt miður, og þess vegna mun togarafлотinn í heild sinni hafa mjög lítinn afgang. En seinni partinn í janúar og í febrúar var mjög gott sölu-tímabil, og hefir útgerðin þá fengið talsverðan gróða. Vitað er, að verð á fiski frá bátaútvegi landsmanna, þar sem sá útvegur hefir getað selt afla sinn til togarar, hefir hækkað allverulega, en þó hafa margir bátaeigendur sagt mér, að þeir efast um, að sú verðhækkun hafi gert meira en að mæta þeirri gifurlegu verðhækkun, sem orðið hefir á olíu og veiðarfærum. Þó má vel vera, að það sé eitthvað fram yfir, en þá ber þess að gæta, að þessa sölu hefir ekki nema nokkur hluti bátaútgerðarinnar getað notfært sér.

Mér dettur náttúrulega ekki í hug að svara öðrum eins útrúningi sem þeim, að Alþ. hafi ætlað til að gera nokkra menn ríka með þeim l., sem þetta frv. fer fram á að afnema. Slíkt tel ég sem hvern annan þvætting, sem ekki sé svaraverður. Fyrir Alþ. vakti það eitt, að efla og styrkja undirstöðuna undir þessum atvinnurekstri til að bæta afkomu almennings í landinu. Allur þvættingur um, að hér hafi verið stofnað til þess að gera nokkra menn ríka, er alls ekki svaraverður.

***Flm. (Héðinn Valdimarsson):** Ég mun nú fyrir mitt leyti ekki sjá neinum ofsönum yfir þeim gróða, sem togararnir hafa haft af ísfiskssölunni. Mér finnst eðlilegt, að menn óski þess, að togarautgerðin komist á betri fjárhagslegan grundvöll en hún hefir áður verið á, enda þótt menn kunni að greina á um það, á hvern hátt það megí bezt verða.

Hitt get ég fallið á, að löggjöfin um skattfrelsi útgerðarfyrirtækja hafi verið sett til þess að gera þau fjárhagslega sterkari, og hefir það bæði verið víðurkennt í umr. um það mál og í l. sjálfum. Ekki mun hafa vakað annað fyrir löggjöfunum en að útgerðarfyrirtækin fengju greidd töp undanfarinna ára. En frá því að l. gengi í gildi hefir ófriðarástandið valdið því, að togarafélögin kváðu standa sig vel, eða a. m. k. sé nú um mun minni ástæðu að ræða til að láta þá breyt. haldast en var, þegar hún var gerð. Allar ástæður eru allt aðrar nú en þá, og líkur til, að þær breyttu ástæður verði næstu ár. En þessi l. ná til ársloka 1942. Ég hygg, að menn geti orðið sammála um, að það sé ekkert vit í því að hafa svo að segja alla útgerðina ekki aðeins skattfrjálsa, heldur að einnig sé

heimilt fyrir bæjarstjórnir að gera hana útsvarsfrjálsa, þó að sá atvinnuvegur muni standa sig ágætlega í heild sinni meðan stríðið stendur, ef möguleikar verða á flutningum til annara landa.

Það hefir komið fram till. um að setja sérskatt á ísfiskssöluna til Bretlands, en mér finnst eðlilegra að afnema skattfrelsi útgerðarfyrirtækjanna en að hafa útgerðina skattfrjálsa á einu sviði og búa til sérskatt á öðru, en það hefir Alþ. samt gert allt of oft á undanförunum árum. Ég vil líka benda á það, að það eru ekki margir mánuðir liðnir af sölutímabilinu, og það eru allmargir mánuðir til áramóta, sem ísfiskssala ætti að geta gengið vel á, en ef hún bryggðist, þá yrðu möguleikar á að breyta þessum l. í byrjun næsta þings. En ef þessum l. verður nú ekki breytt, eigum við á hættu að standa í mestu vandræðum innan svo langs tíma.

Það er líka annað atriði, sem gerir það að verkum, að ég tel rétt að afnema þessi l. og koma útgerðarfyrirtækjunum á sama grundvöll sem öðrum fyrirtækjum, að það myndi frekar reka á eftir skattamálanefnd að halda áfram sínum störfum. Ég hefi heyrt, að áhuginn hjá þeirri n. á endurskoðun skattalöggjafarinnar sé farinn að dofna, og það hjá sumum þeirra, er töluðu mest um nauðsyn þess. Ef útgerðarfyrirtækin lytu sömu reglum um skattagreiðslur sem aðrir landsmenn lúta, væri kominn hvöt til þess að reka á eftir þessum málum.

Viðvikjandi því, til hvaða n. þetta mál eigi að fara, get ég sagt, að ég legg að sjálfsögðu ekki mikið upp úr því, en fyrir mitt leyti álit ég, að hér sé algerlega um skattamál að ræða, sem sé að koma útgerðarfyrirtækjum undir venjulega skattalöggjöf, og vil ég því gera það að till. minni, að því verði vísað til fjhn.

Skúli Guðmundsson: Út af till. hv. 6. þm. Reykv. um að vísa þessu máli til sjútvn. vil ég benda á það, að þegar Alþ. setti þau l., sem í þessu frv. er lagt til, að verði afnumin, þá var það mál til meðferðar hjá fjhn., og sömu-leiðis þær breyt., er gerðar voru á þeim l. á síðasta Alþ. Þess vegna vil ég styðja þá till. hv. flm., að þessu máli verði vísað til fjhn., því að ég tel eðlilegast, að það fari til þeirrar sömu n., sem áður hefir fjallað um þessi mál.

***Einar Olgeirsson:** Hv. 6. þm. Reykv. kom hér inn á það atriði, hve mikinn gróða togarafélögin hefðu haft af ísfiskssölunni í haust. Ég ætla að reikna út frá hans eigin upptöngum, hve mikill kostnaðurinn þurfi að vera við hverja ferð og hve mikill gróðinn myndi vera. Hann telur, að hver ferð til Bretlands með ísfisk muni kosta um 3000 sterlingspund fyrir hvern togarar, en ég hefi reiknað með því, að hver ferð muni kosta 2400 sterlingspund. Ég skal samt reikna, hver útkoman verður samkv. þeim upplýsingum, sem hann hefir gefið. Í Alþýðublaðinu frá 15. marz var skýrt frá ísfiskssölu togaranna síðan í október 1939 og birtar nákvæmar tölur um sölna. Þar er sagt, að að meðaltali hafi togararnir selt í ferð fyrir 3528 sterlingspund. Ef það væri rétt, sem hv. 6. þm. Reykv.

heldur fram um kostnaðinn, væri gróði þeirra aðeins rúm 500 sterlingspund að meðaltali. En þeir hafa farið 114 ferðir síðan um áramót, og samkv. þessum útreikningi hv. 6. þm. Reykv. yrði gróði þeirra þá alls $1\frac{1}{2}$ millj. kr. Fyrir nýárið var hinsvegar sala togaranna 6% millj. kr. a. m. k., en eftir nýárið munu þeir hafa selt fyrir a. m. k. 10 millj. kr. Ef maður áætlað álika gróða af söluinni fyrir nýár sem eftir nýárið, ætti hann að samsvara 1 millj. kr. Frá stríðsbyrjun ætti gróði allra togaranna samkv. upplýsingum hv. 6. þm. Reykv. að vera þó a. m. k. $2\frac{1}{2}$ millj. kr. Ég sagði hér áðan, þegar ég talaði um þetta, að gróði togarafloðans af ísfiskssöluinni væri áætlaður milli 3—6 millj. kr., en menn deildi nokkuð á um það, og lágmarkið eftir því, sem hv. 6. þm. Reykv. álitur, sem setti kostnaðinn við hverja ferð talsvert hærri en ég hélt rétt vera, er þó $2\frac{1}{2}$ millj. kr. ágóði.

Þá minnst hv. 6. þm. Reykv. á það, að Sósíalistafli myndi ekki hafa gengið neitt gott til, er hann var á móti því, að togaraeigendur fengju skattfrelsi. Hann vildi álita, að sá flokkur ynni að því að koma atvinnulífi landsmanna í rústir. Ég vildi óska þess, að þessi hv. 6. þm. vildi reyna að færa rök fyrir sínu máli. Ef hann vildi athuga, hvaða flokkar stefndu að því að leggja atvinnulífið í rústir, býst ég við, að hann myndi lenda á sínum eigin flokki. Við þetta tækifæri vil ég spyrja þennan hv. 6. þm.: Hvaða flokkur var það, sem vildi koma upp nýrri sildarverksmiðju á Siglufirði og var búinn að útvega lán og undirbúa allt til þess að verk-smiðjan gæti orðið tilbúin fyrir sildarvertíðina nú í sumar? Sósíalistafli. og Alþfl. ásamt Sjálfstfl. í bæjarstj. Siglufjarðar stóðu óskiptir um þetta mál, fulltrúi Framsfl. í bæjarstj. var einn á móti. Það var búið að gera allar ráðstafanir til þess, að 5000 mál sildarverksmiðja yrði reist, en hinsvegar strandaði þetta allt á hæstsv. atvrmh., sem neitaði um leyfi fyrir því að byggja sildarverksmiðju hér á Íslandi. Þannig er nú farið að því að efla atvinnulífið af hálfu þessara þm. og þeirra stj., sem þeir styðja. Mér finnst það því koma úr hörðustu átt, þegar þessir menn, sem standa í vegi fyrir því, að gróðavænlegir atvinnumöguleikar og heillavænlegir að öllu leyti fyrir landslýð opnast, gripa til þess úrræðis að koma hér á Alþ. með dylgjur um það, að íslenzkir sósíalistar séu sérstaklega að reyna til þess að koma atvinnulífi landsmanna í rústir. Það mætti ennfremur, þegar rætt er sérstaklega um sjávarútveginn, beina þeirri spurningu til hv. 6. þm. Reykv., hverjir hefðu verið hagsmunir útgerðarinnar hvað þetta snertir, þar sem vitanlegt er, að fiskiflotinn muni verða gerður út á sildveiðar í sumar í stærri stíl en nokkru sinni fyrr, og verksmiðjur muni vanta, ef afli verður góður um sildveiðitímann. Ég býst við, að hér sé um nýtt sjónarmið að ræða, og út frá því ættu menn betur að geta séð, hvað því veldur, að atvinnulíf landsmanna liggur í rústum.

Annars ætla ég ekki að tala fleira um þetta; ég ætla nú að snúa máli mínu að innflutnings- og gjaldeyrisnefnd, sem ásamt hæstsv. ríkisstj. stendur sérstaklega í vegi fyrir því, að hægt sé

að auka við fiskiflotann, byggja nýja báta eða kaupa nýja báta frá útlöndum. Hún neitar um innflutningsleyfi fyrir þeim á sama tíma sem vitanlegt er, að okkur er nauðsyn á að framleiða sem mest til þess að greiða fyrir þær nauðsynjavörur, sem við þurfum að fá frá útlöndum. Það er svo langt frá því, að það sé að nokkru leyti Sósíalistafli., sem leggur hömlur á atvinnulífið í landinu, að það er alveg auðséð, að það eru þvert á móti núv. ríkisstj. og þeir flokkar, sem hana styðja, er hjálpa til þess að reyna að kyrkja atvinnulífið og hindra frekari framfarir í öllu því, er það snertir, en halda við þeirri spillingu, sem nú er. Með þessu reynir hæstsv. ríkisstj. að tryggja völd þeirra peningamanna eða skuldakónga, sem ráða í landinu, og tryggja völd þeirra fyrtækja, sem fyrir eru, með því að hindra, að nein samkeppni geti átt sér stað.

Ég býst alls ekki við, að hv. 6. þm. Reykv. vilji, þegar rætt er um atvinnulífið í landinu, fara að rifja upp, hver afstaða þjóðstjórnar-flokkanna hefir verið í sambandi við fjárl., en þar hafa þessir flokkar sýnt það skýrt, að þeir vilja hindra allar framkvæmdir, hvort sem heldur er í landbúnaði eða sjávarútvegi. Það er anzi hart að heyra þessa menn bera okkur stj.-andstæðingum það á brýn, að við viljum leggja atvinnulífið í rústir, sem sjálfir hafa verið að skera niður framlög og einmitt koma í veg fyrir haganleg verkefni á því sviði. Þannig hefir verið unnið að því að þrengja atvinnulífið.

Ég vildi bara með þessum orðum, sem ég nú hefi sagt, hrekja gersamlega það, sem hv. 6. þm. Reykv. var að halda fram. Það, sem sá hv. 6. þm. sagði um Sósíalistafli., hefir ekki við nein rök að styðjast, en þessar sömu ásanir heitmar núv. ríkisstj. og hennar pólitik því skarpri á hendur þessum flokki, til að bægja almenníngi frá að ihuga, að það eru einmitt þjóðstjórnarflokkarnir, sem því miður eru nægilega sterkir til þess að geta lagt atvinnulífið í landinu í rústir, og þess vegna gera þeir það líka.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 20 shlj. atkv. og til fjhn. með 15:2 atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dag-skrá tekið fram.

15. Fjarskipti.

Á 22. fundi í Nd., 26. marz, var útbýtt:
Frv. til 1. um fjarskipti (þmfrv., A. 204).

Á 23. fundi í Nd., 27. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 24. fundi í Nd., 28. marz, var frv. aftur tekið til 1. umr.

*Frm. (Gísli Sveinsson): Herra forseti! Sam-gmn. hefir að tilhlutun ríkisstj. borið fram þetta

frv., og er n. að sjálfsögðu allskostar óbundin um einstök atriði málsins. Þetta mál er flutt hér nú, enda þótti ekki séu líkur til, að það nái fram að ganga á þessu þingi.

Ég hefi einnig umboð til að lýsa því yfir f. h. ríkisstj., eða þess ráðh., sem þessi mál heyrna undir, að póst- og símamálastjórnin hafi farið fram á það, að þetta mál kæmi fram, og að ríkisstj. hafi viljað verða við þeim tilmælum, en að hún telji sig ekki bundna við einstök ákvæði.

Ég skal geta þess, að í frv. eru ýms atriði, sem má telja víst, að menn greini á um, einkum í sambandi við 2. og 3. gr. Ég vil því vænta þess, að frv. verði athugað vel, bæði af hv. d. og eins af n. Ég vil svo að lokum leggja til, að frv. verði vísað til 2. umr.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv.

Frv. var ekki á dagskrá tekið frammar.

16. Verðlagsuppbót verzlunar- og skrifstofumanna o. fl.

Á 31. fundi í Nd., 5. apríl, var útbýtt:

Frv. til l. um greiðslu verðlagsuppbóta á laun starfsmanna í verzlunum og skrifstofum (þmfrv., A. 362).

Á sama fundi var frv. tekið til 1. umr.

Frv. of seint fram komið og of skammt líðið frá útbýtingu þess. — Afbrigði leyfð og samþ. með 20 shlj. atkv.

Flm. (Thor Thors): Með l. nr. 51 1940 ákvað Alb. að hækka kaupgjald allra verkamanna, sjómanna og verksmiðjufólks, í vissu hlutfalli við aukningu dýrtíðarinnar, og nú liggur fyrir þinginu frv. til l. um verðlagsuppbót til embættismanna og starfsmanna þess opinbera, og er útlit fyrir, að það frv. nái fram að ganga. Með þessu hefir Alb. viðurkennt, að þessum stéttum beri að fá launauppbót í hlutfalli við vaxandi dýrtíð. En ennþá hefir Alb. ekkert látið til sín taka launakjör þeirra fjölmennu stétta, sem vinna við verzlanir og í skrifstofum. Launakjör þessara stétta hafa verið í höndum Verzlunarmannafélags Reykjavíkur, og því félagi hefir alltaf tekið að ná samkomulagi um kaupgjaldið. Félaginu tókst um síðustu áramót að ná samkomulagi við fjölda atvinnurekenda um hækkað kaupgjald í réttu hlutfalli við það, sem Alb. hafði ákveðið með l. nr. 51 1940, en einstöku atvinnurekendur er gefið undir fótinn með að vera utan þessara samtaka og komast þannig hjá því að gjalda réttmætar kjarabætur. Verzlunarmannafélag Reykjavíkur nær ekki til allra starfsmanna í þessum stéttum og eingöngu til þeirra, sem vinna í Reykjavík. Ég fæ ekki séð nokkra sanngirni í því, að þetta starfs-

Alpt. 1940. C. (55. löggjafarþing).

fólk sæti öðrum kjörum en aðrar launastéttir. Þetta frv. er sniðið eftir frv. um verðlagsuppbót til starfsmanna ríkisins, og vil ég með það fyrir augum mælast til þess, að þessu frv. verði vísað til fjhn., sem hefir einnig það mál til athugunar. Ég geri ráð fyrir, að það ætti að vera auðvelt fyrir hv. þm. að fylgja þessu máli fram, þar sem það hefir engin útgjöld í för með sér fyrir ríkissjóð.

***Pétur Ottesen:** Ég vil benda hv. flm. þessa máls á það, að orsakirnar til þess, að Alb. fór að blanda sér í kaupgjaldsmál verkamanna og faglærðra manna, voru þær, að einmitt í þessum starfsgreinum höfðu þráfaldlega komið fyrir deilur, sem ekki urðu útkljáðar nema að undaneggunum vinnustöðvunum, sem allir eru sammála um, að séu til skaða. Þegar gengisbreytingin var gerð á síðasta þingi, var nokkur hætta talin á því, að þessar deilur kynnu að skjóta aftur upp höfðinu, og þess vegna var sett löggjöf um það að ákveða visst kaupgjald fyrir daglaunamenn og iðnaðarmenn, einmitt í því skyni að fyrirbyggja það, að verkföll brytust út á sama tíma sem Alb. var í nauðvörn að gera ráðstafanir til að koma nýju lífi í atvinnuvegina. Á þeim tíma, sem þetta var gert, þótti ekki ástæða til að láta þetta taka yfir víðara svið en gert var í þeirri löggjöf. Það er rétt, sem flm. tók fram, að nú er verið að gera ráðstafanir, sem ganga í líka átt, að því er snertir starfsmenn ríkisins. Það mál er þó ekki endanlega afgr. og ég geri ráð fyrir, að það eigi eftir að taka breyt. frá því, sem það var afgr. frá Ed. Það er þess vegna ekki hægt að segja, hver niðurstaða verður um það mál, þó líkur séu til, að það verði afgr. frá þinginu í einhverri mynd.

Ég vildi spyrja, hvort nokkur ástæða muni vera hér fyrir hendi til að gripa inn á þessu sviði, sem þetta frv. tekur til. Ég álit, að það sé engin ástæða fyrir ríkisvaldið að vera með neina íhlutun um þessi mál, nema nauðsyn krefji og stefnt sé að því að spyrna á móti bersýnilegum voða. Í frv. segir, að engar óskir hafi komið um þessa lagasetningu nema frá einu félagi, Verzlunarmannafélagi Reykjavíkur. Það er hinsvegar vitanlegt, að l. er ætlað að ná til alls fólks, sem vinnur við verzlanir og skrifstofur, hvar sem er á landinu. Ég vildi nú vekja athygli á því, hvort ástæða muni vera til, þar sem engar óskir liggja fyrir um þetta nema frá einu félagi, að fara að rjúka til og setja löggjöf um þessi efni. Ég vildi aðeins taka þetta fram nú við 1. umr. og vænti þess, að n. athugi málið frá þessu sjónarmiði. Mér skilst, að hér í Reykjavík hafi að mestu náðst samkomulag milli hlutaðeigandi manna um þetta atriði. Utan af landi hefir ekki heyrzt, að nokkurt ósamkomulag væri um þetta. Það virðist því fullkomlega ástæða til að athuga þessa hlið málsins, og það er eingöngu með það fyrir augum, að ég hefi sagt þessi fáu orð.

Flm. (Thor Thors): Hv. þm. Borgf. sagði, að frv. um verðlagsuppbót til starfsmanna ríkisins mundi taka breyt. Þetta má vel vera, en mér skilst það vera ágreiningslítið hér á þingi, að

einhver launauppbót eigi að koma til þessara starfsmanna, og ég sætti mig fyllilega við það, að þetta frv. sæti sömu meðferð og frv. um verðlagsuppbót til starfsmanna ríkisins.

Hv. þm. Borgf. sagði, að afskipti ríkisvaldsins af launamálum stöfuðu af ótta við kaupdeilur. En það er ekki nein kaupdeilur að óttast hjá starfsmönnum ríkisins. Þeim er bannað að gera verkföll. Frv. um uppbót til þeirra byggist á viðurkenningu á því, að dýrtíðin hafi aukizt svo mikið, að það verði að bæta mönnum upp kaupið. Sama sjónarmið nær vitanlega til þeirra starfsmanna, sem þetta frv., sem við erum nú að ræða um, nær til. Verði hinsvegar þessum kröfum ekki sinnt, getur vel komið að því, sem virðist vera skilyrði fyrir stuðningi við þessi mál frá hendi hv. þm. Borgf., að þetta fólk leiti þá til þess ráðs að knýja fram sínar kröfur með verkföllum.

Ég tel eðlilegt, að frv. nái til landsins í heild, þar sem hér er um hlutfallslega uppbót að ræða. Það má vera, að það hafi ekki komið fram opinberlega kröfur frá þessu fólki, en það stafar af því, að þessi stétt hagar sínum kaupgjaldsmálum öðruvísi en aðrar stéttir og hún hefir ekki lagt það í vana sinn að halda þeim mjög á lofti, og allra sízt við Alp.

Ég vænti þess því fyllilega, að hv. þm. sjái, að hér er aðeins um sanngirnismál að ræða, um að samræma kjör þessa starfsfólks þeim kjörum, sem Alp. er að ákveða öðrum stéttum.

ATKVR.

Frv. vísað til 2. umr. með 19 shlj. atkv. og til fjhn. með 18 shlj. atkv.

Á 35., 36. og 37. fundi í Nd., 13., 15. og 16. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 40. fundi í Nd., 16. apríl, var frv. enn tekið til 2. umr. (A. 362, n. 410).

*Frsm. (Sveinbjörn Högnason): Eins og nál. ber með sér, hefir n. orðið ásátt um að afgr. málið til d. með þeim fyrirvara, að hún áskilur sér rétt til að bera fram brtt. við það í samræmi við þær breyt., sem gerðar kunna að verða á frv. um laun embættismanna og starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana. Það er eftir að fara fram atkvgr. um það mál, en eftir því, hvernig hún fer, mun n. hafa brtt. sínum að einhverju leyti. Ég skal ekki fara fleiri orðum um frv., en vil taka það fram, að það væri æskilegt, að umr. væri frestað þangað til atkvgr. hefir farið fram um frv. um verðlagsuppbót á laun starfsmanna ríkisins, þar sem viðkunnalegra væri, að brtt. n. kæmu til atkv. við 2. umr.

Ásgeir Ásgeirsson: Að svo stöddu ætla ég aðeins að segja það, að ef umr. verður frestað, þá ætla ég að fresta því litla, sem ég hafði ætlað að segja.

Thor Thors: Ég vil leyfa mér að þakka hv. fjhn. fyrir undirtektir hennar undir þetta mál.

Ég fellst á rök hv. frsm. um það, að þetta mál eigi að fylgjast að með frv. um verðlagsuppbót á laun starfsmanna ríkisins, en ég er hinsvegar á annari skoðun en hann um það, að atkvgr. megi ekki fara fram um þetta mál fyrr en búið sé að greiða atkv. um hitt frv. Hér er aðeins um 2. umr. að ræða, og fjhn. hefir vitanlega full tök á málinu við 3. umr. Þetta mál er nú hér í d. til 2. umr., en frv. um verðlagsuppbót til starfsmanna ríkisins var borið fram í Ed. og er nú til 2. umr. í seinni d. Það er því meiri nauðsyn á því, að þetta mál fái greiðan gang gegnum þessa d., en hitt.

Skúli Guðmundsson: Hv. flm. hefir heldur mælt í móti því, að umr. verði frestað, og vil ég þess vegna leyfa mér að segja um málið nokkur orð.

Ég verð að segja, að ég hefi ekki enn í umr. um þetta mál heyrt nein rök fyrir því færð, að það væri rétt af Alp. að setja löggjöf um þetta efni. Ég sé ekki ástæðu til að blanda mér í þær umr., sem urðu um málið við 1. umr., þar sem ég gerði ráð fyrir, að þetta frv. yrði eitt af þeim, sem færi til n. og kæmi þaðan ekki aftur. Ég tel fráleitt að setja löggjöf um þetta efni. Ég bjóst satt að segja við, að hv. þm. Snæf. hefði flutt þetta frv. aðallega til þess að geta sagt verzlunarfólki hér í bænum frá því á eftir, að hann hafi viljað veita því launauppbót. Hinu gerði ég ekki ráð fyrir, að honum væri það alvara, að Alp. ætti að setja um þetta löggjöf. Ég varð ekki litið undrandi, þegar ég sá, að fjhn. mælti með því, að frv. yrði gert að l. Ég sé að visu, að einn nm. hefir skrifað undir nál. með fyrirvara, hv. þm. V.-Ísf., en hann hefir ekki ennþá gert grein fyrir, í hverju fyrirvarinn er fölginn. Hann gerir það vantanlega síðar.

Það er að því vikið í grg. frv., að Alp. hafi ákveðið að hækka kaupgjald ýmsra manna hér á landi með l. um gengisskráningu o. fl. Sömu leiðis er að því vikið, að fyrir Alp. liggja nú frv. um verðlagsuppbót á laun starfsmanna ríkisins. Síðan er talið í grg., að afleiðingin af þessu hvorutveggja eigi að vera samþykkt þessa frv., sem hér liggur fyrir. Nú held ég, að hv. þm. sé ljóst, að kaupgjaldsákvæðin að því er snertir sjómenn og verkamenn voru sett í gengislögin til þess að koma í veg fyrir, að sá hagnaður, sem framleiðendur hefðu af gengisbreytingunni, væri allur af þeim tekinn með ósanngjörnum kaupkröfum, og sömuleiðis til að koma í veg fyrir, að deilur um þetta yrðu til að stöðva framleiðsluna. Það var þessi nauðsyn, sem gerði það að verkum, að Alp. fór inn á þá braut að ákveða kaupgjald þessara stétta með l. í hlutfalli við vaxandi dýrtíð. Og eins og ég vék að áðan í umr. um annað mál, þá var því yfir lýst af þeim flokkum, sem að gengislögunum stóðu, að þetta bæri ekki að skoða sem viðurkenningu á því, að þeir vildu yfirleitt fara inn á þá braut að ákveða kaupgjald með lögum. Þessu var yfir lýst. Hvað viðvíkur því frv., sem fyrir liggur um greiðslu verðlagsuppbótar á laun embættismanna og starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana, þá er þar öðru máli

að gegna en um þetta frv. Þar er ríkið annar aðillinn og þarf fyrir sitt leyti að taka ákvarðanir um kaupgjald þeirra, sem eru í þjónustu þess, og Alp. á að hafa ákvörðunarrétt um kaupgjald þess fólks. Þótt sett séu l. um uppbætur til þessa fólks, leiðir ekki af því, að Alp. eigi að fara að setja l. um kaupgjald, sem er rekstri ríkisins óviðkomandi. Ég hefi og eigi orðið þess var, að komið hafi fram almennar óskir um það, að Alp. setti l. um þetta efni, né að þess hafi orðið vart, að ósamkomulag ætti sér almennt stað milli kaupsýslumanna og starfsmanna þeirra um launagreiðslur. Það er víkið að því í grg. frv., að Verzlunarmannafélag Reykjavíkur hafi komið að samkomulagi um uppbætur á laun verzlunarfólks við nokkur félög kaupmanna hér í Reykjavík, en hinsvegar er það gefið í skyn, að einhverjir kaupsýslumenn muni ekki vilja greiða þessar uppbætur. En mér er sagt af fjhn.-mönnum, að engar skriflegar upplýsingar lægu fyrir n. í þessu máli né óskir um, að Alp. setti slík lög.

Ég tel, að með samþykkt þessa frv. fari Alp. inn á varhugaverða braut og því eigi að vísa þessu máli frá. Ég tel og vist, að verzlunarrekendur muni eins og áður komast að góðu samkomulagi við sitt starfsfólk. Ég vil enn leggja áherzlu á, að Alp. fari ekki að setja l. um þessi mál að nauðsynjalaus, enda er það mál, sem hér um ræðir, á engan hátt sambærilegt við þau kaupgjaldsákvæði, er Alþingi setti í sambandi við breytingu gengislaganna. Öllum er kunnugt, hvers vegna þau lagaákvæði voru sett. Færi Alp. að hafa afskipti af launakjörum verzlunarfólks, gæti það dregið dilk á eftir sér. Væri þá ekkert eðlilegra en að farið væri að tina upp allar aðrar stéttir, sem ekki hefðu fengið kjarabætur, og næsta skrefið yrði það, að hv. þm. Snæf. eða einhver annar bæri fram frv. um dýrtíðaruppbót t. d. á laun vinnukvenna. (TT: Væri ekki betra, að þessi hv. þm. gerði það?). Ég álit, að Alp. eigi ekki að fara inn á þessa braut, enda hefir ekkert það komið fram í málinu, sem bendi til, að ósamkomulag sé um þessa hluti milli þeirra aðila, er hér eiga hlut að máli. Vil ég því leyfa mér að afhenda hæstv. forseta dagskrártilll., svo hljóðandi:

„Þar sem ætla má, að yfirleitt verði fullt samkomulag um launagreiðslur milli atvinnurekenda og starfsmanna í verzlunum og skrifstofum, og engar almennar óskir hafa borizt til Alþingis frá þeim aðilum um að setja löggjöf um launabætur þessara starfsmanna, telur deildin eigi ástæðu til að afgreiða frv. um þetta efni, sem fyrir liggur, og tekur fyrir næsta mál á dagskrá.“

Thor Thors: Þetta afturhaldssjónarmið, sem hv. þm. V.-Húnv. hafði fram að bera í þessu máli, kemur mér ekki á óvart. Hann hefir sin sjónarmið bæði á þessu og öðrum málum, en sem betur fer fá þau litlar undirtektir í hv. deild. Hv. þm. V.-Húnv. sér ekki ástæðu til, að Alp. láti mál þetta til sín taka, þar sem ekki hafi borizt sérstakar óskir í því efni. Þetta frv. er flutt fyrir tilmáli Verzlunarmannafélags Reykjavíkur, sem er langfjölmennasta og enda

aðalfélag verzlunarfólks í Reykjavík. Í öðru lagi má geta þess, að samningar hafa ekki náðst við alla atvinnurekendur á þessu sviði um kjara-bætur til handa starfsmönnum. Nú er því spurningin þessi: Er það vilji Alp., að þetta fólk skipi sér í fylkingar og geri verkföll til þess að koma fram kröfum sínum, eða eiga þeir, sem hóflega fara í sakirnar, að vera afskiptir um kjara-bætur? Það virðist svo, að í mál þetta hafi blandast pólitískt sjónarmið, en fyrir alla þá, sem vilja stuðla að friði og sanngirni í þjóðfélaginu, er þetta augljóst nauðsynja- og sanngirnismál.

Hv. þm. V.-Húnv. sagði, að öðru máli væri að gegna um frv. það, er fyrir liggur um greiðslu verðlagsuppbótar á laun opinberra starfsmanna og embættismanna, en frv. það, sem hér er til umr. — Skv. 5. gr. gengisskráningarl. var ríkisstj. heimilað að veita með reglugerð dýrtíðaruppbót á laun þessara manna. Þetta hefir stjórnin ekki gert, og var hún í dag áfæld fyrir að bera fram sérstakt frv. til l. um þessar launabætur, enda var það á færi ríkisstj. að útljú þetta með reglugerð.

Ég hygg, að það sé viðurkennt bæði með breytingunni á gengisskráningarlögnum, sem gerð var á síðasta þingi, og með frv. því, sem fyrir liggur um greiðslu verðlagsuppbótar á laun embættismanna og opinberra starfsmanna, að bæta beri kjör þess fólks, er þar á hlut að máli. Ég álit, að því fólk, sem bundið er við samskonar vinnu hjá einstökum stofnunum og einstaklingum, beri tvímælalaust sama leiðrétting sinna mála og þeim, sem eru í opinberri þjónustu, enda hljóta allir að viðurkenna, að dýrtíðin bitnar jafnt á þeim og öðrum, Hvaða sanngirni er þá í því að neita þessu fólk um launabætur? Hv. þm. V.-Húnv. segir, að verzlunarfólkið eigi sjálft að afla sér þeirra með frjálsum samningum við atvinnurekendur. Það skal viðurkennt, að þetta er hægt í mörgum tilfellum. En ætla þá Alp. að fara að verðlauna þá afturhaldsmenn meðal kaupsýslumanna, sem ekki vilja líta með sanngirni á réttmætar kröfur verzlunarfólksins, með því að hlífa þeim og neita verzlunarfólkinu um þann stuðning, sem því ber ekki síður en öðrum? Verzlunarmannastéttin hefir ekki fyrr almennt beðið um lögvernd, en þetta frv. byggist á því ástandi, er skapast hefir vegna ófriðarins, og fer ekki fram á aðrar bætur til handa þessari stétt en öðrum launþegum eru veittar. Það er misskilningur, að hér sé með l. verið að ákveða kaupgjaldsgreiðslur; hér er aðeins verið að fara fram á sömu uppbætur vegna dýrtíðarinnar og aðrir hljóta, en það er eftir sem áður á valdi kaupsýslumanna og verzlunarmanna að semja um það, hver launakjörin verða í aðalatriðum.

*Ásgeir Ásgeirsson: Hv. þm. V.-Húnv. spurðist fyrir um það, hver minn fyrirvari væri í þessu máli. Ég hafði ekki ætlað mér að gera grein fyrir honum fyrr en síðar, þar sem ég bjóst við, að umr. um málið yrði frestað. Minn fyrirvari er sá, að við 3. umr. hefi ég hugsað mér að bera fram brtt. við frv. um að fleiri flokkar

manna kæmust með, sem standa utan við þessi lög, t. d. hljóðfæraleikarar og lyfjasveinar og aðrir, sem okkur kynnu að berast upplýsingar um milli umr. og myndu óska lögfestingar á slíkum uppbótum.

***Viðskmrh. (Eysteinn Jónsson):** Ég vildi aðeins fara nokkrum orðum um þetta mál, þar sem í raun og veru er hér um stórmál að ræða, því að verði gengið öllu lengra en gert hefir verið með setningu lagaákvæða um kaupgjald þeirra, er hafa kollektiva samninga, er komið út á mjög hálan ís. Ræða hv. þm. V.-Ísf., þótt stutt væri, ætti að færa mönnum heim sanninn um það.

Hv. þm. Snæf. flytur þetta frv. út frá þeirri hugsun, að þar sem húið sé að setja lagaákvæði um dýrtíðaruppbætur handa þeim, sem hafa kollektiva samninga, sé eðlilegt, að þetta fólk, verzlunarmannastéttin, fái sömu kjarabætur, þótt það sé ekki bundið slíkum samningum. Með því að flytja málið á þessum grundvelli er gengið út frá því, að verzlunarmannastéttin fái ekki sömasamlega samninga við sína atvinnurekendur. Nú mun þetta ekki fullreynt, og er því að ófyrirsynju fyrir löggjafann að gripa hér inn í, auk þess sem þjóðfélagsleg vandæði geta ekki af því hlotið, þótt einhverjar deilur kunni að rísa í einstökum tilfellum. Ef við nú tökum málið á þeim grundvelli, sem hv. þm. Snæf. flytur það á, er ekki hægt að taka eina stétt manna út úr og lögfasta verðlagsuppbætur henni til handa, heldur verður Alþ. að sjá til þess, að öllum verði tryggður sami réttur, og hlyti því af þeim ástæðum að fylgja þeim till., er hv. þm. V.-Ísf. boðar. Það þýðir ekki að hafa það í flimtingum, það þarf alveg eins að tryggja starfsstúlkum, vinnuönnnum, kaupafólki o. s. frv. þessi réttindi.

Ég álit ekki rétt, að Alþ. fari inn á þessa braut, og það verður að treysta svo á almennan þegnskap manna, að atvinnurekendur taki til til til hins erfða ástands og verði við sanngjörnum kröfum launþeganna. Hinsvegar er óhugsandi að flytja þetta mál á sama grundvelli og ákvæðin í lögum um gengisskráningu og ráðstafanir í því sambandi, því að þau ákvæði voru sett sem neyðarúrreði til þess að koma í veg fyrir deilur, sem þjóðfélagsleg vandæði getu hlotið af. — Það kann að vera, að einstaka menn verði útundan um kjarabætur, ef þetta frv. nær ekki fram að ganga, en það er ekki nægilega sterk röksemd til þess, að Alþ. stigi það spor, sem í frv. felst.

Ég álit það fjarri lagi að kalla þetta afturhaldssjónarmið, eins og hv. þm. Snæf. gerði áðan, en annars mun hv. þm. V.-Húnv. svara fyrir sig. — Ég mun því greiða atkv. gegn þessu frv. og sömuleiðis till. hv. þm. V.-Ísf.

***Frsm. (Sveinbjörn Högnason):** Hv. flm. vildi ekki fallast á, að umr. um mál þetta væri frestað þar til séð yrði, hvaða afgreiðslu frv. um verðlagsuppbót á laun embættismanna og starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana fengi hér í hv. d. Ég vil láta þess getið fyrir mitt leyti og nokkurs hluta fjhn., að verði brtt. okkar við

það frv. ekki samþ., neyðumst við til að greiða atkv. gegn því frv. Af þessu leiðir, að ef nú á að þvinga þetta frv., sem nú er til umr., í gegnum deildina í sama formi og það er nú, án þess að gefa okkur tækifæri til þess að bera fram við það brtt., mun ég verða að greiða atkv. gegn því, en með dagskráartill. hv. þm. V.-Húnv.

***Einar Olgeirsson:** Ég vil strax taka það fram, að ég er algerlega á móti lagasetningum um kaupgjald. Meðan hinsvegar þau l. gilda um kaup verkamanna, sem sett voru með l. um gengisskráningu og breyt. á þeim l., er athugið að láta aðrar stéttir verða aðnjótandi þeirra réttinda, ef nokkur eru, sem felast í þeim lagaákvæðum. Nú hafa umr. um þetta mál leitt mjög greinilega í ljós, hver var ástæðan til þess, að þessi lög voru sett.

Alþingi virðist skipta verkafólki í tvo hópa: Annarsvegar er sá hluti verkafólks, sem hefir nægilega sterk samtök til þess að knýja fram samileg lífskjör sér til handa, en hinsvegar sá hlutinn, sem hefir af veik samtök til þess að geta knúið fram slíkar réttarabætur. Sjónarmið Alþ. hefir verið, að sá hlutinn, sem það álitur að sé nægilega sterkur til að knýja fram kauphækkun með frjálsum samþökum, skuli hindraður í því, og þess vegna setur Alþ. lög in í fyrri og skammtar verkafólki lægra kaup en það álitur, að þessar stéttir fyrir mátt samtaka sinna geti samið um. Þetta er gert vegna þess, að Alþ. álitur, að samtök þessara stétta séu svo sterk, að þau geti stofnað atvinnulífina í landinu í voða, — eins og það er orðað —, ef þeim er beitt. — Það er fjarri því, að Alþ. vilji sýna sanngirni í þessu máli, eins og kom ljóst fram í ræðum þeirra hæstv. viðskmrh., hv. þm. V.-Húnv. og hv. þm. Borgf. við l. umr., — það er eingöngu óttinn við verkföll og vinnudeilur, sem knýr Alþ. til þess að setja lög um dýrtíðaruppbót til handa verkafólki. Nú fer hv. þm. Snæf. fram á það, að þeim hlutanum, sem ekki hefir nægilega sterk samtök til þess að atvinnurekendur óttist þau, sé sýnd sanngirni af hálfu Alþ. og verzlunarfólki séu tryggð sömu réttindi til dýrtíðaruppbót og öðru verkafólki. Þá kemur fram það, sem hv. þm. Snæf. með réttu kallaði sjónarmið afturhaldsins: Hv. þm. rísa úr sætum sínum hver af öðrum og segja: Það er engin ástæða til þess að sýna þeim neina sanngirni, sem ekki eru nógu sterkir til þess að vernda sinn rétt sjálfir. — Það er svo sem ekki nema gott, að þjóðin fái að kynnast þessum sjónarmiðum.

Það liggur alveg í augum uppi, eins og mér heyrðist við l. umr. þessa máls á hv. þm. Snæf., að af till. hans verður sú ályktun dregin, að hún sé fyrir þann hluta verkafólks og starfsfólks, sem Alþ. neitar um að verða aðnjótandi þessara réttinda. Það er aðeins ein leið til, sem þetta verkafólk getur gripið til, til þess að Alþ. beri virðingu fyrir réttindum þess, og það er mátturinn, það er valdið. Það er þessi hluti verkafólks, sem fram að þessu hefir ekki verið sýnt um að gera verkföll, og hefir ekki sýnt sig nægilega harðvítugan til þess að stöðva

alla skrifstofu- og verzlunarvinnu hér í Reykjavík, en það kann að vera, að hann fari nú að gera það. Það er alger misskilningur að halda, að þessi hluti verkafólksins sé einskis megnugur. Verkafólk það, er vinnur í búðum og í skrifstofum, er alveg jafnauðsynlegt eins og hafnarverkamenn, þegar um samgöngur er að ræða, og þeir hafa sín samtök. Einnig ætti skrifstofufólk og það fólk, sem vinnur við afhendingu á vörum í verzlunum, að gera ráðstafanir til að fá ráðið nokkru um það, fyrir hvaða kaup það vinnur. Enda þótt skrifstofuvinna sé mjög eftirsótt, þá er verkamannavinna líka mjög eftirsótt, og ég fæ ekki annað séð en að sú stétt manna hafi alveg sama vald sem verkafólk almennt. Munurinn er aðeins sá, að samtök verzlunarmanna hafa ekki enn lært að skapa samtökum sínum það vald. En Alþ. virðist nú ætla að gera tilraun til þess, að fulltrúar verzlunarmannasamtakanna fari að sýna sitt vald, og get ég ekki annað séð en að það sé þakkarvert, enda þótt það muni vafalaust vera óviljandi gert, ef Alþ. fer að knýja slíkt fram. Meiri hl. Alþingis mun hafa haldið, að verzlunarmenn myndu aldrei þora að hafa sig í frammi.

En eftir þeim undirtektum, sem rökst. dag-skráin hefir fengið hér á Alþ., virðist vera nokkur hætta á, að þessu máli verði vísað frá. En hvaða afleiðingar myndi það hafa? Samtök verzlunarmanna hlytu að draga þær ályktanir af því, að sú stétt verði að styrkja sín samtök, ná samvinnu við verkamannasamtökin og umfram allt beita valdi sínu til þess að stöðva atvinnulífið. En þá mun það verða alveg öruggt, að þegar næsta Alþ. kemur saman, þá bera þessir sömu þm., sem nú eru á móti því að samþ. frv. hv. þm. Snæf., fram hér á Alþ. mjög langt og ýtarlegt frv. um það, að skylda atvinnurekendur til að greiða verzlunar- og skrifstofufólki sérstakar kaupuppbætur, annars sé hætta á því, að þetta fólk stöðvi alla þá vinnu, sem er lífsnauðsynleg til þess að atvinnulífið í landinu geti haldið áfram í gangi. Það er alveg gefið, að slíkt frv. verður þvingað fram á einni nóttu. Þá kemur ekki til mála, að það liggi lengi hjá n., heldur mun þá strax þurfa að knýja það fram. Þetta munu hv. þm. fá að sjá, að þá mun í hæsta lagi verða leyft að tala um þetta í 3 klst., því að það liggi svo mikið á að fá þetta frv. afgr., að það megi alls ekki dragast lengur.

Ég tel, að það sé í raun og veru mjög gott, hvernig sem þessu frv. reiðir af hér á Alþ. Ef það verður samþ., gengur Alþ. út á þá braut, að vilja sýna sanngirni gagnvart launþegum, og er það alveg ný braut. Hingað til hefir það sett ákvæði um kaupgjald á þann hátt, að hægt sé að sýna ósanngirni af hálfu þess aðila, sem sterkari er. En ef þessu frv. verður vísað frá með rökst. dagskrá, þá þurfa verzlunarmannasamtökin sjálf að læra það áður en næsta Alþ. kemur saman, að nota það eina vald, sem þau hafa yfir að ráða, sem sé að gera verkföll og beita nógu harðvítugum ráðum til þess að kúska kröfur sínar fram hér á Alþ., sem sé að gera allsherjar verkfall.

Thor Thors: Hæstv. viðskmrh. lét í ræðu sinni koma fram sömu skoðun sem hv. þm. V.-Húnv. um það, að það væri alveg óverjandi fyrir Alþ. að ganga lengra í því að lögákveða kaupgjald heldur en gengið var með l. um gengisskráningu. Ég vil leyfa mér að benda hæstv. viðskmrh., á sama hátt sem ég hefi bent hv. þm. V.-Húnv., á það, að það nær engri átt, að með þessu frv. sé verið að ákveða almennt kaupgjald skrifstofu- og verzlunarfólks. Það er frjálst jafnt hér eftir sem hingað til að semja um kaup-taxta, þó að þetta frv. verði að l. Það, sem þetta frv. fer fram á, er aðeins það, að sama verðlagsuppbót vegna dýrtíðarinnar skuli hlotnast þessu fólki sem öðrum launþegum. Það er alveg frjálst eftir sem áður fyrir atvinnurekendur að ráða mann eða konu í sína þjónustu við verzlun eða í skrifstofu fyrir 75—100 kr. á mánuði. En það er bara ákvæðið, að á þessi laun skuli koma sú verðlagsuppbót, sem Alþ. er búð að ákveða, að skuli hlotnast verkamönnum, sjómönnum, verksmiðjufólki og iðnaðarmönnum. Það fer yfirleitt mjög í taugarnar á hv. þm., ef minnst er á há laun, en ég vil þó segja það, að margir iðnaðarmenn hafa tiltölulega há laun, en samt eiga þeir samkv. ákvörðun Alþ. að fá vissa verðlagsuppbót á sín laun. En í þessu frv. er farið fram á, að það fólk, sem vinnur við verzlunar- og skrifstofustörf, — og margt af því er mjög lágt launað — fái verðlagsuppbót. Það eru t. d. stúlkur í skrifstofum, sem ekki hafa hærri laun en 100—150 kr. á mánuði, og jafnvel hv. þm. V.-Húnv. mun geta skilið, hvernig þeim muni ganga að lifa á svo lágum launum hér í Reykjavík.

Verzlunarmannafélagið telur, að ekkert sé upplýst um það, að þetta fólk myndi ekki ná samkomulagi og samningum við sína atvinnurekendur. Ég veit, að það hefir náð samningum við ýms félög atvinnurekenda á þessu sviði. Ég hefi ekki hugmynd um, hvort þessir samningar hafa náðst við kaupfélögin, en eftir því sem þessir menn, hv. þm. V.-Húnv. og hæstv. viðskmrh., gáfu í skyn, geri ég ráð fyrir, að verzlunarfólki muni ganga erfiðlega að fá réttlætningu sinna mála þar. Spurningin er þetta: Á að verðlauna þá einstöku atvinnurekendur, sem vilja standa utan við þetta samkomulag, með því að leyfa þeim samkv. vilja Alþ. að niðast á sínu starfsfólki? Þetta er eina spurningin, sem máli skiptir í þessu sambandi, og ég vil, að hv. þm. geri sér þetta sjónarmið vel ljóst. Mér þykir það ákaflega sárt, að það sjónarmið skuli koma fram hér á þingi, að Alþ. beri að virða að vettugi kröfur alls þess starfsfólks, sem ekki er nægilega megnugt til þess að ógna Alþ. Það hefir komið fram í hverri ræðunni á fætur annari, að Alþ. beri alls ekki að skipta sér neitt af þessum málum fyrir en fólkið beinlínis réttir hnefann framan í það. Mér þykir ákaflega leitt að þurfa að vera sammála mörgu af því, sem hv. 5. þm. Reykv. (EOI) sagði. Ég vil vara Alþ. við því að ætla sér að gera þessi ummæli hans að sannmælum. Við, sem erum stuðningsmenn hæstv. ríkisstj., berjumst fyrir því, að friður og sanngirni ráði í þjóðfélaginu, svo að allir geti samilega unað við sinn hag. Okkur þer

skylda til þess að sýna einnig þessu fólki sanngirni, svo að það komi ekki með hótanir eða illmæli í garð Alp.

Ég skal geta þess, að ég gæti felld mig við það, að brtt. hv. þm. V.-Ísf. yrðu teknar til greina um það, að fleiri starfsmenn kæmu undir þessi l. heldur en orðalag frv. ber beinlínis með sér nú. En ég vil bara svara því út af umhyggju hv. þm. V.-Húnv. fyrir vinnukonum, að þær hafa sín launakjör a. m. k. að nokkru leyti í fæði og húsnæði, er vitanlega verður dýrara fyrir húsráðendur eftir því sem dýrtíðin vex.

Hv. frsm. fjhn. er ekki viðstaddur nú. Ég hefði helzt viljað ná samkomulagi við hann, að þetta frv. mætti ganga til 3. umr. og fjhn. kæmi með sínar brtt. við 3. umr. þess. Ég veit ekki annað en að fjhn. ætli að flytja brtt. sínar við 3. umr. þessa frv. En ef það er ákveðinn vilji n., að umr. verði frestað, þá skal ég sem flm. frv. sætta mig við það, en ég tel eðlilegra, að það fengi að fara til 3. umr. hér i d.

***Viðskmrh. (Eysteinn Jónsson):** Flm. frv., hv. þm. Snæf., sagðist líta svo á, að erfitt myndi reynast að semja við kaupfélögin um kjör verzlunarfólks, eftir þeim undirtektum, sem þetta frv. hefði fengið hjá mér og hv. þm. V.-Húnv. Ég veit ekki, á hverju hann byggir það. Hv. þm. Snæf. hefir sennilega skilið orð okkar á þá leið, að okkur þyki ósanngjarnt, að verzlunarfólk fái nokkra uppbót. Ég hygg, að þetta sé visvitandi rangur skilningur. Við höfum alls ekki farið inn á það atriði. Ég og hv. þm. V.-Húnv. viljum eindregið halda okkur við það, að við teljum ekki fært að setja l. um kaupgjald, sem séu viðtakari en þær ráðstafanir, sem gerðar voru með l. um gengisbreyt. og framlengdar á Alp. síðastl. haust. Þetta er það atriði, sem við höfum lagt áherzlu á, en ekki hitt, að ekki væri eðlilegt, að verzlunarfólk fengi samninga og samskonar uppbætur sem annað starfsfólk; það er atriði, sem við höfum ekki minnst á. Það er algerlega óviðeigandi að reyna að koma þeirri hugsun inn hjá hv. þm., að afstaða manna til þessa máls, sem hér um ræðir, fari eftir því. Þvort menn vilja viðurkenna, að réttmætt sé, að verzlunarfólk fái uppbót á sín laun. Það er alveg að ófyrirsynju, ef menn halda, að afstaða manna hér i d. til þessa frv. fari eftir því. Hún byggist á því, hvort menn telja, að Alp. beri að gripa fram fyrir hendur þeirra aðila, er eiga hlut að máli, og ákveða kaupgjaldið með l., en ekki á því, hvort menn telja uppbótina hæfilega metna eða ekki. Þetta vil ég leggja mikla áherzlu á.

Hv. 5. þm. Reykv. talaði um, að afstaða okkar væri þannig, að við vildum að Alp. væri sýndur hnefinn áður en það sýndi sanngirni, og hv. þm. Snæf. tók undir þau orð hans. Mér er ekki alveg ljóst, á hverju þetta er byggt. Mér kemur það undarlega fyrir sjónir, að það er nú álitit svo eftirsóknarvert að komast undir þessi l., sem sumir kölluðu þrælal., en nú telja þessir sömu menn, að það þurfi að gera sérstök samþykki til þess að geta komist undir þessi þrælalög.

Nú kem ég að því atriði, sem er aðalatriðið, hvort Alp. sé rétt eða skylt að fara inn á þá

braut að ákveða kaupgjald hjá þessu fólki án tillits til þess, hvort því sé þörf á að fá kaupuppbót eða ekki. Ég vil segja það um þetta, að ég tel, að Alp. eigi alls ekki að fara lengra á þeirri braut en það hefir þegar gert. Ég tel, að það hafi verið neyðarúrræði að ákveða almennt kaupgjald með l., og eins og ástandið er nú, beri hæstv. ríkisstj. fremur að fella þau l. úr gildi en að fara að bæta við ákvæðum um dýrtíðaruppbót á laun fleiri stétta þjóðfélagsins en þegar hefir verið gert. Ég álit, að það eigi að stefna að því að afnema þessi l., og i stað þess ættu að koma frjálsir samningar milli atvinnurekenda og verkamanna. Ég fyrir mitt leyti sé ekki, að það sé neitt ból, þó að frekari stéttasamtök myndist meðal verzlunarfólks; því fer fjarri. Ég er ekki svo svartsýnn, að ég geti ekki hugsað mér, að verzlunarfólk gæti náð samkomulagi við verzlunarrekendur án þess að til aðgerða Alp. kæmi. Það má vel líta þannig á afstöðu þessara stétta, að æskilegra væri fyrir þær að semja sameiginlega við verzlunarrekendur heldur en að Alp. fari að setja föst l. um, hve mikið verzlunarfólk skuli hafa i kaup. Ég tel það neyðarúrræði að ákveða kaupgjald með l., og að stefna beri að því, að þau l. um það, sem þegar hafa verið sett, verði felld úr gildi, en i stað þeirra verði teknir upp frjálsir samningar milli atvinnurekenda og verkamanna. Það hefir nú verið af hálfu hv. flm. lagt mikið upp úr því atriði, að þetta sé réttlætismál. En ég vil spyrja einnar spurningar, sem ég hefi ekki ennþá fengið svar við: Ef það er svo mikið réttlætismál, að skipa fyrir um það með l., hve hátt kaup verzlunarmanna skuli vera, er það þá ekki alveg að ófyrirsynju, að verzlunarfólk hér i Reykjavík fái samninga við verzlunarrekendur, úr því að Alp. á að setja l., er tryggi þessu fólki dýrtíðaruppbót? Það er þá alveg jafnófært að setja ekki l. um kaup hjá öðrum stéttum þjóðfélagsins. Það verður þá að líta á það, að til er fjöldi fólks i öðrum stéttum, eins og t. d. starfsstúlkur og kaupafólk, er enga dýrtíðaruppbót hafa fengið, eins og hv. þm. V.-Ísf. minnst réttilega á. En verði þetta frv. samþ., er þá annað fært en að þær stéttir fái einnig dýrtíðaruppbót? Það verður þá að bera fram hér á Alp. till. um það, að öll laun i landinu verði bætt upp á sama hátt sem verkalaun verða bætt upp. Það er ómögulegt að skilja þetta frv. hv. þm. Snæf. öðruvísi. Svo ranglátt sem það er, að verzlunarmenn fái ekki fulla uppbót, jafnmikið óréttlæti er að horfa upp á það, að aðrar stéttir fái það ekki. Hver er munurinn? Sé það ekki að ófyrirsynju, að verzlunar- og skrifstofumenn fái fulla dýrtíðaruppbót, er það þá ekki ófyrirsynju, að aðrir starfsmenn fái einnig uppbót? Það er margt fólk i þessu landi, sem er t. d. i kaupavinnu, vinnu-mennsku, starfsstúlkur á heimilum eða hefir annað launað starf á hendi, sem alveg er undir hælinn lagt, að fái nokkra dýrtíðaruppbót samkv. gildandi l. Starfsstúlkur á heimilum fá að visu jafnan fæði og húsnæði, en þær fá líka borgun i peningum, og hefir hv. þm. fengið nokkra tryggingu fyrir því, að allar starfsstúlkur fái rétta uppbót á þau laun, sem þær fá

greidd í peningum? Ef hann hefir ekki fengið neina tryggingu í hendur um það, hvernig getur hann þá sofði rólegur fyrr en full trygging er fengin fyrir því, að þeim verði reiknuð dýrtíðaruppbót í jöfnu hlutfalli við uppbótina á laun verkamanna? Hið sama má segja um kaupmenn og fjölda annara manna, sem gildandi löggjöf um kaupuppbætur nær ekki til. Það verður því að vera samræmi í hlutunum. Sá þm., er virðist telja þetta frv. sérstakan réttlætisþingill, virðist skilja andstöðu okkar, sem á móti því mælum, á þá leið, að við munum vera sérstakir talsmenn óvildar í annara garð, menn, sem vilji af mannvonzku sinni vera móti því, að hlutaðeigandi aðilar fái hóflegar réttarþætur. En þá verður stranglega að krefjast þess, að Alþ. geri ráðstafanir til þess, að allt kaupgjald í landinu hækki eftir ákveðnum reglum í samræmi við dýrtíðina.

Ég vil að lokum endurtaka það, að það, sem hv. flm. sagði um þetta frv., hefir ekki haft þau áhrif á mig, að ég hafi breytt skoðun minni um þetta, heldur hefir ræða hans sannfært mig enn betur um það, að ekki er fært að ganga lengra en Alþ. er nú búin að gera með gengisl.

Það getur vel verið, að fólk skipist til að semja um sín launakjör, en það er ekki neitt ákaflega mikill skaði. Frá minnu sjónarmiði er það betra en að fara inn á þá braut að halda áfram að teygja úr þessari löggjöf um launaákvæði. (TT: Við eigum þá að afnema þau). Að svo stöddu er það ekki hægt, en við verðum að stefna að því, að ekki verði allt of langt þar til núgildandi l. um almennt kaupgjald verða numin úr gildi. Ég held, að öllum hljóti að vera skiljanlegt, að menn, sem ekki geta sofði vegna þess hve mikið ranglæti það er í garð verzlunar- og skrifstofufólks að fá ekki fulla dýrtíðaruppbót, ættu að flytja till. um, að allir launþegar fái hin sömu friðindi hvað launagreiðslur snertir. Ég get sít af öllu skilið, að þessir menn skuli ekki gera það.

Skúli Guðmundsson: Það eru örfá atriði í ræðu hv. þm. Snæf., sem ég vil taka til athugunar. Hann gat þess, eins og kemur skýrt fram í grg. frv., að það sé flutt fyrir tilmæli verzlunarmanna í Reykjavík. Hv. flm. sagði, að ekki hefðu náðst samningar við alla kaupþýslumenn hér í Reykjavík. Mér virðist það engum vafa bundið, að ef verzlunarmannafélaginu hefði verið mjög mikil alvara með þetta mál, þá hefði það hlotið að senda einhverja grg. um málið til þeirrar n. hér á Alþ., sem hafði málið til meðferðar. En engin slík grg. hefir borizt til n. Ég er ekkert að rengja hv. þm. Snæf. um það, að þetta frv. sé borið fram skv. ósk frá Verzlunarmannafélagi Reykjavíkur, en þó liggur ekkert fyrir um það. En jafnvel þó að eitt slíkt félag hér í Reykjavík óski eftir slíkri laga-setningu, þá sé ég ekki, að það réttlæti það, að Alþ. fari að blanda sér í þessi mál. Vafalaust er það rétt, þó að mér sé ekki vel kunnugt um það, sem hv. þm. Snæf. hélt fram, að margt verzlunar- og skrifstofufólk hefði svo lág laun, að því væri full þörf á að fá einhverjar uppbætur vegna hinnar auknu dýrtíðar.

ar. Þetta getur vel verið. En ég vil bara halda því fram, að það sé ekkert, sem bendir til þess, að verzlunareigendur verði yfirleitt svo stíðir í samningum við sitt starfsfólk, að þörf sé á því fyrir Alþingi að hafa afskipti af þessum málum.

Hv. þm. Snæf. bjóst við, að það yrði erfitt fyrir starfsfólk við kaupfélögin að fá samninga um sín kjör, en að ég myndi geta svarað því, hvort svo væri. Það er rétt, ég get það að nokkru leyti. Ég veit, að þar, sem ég þekki til, er fullt samkomulag milli kaupfélagsstjórnanna og forráðamanna félaganna og þess verzlunar- og skrifstofufólks, sem hjá kaupfélögunum vinnur, og ég efast ekkert um, að því sé þannig varið hjá kaupfélögum almennt. Hitt efast ég mjög um, að kaupþýslumenn hér í Reykjavík verðskuldi þá árás, sem hv. þm. Snæf. hefir gert á þá. Ég efast um, að margir þeirra séu svo ósanngjarnir við sitt starfsfólk, að það geti ekki náð samilegum samningum við þá um sín kjör, og Alþ. verði að taka í taumana. En það er áreiðanlegt, að enginn starfsmaður kaupfélaganna hefir óskað eftir afskiptum Alþ. af þessum málum, og ég efast um, að hv. þm. Snæf. fengi nokkurn þeirra til að óska eftir því, að frv. það, sem hann flytur, yrði gert að l., þó að e. t. v. einhverjir af starfsmönnum kaupmanna vilji það. Þessi hv. þm. heldur því fram, að það verði á valdi kaupmanna jafnt eftir sem áður, hvernig launagreiðslur verða, og það verði jafnfrjálst að gera samninga eftir sem áður, þó að frv. hans verði að l. Þetta fæ ég ekki skilið. Í l. gr. þessa frv. er sagt, að frá 1. apríl þessa árs skuli greidd uppbót á laun þessa starfsfólks. Það eru hein fyrirmæli um það í þessu frv., að löggjöfin skuli nú taka í taumana og ákveða launagreiðslur til þessa fólks.

Það hefir oft verið á það bent, að það væri óhæfilega mikill straumur fólks frá framleiðslustörfunum til launaðra embætta og starfa hér á landi. Þetta er alveg rétt. Það hefir verið svo undanfarið, að mikill troðningur hefir verið um allar launaðar stöður, bæði hjá ríkisstofnunum og fyrirtækjum einstakra manna, sem hafa ráðið yfir fastlaunuðum störfum. Sú mikla eftirsókn, sem hefir verið eftir störfum hjá öllum þessum stofnunum, stafar vafalaust af því, að fólk þelur þau störf þægilegr og yfirleitt betur launuð en framleiðslustörfin. Ég held þess vegna, enda þótt ég, eins og ég hefi áður tekið fram, mæli ekki móti því, að allmörgum launþegum sé full þörf á að fá kaupgjaldsuppbót nú, og muni sennilega fá slíka uppbót, að Alþ. megi ekki ganga mjög langt í að samþ. slíkt, því að ef það verður gert, er hætt á, að straumurinn frá framleiðslunni til skrifstofuvinnu og fastlaunaðrar vinnu yfirleitt verði enn meiri en áður.

Ef þetta frv. hv. þm. Snæf. yrði að l., væri ekkert undarlegt, þó að þeir menn, sem ekki hafa nein slík launuð störf, en vinna að framleiðslunni til sjávar og sveita, kæmu með fyrirspurnir til Alþ. um það, á hvern hátt það yrði tryggt, að tekjur þeirra yrðu eitthvað meiri en áður vegna hinnar auknu dýrtíðar,

Ég á nú fátt eftir af því, sem ég vildi segja við hv. þm. Snæf. En þó vil ég spyrja hann, af því að hann mun vera í stj. Sölusambands íslenskra fiskframleiðenda, hvort ekki myndi vera tryggt, að skrifstofumenn þess fyrirtækis fengju uppbót á sitt kaup. (TT: Verðskuldaða?). Já, eflaust sumir af þeim.

En hvernig er með bátaútgerðarmennina, — hvaða tryggingu getur hv. þm. Snæf. veitt þeim, sem framleiða fiskinn, fyrir því, að þeir fái meiri tekjur í sinn vasa á sama hátt og skrifstofumenn? (TT: Hvar er þá tryggingu að finna í ákv. gengislaganna um kauphækkun sjómanna og verkamanna?). Ástæðan til þess, að sett var ákvæði um kaupgjald inn í gengisl., var sú, að menn óttuðust svo harðvitugar deilur, að öll framleiðsla myndi stöðvast. Ég get einnig bent á það, úr því að hv. þm. vék að þessu atriði, að allt öðru máli gegnir um verkamenn, sem ekki hafa stöðuga atvinnu, en um skrifstofufólk, sem hefir fasta vinnu. Það er engin trygging fyrir því, að verkamaður hafi hærri árstekjur, þrátt fyrir kaupbæturnar, heldur en hann hafði áður. Sama mála gegnir um sjómenn, nema þá, sem eru í hættulegum millilandasiglingum, að engin trygging er fyrir meiri árstekjum en áður. Sjómenn, sem ráðnir eru gegn aflahlut, og útvegsmenn verða að borga uppbót til skrifstofumanna S. Í. F., en þeir fá enga tryggingu fyrir því að fá í sinn vasa uppbót á sínar tekjur. Það getur verið nauðsynlegt undir ýmsum kringumstæðum að hækka laun starfsmanna í verzlunum og skrifstofum, en það verður að gerast með frjálssu samkomulagi milli aðila. Það er e. t. v. nauðsynlegt, að hljóðfæraleikendur, sem skemmta okkur með hljómlist, fái kaupbætur, og starfsstúlkur, sem vinna á heimilum; yfirleitt allir, sem taka kaup fyrir vinnu sína. Og eins og hæstv. viðskmrh. tók fram, getur Alp. ekki komið hjá að ákveða kaupuppbætur til þessa fólks, ef það lögfestir uppbætur til verzlunarmanna.

En til eru aðrir menn á þessu landi, sem sækja sitt lífsframfæri og sínar tekjur í skaut náttúrunnar, við framleiðslustörf. Þeir geta þurft alveg eins að fá uppbót á sínar tekjur, og þessu megum við ekki gleyma. Það er áreiðanlegt, að strauur fólksins frá framleiðslunni til fastlaunaðra embættanna minnkar ekki, ef Alp. ætlar að ganga inn á þá braut að ákveða með lögum launauppbætur banda hinn fjölmennu verzlunarstétt. Það er kunnugt, að nágrannalönd okkar hafa nú dregið inn í heimsstyrjöldina, og þessi lönd hafa keypt mikinn hluta af framleiðslu okkar undanfarið. Nú getur enginn sagt um, hvenær þessi styrjöld tekur enda og eðlileg viðskipti okkar hefjast við þessi lönd. En styrjöldin mun hafa óútreiknanlegar afleiðingar á okkar viðskiptalíf og afkomu þjóðarinnar. Allt þetta verðum við að taka til athugunar, þegar við tölum um kaupgjaldsuppbætur til einstakra stétta, sem hafa fastlaunuð störf. Hvernig fer fyrir útgerðinni og sjómönnum, ef ekki verður hægt að selja sildina, af því að þau lönd, sem við höfum selt sild undanfarið, eru nú lokað vegna styrjaldar? Hvernig verður þá afkoma þeirra manna?

Ég vil svo að lokum undirstrika það, sem hæstv. viðskmrh. sagði, að Alp. eigi ekki að fara inn á þá braut, að setja löggjöf um kaupgjald annara en starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana. Alp. ber skylda til að ákveða með löggjöf kaup starfsmanna ríkisins, en á ekki að blanda sér inn í kaupgjaldsmál annara vinnuveitenda að öðru.

***Jón Pálmason:** Vegna þeirra aths., sem fram hafa komið um afstöðu fjhn. til þessara mála, þá er ástæða til að segja nokkur orð. Ég vil í fyrsta lagi itreka það, að ef meiningin er, að frv. þetta gangi óbreytt gegnum hv. d., þá mun ég greiða atkv. gegn því. Ég vil undirstrika þá ósk hv. frsm. fjhn., að afgreiðsla um þetta frv. fari ekki fram fyrir en fengið hefir afgreiðsla á frv. um verðlagsuppbót starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana.

Ég vil svo víkja að málinu sjálfu og sérstaklega að ræðum hv. þm. V.-Húnv. og hæstv. viðskmrh. Maður hefir svo að segja daglega fyrir augum og eyrum hér í þinginu, að þessir menn gera sér enga grein fyrir því, hvað þeir eru búnir að gera áður og hvaða afstöðu þeir tóku þá til þessa máls. Ég álit, að Alp. ætti alls ekki að blanda sér inn í atvinnulíf fjöldans. Undanfarin ár hafa þessir menn í samstarfi við flokksmenn sína látið arma ríkisvaldsins ná inn á flest svið atvinnulífsins, sem hefir haft þau áhrif, að kaupgjald hefir farið mjög hækkandi í landinu, ekki aðeins hjá því opinbera, heldur líka hjá einstaklingum og einstaklingsfyrirtækjum. Nú er svo, að í þeim breytingum, sem gerðar voru með gengislögunum eftir síðustu áramót, felast þau ákvæði, að greiða skuli uppbætur á laun alls verkafólks í landinu, ekki eingöngu þess, sem vinnur hjá því opinbera, heldur einnig hjá einstaklingum við hverskonar störf til sjávar og sveita. Allt þetta, ásamt föstum félagsskap verkafólksins til að knýja fram hækkun á launum, hefir orðið til þess að skapa vaxandi atvinnuleysi. Það er alkunnugt, að vegavinnukaupið, sem hið opinbera greiðir, ræður næstum öllu kaupgjaldi í sveitum landsins. Með þessu frv., sem ég hefi mjög takmarkað fylgi við, er verið að halda áfram á sömu braut, með því að ákveða þá uppbót, sem fólkið eigi að fá.

Það er rangt hjá hv. þm. V.-Húnv., að kaup fólksins sé ákveðið, heldur er aðeins átt við uppbót á núverandi kaup þess. Að uppbótin var ákveðin, hefir haft sömu afleiðingar og hækkað kaup. Bændur hafa reynt að losa sig við sem flest fólk, og það hefir orðið undirrótin undir ríkjandi atvinnuleysi. Það hefir valdið hinum mikla fólksstraumi úr sveitunum til bæjanna, í leit þess að vel launaðri vinnu. Eins og ástætt er nú um alla verzlun, eru miklar líkur til, að verzlunir reyni frekar að losna við fólkið heldur en auka vinnukraftinn við fyrirtækin. af þeirri ástæðu, að öll viðskipti eru nú í dvala. — Ég vil taka fram, að afstaða mín til þessa máls er sú, að ég mun greiða atkv. gegn dagskrártill. hv. þm. V.-Húnv. En ef ekki fást samþykktar brtt. við frv., tel ég bezt að fella þetta frv., og mun að sjálfsögðu greiða atkv. gegn þeim báðum.

***Viðskmrh. (Eysteinn Jónsson):** Hv. þm. A.-Húnv. hefir nú lýst afstöðu sinni til þessa frv., og vil ég svara honum með úrfáum orðum. Hann sagði, að við hv. þm. V.-Húnv. hefðum ekki manna sízt gengizt fyrir því, að sett hafi verið lagaákvæði um kaupgjaldsmál. Þetta kann að vera að nokkru leyti rétt, því að þegar þessi l. voru sett, þá vorum við báðir ráðherrar, og það féll í okkar hlut að taka afleiðingunum af því ástandi, sem þá var, og fluttum því frv. um þetta. Hv. þm. A.-Húnv. sagðist alltaf hafa viljað skipta sér sem minnst af þessum málum, sem snertu atvinnulíf þjóðarinnar. En ég þori að fullyrða, að hv. þm. A.-Húnv. var engu ófúsari en við hv. þm. V.-Húnv. að setja löggjöf um kaupgjald; ekki um það, sem hann hafði sérstöðu til, heldur um hinar hliðar málsins. Hann var óánægður með þetta lagaákvæði, sem honum fannst ákveða kaupþið of hátt, og ég er viss um, að ekki hefði staðið á honum að ákveða lægra kaupgjald, ef hann hefði mátt ráða. Það var ekki þessi sérstaka uppbót, sem hv. þm. A.-Húnv. var óánægður með, heldur hitt, að honum fannst kaupþið vera allt of hátt.

Eftir að hv. þm. hefir lýst því yfir, að fullkomlega rangt sé að hafa lögboðið kaupgjald, þá vill hann, eftir því nál., sem hér liggur fyrir og undirritað er af honum, bæta gráu ofan á svart, með því að koma þessu undir gildandi lagaákvæði um kaupgjald, jafnvel þó að hann sjálfur áliti kaupþið allt of hátt ákveðið. Hv. þm. veit vel, að við gerðum þetta í samræmi við það, sem áður hafði verið gert í þessum málum. Ég fullyrði, að afstaða hv. þm. A.-Húnv. til þessa frv. sé þannig, að honum finnst bætt gráu ofan á svart með samþykkt þess, en ekki verið að fullnægja þínu réttlæti. Það er gamalkunnugt hér á þinginu, að réttlætissjónarmið þessa hv. þm. eru yfirleitt harla einkennileg, og væri æskilegt, að hann áttaði sig, áður en atkvær. fer fram um þetta mál.

Það er alveg rétt hjá hv. þm. A.-Húnv., að ekkert í þessu frv. ákveður kaupþið sjálft, þó að uppbótin sé lögboðin. En ég held, að þessi hv. þm. hafi dottið út af linunni, eftir því sem kom fram í síðustu ræðu hans.

***Jón Pálmason:** Því miður er ræða hæstv. viðskmrh. byggð að mestu leyti á útúrðunum. Hann sagði, að það, sem ég hefði mest við að athuga, sé, að kaupþið væri lögfest í sambandi við gengisbreytinguna, en ég tók fram, að ég líti á þessar ráðstafanir sem neyðarúrræði til að komast út úr þeim vandræðum, sem hann og hans flokksbræður eru búnir að skapa í kaupgjalds- og launamálum landsins. Það er þess vegna ekki þetta atriði, sem er athugavert í þessu sambandi, heldur þau afskipti, sem hann og hans meðstarfsmenn hafa haft undanfarið af hækkanði kaupgjaldi í landinu. Þessi kauphækkan er nú svo mikil, að framleiðslan er að sligast undir því. Það er rétt hjá hæstv. viðskmrh., að mér hafi þótt, með þessu frv. og þeim breytingum, sem gerðar voru um áramótin, gengið lengra en hæfilegt var um hækkan á kaupgjaldi. Hann sagði ennfremur, að ég hefði „dottið út af linunni“ hvað þetta snertir. En

þessi ummæli hæstv. ráðh. eru alger fjarstæða, því ég held áfram á þeirri sömu braut, sem Alþ. hefir farið að undanfögnu og ríkisstj. hvað snertir starfsmenn ríkisins. Hæstv. viðskmrh. sagði, að allt öðru máli gegndi um verzlunarmenn en kaupafólk, þar sem það fengi frítt fæði og húsnæði og tæki ekki nema að litlu leyti þátt í dýrtíðinni. Þó er það svo, að ráðstafanir, sem gerðar hafa verið af því opinbera, hafa haft þau áhrif á kaup þessa fólks í sveitum landsins, að næstum ókleift er fyrir bændur að kaupa vinnu þess, og eingöngu er þetta að kenna framferði hæstv. viðskmrh. og hans samstarfsmanna í þessum málum að undanfögnu.

***Viðskmrh. (Eysteinn Jónsson):** Hv. þm. A.-Húnv. segir nú, að hann hafi ekki átt við það í hinna fyrri ræðu, að nokkuð hafi verið athugavert við það, að setja lög um kaupgjald, þó að hann væri áður búinn að áfella mig og hv. þm. V.-Húnv. fyrir að hafa staðið að slíkum framkvæmdum. Ég tel sjálfsgagt, að hv. þm. hafi mismælt sig, og er það þá hér með úr sögunni, en þá er þarflaust að koma með harðar ádeilur í garð annara út af þessu. Hv. þm. vildi ekki kannast við að hafa dottið út af linunni í sambandi við þetta mál, heldur sagðist hann halda áfram á sömu braut og áður hefði verið farin um launagreiðslur, bæði í þeim l., sem sett hefðu verið, og framkvæmdum ríkisstjórnarinnar. Eru það ekki l. um kaupgjald, sem hv. þm. var að deila á, og var hann ekki líka að deila á stefnu ríkisstj. í þeim efnum? Ég segi, að hv. þm. hafi dottið út af linunni með því að fylgja stefnum, sem hann hefir eindregið verið á móti.

Hv. þm. talaði um, að það væri mér að kenna, hve bændur ættu erfitt með að borga kaupafólki. En ég vil taka fram, að þegar hv. þm. A.-Húnv. er búinn að setja samskonar lagaákvæði, sem hann er raunverulega skyldugur til að fylgja vegna afstöðu sinnar í kaupgjaldsmálunum, þá verða bændur landsins ekki betur settir um kaupafólk en undanfarið. Það hefir því greinilega komið í ljós stefnubreyting hjá hv. þm. í þessu efni. Ég get ekki stillt mig um að geta þess, að eftir afstöðu hv. þm. í þessu máli er hann skyldugur til að fylgja þeim brtt., sem hv. þm. V.-Ísf. boðaði, að hann myndi flytja við 3. umr. málsins. Kann svo að fara, að hv. þm. A.-Húnv. og fleirum, sem nú eru andvígir þessu frv., reynist erfitt að horfa upp á það, að verzlunarfólkið eitt fái ekki uppbót á laun sín. Þá finnst mér, að hv. þm. hafi dottið út af linunni.

***Jón Pálmason:** Þessar ásakanir hæstv. viðskmrh. í minn garð, um einhverja stefnubreytingu frá minni hálfu í launamálunum, eru alger ósannindi. Að því er snertir þessi tvö frv., um launauppbót starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana og um launauppbót verzlunarfólks, þá hefi ég þar fylgt þeirri sömu braut, sem áður hefir verið farin. Ef ekki fást fram á þessum frv. lágmarksbreytingar frá minni hálfu, þá mun ég greiða atkv. á móti þeim báðum. Hér er

ekki um að ræða neina stefnubreyt. frá minni hálfu, og fullyrðingar hæstv. viðskmrh. eru því alger fjarstæða.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 41. fundi í Nd., 17. apríl, var frv. tekið til frh. 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 43. fundi í Nd., 18. apríl, var fram haldið 2. umr. um frv.

ATKVGR.

Rökst. dagskráin frá þm. V.-Húnv. felld með 18:9 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu já: StgrSt, SvBH, BjB, EystJ, HelgJ, Jív, PO, SkG, JörB.

nei: TT, VJ, ÁÁ, BJ, EOI, EE, EmJ, GP, GSv, HG, HV, ÍslH, JakM, JPálm, ÓTh, PHalld, SEH, SK.

DBr greiddi ekki atkv.

5 þm. (StSt, BÅ, FJ, GG, PHann) fjarstaddir.

3 þm. gerðu grein fyrir atkv. sínu á þessa leið:

Sveinbjörn Högnason: Ég hefi lýst yfir því í umr. um málið, að ég gæti ekki greitt atkv. með frv. eins og það lægi fyrir. Ég lét þá ósk í ljós við hv. flm., að hægt væri að gera brtt. við það, en þar sem þess var enginn kostur, segi ég já.

Bjarni Bjarnason: Ég tel málið fjarstæðu og segi því já.

Jón Pálmason: Eins og ég hefi lýst í umr. og fram hefir komið í atkvgr. um hitt málið, get ég hvorugt málið samþ. í því formi, er þau hafa nú. Hinsvegar get ég ekki fallt á hina rökst. dagskrá og segi því við henni nei.

1. gr. samþ. með 14:8 atkv.

2.—6. gr. samþ. með 14:4 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísad til 3. umr. með 15:8 atkv.

Á 45. fundi í Nd., 19 apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 362, 506).

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 21 shlj. atkv.

***Frsm. (Sveinbjörn Högnason):** Herra forseti! Ég hefði viljað mælast til þess, að frv. væri tekið út af dagskrá, því að fjhn. myndi vilja bera fram brtt. við það, eftir að sýnt er um afgreiðslu frv. um greiðslu verðlagsuppbótar á laun embættismanna og opinberra starfsmanna, og teldi ég rétt, að fjhn. gæfist einhver tími til þess að ganga frá þeim brtt.

***Ásgeir Ásgeirsson:** Eins og ég hafði áður minnst á, flyt ég brtt. á þskj. 506, þess efnis, að lyfjasveinar og hljóðfærleikarar hafi sama rétt til verðlagsuppbótar og verzlunarmenn. Hirdi ég ekki um að færa fram rök fyrir því, frekar en ég gerði við 2. umr., enda tel ég sjálf-sagt, að þessir tveir flokkar verði samþ., ef verzlunarmenn fá sitt mál fram.

Thor Thors: Ég vil leyfa mér að spyrja hv. 1. þm. Rang., hvort fjhn. hafi hugsað sér að afgr.

brtt. sínar á morgun, því að eins og kunnugt er, liður óðum að þinglausnum, og ég óttast, að málið fái ekki afgreiðslu þingsins, ef það tefst enn lengi í þessari hv. d., en það á eftir að fara til Ed. og í gegnum 3 umr. þar.

***Frsm. (Sveinbjörn Högnason):** Ég skal svara fyrirspurn hv. þm. Snæf., að ég býst við, að ef fjhn. kemur sér saman um að flytja brtt. við frv., muni þær geta verið tilbúnar af hálfu n. á morgun.

Umr. frestað.

Á 46. fundi í Nd., 22. apríl, var fram haldið 3. umr. um frv.

Skúli Guðmundsson: Ég vil leggja til, að mál-inu verði vísað til ríkisstj.

Thor Thors: Ég vil leyfa mér að benda á, að þessi till. hv. þm. V.-Húnv. er algerlega út í bláinn. Þetta mál er á engan hátt á færi ríkisstj., nema hv. þm. ætlist til, að ríkisstj. gefi út bráðabirgðal. um þetta. Ég vil spyrja: Hvað á hv. þm. við? Hvernig á ríkisstj. að skipa einstökum atvinnurekendum að greiða fólki sínu uppbót? Till. er svo fráleit, að það væri van-sæmandi að greiða henni atkv.

Skúli Guðmundsson: Ríkisstj. yrði að sjálf-sögðu sjálfráð um, hvað hún gerði við málið. En út af því, sem hv. þm. Snæf. sagði um van-sæmd, þá lít ég svo á, að það væri meiri van-sæmd fyrir þessa hv. d. að láta frv. fá samþykki hér.

ATKVGR.

Till. frá þm. V.-Húnv. um að vísa málinu til ríkisstj. felld með 13:5 atkv.

Brtt. 506,1 samþ. með 12:3 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÁÁ, EOI, EE, EmJ, GSv, HG, HV, ÍslH, SEH, SK, TT, VJ.

nei: BjB, Jív, JörB.

BJ, BÅ, EystJ, GP, HelgJ, PHann, PHalld, POI, SkG, SvBH greiddu ekki atkv.

8 þm. (DBr, FJ, GG, JakM, JPálm, ÓTh, StSt, StgrSt) fjarstaddir.

Brtt. 506,2 samþ. án atkvgr.

Fr. v. svo breytt, samþ. með 13:8 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GP, GSv, HG, HV, ÍslH, SEH, SK, TT, VJ, ÁÁ, EOI, EE, EmJ.

nei: HelgJ, Jív, PO, SkG, SvBH, BÅ, BjB, EystJ, PHann, PHalld, BJ, JörB greiddu ekki atkv.

8 þm. (GG, JakM, JPálm, ÓTh, StSt, StgrSt, DBr, FJ) fjarstaddir.

Fr. afgr. til Ed., með fyrirsögninni:

Fr. til 1. um greiðslu verðlagsuppbótar á laun starfsmanna í verzlunum og skrifstofum o. fl.

Á 44. fundi í Ed., s. d., var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 532).

Á 45. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

1) PO: Ég er á móti frv. og greiði því ekki atkv. um brtt.

Á 46. fundi í Ed., s. d., var frv. aftur tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVG.R.

Fr. vísar til 2. umr. með 12 shlj. atkv. og til fjhn. með 12 shlj. atkv.

Á 47. fundi í Ed., 23. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 532, n. 557).

Of skammt var liðið frá 1. umr. og frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10:1 atkv.

***Frsm. (Magnús Jónsson):** Frv. þetta er komið frá hv. Nd. og gekk gegnum þá hv. d., að því er þskj. sýna, ágreiningslaust. Var frv. afgr. óbreytt þar í d., og virðist hafa verið gott samkomulag um það þar, er það stóðst allar breytingar, sem gerðar voru á frv. um verðlagsuppbót starfsmanna og embættismanna ríkisins, sem afgr. var með miklum breytingum. Hv. Nd. hefir því verið mjög eindregin með þessu frv.

Fjhn. þessarar hv. d. hefir haft frv. til meðferðar og leggur til, að það verði samþ. óbreytt. Úr því að farið var að ákveða með 1. verðlagsuppbót á laun embættismanna og starfsmanna ríkisins, áleit n., að rétt væri að hafa samræmi í þessu og samþ. einnig verðlagsuppbótina fyrir þá menn, er hér ræðir um. Það er náttúrulega spurning, hvort rétt sé yfirleitt að ákveða þetta með l., en ef það er gert, er sjálfsagt að hafa samræmi.

Ég skal geta þess, að í Sp. verður sjálfsagt lögð fram till. um að færa frv. um verðlagsuppbót til embættismanna og starfsmanna ríkisins í hið upphaflega form, og eru líkur til, að hún verði samþ.

Bernharð Stefánsson: Ég hefi skrifað undir nál. með fyrirvara. Þegar hv. n. afgreiddi málið, stóð svo á, að um það leyti var verið að afgreiða hér í hv. d. frv. um verðlagsuppbót til opinberra starfsmanna. Og þetta frv. er svipaðs efnis og það frv. í öllum aðalatriðum. Ég er þó í talsverðum efa um það, hvort rétt sé, að löggjöfin fari að svo stöddu að blanda sér inn í samninga, sem í gildi eru milli verzlunarfólks og húsbænda þess. Því skrifaði ég undir nál. með fyrirvara, því ég vil hafa óbundnar hendur um málið, þó ég sæi ekki ástæðu til að gefa út sérstakt nál. En auk þess hefir það skeð síðan ég skrifaði undir nál., að hv. Nd. hefir breytt frv. um verðlagsuppbót til opinberra starfsmanna þannig, að þeir, sem hafa 8000 kr. laun eða meira, skuli ekki fá uppbót, og enn fremur er ríkisstj. veitt heimild til að fella niður allar uppbætur, ef fjárhagsástandur ríkisins reynast svo, að það verði nauðsynlegt. Auk þess er nú fyrir hv. þingi frv., sem hefir gengið gegnum þessa hv. d. og er komið nokkuð áleiðis í hv. Nd., um að lækka ýms löghóðin gjöld, ef tekjur ríkisins bregðast fyrirsjáanlega árið 1941, og þar með er heimilað í því frv. að lækka þessa verðstuðuls-

uppbót um 35%. Það liggur því í augum uppi, að ef þetta frv. verður samþ. óbreytt hér og hitt frv. um verðlagsuppbótina til opinberra starfsmanna, sem hv. Nd. hefir gengið frá, verður samþ. þannig í hv. Sp., þá á sér stað mikið misrétti í því, hve verzlunarmenn og skrifstofumenn einkafyrirtækja eru þá af löggjafarvaldinu teknir fram yfir þjónustumenn ríkisins. Ég sé ekki, að það hæfi að gera slíkan mun á þessum tveim starfsflokkum, því siður sem ríkið hefir sjálft sérstakar skyldur að rækja gagnvart sínum starfsmönnum, en engar gagnvart verzlunarmönnum fremur hverjum öðrum borgurum í landinu. Hv. 1. þm. Reykv. gat þess að vísu, að hann myndi bera fram brtt. í hv. Sp. við frv. um verðstuðulsuppbót til starfsmanna ríkisins, í þá átt að koma því í sama horf og samþ. var hér í hv. d. Setjum svo, að sú till. yrði samþ. Þá er samt gerður sá munur á opinberum starfsmönnum og verzlunarmönnum, að heimild er til að lækka uppbót hinna fyrrnefndu um 35%, en hinir eiga, samkv. frv., að fá fulla uppbót, eins og starfsmenn hins opinbera fá, ef heimildin til lækkunar verður ekki notuð. Meðan svona stendur og áður en séð er, hvernig fer um hitt frv. í hv. Sp., get ég því ekki greitt atkv. með þessu frv., og ekki nema á því fáist þær breyt., að samræmis sé gætt gagnvart opinberum starfsmönnum. Það má reyndar segja, að opinberir starfsmenn séu ekki að bættari, þó að verzlunarmenn fái ekki uppbót, og að það komi fram nokkurskonar illgirni í því að vilja ekki stúla að því, að þeir fái uppbótina, þó að opinberum starfsmönnum lánist það ekki. En bæði má telja vist, að flestir verzlunarmenn fái uppbót án lagasetningar, og svo finnst mér það svo mikið ósamræmi, ef bæði frv. verða samþ. eins og þau liggja nú fyrir, að það sé ekki hv. þingi samboðið. Því tel ég heppilegt, ef halda á fleiri fundi hér í hv. d., að fresta þessari umr. eða hafa a. m. k. ekki 3. umr. strax, og sjá heldur, hvernig hitt frv. fer. Ætti þá við 3. umr. að gera þá brtt. við frv. þetta, að hafa þar aðeins eina gr., er ákvæði, að verzlunarmenn og skrifstofumenn skyldu hafa verðstuðulsuppbót eftir sömu reglum og starfsmenn ríkisins, sem væri einfaldast. Væri þá komið samræmi um afgreiðslu þessara tveggja mála, og með því eina móti tel ég frambærilegt að ganga frá þessu máli.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Ég er einn af þeim, sem eru mótfallnir þessu frv. Ástæðurnar, sem ég færi fyrir því., eru þær, að þó að við höfum sett l. um kaup verkamanna og starfsmanna ríkisins, þá virðist gegna nokkuð öðru máli um verzlunarfólk. Það er ekki svo að skilja, að það eigi ekki að fá sínar réttarþætur, sem ég býst við, að það hafi venjulega fengið með samningum við vinnuveitendur. En allir vita, að kaupgjaldsmál verkamanna eru viðkvæmt og almennt vandamál, sem miklar deilur hafa staðið um lengi, vegna þess, hverjar afleiðingar afstaða þeirra í þeim málum getur haft fyrir þjóðfélagið og stundum orðið hættulegar framleiðslunni. Ríkið hefir því um langan tíma látið sig þessi mál miklu varða. Auk þess var kaup verka-

manna oft svo lágt, áður en verklyðssamtökin komu til, að ríkið greip þar oft inn í til leiðréttingar. Löggjöfin greip þar inn í til þess að sjá um, að verkamenn hefðu ekki svo lágt kaup, að þeir liðu. Ég vildi aðeins benda á þetta atriði, en annars mun hv. þm. kunnugt um þetta. Það er þess vegna ekkert nýtt mál, þó að löggjöfin láti sig þessi mál skipta, bæði vegna þess, að stéttin var ekki þess megnug að halda fram sínum rétti, og jafnframt vegna þjóðfélagsins sjálfs, til þess að það geti haldið áfram sinni göngu, og við vitum, hvaða afleiðingar það mundi hafa, ef framleiðslan stöðvaðist. En nú hafa nýir tímar fært hingað meira og vaxandi atvinnuleysi, og við höfum reynt að setja um þetta löggjöf, sem okkur virðist vera sanngjörn fyrir báða aðila það er þess vegna mjög eðlilegt, þó að þjóðfélagið láti sig þessi mál skipta og setji um þau lög, þegar þörf krefur. Ég er þó alls ekki að mæla með því að setja löggjöf um kaupgjald verkamanna, nema þegar þörf krefur. Ég er dálítið undrandi yfir því, að sem áframhald af hinni sjálfsögðu lögfestingu á kaupgjaldi starfsmanna ríkisins og greiðslu dýrtíðaruppbótar í samræmi við það, sem gert var í síðustu styrjöld, þá skuli nú vera farið að seilast inn á þá braut að setja yfirleitt lög um kaupgjald. Ég vil benda á það, að hér er farið inn á nýtt atriði, og þetta hlýtur að ýta undir það, sem ekki getur talist eðlilegt, að kaupgjaldsmálin skuli vera ákveðin með l. Ef fara á að setja löggjöf um kaup verkafólks, án þess að knýjandi nauðsyn beri til þess, þá verður gefið fordæmi til þess að lögfesta allt kaup í landinu, jafnvel þó að vel ári. Ég get ekki séð, að þörf sé á að lögfesta kaup verzlunarfólks, því eins og ég benti á áðan, má búast við, að það fái sína launauppbót greidda eftir samkomulagi. Það má líka benda á, að margt af þessu fólki er samilega launað, og tiltölulega betur launað en starfsmenn ríkisins. Það er því tæplega þörf á að ákveða kaup verzlunarstéttarinnar með lögum, ef ekki er sýnd ósanngirni af hálfu vinnuveitenda, og er ástæðulaust fyrir ríkið að fara að gripa þarna inn í af þessum tveim megináðendum. Þetta fólk er samilega launað, og ég hygg, að samkomulag náist um kaupgjald, þar sem ekki hefir skorizt í odda um þetta. Ég álit þess vegna, að mikið vafamál sé að ganga inn á þá braut, sem stungið er upp á í þessu frv., og afleiðingin hlýtur að verða sú, að setja yrði l. um tekjur fleiri borgara í þessu þjóðfélagi. Ég býst við, að benda mætti á margar stéttir þjóðfélagsins, þar sem ástæða væri til að setja lög um laun þeirra á þessum erfiðu tímum, bæði fyrir þá sök, að þetta hafi verið gert hjá verzlunarfólki, og eins vegna þess, að þeim hafi ekki verið sýnd meiri tilhlýðrunarsemi heldur en verzlunarstéttinni.

Nú hefir verið sett löggjöf um kaupgjald opinberra starfsmanna, sem er eðlilegt, og undir vissum kringumstæðum hefir einnig verið sett löggjöf um kaup verkamanna, sem er líka eðlilegt, þegar sérstaklega stendur á. En ef nú á að fara út fyrir þetta tvennt og setja l. um kaup verzlunarfólks, þá er komið út fyrir þá almennu reglu, sem hér hefir gilt. Ég er því

þessu frv. algerlega mótfallinn og álit, að með samþykkt þess yrði gengið inn á mjög varhuga-verða braut, sem skapaði mjög illt fordæmi um löggjöf í kaupgjaldsmálum.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti! Þetta mál kemur mér mjög undarlega fyrir sjónir. Ég hefi alltaf haldið, að meginstefna Sjálfstfl. væri að hefta sem minnst allt athafnafrelsi, láta sem flest vera frjálst og lofa athafnalífínu að njóta sín í þjóðfélaginu. Láta duglega manninn, sem getur náð betri samningum en hinn við t. d. fólk sitt, njóta þess o. s. frv. En nú skilst mér, að einn af þeirra þm., sem hefir staðið mjög framarlega í sínum flokki, hafi skipt um skoðun og vilji láta lögakveða í þinginu, hvað menn eigi að fá fyrir sína vinnu, og þar með skerða mjög verulega athafna- og samningafrelsi manna. En ég hefi ekki ennþá séð till. um, hvernig tryggja skuli, að framleiðendur geti borgað hið háa kaup. Vafalaust hafa þeir hugsað líka um þá hlið málsins. Þetta verður aðeins fyrsta sporið í allsherjarskipulagi, og ég skoða þetta frv. sem tilkynningu frá Sjálfstfl. um það, að nú sé hann sammála Alþfl. í því efni, að lögin skuli ákveða, hvað hver maður ber úr bótum fyrir sína vinnu. Ég vænti þess, að sé þetta misskilningur hjá mér, þá verði það leiðrétt, og vona ég þá, að í ljós komi, hve langt er komið bandalagi milli þeirra og kommúnista, sem flest vilja þjóðnýta. En ég bryggist yfir þessari stefnubreytingu flokksins og vil ákveðið óska þess, að hún verði skýrð hér undir umr., en það láðist l. þm. Reykv. alveg að gera.

Hv. l. þm. Reykv. benti á það sem sönnun fyrir því, að hér væri gott mál á ferðinni, að frv. hefði gengið óbreytt gegnum Nd. og margir þm. hefðu þar fylgt því. Ég held, að þetta sé misskilningur hjá hv. þm., því að l. gr. var breytt í Nd. og ef til vill einhverju fleiru. Það kemur líka fyrir, að mál ganga óbreytt gegnum þingið, af því að þau eru svo litils virði, að menn hafa ekki viljað eyða tíma í þau. Ég hugsa, að vegna þeirrar ástæðu hafi frv. þetta ekki tekið meiri breytingum í Nd. en raun ber vitni um. Frv. er í alla staði vanhugsað, og vil ég benda á ýmislegt, sem sannar það álit mitt. Ég geri ráð fyrir, að frv. skipti launamönnum í flokka og ákveði dýrtíðaruppbótina fyrir hvern flokk tilsvandi við frv. um launauppbót starfsmanna ríkisins. Eins og það frv. var, þegar það fór frá okkur, var þar tekið fram, að ekki skyldi veita uppbót á ókeypis húsnæði. En hér er ekkert um þetta sagt. Nú skal ég taka nokkur dæmi úr lífinu og spyrja hv. l. þm. Reykv., hvernig hann vilji heimfæra þau undir þetta frv. Norður í landi er kaupmaður, sem á stórt tún, og búðarmaðurinn fær afnotaréttinn af túninu sem kaup fyrir sína vinnu. Hvernig á að borga uppbót af þessu? Það er ákaflega algengt, þegar út fyrir bæinn hér kemur, að verzlunar- og skrifstofufólk fær ókeypis húsnæði sem hluta af sínu kaupi. Um þetta er ekki einn stafur í þessu frv. Það er heldur ekkert óalgengt úti um landið, að verzlunarfólk fæðir sig sjálft, en er látið hafa fæðispeninga upp í kaup, en hér er ekki minnst á þetta. Margt fólk úti um land-

ið hefir framleiðslu jafnhliða starfi sínu, og um þetta er ekki einn stafur hér. Oft vinnur verzlunarfólk á fleiri en einum stað og fær kaup greitt frá fleiri, en hjá embættismönnum skal uppbótin þá reiknuð af laununum samanlagt. Í þessu frv. er ekki gert ráð fyrir neinu slíku. Frv. er sannkallað hráskasmiði, og er ómögulegt að samþ. það á þessum grundvelli, án þess að gerbreyta því. Það er þess vegna svo langt frá, að Alþ. eigi að samþ. þetta frv., heldur á að fella það sem fyrst. Frv. mun vera samið af einhverjum manni á einhverri skrifstofu, sem aldrei hefir komið út fyrir sína eigin skrifstofu, né séð út yfir sinn litla verkahring. Honum hafa ekki verið kunnar þær „variationir“, sem eru á kaupgreiðslu þessa fólks úti um landið, þar sem því er bargað á ýmsa vegu. Og hann hefir ekki reynt að kynnast því, þótt vita allt bezt sjálfur. Það bezta, sem gert verður við þetta frv., er að drepa það, og þeir, sem vilja láta það ná fram að ganga, verða að taka sér tíma og gerbreyta því, ef það á að vera frambærilegt fyrir Alþ. og ekki verða þeim til skammar, er bera það fram, eins og það óneitanlega hefir nú orðið hv. þm. Snæf.

***Brynjólfur Bjarnason:** Það var mjög fróðlegt að heyra ræðu hæstv. forsrh. um þetta mál, sem nú er til umr. Hann sagði, að óþarfi væri að setja löggjöf um verðlagsuppbót á laun starfsmanna í verzlunum og skrifstofum, og til þessa frv. lægju allt aðrar ástæður en til laga, sem sett hafa verið um launakjör verkafólks, og þau lög hafi verið sett af brýnni nauðsyn. Hvers vegna var nauðsynlegt fyrir þjóðfélagið að setja þessi þvingunarlög um laun verkafólksins, sem gert var með gengisskráningarlögnum? Það var vegna þess, að ef þau hefðu ekki verið sett, gátu verkafélögin með frjálsu samtökum komið því til leiðar, að verkamenn fengju launauppbót í samræmi við dýrtíðina. Þess vegna bar nauðsyn til að setja þessi lög, því að verklýðsfélögin voru nógu sterk til þess að ná rétti sínum og fá fulla launauppbót. Þau voru heinlínis sett til þess að lækka kaupverklýðsins, sem hafði nógu sterk samtök til að tryggja sér góða afkomu. En það er ekki nauðsynlegt að gera þetta frv. að l. vegna þess, að verzlunarfólkið hefir ekki nógu sterk samtök til þess að fá þau launakjör, sem því ber. Ég tel þetta mjög lærdómsríkt fyrir verzlunarfólkið, sem hefir tæplega nógu sterk samtök, þegar sagt er við það: Þið fáið enga launauppbót, en þegar þið eruð orðin svo sterk, að við ráðum ekki við ykkur, þá fáið þið uppbót, til að koma í veg fyrir, að þið bætið kjör ykkar enn meir. Verzlunarfólkið mun læra af þessu, sérstaklega ef frv. yrði fellt. Annars er allt skraf um, að með þessu frv. sé verið að setja löggjöf um að ákveða kaupið, þannig að ekki megi semja um annað, algerlega út í loftið. Það er ekki einn stafur um, að ekki megi semja um hærri laun, þó að lögbinda eigi dýrtíðaruppbótina. Þess vegna var það algerlega út í bláinn sagt hjá hv. 1. þm. N.-M., þegar hann var að tala um, að hér sé verið að hefta hið frjálsa framtak. Það er dálítið einkennileg hans afstaða til þessa

máls. Hann vill ekki láta þjóðfélagið gripa hér inn í, þar sem ekki er verið að skerða athafnafrelsi nokkurs manns. Aftur á móti var hann samþykkur gengisskráningarlögnum, þar sem gengið er freklega á allt athafnafrelsi, í beinni mótsögn við stjórnarskrá landsins.

Annars vildi ég gera fyrirspurn til hv. frsm. um það, hvernig skilja beri þetta frv. Það var rætt um það í Nd., hvort skilja bæri þetta frv. þannig, að launauppbótin næði til allra þeirra, sem eru í þjónustu verzlunarfyrirtækja, og þar með líka til forstjóranna. Einnig hvort átt sé við forstjórana, þar sem talað er um starfsmenn í verzlunum og skrifstofum. Eftir því, sem mér hefir verið sagt, var því haldið fram í Nd., að svo væri ekki. Ég vil því gera þá fyrirspurn til hv. frsm., hvernig hann litur á þetta mál. Sé svo, að forstjórar eigi að vera þarna með, sé ég ekki annað en nauðsyn beri til þess að breyta verðlagsuppbótinni í samræmi við frv. það, sem liggur fyrir um launauppbót starfsmanna ríkisins. Ég tel sjálf sagt að samræma þessi tvö frv., og eins og hv. 1. þm. Eyf. talaði um, þá álit ég æskilegt, að afgreiðsla þessa máls verði látin biða, þar til hitt frv. hefir fengið fullnaðaraafgreiðslu. Komi ekki neinar till. fram við þetta frv., sem samræma það við frv. um launauppbót starfsmanna ríkisins, þá mun ég bera fram slíkar till.

Umr. frestað.

Á 48. fundi í Ed., s. d., var fram haldið 2. umr. um frv.

***Jónas Jónsson:** Ég ætla að flytja skrifl. brtt. við þetta frv. á þá leið, að aftan við 1. gr. bætist: „Og kennara við héraðsskóla og aðra skóla, sem ekki eru reknir af ríkinu.“ Ég ætla að fylgja þessari brtt. úr hlaði með fáeinum orðum. Ég verð að segja það, að mér finnst, að það hefði gjarnan mátt vinnast meiri tími til að athuga þetta mál, sem hér liggur fyrir, heldur en nú hefir verið. Og það mun mála sannast, að það hafi nú á síðustu tímum verið gerðar tilraunir til launahækkunar meira en búast mætti við, eftir því sem málefni standa til.

Það, sem þetta frv. fer fram á, er að lögtryggja ákaflega stórrí stétt manna, sem vinnur hjá kaupmönnum og kaupfélögum, kauphækkun alveg án tillits til þess, hvernig afkoma þessara fyrirtækja verður. Og satt að segja held ég, að það sé of mikil bjartsýni hjá þeim, sem standa að þessu frv., ef þeir halda, að þeir séu að gera því fólki, sem þarna á hlut að máli, í heild nokkurt hagræði með þessu. Ég hefi við annað tækifæri hér í þessari hv. d. bent á það, að nú fyrir tæpum hálfum mánuði síðan gerðust þær breyt. á Norðurlöndum, sem litur út fyrir, að hafi þær afleiðingar, að þjóðin tapi nokkrum af sínum allra beztu mörkuðum, sem nemur um 30 millj. kr. útflutningi, miðað við það, sem verið hefir. Og mikið af þessum mörkuðum er þannig, að það er ákaflega vfasamt, hvort hægt er að selja þær vörur, sem við höfum selt þar, með nokkuð svipuðu verði og verið hefir. Ég vil t. d. benda á það, að sumar af þeim vörum, sem

vani hefir verið að selja í Skandinavíu, verður nú reynt að selja í Ameríku; en þær eru í svo ákaflega miklu lægra verði þar heldur en þær voru í Skandinavíu, að það er ekki sambærilegt. T. d. hefir sildarlýsi oft á undanförunum árum haft sinn bezta markað í Skandinavíu, en það virðist ekki hægt að selja til Norður-Ameríku vegna tolla. Ef við ætlum að reyna að selja það Bretum, sem reyna að halda öllu vöruverði niðri með járnhendi, þá eru engar líkur til þess, að Bretar gefi sérstaklega hátt verð fyrir þessa vöru, ef þeir vita, að við getum engum selt hana nema þeim. Þetta er ekki að gera ráð fyrir neinni sérstakri óvinsemd af Breta hálfu, heldur er það svo, þegar vara er ekki seljanleg nema á einum stað.

Ég vil nú spyrja þá menn, sem styðja þetta frv., hvort þeir hafi gert sér ljóst, hvort kaupmenn og kaupfélög séu vissulega svo á vegi stödd, að þau geti veitt launahækkunir starfsfólki sínu, og hvort stuðningsmenn málsins séu vissir um það, að það sé ávinningur fyrir fólkið, sem vinnur þarna, að fá skyldulaunahækkun í trássi við skoðanir þeirra manna, sem eiga að borga þetta, kannske alveg á móti hagsmunum þeirra. Því að vel gæti það farið svo, að verðlanir fækkðu enn meira við sig starfsfólki heldur en annars hefði verið, ef þetta verður samþ., og að það yrði þá sama kaup, sem þessar verðlanir greiddu, en bara færri fólk við þessi störf. Mér er kunnugt um það, að úti á landi í smákaupþúnum dettur engum manni í hug, að það eigi að koma til greina kauphækkun af þessu tagi. Þar hefir verzlunarfólk víða ýmiskonar búskap með, sem gerir því léttara um að komast af, og þannig, að þetta fólk er yfirleitt ekki bundið samskonar skilyrðum eins og í stærri bæjum. Og jafnvel hér í Reykjavík er það vítað, að ákaflega mikill hluti af smákaupmönnum telur sig alls ekki geta verðlað nema með því að borga lágt kaup, og þeir borga heldur ekki nema lágt kaup. Mikið af því fólki, sem vinnur hjá þessum mönnum, eru stúlkur, sem vinna að nokkru leyti líka heima á heimilum sínum. Og smákaupmenn taka þetta fólk í þjónustu sína með tiltölulega lágu kaupi, a. m. k. miklu lægra kaupi en ef það hefði taxtakaup, alveg á sama hátt og við landssímann vinna ógiftar heima-sætur, sem hafa vasapeninga upp úr sínum störfum þar, en ekki full laun.

Ég býst við, að ef þessir smákaupmenn hefðu getað tekið fólk, sem eingöngu hefði gefið sig við verzlun, þá hefðu þeir gert það. Ég sé ekki ástæðu til að fara að blanda sér inn í að gera þessum litlu verzlunum erfiðara fyrir en þörf er á. Það liggja heldur engar sönnur fyrir um, að nokkur minnsta þörf sé fyrir þessa kaupupp-bót, heldur hefir maður orðið var við, að þeim stéttum, sem eiga að borga þetta kaup, finnst sér vera gerður meiriháttar óleikur og það sé ekki þetta, sem þeir þurfa með frá því opinbera, heldur miklu frekar stuðningur, sem er erfitt að veita nú sem stendur. Það getur verið, að einhverjar stórverðlanir í Reykjavík telji sig svo vel stæðar, að þær geti hækkað kaupið. Mér þykir sennilegt, að nokkrar verðlanir gætu það, og þá þykir mér sennilegt, að þær geri það.

Ég man ekki eftir einu verkfalli hjá verzlunar-fólki, eins og áreiðanlega hefði verið, ef það hefði verið óánægð, en þar virðist hafa verið samkomulag milli vinnuveitenda og vinnuþiggjenda, og alltaf hefir verið stöðugt aðstreymi í þessar stöður. Ég get vel trúað, að ef losnuðu 500 stöður við verzlunarstörf og þær væru auglýstar, þá væri hægt að margsetja í stöðurnar með fólki, sem kæmi úr öðrum atvinnugreinum, t. d. frá framleiðslunni, og vildi gjarnan komast í þessar stöður, af því að það hefði þar betri lífskjör en annarstaðar. Í þessu liggur óneitanlega ákaflega mikil veila, og það er hlutur, sem ég trúir ekki öðru en þessi hv. d. sjái og henni beri skylda til að athuga, ef framleiðslustörfin til sjávar og sveita eru það lakar borguð, að hvenær sem opnast einhver lítil laus staða, eins og hér er um að ræða, með þeim gömlu kaupskilmálum, þá reyni fólkið á allan hátt að reyna að komast í þær stöður. Væri þetta gagnstætt, væri svo mikil eftirsókn eftir að vera bóndi, sjómaður eða iðnaðarmaður, að erfitt væri að fá fólk til að standa í búðunum eða vera við ritvélnar, þá gæti komið til mála að setja löggjöf því viðvíkjandi, en þá mundu bara kaupmenn og kaupfélög hækka kaupið í samræmi við það almenna ástand í landinu, svo að þau fengju fólk. Nú þætti mér vænt um að fá að heyra frá forsvarsmönnum þessa máls, hvers vegna þetta gerist ekki, heldur það gagnstæða. Ég get ekki séð, fyrst fólkið flykkist í þessar stöður úr öðrum störfum, að þær séu svo illa launaðar, að það þurfi að bæta þær upp með lagaákvæðum. Ég get því ekki séð annað en að ef þessum rökum mínum verður ekki hrundið, en frv. samt samþ., þá hafi þeir atvinnurek-endur, sem fá með þessu á sig útgjaldahækkun, fulla ástæðu til að segja: „Hvers vegna var Alþ. að blanda sér inn í þetta? Það lágu fyrir Ed. fullkomin rök, sem ekki var mótmælt af kunnugum mönnum, að það var margsinns hægt að fá fólk í þessar stöður, sem vildi heldur vera þar en sinna sínum daglegu störfum.“ Það mundu ekki eingöngu kaupmenn og kaupfélög koma með þessi mótmæli, heldur mundu framleiðendurnir segja: „Hvers vegna er þingið að ganga inn í þetta og taka upp forustu í þessu máli og hækka kaup, sem litlar líkur eru til, að hægt sé að standa undir, fyrir menn, sem ekki biðja um það, og taka það af þeim, sem geta ekki borgað?“ Ég get ekki annað séð en að þetta sé í sambandi við skoðanir, sem eru ákaflega mannlegar, sem er þó ekki ástæða til að láta hafa áhrif á úrslit þessa máls. Það er eitthvað annað en hagfræðilegar ástæður. Ég vil skjóta því fram til meðhaldsmanna málsins, hvort það sé það, að í síðasta lagi eftir 12 mánuði eiga að fara fram kosningar í þessu landi. Það er ljóst, að ýmsir þeirra, sem hér eiga sæti, bjóða sig fram aftur, ef þeir verða þá hér á jörð. Og það er ekki svo lítil stétt manna, sem er í búðum og skrifstofum. Ég get látið mér detta í hug, að þeir, sem eru áhugamenn um þetta mál, hugsi sem svo, að þetta muni vera vinsælt meðal manna í þessum stöðum og fólkið kannske launi þessa vinsemd með því að berjast fyrir endurkosningu þessara mætu manna, sem

að þessu vilja styðja. Það eru svo margir menn, sem vilja styðja þetta mál og geta sagt fyrir sitt leyti, hvort þetta sjónarmið er rétt eða rangt. Mér hefur ekki dottið í hug að koma með þessa ágizkun, ef ég sæi einhverja ástæðu aðra fyrir svona vel viti borna menn að koma með þetta.

Nú skilst mér, að þetta mál eigi meira og minna fylgi í öllum flokkum. Og þá er komið að þeirri spurningu, að einn flokkur hafi uppgötvað, að þetta var ágætt kjósendamál fyrir hann, og þá er spurningin sú, — hvers vegna eru þá aðrir flokkar einn eða tveir með þessu? Þá sýnist mér, að ef þetta væri eina ástæðan, þá segðu þessir hinir flokkar eitthvað á sama hátt og einn merkilegur innræðubóðsmaður í Danmörku, Vilhelm Beck að nafni, þegar hann var staddur við matborð, þar sem mikið var framreitt af góðum réttum og meðal annars lambakjöt. Nú var þessi prestur ákaflega sannfærður eins og sumir trúðir menn eru, að hann yrði sáluhólpinn og mundi fara beina leið til guðs, þegar hann dæi, og jafnsannfærður var hann um aðra, að þeir mundu fara allt aðra leið. Þegar hann nú leit yfir borðið með öllum þessum ágæta mat, þá hugsaði hann sem svo: „Hvers vegna á að láta alla þessa óguðlegu menn fá alla lambasteikina?“ Og þessi ágæti prestur, sem heitir Vilhelm Beck, sem ég veit, að prófessorinn, sem hér er, kannast vel við fyrir þá guðfræðilegu starfsemi, settist við borðið og reyndi að samræma það, að vera frelsaður eins og hann sjálfur var og éta lambasteikina, til þess að þeir óguðlegu, sem voru við borðið, fengju ekki því meira. Nú vil ég spyrja, hvort þetta óeðlilega fylgi við þetta mál kunni að vera eitthvað skylt þessari guðfræðilegu skoðun Vilhelms Becks, hvort þeir, sem voru svo óheppnir að koma ekki með frv., en eru svona með því, hvort þeir hugsi ekki sem svo: „Eigum við að láta hina flokkana sitja eina að lambasteikinni? Eigum við að láta þá eina fá fylgi allra þessara mörgu manna, sem eru við ritvélarnar, við búðarborðin, í pakkhúsum?“ Því að það er vitanlegt, að þetta fólk vill gjarnan fá launahækkun og betri lífskjör, og menn geta sagt sem svo, að dýrtíðin hafi aukizt, og því mælir enginn í mót, og það geti verið gott fyrir þetta fólk að fá meiri peninga, ef það væri hægt að greiða þá af höndum. En þá kemur spursmálið: Þó að einn, tveir eða þrír menn geti notað þetta mál til að auka fylgi sitt við næstu kosningar, þá er það röksemd fyrir þá persónulega. En er það góð röksemd fyrir landið, og er það gott fyrir okkur hina, sem eigum kannske ekki von á að fá neitt fylgi fyrir þetta? Ég hefi ekki reiknað það út, en ég get hugsað mér, að ef ég býð mig fram fyrir sama kjördæmi aftur, þá mundi ég kannske fá samtals fimm atkv. fyrir þetta. En ég er svo harðsviraður, að ég er að hugsa um að vera á móti þessu frv., þó að ég með því setji nokkur atkv. í hættu, af því að ég finn enga röksemd fyrir, að þetta sé nauðsynlegt fyrir þjóðfélagið. Ef maður fer að meta það fylgi, þann stuðning, sem maður getur gert sér í hugarlund, að þetta frv. skapi sem kosningamál, þá hygg ég, að flestir þeir mætu menn, sem

eru með þessu frv., mundu komast inn engu að síður. Þeir hafa yfirleitt svo marga ágæta eiginleika og hafa sýnt svo þryðilega frammistöðu í mörgum öðrum málum, að ég sé ekki neinar líkur til, að þeir þurfi að bæta þessum blómum á sig. Þess vegna hefi ég enga samvizku af því, þótt ég greiði atkv. á móti þessu máli.

Ég læt svo úttalað um þennan hluta málsins með þeirri lokaniðurstöðu, að þetta séu ekki frambærileg rök fyrir málinu og þessir menn, sem að frv. standa, séu allir svo þryðilega settir í mannfélaginu, að það sé ekki minnst ástæða fyrir þá til að leggja í þennan mikla aukakostnað, sem það er fyrir þjóðina að fá þetta skaðlega frv. samþ. Og nú ætla ég að koma að því, hvernig ég álit þetta frv. beinlínis skaðlegt. Til þess liggja margar ástæður. Ég vil fyrst tala fram, að ég álit skaðlegt á þessum árum, þegar litur út fyrir, að verzlunarstéttin, kaupmenn og kaupfélög, muni eiga við stórkostlega erfiðleika að búa vegna minnkandi innflutnings, að fara þá að íþyngja svona þessum fyrirtækjum. Menn geta spurt mig, hvers vegna ég haldi, að verzlunin muni dragast saman, hvort ég áltí, að gjaldeyrisnefndin og ríkisstj. muni beita auknu harðræði við neytendur landsins, og hvort ég búist við, að þessir aðilar, sem hafa þótt harðdrægir hingað til, hafi öðlazzt einhverja lakari eiginleika og svo kannske að þessi nýja n., sem við vorum að samþ. í dag, hafi einhver skaðleg áhrif. Ég geri ekki ráð fyrir, að stj. eða n. beiti áhrifum sínum í þessa átt, en ég er þannig gerður, að ég get ekki búist við góðu, þegar Danmörk, sem er eitt af okkar aðalviðskiptalöndum, er þannig sett, að okkar elzta skip, Gullfoss, getur ekki komizt þaðan, og Eimskipafélagið gerir ráð fyrir að sjá aldrei svo mikið sem einn nagla úr honum, þótt skipið liggi heilt og óskaddað á legunni í Kaupmannahöfn, og 1100 Íslendingar biðja um leyfi til að fá að fara með Gullfossi, en geta ekki fengið með nokkru móti. Danmörk er því lokuð eins og niðursuðudós, svo að ómögulegt er að koma vörum þangað eða þaðan eða Íslendingum burt, og okkar elzta og bezta skip liggur þar og ómögulegt að ná því þaðan. Ég held, að enginn maður geti búist við, að Danmörk verði fyrr en þá að stríðinu loknu leyst þannig, að við getum hafið viðskipti við hana, og vil ég leiða að því nokkur rök. Ástæðan til þess, að Danmörk varði sig ekki móti þýzku innrásinni, sem Danmörk þó bjózt við, var sú, að Danir vissu, að þeir gátu ekki varið sig lengi, og þeir vissu, að þeim gat engin þjóð hjálpað. Og þó að Vesturveldin séu að reyna að hjálpa Noregi til að losna við þýzka innrásarherinn á landi og sjó, sem enginn veit, hvernig fer, þá er það vitað, að það tekur enginn Danmörku úr höndum þeirra núverandi húsbænda, fyrr en þessu núverandi stríði lýkur. Danmörk er því fyllilega lokuð frá öllum viðskiptum við okkur, þar sem við liggjum á þeim parti hnattarins, þar sem Englendingar hafa yfirráðin vegna flota síns. Það má náttúrlega segja, að Svíþjóð sé ekki komin í stríðið, en eftir því sem við vitum bezzt, þá er eina sjóleiðin þangað lokuð af tundurduflum Englendinga, Þjóðverja og Svía sjálfra. Hér á höfninni

liggja skip, sem voru að koma frá fjarlægum löndum með farm, sem Svíar gjarnan vildu fá, en komast ekki heim og engar líkur á, að geti komið heim. Og þó það kynni að vera hugsanlegt, að við gætum komið skipum í gegnum tundurduflabeltin til Svíþjóðar, þá er það of mikil hjartsýni að gera ráð fyrir, að við getum haft nokkur viðskipti þar. Það mætti láta sér detta í hug, að við gætum fengið að flytja vörur frá og til Svíþjóðar eftir nyrztu járnbrautum Noregs og Svíþjóðar, en hvaða líkur eru þá til þess, að bandamenn vilji leyfa okkur að flytja til Svíþjóðar mikið af okkar útlutningsvörum, eins og okkar ágætu sild? Þá kemur að síðustu verzlunin, sem við höfum haft við Noreg. Maður vill vona allt það bezta um þessa frændþjóð okkar, en þar sem barátta er þar um allt landið og herflokkar tveggja stórvelda eru í landinu sjálfu, þá er mikil hjartsýni að halda, að þau verzlunarsambönd, sem við höfum haft þar, geti haldizt. Þegar við því litum á aðstöðuna í öllum þessum löndum, þá er ekki annað að sjá en að allir markaðir þar séu okkur gersamlega lokaðir, og þá kem ég að því, sem mér finnst æskilegt að heyra frá meðhaldsmönnum málsins, sem bera kaupmannastéttina fyrir brjosti, hvort þeir geti búizt við, þegar útlitið er svona, að verzlunin verði svo blómleg á næstu árum, að þessi stétt geti haldið öllu sínu fólki og borgað því. En það, sem ég fyrst og fremst óttast um, er þó ekki verzlunarstéttin, heldur þeir, sem standa á bak við verzlunarstéttina. Við megum búast við stórkostlega samandreginni verzlun frá því, sem nú er. Við erum búnir að missa verzlun okkar í Suðurlöndum, í Mið-Evrópu og Skandinavíu. Við eigum erfiðan aðgang að Englendi og nokkurn aðgang að Ameríku og mörkuðum þar, sem eru okkur óhagstæðir. Og þá virðist heppilegra að gera það, sem hægt er, til þess að létta undir með kaupmönnum og kaupfélögum heldur en að fara nú að setja l., sem auka á erfiðleika þessara fyrirtekja, sem nú sýnast vera að fá yfir sig stórkostlegt hallari, svo að þau muni ekki geta haldið sínu fólki. Ef þessi rökstuðningur minn er réttur, — og ég hefði gaman af að heyra einhvern meðhaldsmann frv. leiða skynsamleg rök að því, að hann sé rangur, — þá þarf meira en litla djörfung um leið og menn vilja gera gott fyrir starfsfólkið í verzlununum, að vilja leggja slíkar byrðar á stéttina.

Ég veit ekki, hvort ég á að segja til smekkbætis, að hér í bænum er nú staddur Íslendingur, sem á heima í Winnipeg og hefir þar stóriðju. Og þegar maður spyr hann, hvernig baráttan sé við dýrtíðina í Kanada, sem er í stríðinu, þá hefir hann allt aðra sögu að segja en við hér. Hann segir, að það sé gert feikna átak af stj. Kanada og þingi Kanada til þess að halda dýrtíðinni niðri. T. d. má taka bændurna, sem framleiða það ágætasta hveiti, sem til er í víðri veröld og er sent út um allan heim. En þegar stj. stóð í nokkurskonar bakáhyrgð fyrir bændurna, til þess að þeir færu ekki á vonarvöl, þá kostaði það ríkið hvorki meira né minna en 90 millj. dollara, og þó framleiddu þessir bændur það bezta hveiti, sem til er í heimi. Þetta

var árið 1939. Nú hélt ég í minni fáfræði, að nú væri það farið að blómgastr, nú væri stríðið komið og verðið því farið að hækka. Hvað haldið þið, að þessi mikli búmaður hafi sagt? „Hveitið er lítið sem ekkert farið að hækka; stjórinn heldur því niðri, og bændurnir hafa engan ávinning fengið.“ Hann sagði, að það væri ekki eingöngu svo með hveitið, heldur væri einnig reynt að halda kaupinu niðri. Það er fróðlegt fyrir d. að heyra það, af því að það hefir svo mikið verið talað hér um sjómenn og kaup þeirra, að þeir halda líka fargjöldunum niðri.

Mér þykir verst, að form. Sjómannafélags Reykjavíkur, hv. 2. landsk., skuli ekki vera viðstaddur nú, — hinn mikli forkólfur sjómanna-stéttarinnar, sem barizt hefir fyrir kauphækkun sjómanna, ekki aðeins nú, síðan að styrjöld sú, er nú geisar, byrjaði, heldur og á undanförnum árum. Ég ætlaði að segja honum, hversu mjög Bretar hefðu staðið sig verr en hann. Þeir settu nfl. kaup sjómanna sinna fast, létu það ekki hækka nema að litlu leyti, þegar hann var að heimta stórum auknið kaup og hlunnindi íslenzku sjómönnum til handa, og það svo mjög, að stýrimenn á togara geta komið upp í 1800 kr. á mánuði. Að sjálfsögðu eigum við alþm. hér og nokkra sök á, þar sem við höfum samþ. ýmis lög, sem hækka kaup manna fram úr öllu hófi. Hvað sjómennina snertir, þá var það vitanlega eina rétta leiðin að láta þá fá háar tryggingar, eins og hina erlendu sjómenn, því að það dettur vitanlega engum í hug að neita því, að mikil áhætta fylgir því að sigla til stríðslandanna, en með háum tryggingum var aðstandendum sjómanna veitt það öryggi, sem þeir í raun og veru eiga kröfu til. En hið ógengdar háa kaup, sem að miklu leyti verður eyðslueyrir fólksins, er engin trygging, ekkert bjargráð, ef illa fer. Hér höfum við okkur sem milljónerar, enda þótt við séum aðeins sárfátækt fólk. Að ég hefi ekki talað um þetta hvað snertir kaup sjómanna fyrr en nú, er sökum þess, að ég hefi ekki séð fram á, að það hefði hina minnstu þýðingu. Aldan, sem vakinn var með kröfum þeirra, var svo sterk, að gegn henni virtist jafnþýðingarlítið að reyna að standa og að maður standi fram á brúninni á Dettifossi og reyni að standa á móti ofurþunga vatnsins, er það væri að því komið að steypast fram af brúninni. Nú er búið að skrúfa kaup sjómanna svo hátt, að þeir eru flestir orðnir hálaunamenn. Ég veit ekki, hvort þeim er svo mikill greiði gerður með þessu. Þau verða ekki svo litil viðbríðin fyrir þá, er þeir hrapa niður úr þessum mikla peningamokstri, niður í litlar tekjur, þar sem gæta verður allrar sparsemi og sparneytni til þess að geta dregið fram lífið. Hið mikla kaup þeirra sjómanna, sem sigla á stríðssvæðinu, vekur óhjákvæmilega mikla óánægju innan sjómanna-stéttarinnar. Þeir, sem sækja á fiskimiðin heima, verða margir hverfir að láta sér nægja að búa í kjallaraholum við skarðan kost, samtímis því, sem hinir lifa í vellystingum praktuglega.

Hvað snertir kauphækkun þá handa verzlunarfólki, sem hér er um að ræða, er það að segja,

að ég tel hana ekki sanngjarna, þegar lítið er til þess ástands, sem hér ríkir og fyrir dyrum er, að siglingar til landsins geta að meira eða minna leyti teppzt þegar minnstum vonum varir. Auk þess er till. þessi stórmóðgun við alla þá, sem bera hag þjóðarinnar fyrir brjósti. Hún hefði átt miklu meiri rétt á að koma fram hvaða ár sem verið hefði síðastl. 50 ár en nú. Verzlunarmannastéttin, sem hér á að borga brúsan, hefir oft átt erfitt á undanförunum áratugum, en aldrei eins og nú. Það eitt er vist, og á eftir að sannast betur.

Að síðustu vil ég svo segja þetta, að þegar búið er að troða peningum í vasa allra — harmonikuleikararnir eru líka, hvað þá aðrir, búnir að fá sína uppbót —, þá getur varla talizt ósanngjarnt að láta þessa litlu stétt manna, kennarana við héraðsskólana, fá litilsháttar uppbót, svo engir verði eftir, nema framleiðendur og kaupmenn, sem mega víst fara á hausinn án þess að aðrar stéttir hafi með þeim hina minnstu linkind, enda þótt þeir eigi nú í raun og veru að borga allan brúsan.

Forseti (EÁrna): Mér hefir borizt skrifl. brtt. frá hv. þm. S.-Þ., svo hljóðandi: [sjá þskj. 578]. Ennfremur hafa mér borizt svo hljóðandi skrifl. brtt. frá hv. 1. þm. N.-M.: [sjá þskj. 579].

Brtt. þessar eru of seint fram komnar, auk þess að þær eru skriflegar, og verður því að veita tvöföld afbrigði frá þingsköpum til þess að þær megi taka til meðferðar á fundinum.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 12:1 atkv.
Brtt. 578 felld með 8:6 atkv.

1. gr. samþ. með 8:6 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu
já: MG, MJ, SÁÓ, ÞP, ÁJ, BSn, BrB, ErlP.
nei: PHerm, PZ, HermJ, IngP, JJ, EÁrna.

BS greiddi ekki atkv.

1 þm. (JJós) fjarstaddur.

2.—3. gr. samþ. með 8:6 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ErlP, MG, MJ, SÁÓ, ÞP, ÁJ, BSn, BrB.
nei: HermJ, IngP, JJ, PHerm, PZ, EÁrna.

BS greiddi ekki atkv.

1 þm. (JJós) fjarstaddur.

Brtt. 579a felld með 8:6 atkv.

— 579b felld með 8:7 atkv.

4.—6. gr. samþ. með 8:6 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BSn, BrB, ErlP, MG, MJ, SÁÓ, ÞP, ÁJ.
nei: HermJ, IngP, JJ, PHerm, PZ, EÁrna.

BS greiddi ekki atkv.

1 þm. (JJós) fjarstaddur.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. visað til 3. umr. með 8:6 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÁJ, BSn, BrB, ErlP, MG, MJ, SÁÓ, ÞP.
nei: HermJ, IngP, JJ, PHerm, PZ, EÁrna.

BS greiddi ekki atkv.

1 þm. (JJós) fjarstaddur.

Forseti (EÁrna): Eins og hv. dm. er kunnugt, hefir Nd. lokið störfum, en við það hefir skapast sérstakt viðhorf, og í rauninni óeðlilegt ástand

Alpt. 1940. C. (55. löggjafarþing).

um afgreiðslu mála hér í d. Það er ekki lengur hægt að senda Nd. mál, sem afgr. kynnu að verða í þessari d. Þetta viðhorf hefir óeðlileg áhrif á brtt., sem þm. kynnu að bera fram, m. ö. o., að samþ. brtt. er sama og að fella frv. Þó að frv. hefði svo stóra galla, að það þyrfti að laga þá, er það ekki hægt, því að með því að laga gallana er frv. fellt. Ég vil benda hv. dm. á, að svona er ástandið nú hér í d. Ég vil ekki gripa fram fyrir hendur hv. dm., en aðeins segja þeim frá því, að svona er ástandið nú. Það er undir þm. komið, hvort þeir nú, þegar ég set næsta fund, vilja halda áfram að vinna að þessu máli; það verður lagt undir atkv. þm., hvort þeir vilja leyfa, að málið sé tekið fyrir.

Ég hefi ekki fleira um þetta að segja, en vildi aðeins benda hv. d. á þetta. Ég vil mælast til þess, ef d. leyfir, að málið sé tekið fyrir, að þá yrðu um það stuttar umr., svo að hægt yrði að ljúka störfum d. eftir tiltölulega stutta stund. Ég tel ekki fært að halda þessari d. starfandi í alla nótt, þegar annars er öllum störfum lokið og ekki hægt að senda mál til Nd., og tæplega til Sþ. Ég segi svo þessum fundi slitið.

Á 49. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 3. umr.

Forseti (EÁrna): Ég mun nú þegar setja fund af nýju og taka fyrir það mál, sem nú var síðast til umr. — Of skammt er liðið frá 2. umr., en áður en afbrigða verður leitað, tekur hv. frsm. til máls og talar um þingsköp.

***Frsm. (Magnús Jónsson):** Ég vil benda á það, að þó að nú hafi skapast óeðlilegt ástand og þó að takmörkuð sé starfsgeta d. við það, að búið er að slita í Nd., þá sé ég ekki, að það þurfi að hafa nein áhrif á þetta mál. Það er búið að ganga gegnum allar umr. án þess að því hafi verið breytt, við 2. umr. var felld brtt., sem fyrir lá, og því ekki annað að sjá en að d. vilji einmitt búa málið þannig, að einhlítt geti verið um afgreiðslu þess. Það er þess vegna ekki hægt að segja annað en að málinu ætti að geta orðið lokið nú á skömmum tíma, þó að búið að slita í hinn d., og finnst mér hv. d. ætti að vera einhlítt um þetta mál.

***Jónas Jónsson:** Ég get ekki verið samdóma hv. 1. þm. Reykv. um það, að sjálfsagt sé að veita afbrigði fyrir þessu máli; ég segi fyrir mitt leyti, að ég mun ekki sjá mér annað fært en að greiða atkv. á móti afbrigðum að þessu sinni. Það er að visu sjaldgæft, að til þess komi að neita um afbrigði, en það hefir þó komið fyrir. Annars skal ég geta þess, að ég er undrandi yfir því, með hvað miklu offorsi á að drífa þetta mál í gegn, og eins og frv. er, þá álit ég það blátt áfram skyldu þingsins að neita um afbrigði, því að frv. er að öllu leyti illa undirbúið og mjög illa frá því gengið.

***Páll Hermannsson:** Ég er ekki sammála hv. 1. þm. Reykv. um það, að það sé komið í ljós, að meiri hl. d. sé ákveðinn í því að samþ. þetta

Verðlagsuppbót. — Kennaradeild. — Skattgreiðsla útgerðarfyrirtækja (frv. meiri hl. fjhn. Nd.).

frv. óbreytt. Ég á bág með að trúa því, að þetta frv. verði samþ. óbreytt, og verði farið að breyta frv., þá er það sama og að fella það. Það er alveg rétt, að það er sjaldan gripið til þess að neita um afbrigði, en þó að gripið yrði til þess nú, þá finnst mér standa öðruvísi á um þetta mál en venja er til, þar sem starfs-hæfni Alp. er mjög takmörkuð.

Það er sjálfsagt mikill meiningarmunur um þetta frv., en mér hefði fundið fara vel á því, að meiri hl. d. slakaði til og féllist á það, að frv. yrði ekki gert að l. að þessu sinni. Þetta eru umr. um þingskóp, og fer ég því ekki lengra út í umr. um málið.

*Frsm. (Magnús Jónsson): Ég vil aðeins út af orðum hv. þm. S.-Þ. taka það fram, að það er ekki rétt hjá honum, að þetta mál hafi á nokkurn hátt verið drifið áfram með offorsi, eins og hann komst að orði. Þetta frv. kom fram í byrjun þessa mánaðar og fór í gegnum Nd. á mjög rúmum tíma. Að vísu hefir málið siglt nokkuð hratt gegnum þessa hv. d., enda var komið undir þinglausnir, þegar hún fékk það til meðferðar. Þetta mál eða meðferð þess á því ekkert skylt við offors. Ég vil aðeins, út af þeim vingjarnlegu ummælum hv. 2. þm. N.-M., er hann mæltist til þess, að við sæktum málið ekki fast, segja það, að það er ekki nema eðlilegur þingmannsréttur, að við höldum nokkuð fast fram því máli, er við viljum koma fram, án þess að fara að beita bolmagni frekar en þingræðisleg fyrirmæli heimila í beitingu síns máls. Það var þess vegna, að ég óskaði eftir, að þetta mál kæmi til atkv.

Út af því, sem ég sagði áðan, en var aflutt fyrir mér á þann hátt, að ég hefði sagt, að það lægju fyrir sönnur á því, að meiri hl. væri fyrir í málinu í d., vil ég segja það, að það er ekki rétt. Ég sagði aðeins, að d. hefði enn haldið málinu í því horfi, að hún væri einhlit um afgr. þess. Eins og hæstv. forseti hefir réttilega tekið fram, þá eru það ekki venjulegar ástæður, þegar ekki er hægt að koma fram brtt. Hv. d. hefir þó haldið frv. enn þannig eins og hún væri einhlit um afgreiðslu þess, og það gæti litið út sem vitnisburður d. um það, að hún vildi afgreiða málið. Þess vegna vildi ég, að þetta kæmi fram, áður en menn greiða atkv. um afbrigði.

Ég veit, að minni hl. getur hindrað, að málið gangi fram, með því að neita um afbrigði, og verð ég þá að kalla, að ofurkappi sé beitt. Það er auðvitað fullur réttur þm. að gera það, en þá virðist vera beitt nokkuð miklu kappi í því að hindra framgang málsins. Það hefir við atkvgr. sýnt sig, að það eru af 4 flokkum hér 3, sem virðast vera með málinu, en einn á móti. Ég verð að kalla, að kappi sé beitt, ef þessi eini flokkur ætlar eftir boði hv. þm. S.-Þ. að stöðva málið með því að neita um afbrigði.

Páll Zóphóniasson: Út af þeim ummælum, sem hafa fallið hér nú, þá skal ég minna á atvik, sem kom fyrir á síðasta þingi við atkvgr. um fjárl. Þá báru framsóknarmenn fram brtt. við till. um heimild fyrir ábyrgð handa Ólafsfjarðarkauptúni, en þeir þm., sem nú standa að þessu

frv., neituðu um afbrigði, til þess að knýja málið fram óbreytt eins og þeir vildu hafa það. Ég mun neyta sömu aðstöðu nú og neita um afbrigði, og taka mér þá menn þar til fyrirmyndar, er nú standa hér fastast að þessu frv., enda þó ég ella vilji líkjust þeim um sem allra fæst.

Frsm. (Magnús Jónsson): Ég vil láta í ljós hryggð mína yfir ræðu hv. 1. þm. N.-M. Hann lýsti því yfir, að hér væri að ræða um hefndar-pólitik frá hans hálfu. Ég get skilið afstöðu þeirra þm., sem vilja hindra málið, en að þetta komi fram sem hefnd, það gerir hans afstöðu lakari en hinna.

*Jónas Jónsson: Ég vil áður en atkvgr. fer fram um það form, sem hér er um að ræða, undirstrika það, sem hv. 1. þm. Reykv. sagði áðan, að hér væri um tvennskonar þingmannsrétt að ræða. Annar er fyrir því að samþ. málið, og hann gerir ráð fyrir, að sá þingmannsréttur sé með þeirri skoðun, sem hann heldur fram. Ég bendi hinsvegar á, að þingskóp gera ráð fyrir, að til þess að mál fái eðlilega afgreiðslu, þá verði vissir dagar að liða milli umr., til þess að tryggja það, að virtur sé réttur þm. til að segja álit sitt um málið. Ég skal ekki segja, hvort nægilegur styrkur er til að nota þennan þingmannsrétt. Ef nægilegur styrkur er til þess, þá er hér um tvennskonar vilja að ræða, en báðir hafa fullan rétt til að neyta aðstöðu sinnar til þess að hafa áhrif á gang málsins.

ATKVGR.

Afbrigða um að taka málið til 3. umr. synjað með 3:8 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu já: ErlÞ, MG, MJ, SÁÓ, ÞÞ, ÁJ, BSñ, BrB. neí: JJ, PHerm, PZ.

HermJ, IngP, BSt, EÁrna greiddu ekki atkv. 1 þm. (JJós) fjarstaddur.

17. Kennaradeild í húsi háskólans (frv. ÍslH).

Á 32. fundi í Nd., 9. apríl, var útbýtt:

Frsv. til l. um stofnun kennaradeildar á efstu hæð í húsi Háskóla Íslands (þmfrv., A. 403).

Frsv. var aldrei tekið á dagskrá.

18. Skattgreiðsla útgerðarfyrirtækja (frv. meiri hl. fjhn. Nd.).

Á 43. fundi í Nd., 18. apríl, var útbýtt:

Frsv. til l. um breyt. á l. nr. 49 12. febr. 1940, um skattgreiðslu íslenskra útgerðarfyrirtækja (þmfrv., A. 489).

Á sama fundi var frsv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 19 shlj. atkv.

***Frsm. (Sveinbjörn Högnason):** Hv. 3. þm. Reykv. hefir snemma á þessu þingi lagt fram frv. um þetta efni, að fella úr gildi 1. um skattgreiðslu útgerðarfyrirtækja frá árinu 1940. Þessu frv. var vísað til fjhn., og hefir hún haft það til meðferðar. En nm. voru á eitt sáttir um, að ekki væri tími til þess kominn að afnema með öllu skattfrelsi og útsvarsfrelsi útgerðarfyrirtækja eins og sakir standa.

Hinsvegar hefir meiri hl. n., sem flytur þetta frv., talið rétt, að heimildina til bæjarfélaga, sem felst í 2. gr. þessara l., um að undanþiggja útgerðarfyrirtæki útsvarsgreiðslu, sé eins og nú er komið ekki rétt að láta standa lengur. Þess vegna er þetta frv. flutt af meiri hl. fjhn., sem leggur til, að heimildin í 2. gr. laga þessara verði felld niður. Eins og nú er ástatt hér hjá okkur, virðist ekki ástæða til að undanþiggja útgerðarfyrirtæki með öllu útsvarsgreiðslu til bæjarfélaga, þar sem vitað er, að mörg þeirra reka útgerð sína með meiri hagnaði heldur en venja hefir verið til og á þann veg, að miklu færri menn fá atvinnu við það heldur en áður hefir verið, þar sem um ísfisksveiðarnar svo að segja einar hefir verið að ræða og sama sem ekkert kemur af fiski á land til verkunar, sem verður til þess, að ekki nema litill hluti fólks þess, sem áður hefir haft atvinnu af fiskveiðum, hefir atvinnu við þær nú. Hinsvegar hefir þetta útgerðarfyrirkomulag verið mjög ábata-samt hjá mörgum útgerðarfyrirtækjum. Það væri því mjög vanhugsað, að því er við álitum, ef undanþiggja ætti þessi útgerðarfyrirtæki algerlega því að greiða útsvar, en velja þeirri útsvarsgreiðslu yfir á þann fjölda manna, sem kannse litla eða nær enga atvinnu hefir. Við álitum fullkomlega tímabært að afnema þessa heimild, og er það engu síður á valdi sveitar- og bæjarstjórna að hlífa þeim útgerðarfélögum í útsvarsálagningu, sem illa standa fjárhagslega. En þau útgerðarfélög, sem græða mikið og hafa litlar skuldir, nær ekki nokkurri átt að gera útsvarsfri á þeim tímum, sem nú eru.

***Einar Olgeirsson:** Það er mjög ánægjulegt, að þetta frv. skuli vera komið fram og að augu manna hafa opnast fyrir því, að útgerðarfyrirtækin í landinu eigi ekki að vera skilyrðislaust skatt- og útsvarsfjáls. Það hefir verið töluvert alið á því, að á sama tíma sem tollar eru þyngdir á alþýðu manna, þá nái ekki nokkurri átt, að togaraútgerðarmenn og félög séu alveg útsvarsfjáls og skattfrjáls. Það er þess vegna mjög ánægjulegt, að meiri hl. fjhn. skuli hafa fundið sig knúðan til þess að gera ráðstafanir til að afnema a. m. k. þetta ástand að nokkru leyti.

Með því að bæjarfélögum yrði með þessum l. gefinn réttur til þess að leggja útsvör á þessi útgerðarfyrirtæki, þá virðist mér liggja í augum úppi, að það sé ætlað til þess, að bæjarfélög leggi þessi útsvör á eftir því, sem þörf krefur á hverjum stað. Nú er það vitanlegt, að þörfin fyrir bæjarfélög til að leggja þessi útsvör á er ákaflega mikil. Og þó að hv. frsm. fjhn. segði, að bæjarfélög gætu hlíf þessum fyrirtækjum, þá ætti það ekki að síður að vera í valdi bæjarfélaganna að leggja svo þung útsvör

á þessi fyrirtæki sem þau geta borið, eftir því sem nauðsyn krefur á hverjum stað. Þó að ekki hafi verið afnumið skattfrelsið líka, þá er vafalaust hægt með útsvarsálagningu að komast nokkuð langt í þá átt að svipta stórgróðamennina þeim stríðsgróða, sem þeir nú hafa, og láta hann lenda á réttum stöðum.

Ég mun standa með þessu frv. eins og það er.

***Jón Pálmason:** Fjhn. hefir ekki orðið sam-mála um að bera þetta frv. fram, eins og grg. frv. ber með sér, heldur er frv. borið fram af meiri hl. n. Ég og hv. 3. landsk. erum mót-fallnir því að breyta þeim l., sem frv. fjallar um, og skal ég skýra það með nokkrum orðum.

Í fyrsta lagi er það að segja, að hér er aðeins um heimildarl. að ræða fyrir bæjarstjórnir um að undanþiggja þau fyrirtæki, sem reka togara-útgerð, útsvarsgreiðslu. Þess vegna hafa bæjarfélög í hverjum kaupstað það á valdi sínu, hvaða útsvör þau leggja á þessi fyrirtæki, eða hvort þau gera það eða ekki. Það hefir nú komið í ljós í grg. fyrir öðru frv., sem var hér næst á undan, að það mun nú reka að því í Hafnar-fjarðarkaupstað, að þar verði lögð útsvör á togaraútgerðarfyrirtæki, sem þar eru. Og það hefir bæjarstjórn á valdi sínu, án þess að þetta frv., sem hér liggur fyrir, verði samþ. Í öðru lagi er þess að geta, að ástandið, sem skapast hefir á undanföllum árum fyrir togaraútgerðarfélögin, er ekki breytt nema að nokkru leyti. Því að það er kunnugt mál, að það fjárhags-ástand, sem þessi fyrirtæki hafa komist í á undanföllum árum, vegna of mikilla gjalda og af ýmsum öðrum orsökum, það hefir orðið slíkt, að þau hafa ekki getað staðið undir þeim skuldum, sem á þau hafa hlaðist, og af þeim sökum heldur alls ekki getað innt af hendi þá sjálf-sögðu skyldu, sem fylgir hverjum atvinnu-rekstri, og ekki sízt slíkum sem þessum, að endurnýja þau tæki og áhöld, sem atvinnurek-urinn byggist á. Það er ekki lengra síðan heldur en einn dagur, að formaður, sem starfar hér í togaranefnd, lýsti því yfir, að meðalaldur á þeim togurum, sem hér eru til í landinu, væri 20 ár, og lýsti því, hve mikil nauðsyn væri á því að endurnýja þennan skipastól. Það er vit-anlega nauðsyn, ekki endilega fyrst og fremst vegna þessara fyrirtækja sjálfra, heldur kannse fyrst og fremst vegna alls almennings, sem nýtur þessara fyrirtækja og hefir gagn af því, að þessi rekstur beri sig. Það er því fullkom-lega nauðsynlegt, að þeim sé ekki með skatt- og útsvarsálagningu, hvort sem er til bæja eða ríkis, gert erfiðara fyrir en það, að þau séu vel fær um að inna af hendi þá nauðsyn, að endurnýja flotann svo fljótt sem nokkur kostur er. Af þessum sökum viljum við í minni hl. fjhn. láta þessi l., sem hér er lagt til að breyta, standa óbreytt fyrst um sinn og sjáum ekki, að þörf sé á að breyta þeim, þó að einstakar bæj-arstjórnir teldu sér nauðsyn að leggja útsvar á þessi fyrirtæki að einhverju eða öllu leyti í sama hlutfalli eins og á öðra gjaldendur.

Skal ég ekki að sinni fara mikið fleiri orðum um þetta, en vil þó taka það fram, að ef það væri réttlátt að samþ. þetta frv., þá væri það í

sjálfu sér alveg eins réttlátt að taka sporið alveg út og samþ. frv. þannig, að skattgreiðsla til ríkissjóðs væri heimiluð líka. En ég vil, að hvorttveggja þetta haldist óbreytt eins og l. eru og láta við það sitja þetta árið.

***Héðinn Valdimarsson:** Ég hefði fyrir mitt leyti að sjálfsögðu kosið, að það frv., sem ég flutti um þetta efni, hefði verið samþ., þar sem það miðaði að því að afnema skatt- og útsvarsfrelsi þessara fyrirtækja bæði til bæjarsjóða og ríkissjóðs. En þrátt fyrir það fylgi ég að sjálfsögðu þeim breyt., sem meiri hl. fjhn. hefir flutt um það, að þetta nái til útsvarsgreiðslu. Ég geri ráð fyrir, að meira náist ekki í gegn í þessu efni nú á þessu þingi, þar sem enginn, sem í n. er, hefir viljað ganga alla leið í þessu efni.

Ég skal geta þess í þessu sambandi, að frá upphafi hafa mér fundizt l. sem um þetta voru sett, vera óréttlátt, þar sem togaraeigendur hafa fengið jafna vernd, hvernig sem hagar þeirra hefir verið. Eins koma þeir nú til með að njóta jafnra hlunninda, sem hafa keypt skip sín á síðustu tímum og tiltölulega ódýrt, jafnt og hinir, sem hafa keypt þau á dýrari tíma, a. m. k. hvað snertir ákvæðið um varasjóð.

En þar sem ekki mun verða hægt að fá gengið lengra í þessum efnum, mun ég greiða atkv. með frv., sem hv. meiri hl. fjhn. hefir hér flutt.

***Frsm. (Sveinbjörn Högnason):** Vegna þess, sem hv. frsm. minni hl. n. sagði um þetta mál, vil ég taka þetta fram:

Hann taldi, að bæjarstjórnir hefðu á valdi sínu að leggja útsvör á þessi fyrirtæki, þar sem hér væri aðeins um heimildarl. að ræða, þar sem þeim í 2. gr. l. væri gefin heimild til þessara undanþágu, og þau gætu því hvert fyrir sig hagað þessu eins og þeim sýndist. Þetta er ekki rétt. Ef eitt bæjarfélag telur rétt að veita þessa undanþágu og gerir það, þá verða hin bæjarfélögin að gera það líka, því að annars flytja skipin burt og til þess bæjar, sem veitir þessa undanþágu. Það er ekki litið kapp t. d. milli Reykjavíkur og Hafnarfjarðar um að halda togurinum hjá sér. Og ef Hafnarfjörður vildi taka útsvar af þeim, en Reykjavík vildi gefa það eftir, þá mundi útgerðin, sem væri í Hafnarfirði, flytja sig til Reykjavíkur. Og á sama hátt mundi útgerðin flytja sig til Hafnarfjarðar, ef þar væri gefið eftir að taka útsvar af henni, en það væri tekið í Reykjavík. Á sama hátt mundi það fara á Vestfjörðum og alstaðar annarstaðar á landinu. Það er því alls ekki á valdi bæjarstjórna, þegar búið er að gefa þessa heimild og þetta er gefið eftir sumstaðar, að taka útsvör af þessum fyrirtækjum, heldur verða þau að fella niður útsvar af þeim, ef eitt bæjarfélag byrjar á því, hvort sem þau geta það eða ekki, miðað við fjárhag þeirra.

Þá sagði hv. frsm. minni hl., að ástandið væri ekki breytt nema að nokkru leyti síðan l. um skatt- og útsvarsfrelsi togaranna voru sett. En það er ekki heldur nema að nokkru leyti, sem við, sem flytjum þetta frv., ætlumst til, að l. verði breytt vegna þessa ástands, sem nú er.

Ívilnanir l. eru ekki nema að nokkru leyti afnumdar með þessu. Og ég hygg, að enginn muni efast um, að breyt. sé orðin svo mikil síðan l. voru sett, að það sé fyllilega réttmætt, að heimild þessi sé afnumin, eins og farið er fram á í frv., því að sum þessara fyrirtækja hafa aldrei þurft þessa útsvarsfrelsis með, og hafa nú, auk þess sem þau hafa engar skuldir, miklar tekjur. Það er því gersamlega óforsvaranlegt á þessum tímum, þegar fjöldi þeirra, sem hafa haft atvinnu við þau á undanföllum árum, verða að ganga atvinnulausir, að velta þá útsvarsbyrðinni af þessum fyrirtækjum, sem aldrei hafa raunverulega þurft þess og nú græða, yfir á fólkið, sem hefir ekkert að gera vegna breytts rekstrar á þessum fyrirtækjum. Það er því alls ekki í öllum tilfellum nauðsynlegt að veita þessum fyrirtækjum skatt- eða útsvarsfrelsi til þess að þau beri sig. Því að þau bera sig mörg vel, og flest bera þau sig vel eins og nú stendur. Og niðurfjöfnunarn. hafa það alltaf í hendi sinni að hlifa þeim útgerðarfyrirtækjum, sem verr eru sett. Enda segir svo í 1. gr. l., að þeim útgerðarfélögum, sem hafa miklar skuldir að bera, sé heimilt að draga frá 90% af skattskyldum tekjum. Þess vegna geta skuldugustu fyrirtækin komizt undan því, að lagt sé yfirléitt á þau nokkurt verulegt útsvar, en geta notað hagnað sinn til þess að tryggja rekstur sinn og borga af skuldum.

***Jón Pálmason:** Sú skýring, sem hv. frsm. meiri hl. n. kom með, að bæjarstjórnir í kaupstöðum hefðu það ekki á valdi sínu að leggja útsvör á eða leggja ekki útsvör á þessi útgerðarfélög, er að minnu viti alls ekki rétt. Því að samkv. l. er þetta á valdi bæjarstjórna. Það, sem hv. frsm. hélt fram og vildi rökstyðja sitt mál með, að það að taka útsvör af þessum fyrirtækjum á einum stað, ef það væri ekki gert á öðrum, mundi kosta það, að togararnir mundu flytja sig á milli staða, það hygg ég, að komi alls ekki til greina, a. m. k. ekki á fyrsta ári. Það er náttúrlega ekki óhugsandi, ef það ástand héldist lengi, að lagt væri t. d. útsvar á þau fyrirtæki í Hafnarfirði, en ekki í Reykjavík, eða í Reykjavík, en ekki í Hafnarfirði, þá gætu þau flutt á milli. En að það yrði á fyrsta ári, kæmi varla til.

Að breyt. á afkomu þessara útgerðarfyrirtækja sé orðin svo mikil, að fullt réttlæti sé í því að leggja á þau útsvar nú, er að nokkru leyti rétt og að nokkru leyti ekki rétt. Ég vildi óska þess, að breyt. yrði svo mikil, að full ástæða væri fyrir næsta þing að afnema bæði útsvarsfrelsið og skattfrelsið líka. Því að það væri öllum fyrir beztu, að rekstur þessara fyrirtækja gengi sem bezt. En horfurnar eru því miður ekki svo vænlegar eins og við mundum flestir óska að þær væru, og má í því sambandi ekki sít nefna, hvernig nú er komið með saltfisksveiðarnar.

Víðvíkjandi því að fella þessa 2. gr. l. niður, eins og þetta frv. fer fram á, að gert verði nú þegar, þá er það að því leyti verra heldur en frv. hv. 3. þm. Reykv. (HV), því að það fór ekki fram á annað en að þessi l. yrðu felld úr gildi

Skattgreiðsla útgerðarfyrtækja (frv. meiri hl. fjhn. Nd.).

eftir næstu áramót. Og það, sem hér er um að ræða og getur orðið til ágreinings milli hv. 3. þm. Reykv. og flm. þessa frv., er ekki stærra heldur en það, hvort þessa heimild eigi að afnema fyrir yfirstandandi ár. Ég hygg, að ekki sé búið að jafna niður útsvörum nú, og skilst mér því, að það sé eingöngu um það að ræða sem mismun á þessum frv., hvort eigi að leggja útsvör á þessi togarafyrirtæki nú þegar. En ef það er ekki, að þetta frv. miði til þess að leggja útsvör á þessi fyrirtæki nú á þessu ári, þá er náttúrlega þess að gæta, að áður en lögð verða á útsvör á næsta ári, verður háð hér Alp. að nýju, sem hefir það á valdi sínu að gera breyt. á þessum l. Með allt þetta fyrir augum tel ég, að það sé ekki nauðsynlegt að samþ. þetta frv., sem hér liggur fyrir, og legg því til fyrir hönd minni hl. fjhn., að því verði vísað til ríkisstj.

ATKVGR.

Till. frá þm. A.-Húnv. um að vísa málinu til ríkisstj. felld með 14:10 atkv.

Fr. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 44. fundi i Nd., s. d., var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 45. fundi i Nd., 19. apríl, var frv. aftur tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

***Atvmrh. (Ólafur Thors):** Ég vil aðeins skýra frá því, að þegar þessi l. voru sett, þá voru þau einn þáttur í samningum, sem gerðir voru milli stj.flokkanna. Ég lit því svo á, að ef þetta frv. verður samþ., þá sé það brot á þeim samningum.

***Frsm. (Sveinbjörn Högnason):** Ég veit ekki til, að gerðir hafi verið neinir samningar um það, að útgerðarfyrtæki ættu að hafa eilífðar skattfrelsi. Mér þætti vænt um að heyra frá hæstv. atvmrh., hvernig sá samningur er, sem ætti að binda þingið til eilífðar um það, að veita útgerðarfyrtækjum skattfrelsi í þessum efnun.

***Atvmrh. (Ólafur Thors):** Mér er ekki kunnugt um það, hvort þessi hv. þm. hefir fengið nokkuð að vita um þennan samning. Mér bar engin skylda til að láta hann vita um hann.

Ég vil benda honum á, að ef hann les l., þá mun hann sjá, að þar er ekki að ræða um neitt eilífðar skattfrelsi, heldur er þar um að ræða tiltekið árabíl. Ef það stæði i l. að þau væru skattfrjáls, þar til öðruvísi væri ákveðið, þá væri ekkert við því að segja, þó Alp. breytti þessu. Þó ekki væri annað en orðalag l., þá gefur það skýrt fyrirheit um það, að þessi fyrirtæki skuli um ákveðið árabíl njóta skattfrelsis.

***Emil Jónsson:** Ég skal viðurkenna, að það er rétt hjá hæstv. ráðh., að um þetta var talað,

enda bera l. þess vitni, að þar er talað um 5 ára tímabil. En við höfum á hinum síðustu og verstu dögum séð framan í svipuð tilfelli, þar sem nauðsyn hefir orðið að brjóta l. og í einstökum tilfellum orðið að ganga á gert samkomulag. Það er ekki skemmtilegt að þurfa að gera þetta, en nauðsyn krefst þess. Það er ekki hægt að komast hjá því að gera einhverjar ráðstafanir til þess að því fólki, sem á undanförunum árum hefir haft atvinnu af þessum framleiðslutækjum, sé að einhverju leyti bættur sá skaði, sem það verður fyrir, þegar þau fara inn á annað svið.

Ég fyrir mitt leyti hefði viljað, að samkomulagið væri haldið og gerðar ráðstafanir á annan hátt, sem kæmu að svipuðu gagni eða jafnvel meira gagni. Þetta hefir verið reynt af ríkisstj. og ýmsum öðrum aðilum, sem um þetta hafa fjallað. Á tímabili var útlit fyrir, að þetta myndi takast, en það eru ekki líkur til, að það verði gert á viðunandi hátt úr því sem nú er komið. Ég á hér við saltfisksveiðar togaranna, sem sumir útgerðarmenn höfðu góð orð um að reyna. Nokkrir reyndu þetta í fáa daga, en togararnir sneru þá heim og útgerðarmenn töldu aflann ekki nægilegan til að standast kostnaðinn. Síðan hefir hann þó aukizt upp í það aflamagn, sem þeir töldu nauðsynlegt til þess að veiðarnar gætu borið sig.

Mér þykir miklu leiðinlegra, að það skuli þurfa að fara þessa leið, en úr því sem komið er, þá er ekkert annað að gera.

***Sigurður Kristjánsson:** Herra forseti! Ég vil ekki láta þetta mál fara framhjá án þess að láta í ljós mína skoðun á því.

Ég geri ráð fyrir, að hv. þm. hafi veitt því athygli, að í frv. eins og það er nú felst ekkert annað en það, að banna bæjarfélögunum að fella niður útsvar á útgerðarfyrtækjum. Eins og nú standa sakir, þá er það aðeins heimild, sem fyrir liggur. Þessa heimild á nú að fella niður. Alp. ætlar að fara að taka fram fyrir hendur bæjarfélaganna. Maður skyldi þó ætla, að bæjarfélögin gætu borið vit fyrir sér í þessum efnun. Þau ættu að vita, hvort fært sé að láta útsvarsálagninguna falla niður eða ekki. Ég býst við, að þau viti betur um það, hvort hollara er að leyfa þessum fyrirtækjum, eins og tilgangurinn var með l., að rétta sig þannig við fjárhagslega, að þau geti í framtíðinni orðið verulegur gjaldstofn fyrir bæjarfélögin.

Mér skilst því, að þetta frv. sé vanhugsað og til einskis annars en binda hendur þess aðila, sem mest á á hættu og bezta aðstöðu hefir til að vita, hvort á að láta útsvarsskylduna falla niður eða ekki.

***Steingrímur Steinþórsson:** Ég held, að það sé mjög vanhugsað, sem hv. 6. þm. Reykv. sagði. Ég hygg, að um ekkert bann sé að ræða, þó þetta frv. verði samþ. Það er ekki um annað að ræða en það, að útgerðarfyrtækin eru gerð hliðstæð við aðra skattgreiðendur í þessu landi. Ég held þess vegna, að það megi snúa þessu við og segja, að það sé vanhugsað, sem hv. 6. þm. Reykv. sagði áðan.

Það er vitað, að heimild sú, sem gefin var með l. þeim, sem hér um ræðir, hefir verið notuð þannig, að útgerðarfyrtækni hafa verið undanþegin útsvari án tillits til þess, hvort þau væru fær um að greiða það eða ekki, þar sem þeir, sem leggja útsvörin á, hafa ekki séð sér með neinu móti fært að gera upp á milli þessara fyrtækja.

Ég verð að segja, að mér þykir það undarlegt, ef á þennan veg á að fara að undanþiggja vissa aðila frá að greiða lögboðin gjöld.

Það er ekki um annað að ræða hér en að afnema þessa heimild. Það er vitanlega á valdi þeirra, sem leggja útsvörin á, að ívilna einstökum útgerðarfyrtækjum viðvikjandi útsvari, ef þeim þykir ástæða til. Það er aðeins lagt til að afnema undanþáguna í þessu tilfelli.

Mér virðist, að hér sé verið að ganga inn á svo hála braut, ef á að fara að undanskilja sérstaka skattgreiðendur frá að greiða útsvör til bæjarsjóða, að það sé ekki hægt nema í ýrstru nauðsyn. Það er vitað, að síðan þessi undanþága var veitt hefir mjög breytzt um afkomu félaganna, þannig, að reksturinn hefir gengið betur. Ég sé því ekki annað en það sé sjálfsagt að afnema þessa heimild, úr því svo er komið.

Það er af þessari ástæðu, sem ég hefi hér nefnt, sem þetta frv. er borið fram.

***Héðinn Valdimarsson:** Út af því, sem hv. 6. þm. Reykv. sagði um þetta mál, vil ég geta þess til viðbótar því, sem hv. 2. þm. Skagf. sagði, að í 2. gr. þeirra l., sem gert er ráð fyrir að fella niður með frv. því, sem hér liggur fyrir, er tekið fram, að ef þessi heimild um að fella niður útsvörin er ekki notuð, þá megi ekki leggja hærri útsvör á þessi fyrtækni en lagt var á þau árið 1938. Af þessu er það ljóst, að útgerðarfyrtækin eru ekki undanþegin útsvörum, en það má ekki leggja meira á þau en var lagt á þau 1938, hvernig sem hagur þeirra er.

Þetta nær vitanlega engri átt. Þetta eitt ætti því að vera nægilegt til að breyta l.

Það virðist því svo sem hv. 6. þm. Reykv. hafi ekki lesið þau l., sem hann var hér að tala um.

***Sigurður Kristjánsson:** Það, sem hv. 2. þm. Skagf. sagði hér áðan, sýnir, að hann botnar ekkert í þessu máli. Það er í fyrsta lagi vitanlegt, að það hefir ekkert fram komið, sem sýni, að útgerðarfyrtækni hér á landi muni ganga frá með nokkurn gróða á þessu ári. En það er ekki eðlilegt, að þessi hv. þm. sé mikið inni í þeim málum. Hann hefir sennilega aldrei fengið við þau. En þeir, sem fengið hafa við slíkt, vita, að það þarf að liða lengra á árið til þess að menn viti nokkuð um afkomu útgerðarfyrtækjanna yfir árið. Það eitt er vist, að það hefir til þessa dags mjög lítil breyt. orðið á því ástandi, sem var viðvikjandi útgerðinni, þegar þessi skattaívilnun var heimiluð, og það er jafnvíst, að þegar þessi l. voru sett, sem nú á að fara að breyta, þá lá fyrir rannsókn og sönnur á því, að útgerð togara var algerlega

öreiga og flest fyrirtækin meir en það. Síðan hefir orðið sáralítill breyt. á þessu, og það frv., sem hér liggur fyrir, byggist eingöngu á voninni um það, að þetta muni breytast til batnaðar í framtíðinni.

Þetta er því alveg út í bláinn, þar sem aðeins er nú í l. um heimild að ræða til að undanskilja útgerðarfyrtækni frá því að greiða útsvör. Það eru engin bein fyrirmæli um það, heldur er það á valdi sveitarfélaganna eða bæjarfélaganna, hvort þau nota heimildina eða ekki. Það er því ekkert annað en bann, ef heimildin er felld úr l.

Það standa þannig sakir með niðurbjófnun útsvara, að niðurbjófnunarnefndirnar ráða því, hvað lagt er á. Í bæjarfélögunum er engin trygging fyrir því, að meiri hluti niðurbjófnunarnefndar sé í samræmi við meiri hluta bæjarstjórnar. Svo er ekki í Rvík. (Viðskmrh.: Það er vist í Rvík). Það hefir ekki alltaf verið í Rvík. Það er því engin trygging fyrir því, að meiri hluti niðurbjófnunarnefndar sé í samræmi við vilja meiri hluta bæjarstjórnar. Þetta er því tekið úr höndum bæjarfélaganna og lagt í vald nefndar, sem bæjarfélögin hafa ekki aðstöðu til að ráða meiri hluta í, þar sem formaðurinn er skipaður af ríkisstj.

Ég ætla ekki að fara út í þrætur um það, hvort útgerðarfyrtækin séu fær um að greiða útsvör eða ekki. Það er vitað, að þau eru ekki fær um að bera mikil opinber gjöld eins og nú standa sakir. Það er framtíðarinnar að skera úr um það, hvort svo muni verða. Það liggja engar skýrslur fyrir um slíkt; miklu fremur er vitað um hið gagnstæða, þar sem alltaf eru að lokast markaðir fyrir útlutningsvörur þær, sem útgerðin framleiðir.

Það er vist, eins og ég tók fram í fyrri ræðu minni, að bæjarfélögin hafa miklu betri aðstöðu til þess en Alb. að sjá, hvort heppilegt muni vera eða ekki að leggja útsvör á útgerðarfyrtækni. Ég vil hafa það fyrir satt, að þessi umhyggja fyrir bæjarfélögunum á Alb. sé algerlega fölsk. Ég hefi það fyrir satt, að það, sem nú kemur fram gagnvart útgerðarfyrtækjunum, sé af sama toga spunnið og framkoma margra þm. og heilla pólitískra flokka hefir verið á undanfórnum árum, en hún hefir verið mjög köld og skilningslítill.

Bergur Jónsson: Ég vil benda á, að í þeim umræðum, sem orðið hafa um þetta mál, hefir í raun og veru verið gengið framhjá því atriði, sem aðallega er verið að breyta. Hér er ekki fyrst og fremst um það að ræða að fella niður heimild, sem bæjar- og sveitarfélögin hafa til þess að leggja ekki útsvör á útgerðarfyrtækni. Annað atriði í gr., sem hér er lagt til, að falli niður, er um það, að ef heimildin er ekki notuð og útsvar er lagt á útgerðarfyrtækni, þá má það ekki vera hærri en útsvar það, sem fyrirtækið bar 1938.

Þetta er aðalefnið, sem breyta á með frv. Það er einkennilegt, að þeir, sem mælt hafa með eða móti þessu frv., skuli ekki hafa reynt að gera hv. þd. þetta ljóst. Hitt atriðið, sem deilt er um, skattur þessara fyrtækja, kemur ekki

til greina. 1. gr. 1. frá 1940 stendur áfram, um skattfrelsi til ríkissjóðs, en hvort fella eigi niður fyrri hl. 2. gr. úr 1., sem er um heimild bæjarstjórna til að undanþiggja útgerðarfyrtækni frá að greiða útsvör, er í sjálfu sér ekki eins mikil efnisbreyt. eins og það, hvort fella eigi niður stðari hl. Vitanlega geta bæjar- og sveitarfélög, sem hlut eiga að máli, lagt útsvör á útgerðarfyrtækni þrátt fyrir þessi ákvæði 1.

Þetta vil ég benda á til að skýra fyrir mönnum málið.

Annars vil ég taka fram í sambandi við þetta mál, að á þeim 2 stöðum á landinu, þar sem ég þekki til og togaraútgerðin hefir meiri þýðingu en fyrir Reykjavík, í Hafnarfirði og á Patreksfirði, þá er það í sjálfu sér óhjákvæmilegt réttlætismál nú eins og sakir standa gagnvart öllum almenningi, að útgerðarfyrtækjum, sem ganga sæmilega fjárhagslega, sé ekki hlíf við að greiða útsvör, heldur sé þeim dembt á meira eða minna atvinnulausan almenning. Ég trúi því ekki heldur, að þeir útgerðarmenn, sem miklar tekjur öðlast nú umfram aðra skattþegna í landinu, kæri sig um að hafa áfram þessa sérreittinda undanþágu í þjóðfélaginu. Ég býst við, að útgerðarmenn í Hafnarfirði mundu ekki, úr því þeir gátu ekki fullnægt atvinnuþörf bæjarins með því að fara á saltfisksveiðar, eins og þeir höfðu lofað, kvarta undan því, þótt lagt væri á þá útsvar í samræmi við það, sem aðrir borgarar bera. Ég vil benda á það, að við höfum samb. hér í deildinni heimild handa Hafnarfjarðarkaupstað til að halda áfram að taka skatt af ferðum milli Hafnarfjarðar og Reykjavíkur, og var það beinlínis gert með það fyrir augum, að bærinn mætti ekki missa af þessum tekjum, þótt hann gæti lagt útsvar á útgerðarfyrtækni. Það er þannig á báðum þeim stöðum, þar sem ég þekki til, Hafnarfirði og Patreksfirði, að ekki er um verulegar beinar tekjur að ræða hjá neinum nema útgerðarmönnum. Á Patreksfirði er það svo, að þar er öll atvinna þorpsins í höndum útgerðarmannanna, sem hafa barizt á móti því, að þorpið og sýslan kæmi á fót almennum rekstri, hraðfrystihúsi á staðnum. Þegar aðstaðan er slík, er ekki rétt að fara að undanþiggja skatti þessa einu menn á staðnum, sem hafa nokkrar tekjur og nokkurt fé. Þess vegna er alveg sjálfsagt að samb. þetta frv., og sérstaklega vegna þess, að ef felldur er niður 2. liður 2. gr. laganna, eins og frv. ætlast til, er hægt að leggja á þessi fyrirtæki útsvör eftir sömu reglum og önnur fyrirtæki.

*Frsm. (Sveinbjörn Högnason): Það er aðeins eitt atriði í ræðu hv. 6. þm. Reykv., sem mér finnst, að ekki megi koma fram ómótmælt. Hann segir, að framkoma þessara manna, sem vilja afnema þessa heimild laganna um að undanþiggja útgerðarfyrtækni skatti, hafi alltaf verið köld og skilningslaus í garð útgerðarinnar. Ég vil nú spyrja þennan hv. þm. að því, hvar framkoman var köld og skilningslaus, þegar þessi mál voru til meðferðar í fyrra, þegar átti að leysa mesta vandamál útgerðarinnar. Voru það þá þeir menn, sem að þessari till. standa, sem styrktu útgerðarmenn, eða var

það hann og flokksmenn hans? Hvar væri komið máli eins og gengislækkuninni, ef útgerðarmenn hefðu hvergi mætt meiri skilningi en frá honum og flokksmönnum hans? Þetta er það atriði, sem mér finnst, að ekki megi ganga ómótmælt fram, þegar hv. þm. slengir fram í þingdeildinni slíku fullyrðingum, sem ekki eiga sér nokkra stoð í veruleikanum.

*Sigurður Kristjánsson: Það er aðeins stutt aths. Ég ætlaði að segja það við hv. 1. þm. Rang., að það hefði verið rétt fyrir hann að benda á það um leið og hann kom með þessa skemmtilegu aths. sína við mína ræðu, hvað það er mikið, sem útgerðarmenn hafa grætt á þessu gengisfalli. Ég veit ekki til, að útgerðarmenn telji, að það hafi bjargað útgerðinni að neinu leyti. Gengið er í dag það sama og það var, þegar gengisfallið varð.

Annars finnst mér það furðu djarft af þessum hv. þm., sem jafnan hefir verið tillöguverstur af öllum tillöguvondum í garð útgerðarinnar, að hann skuli láta sjá framan í sig íalandi um þessi mál. Ég kalla það djarft, og það sýnir, að menn geta gengið svo langt upp í fláttskap, að þeir hafi ekki sjálfir hugmynd um, hvar þeir eru staddir.

*Steingrímur Steinþórsson: Ég held, að hugsanagangur hv. 6. þm. Reykv. sé orðinn mjög á ruglingi, því hann heldur því blákalt fram, að gengið sé í sama farvegi og í fyrra. Ég er svo alveg undrandi á því að heyra þingmann halda fram annari eins fjarstæðu og endileysu. Veit hann ekki, að gengið var fellt í fyrra og hefir ekki verið hækkað síðan? Álitur hann, að sama hlutfallið sé milli sterlingspundsins og krónunnar eins og í fyrra? Það er vist það, sem er að þvælast fyrir honum, að pundið hefir lækkað, en sennilega væri nú annað hlutfall milli pundsins og krónunnar, ef við hefðum ekki lækkað gengið. Þetta sýnir, hvílikur ógnar hrærigrautur er í heila hv. þm. (Viðskmrh.: Hann heldur, að Englendingar hafi lækkað pundið af því, að við lækkuðum krónuna).

*Sigurður Kristjánsson: Það er alveg undarlegt, hvað mikil grautargerð getur verið í hugsanagangi þessara þm., sem ganga upp í óvild sinni til útgerðarinnar. Líklega vita útgerðarmenn bezt, hvað að þeim snýr. Þeir vita, að það var ekkert gagn að gengisbreytingunni; vita, að hlutfallið milli afurða þeirra og þess, sem þeir þurfa til útgerðarinnar, var alveg það sama og jafnvel óhagstætt. Ég vil ráðleggja hv. 2. þm. Skagf. að spara sér alveg aths. um útgerðina, því hann hefir í því efni ekkert fram að færa af þekkingu. Hann upplýsir aðeins það, sem alkunnugt er, innræti Framsfl. og hug hans til útgerðarinnar. (Viðskmrh.: Hvers vegna voru þeir að kalla yfir sig þessa bölvun?).

Bergur Jónsson: Vegna þess, að hv. 6. þm. Reykv. talar venjulega eins og hann sé eini maðurinn, sem láti sér annat um hag útgerðarinnar og þekki hana, vil ég skora á hann, út

af orðum hans til hv. 2. þm. Skagf., að leiða einhver minnstu rök að þeirri fullyrðingu sinni, að útgerðin hér á Íslandi hafi á engan hátt hagnast af gengisbreytingunni hér í fyrri. Mér finnst lítið fara fyrir þekkingu hans á útgerðarmálum og framleiðslumálum þjóðarinnar, sem hann hefir þó manna mest breitt sig út yfir, ef hann ætlar að halda svona staðleysu að þingmönnum og brennimerkja alla þingmenn, sem vilja afnema útsvarsfrelsi útgerðarfélaganna, sem vantrúaða á útgerðina, og ætlar að byggja þessar staðleysur sínar á fullyrðingum, sem hann veit, að eru endemis vitleysa.

***Frsm. (Sveinbjörn Högnason):** Það er furðulegt að heyra, þegar hv. 6. þm. Reykv. er að spyrja hv. 2. þm. Skagf. um það, sem hann segir, að hann hafi enga þekkingu á. Þessi hv. þm. skýrir það samt fyrir útgerðarmönnum, að þeir hafi haft rangt fyrir sér, þegar þeir óskuðu eftir gengisfallinu. Hvers vegna báðu þeir um, að gengið væri fellt, heldur en um beinan styrk? Vill þm. ekki svara því? Ég veit ekki betur en að þeir hafi beðið um að fá gengisfall í stað þess að fá beinan styrk. Geta þeir, sem voru með því, gert að því, ef það hefir ekki gagnað, eða þeir hafa séð skakkt? Ég efast ekki um, að þeir hafi haft gagn af þessu og að þeir hafa séð rétt, þegar þeir óskuðu þess að fá gengisfallið í stað þess að skattleggja alla þjóðina til þess að fá beinan styrk, en svo koma, — já, mér liggur við að segja, þó að það sé hálf-óþinglegt, hálfgæðir hvutar þeirra á eftir og kenna öðrum um það, sem er sjálfum þeim að kenna. Þeir hafa beðið um þetta, og ef nokkrir ættu að hafa skilning á því, hvað útgerðarmönnum er fyrir heztu, ættu það að vera þeir sjálfir. Það hefir verið farið að þeirra ráðum, og svo á náttúrulega að þakka á venjulegan hátt, þegar búið er að hjálpa þeim.

***Pétur Halldórsson:** Herra forseti! Það getur gengið alveg fram af manni að heyra annað eins tal eins og framsóknarmannanna hér. Þeir láta eins og gengisfallið hafi verið gert vegna útgerðarinnar, sérstaklega stórútgerðarinnar. Þessir menn, sem með sínum ráðstöfunum voru búnir að eyðileggja svo hag þjóðfélagsins, að öll gengisskráning var orðin hreinasta vitleysa. Jafnvel þeir, sem þá sátu við völd, vissu, að gengisskráningin, eins og hún var til þess tíma, var ekki hagstæð fyrir þá framleiðendur í landinu, sem framsóknarmenn hafa látizt tala fyrir. Þess vegna er það rangt að tala um, að gengisfallið í fyrri hafi verið gert fyrir stórútgerðina. Það var gert vegna stjórnarfars framsóknarmanna og sósíalista á undanförunum árum og vegna framleiðendanna. Svo má deila um það óendanlega, hvar hagnaðurinn af gengisfallinu hefir komið niður og hver hann hafi verið. Ég tel það líka fjarstæðu, þegar látið er svo sem það sé rangt hjá hv. 6. þm. Reykv., að gengisfallið hafi ekki orðið til þess gagns, sem til var ætlað, ekki sízt eftir að gengi íslensku krónunnar var miðað við gullgildi dollars, en ekki sterlingspundið, en áður var það miðað við pund. Það má ekki gleymast í þessu sambandi.

Ég ætla svo að bæta því við, að mig undrar, þegar einhverjir af framsóknarmönnum hafa kjark til þess að segja, að útgerðarmenn muni ekki vilja þiggja skattfrelsi, og þetta leyfa fulltrúar sér að segja, sem eru umboðsmenn fyrir samvinnufélögin í landinu, sem hafa það óhæfilegasta skattfrelsi, sem nokkurstaðar þekki í veröldinni, og þau hafa ekki notið þess aðeins síðan í fyrri, heldur um tugi ára, þjóðfélaginu til niðurdreps, og ef þetta verður ekki lagfært nú á næstunni, eru ófyrirsjáanlegar þær afleiðingar, sem af því verða. Þessir menn vilja vist ekki skattfrelsi heldur nú en undanfarið, en hugarfarir er þannig, að þeir búast við, að útgerðarmennirnir muni ekki vilja þiggja skattfrelsi. Hvilikar framfarir verða í öllum samvinnufélagsskap á landi, sem nú eru bæði verzlunarfélög, iðnaðarfélög og útgerðarfélög og eru að verða stærstu fyrirtækin, þegar þessi félög fara að hugsa sig um, hvort þau vilji þetta skattfrelsi lengur! Ég vona það, að þessi hugsunarháttur um að vilja ekki skattfrelsi komi fram í Framsfl. og að flokkurinn neiti skattfrelsi samvinnufélaganna í landinu.

***Frsm. (Sveinbjörn Högnason):** Mig undrar það náttúrulega ekki, þó það komi taugatitringur í svokallaða áttmenninga frá því í fyrri, þegar talað er um gengisbreytinguna og stórútgerðina. Ég skil það vel, að þeir komast venjulega í mótsögn við sjálfa sig og berja sér á brjóst eins og Farisear. Þeir hafa ætíð reynt að eyðileggja allt, sem átti að vera til gagns. Ég skil það, að aldrei kemur fram hjá þeim eins mikill hugaræsingur eins og þegar minnst er á þetta, því það eru þessir menn, sem í mörg ár eru búnir að gefa sig út sem bjargarar útgerðarinnar, en hafa stimplað okkur sem hina verstu fjendur útgerðar og útgerðarmanna. Það er eðlilegt, að það komi fát á þá, þegar þeir sjá, að það er augljóst orðið, hvernig þeir hafa staðið í ístaðinu. Það er sannleikur, að það reynir mest á manninn, þegar í raunir rekur. Og hvernig reyndust áttmenningarnir þá? Ég skil vel, að hv. 6. þm. Reykv. sé dálitið skjálfhentur, þegar hann er að skrifa niður það, sem hann ætlar að segja hv. Alþingi á eftir, eins og ég sé, að þm. er. Hv. 4. þm. Reykv. leyfir sér svo að segja, að það sé rangt, að gengisfallið hafi verið fyrir stórútgerðina, en svo örlitlu á eftir, eins og líðlegum íþróttamanni í sjálfstæðispolitík samir, segir hann, að þetta hafi verið fyrir framleiðendur. Þeir eru þá vist ekki framleiðendur, stórútgerðarmennirnir! Þetta er að snúa sverðinu sitt á hvað og sýnir venjulega röksemdafærslu hjá þessum flokki. Það er eðlilegt, að þegar þeir sjá sig berskjaldaða fyrir, þá komi þeirra sanna innræti í ljós. Það er ekkert við það að athuga. (Forseti: Þetta átti að vera örstutt aths.). Ég er alveg að enda, herra forseti. — Þá segir hv. 4. þm. Reykv., að kaupfélögin séu skattfrjáls. Þá fer nú að verða erfitt um vik í þjóðfélaginu, ef neytendur mega ekki hafa samtök sín á milli um að láta ekki kaupmenn leggja á sína vöru og hafa hagnað af því. Það er auðvitað tap fyrir kaupmanninn. En ég veit ekki betur en að kaupfélögin borgi skatt

af öllum þeim tekjum, sem þau hafa af viðskiptum við utanfélagsmenn, eins og kaupmenn. Annars ætla ég ekki að fara inn á þessi verzlunarmál hér, en það sýnir, hvar skórinn kreppir að fyrir þessum kaupmannasinum hér í deildinni, að það er eins og þeir tapi sér, ef minnzt er á ráðstafanir vegna stórutgerðarinnar og þann þátt, sem þeir hafa átt í þeim málum.

Forseti (JörB): Hv. 6. þm. Reykv. hefir kvatt sér hljóðs, en hann hefir talað eins oft og leyft er, nema hann þurfi að bera af sér sakir. (SK: Ég þarf að bera af mér sakir).

***Sigurður Kristjánsson:** Fyrir margendurtekin ummæli um, að ég hafi vitnað til útgerðarmanna í því, sem ég hefi sagt um gengismálið, og margskonar glósur í því sambandi, vil ég segja þessum hv. þm. það, af því hann hefir ekki látizt heyra mína till. bæði til lækkunar genginu og um þau skilyrði, sem ég taldi, að yrði að setja um leið og gengisbreytingin yrði gerð, ef hún ætti að koma útgerðinni að gagni, að þetta hefi ég margsagt hér á Alþingi áður. sjálfsgagt fyrir mörgum opnum eyrum, en líka fyrir mörgum lokuðum. Þetta var alveg sama sjónarmið, sem útgerðarmenn höfðu sjálfir, en það varð ekkert samkomulag um aðgerðir til þess, að gengisbreytingin kæmi að gagni. Ég er alveg sömu skoðunar og hv. 4. þm. Reykv., að það þýði ekkert að halda uppi villausu gengi, og gengið var fallið fyrir óheppilega stjórn á högum landsins. En það skilyrði, sem ég vildi, að sett yrði fyrir gengisbreyt, var það fyrst og fremst, að þrátt fyrir hana héldist sama hlutfallið í krónutölu milli þeirra afurða, sem útgerðarmenn seldu, og þess sem þeir þyrftu að kaupa af innfluttum varningi. Það var það, sem ég gat aldrei komið inn í höfuðið á þessum mönnum, að lífsnauðsýnjar þess fólks, sem að útgerðinni vinnur, yrðu útgjöld útgerðarinnar sjálfra. Það er ranghermi, að ég hafi verið á móti gengisfallinu. Ég var móti því, þegar það átti ekki að verða útgerðinni að gagni.

Ég ætlaði ekki að halda langa ræðu og er víst þegar búinn að þreyta mjög þolinmæði forseta, en ég vil taka það fram, að þó ég hafi tekið 4 sinnum til máls, þá er samantlagður ræðutími minn ekki lengri en ef ég hefði haldið eina stutta ræðu, en ég ætla ekki að þreyta þolinmæði hans lengur, en vil segja það að lokum, að ef hv. 1. þm. Rang. vill láta hlæja að sér um allt Ísland þvert og endilangt, ætti hann að tala sem allra mest um umhyggju sína fyrir útgerðinni.

***Einar Olgeirsson:** Þetta er með þeim skemmtilegustu afmælisveizlum, sem ég hefi lent í. Ég veit ekki betur en að rétt ár sé liðið síðan þeir tóku saman og að verið sé að halda upp á afmæli þjóðstjórnarinnar. Utan frá séð virðist þetta vera allra skemmtilegasta kærleiksheimili, en þegar maður kikir á bak við tjöldin, kemur dálítið annað í ljós. Það virðist koma fram, hver er húsbóndi á þessu kærleiksheimili, þegar atvrmh. setur hnefann í borðið og segir, að enginn skattur verði lagður á stórutgerðarmenn.

Ég hefi heyrt orð hér, sem benda til þess, að þessir menn lifi ekki í nútíðinni. Það hefir verið talað um framsóknarpólitik og sjálfstæðispólitik og þeir hafa farið að skamma hvor annan fyrir þetta, en ég vil minna þá á, að þeir eru hér að tala um dauða menn. Það er ekkert til, sem heitir þetta. Það tilheyrir fornöldinni. Ég hélt, að þeir vissu, að þetta er nú ein samsuða. Það er ekkert til, sem heitir framsóknarpólitik eða sjálfstæðispólitik, nú er aðeins ein samsuða til, og það er þjóðstjórnarpólitikin. Ég vil biðja þessa menn að fara ekki að tala eins og afturgöngur. Það er leiðinlegt, þegar þeir hafa búið saman heilt ár í þessu hjónabandi, að þeir haldi því ekki áfram, af því að húsbóndinn sýni sig svo húsbóndalegan. Framsóknarmennirnir beygja sig áreiðanlega.

Svo langar mig að upplýsa þá um það, sem þeir hafa verið að rifast um: hvort gengisfallið hafi komið stórutgerðinni að gagni eða hvort það hafi orðið gagnslaut. Ég skal upplýsa, að það var út af þessu, sem sameiningin varð. Útgerðarmennirnir og stórgróðamennirnir sameinuðust embættismönnum. Þeir sameinuðust um það, að láta fólkið barga, þegar þeir voru í þann veginn að sigla öllu í strand. Úr því varð þjóðstjórnin. Þess vegna rugluðu þeir saman reyttum sínum, til þess að bjarga öllu, en svo þegar ekki ætlar allt að bjargast, fara þeir að rifast og kenna hvorir öðrum um. Það á að vera ýmist sjálfstæðismönnum eða framsóknarmönnum að kenna. Nei, þið eruð búnir að binda ykkar trúss allt of vel saman til þess að svona skripaleikur dugi. Það er greinilegt, hverjir hafa grætt á þessu: Það eru togaraeigendurnir og þeir, sem lafa áfram í hálaunaembættunum. Hinsvegar veit ég það líka, hverjir það eru, sem tapa, — það er verkalyðurinn. En það er ekki verið að spyrja að því. Í augum þessara manna spilar það enga rullu.

Ég vildi bara upplýsa um þetta, af því þeir voru að rifast um það, en vil hinsvegar ekki trufla þennan skemmtilega afmælisfagnað á kærleiksheimilinu með því að hafa þessa ræðu lengri.

Skúli Guðmundsson: Það er búið að segja svo miklar fjarstæður í sambandi við mál þetta af hálfu ræðumanna Sjálfstfl., að það er erfitt að átta sig á því, hver þeirra er mest. En þó datt mér í hug, þegar hv. 4. þm. Reykv. (PHalld) talaði á eftir hv. 6. þm. Reykv. (SK), að það mætti segja um hann, að einn kæmi öðrum meiri.

Hv. 4. þm. Reykv. komst að þeirri niðurstöðu, að gengislækkunin kæmi ekki útgerðarfyrtækjunum til góða, en vék síðan að því, að fyrrtæki samvinnufélaganna væru skattfrjáls.

Ég hefi hér fyrir framan mig skrá um niðurföfnun útsvara í Reykjavík árið 1939. Á því herrans ári greiðir Samband ísl. samvinnufélaga 54000 kr. í útsvar, sem þessi hv. þm., sem jafnframt er borgarstjóri Reykjavíkurþegar, fær til ráðstöfunar fyrir sitt bæjarfélag, og hefi ég ekki getað fundið í skránni neinn útsvarsgreiðanda annan, er greiði svo hátt útsvar. Hefi ég lítið yfir nöfn þeirra fyrrtækja í útsvarsskránni, sem

ég veit, að eru vel stæð, en þau eru öll talsvert lægri en S. Í. S. Svo leyfir þessi hv. þm. sér að halda því fram, að samvinnufélögin séu skattfrjáls! Á sama ári greiðir S. Í. S. tekju- og eignarskatt til ríkisins um það bil sömu upphæð og útsvarið til Reykjavíkurbæjar. Nú er það vitað, að S. Í. S. hefir lítill viðskipti hér í bæ, en þessi mikli skattur, hæsta útsvar, sem greitt er í Reykjavík, er fé, sem samvinnumenn viðsvegar um land leggja bænum til einungis vegna þess, að þeir hafa skrifstofu hér.

Það mætti nefna fleiri dæmi. Ég man nú ekki, hve mikið Kaupfélag Eyfirðinga á Akureyri greiðir í útsvar til Akureyrarbæjar, en það er hæsti útsvarsgreiðandinn þar. — Ég hefi ekki heyrt öllu meiri fjarstæðu en þá, að samvinnufélögin séu skattfrjáls.

*Frsm. (Sveinbjörn Högnason): Hv. 6. þm. Reykv. vildi telja sér það til gildis, að hann hefði verið fremstur í flokki þeirra, sem vildu gengisfallið í fyrri til þess að bjarga útgerðinni. Þegar Alp. heyrir slíka yfirlýsingu, má vænta þess, að það verði gripið svipaðri tilfinningu eins og sagt var einu sinni: að það væri meiri gleði yfir einum syndara, sem bætir ráð sitt, en 99 réttlátum, — og ef þessir 8 eru sama sinnis og þessi eini þm., hlýtur sú gleði að vera mikil, þegar þeir, sem lengst gengu á móti gengisbreytingunni, telja sig hafa gengið bezt fram í því að koma henni á, útgerðinni til hjálpar. — Þetta sýnir alveg framúrskarandi tvískinnungshátt! Útgerðin var í þeim voða stödd, að það var ekki um annað að ræða henni til viðreisnar. Hv. 6. þm. Reykv. sagði: Ég setti bara það skilyrði, að útgjöld útgerðarinnar yxu ekki! Það væri sannarlega erfitt að setja lög, ef slík skilyrði ættu að fylgja. Það er óhjákvæmlegt, að útgjöld útgerðarinnar aukist stórkostlega, jafnvel tvöfaldist, svo að þessi hjálp hins afbragðs trú þjóns hennar væru útgerðinni lítils virði, ef skilyrði hans hefðu átt að fylgja.

Bergur Jónsson: Ég hefi um nokkur ár átt sæti á Alp. ásamt hv. 4. þm. Reykv. (PHallid). Öll þau ár hefi ég haft fyrir venju að svara honum ekki, þótt hann gæfi tilefni til þess, og eru ýmsar ástæður til þess, en þó sérstaklega sú, að mér er vel við hann persónulega. Ég hefi því miður oft verið vitni að því, að hann heldi hér ræður, sem lýstu þeim steingervings hugsunarhætti og því hyldýpi afturhalds, að ég hefi séð hroll setja að samþingismönnum hans. En af því að hann beindi orðum sínum til mín sérstaklega nú, ætla ég að minnast litillega á nokkur mál, þar sem þessi sjónarmið hans hafa komið skýrt í ljós, enda þótt ég hafi ekki haft skap í mér til þess fyrr.

Í vetur réðst hann ákaflega á byggingu verkamannabústaða sem eitthvert ógurlega glæpsamlegt fyrirtæki, sem framsóknarmenn og jafnaðarmenn hefðu komið á í sameiningu. Það er alveg rétt, að verkamannabústaðirnir hafa komið upp fyrir atbeina þessara flokka, en þó held ég, að þrátt fyrir fyrri mótspyrnu Sjálfstf. vilji meiri hluti þess flokks nú gjarnan eigna sér heiðurinn af því máli.

Ég minnst þess einnig, að hér var eitt sinn borið fram frv. um okur. Þá réðst hv. 4. þm. Reykv. gegn því frv., ekki vegna þess, að honum þætti það erfitt í framkvæmdinni, heldur aðeins vegna þeirra, sem lána fé fyrir okurvexti, en gegn þeim var þessu frv. stefnt. Hann taldi þá slíka þjóðnytjamenn, sem gætu lánað öðrum peninga, að það mætti á engan hátt stemma stigu fyrir þeirri lánastarfsemi, jafnvel þótt lánað væri gegn allt að 100% vöxtum.

Ræða hv. 4. þm. Reykv. gefur tilefni til þess að rifja upp fleiri slík mál, þótt ég hirði ekki um það. Hv. 4. þm. Reykv. beindi orðum sínum sérstaklega til mín, þegar hann var að tala um skattfrelsið. — Ég vil nú benda á það, að hér er alls ekki verið að ræða um skattfrelsi, heldur útsvarsfrelsi. En þá ályktun mátti draga af ræðu hv. þm., sem jafnframt er borgarstjóri í Reykjavík, að hann keri sig ekki um það, þegar þúsundir manna eiga við þröngan kost að búa og berjast áfram í eynd og atvinnuleysi, að útsvarsalagningu bæjarins sé beint til þeirra fyrirtækja, sem mest græða á þessum erfiðu tímum. Sem betur fer mun ekki sami hugsunarháttur ríkjandi, hvorki hjá bæjarstjóranum í Hafnarfirði né oddvitnum á Patreksfirði, sem gera sér ljóst, að fjárhagsleg afkoma þessara bæja er undir því komin að taka á réttlátan hátt fé í bæjarsjóðinn þaðan, sem fjár er að leita. Væri betra fyrir Reykvikinga, að borgarstjóri þeirra liti þar sömu augum á, í stað þess að fjandskapast við verkamannabústaðina jafnframt því, sem manndrápsbyggingum eins og Suðurlónunum er haldið við óendanlega. (Forseti GSV: Þetta átti að vera umr. um málið).

Á ástand það, sem hér ríkir, sé eingöngu framsóknarmönnum og jafnaðarmönnum að kenna, nær engri átt, — eða er það kannske þeirra sök, að saltfisksmarkaðirnir í Suður-Evrópu lokuðust, svo að tekið sé eitt dæmi?

Hv. þm. V.-Húnv. hefir svarað firrum hv. 4. þm. Reykv. um skattfrelsi samvinnufélaganna. Samvinnufélögin greiða fullkomna skatta, en hitt er annað mál, að með lögunum frá 1921 voru reistar skörður við því, að samvinnufélögin væru látin kúgast undir tvöföldum sköttum, en það hefði auðvitað komið sér mjög vel fyrir keppinauta þeirra. — Nei, aðalatriðið í þessu máli er það, að þeir kaupstaðir, sem svo mjög eiga afkomu sína undir sjávarútveginum og hafa raunverulega ekki annað að snúa sér að en útgerðarfyrtækini, megi leggja réttlát útsvör á þessi atvinnufyrirtæki, í stað þess að reyta aðra skattgreiðendur alveg inn að skyrtni. Væri betra fyrir Reykvikinga að hafa borgarstjóra. sem liti þeim augum á málið.

*Pétur Halldórsson: Herra forseti! Ég get verið stuttur. Ræða hv. þm. V.-Húnv. gaf mér tilefni til þess að ætla, að þess muni ekki langt að híða, að samkomulag náist um það, að skattalöggjöfin gangi jafnt yfir samvinnufélögin og aðra skattþegna í landinu. Því fyrr sem samvinnumenn fallast á þetta, því betra.

Annars geta það ekki verið neinar upplýsingar fyrir Reykvikinga, að S. Í. S. greiði verulega upphæð á ári til Reykjavíkurbæjar; þetta

Skattgreiðsla útgerðarfyrirtækja (frv. meiri hl. fjhn. Nd.). — Húsnæði.

vita allir, sem eitthvað fylgjast með í þessum málum, og það veldur ekki undrun nokkrum manni. En ef það er niðurstaðan af ræðu hv. þm., að munurinn á skattgreiðslu samvinnufélaganna og annara skattþegna sé ekki verulegur, finnst mér líta vel út, að sú lagfæring á skattalöggjöfinni, sem ég tel nauðsynlega, fást áður en langt um liður.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 14:11 atkv.

2.—3. gr. samþ. með 15:10 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 15:12 atkv.

Á 46. fundi í Nd., 22. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 489, 530).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 530. — Afbrigði leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

***Sigurður Kristjánsson:** Ég hefi leyft mér að bera fram brtt. á þskj. 530. Það kom fram í umr. síðast — ég held, að hv. 3. þm. Reykv. hafi bent á það —, að ef þessi l. stæðu, sem nú eru í gildi, um það, að veita bæjarstjórnnum heimild til þess að undanskilja útgerðarfyrirtæki sveitarútsvari, væri bæjarstjórnin, ef hún ekki notaði heimildina, samt sem áður bundin við það, að leggja ekki á hærri útsvar en lagt var á árið 1938, en þá voru útsvör mjög lág, svo að bæjarstj. væru lítil nær, þótt þær gætu látið vera að nota heimildina, ef þær mættu aldrei leggja á nema mjög lítið útsvar. Þetta hefir við rök að styðjast, og af því að ég hélt því fram við 2. umr., að það væri vanhugsað af Alþingi að grípa fram fyrir hendur bæjarstj. í þessu máli, þótti mér rétt að koma með brtt. á þennan hátt, sem segir á þskj. 530, en brtt. er sú, að fellt er niður úr l. síðasta mgr. 2. gr. þeirra, sem hljóðar svo, með leyfi hæstv. forseta: „Verði heimild þessi ekki notuð, má þó ekki leggja hærri útsvör á útgerðarfyrirtæki botnvörpuskipa en sömu fyrirtæki báru 1938“. Þetta er einskonar miðlunartill. og er í fullu samræmi við það, sem ég hefi haldið fram, að bæjarstj. fari næst um, hvort heppilegt er að leggja útsvör á fyrirtækin, því þau eru gjaldendur til kaupstaðarins, og ef kaupstaðnum sýnist heppilegt að lofa þeim — eins og tilgangur l. var — að þróast og eflast, svo þau geti síðar orðið gildir útsvarsgreiðendur í kaupstaðnum, þá tel ég rétt að láta bæjarstj. ráða því.

Ég hygg, að hv. þm. muni geta fallist á, að þetta sé eðlilegt. Ef til eru þeir kaupstaðir, þar sem togaraútgerð er, sem ekki sjá sér fært að nota þessa heimild, þá fá þeir þar frjálsar hendur. Hinsvegar getur vel verið, að þau vilji eitthvað hlífa þessum fyrirtækjum með því að koma þeim á traustari grundvöll, og þau geta hagað því eftir því, sem talið er sveitar- eða bæjarfélaginu fyrir beztu.

Ef þessi breyt. yrði samþ. á 1. gr. frv., þá leiðir af sjálfu sér, að 2. gr. yrði að falla niður, því hún er afleiðing af þessari ráðgerðu breyt. Ég skal ekki — ef ekki er gefið tilefni til — orðlengja þetta né rifja neitt upp af því, sem

hér fór fram síðast við umr., en vænti þess, að hv. þm. átti sig á till. þótt hún sé nýkomin inn í þingsalinn.

ATKVGR.

Brtt. 530,1 samþ. með 11:8 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BJ, BÁ, EE, GP, PHalld, PO, SEH, SK, SkG, ÞBr, JörB.

nei: EOI, EmJ, HG, HV¹, ÍslH, StgrSt, SvBH, VJ.

BjB, GSv, HelgJ, JÍv, PHann, TT, ÁÁ greiddu ekki atkv.

7 þm. (EystJ, FJ, GG, JakM, JPálm, ÓTh, StSt) fjarstaddir.

Brtt. 530,2 samþ. án atkvgr.

Frv., svo breytt, samþ. með 18:8 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SkG, StgrSt, SvBH, VJ, ÞBr, ÁÁ, BJ, BÁ, BjB, EOI, EmJ, EystJ, HelgJ, HV, ÍslH, JÍv, PHann, JörB.

nei: TT, EE, GP, GSv, PHalld, PO, SEH, SK.

HG greiddi ekki atkv.

6 þm. (StSt, FJ, GG, JakM, JPálm, ÓTh) fjarstaddir.

Frv. afgr. til Ed.

Á 44. fundi í Ed., s. d., var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. Nd. (A. 531).

Á 45. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 46. fundi í Ed., s. d., var frv. aftur tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 12 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 12 shlj. atkv. og til fjhn. með 10:1 atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

19. Húsnæði.

Á 5. fundi í Ed., 25. febr., var útbýtt:

Frv. til 1. umr. húsnæði (þmfrv., A. 22).

Á 7. fundi í Ed., 29. febr., var frv. tekið til 1. umr.

***Flm. (Brynjólfur Bjarnason):** Herra forseti! Þetta frv. var flutt nærri shlj. á síðasta þingi af þm. Sósíalistafl. í Nd., en kom þó aldrei til umr. Aðalatriði þess eru þau, í fyrsta lagi, að húsaleiga má ekki hækka frá því, sem var 14.

1) HV: Þó að ég álit, að betra sé að samþ. þetta en halda þeim l., sem nú eru, er ég á móti þeim sérreittindaákvæðum, sem gilda um togaraútgerðina, og segi því nei.

maí 1939, nema húseign sé endurbætt, svo að hún hækkar í verði, eða ef opinber gjöld af húseigninni hækka. Þó má ekki hækka leiguna nema öllum meðlimum húsnæðisn. beri saman um, að það sé sanngjarnt. Húsnæðisn. skal meta leigu allra íbúa þeirra húsa, er eigi hafa verið leigð fyrir 14. maí 1939, en síðan hafa verið eða verða teknar til íbúðar. Þá er það atriði, að ekki má segja upp húsnæði, meðan leigjandi heldur samninga, nema húseigandi þurfi húsnæðisins til eigin íbúðar, og þó því aðeins, að hann hafi ekki þegar meira húsnæði en svo, að 10 gólfplatarmetrar komi á hvern mann í heimili.

Þá er bannað að taka leigubúðir til annarar notkunar eða rífa þær, nema þær teljist óhæfar til íbúðar. Húseiganda er skylt að bjóða til leigu allt leigufært húsnæði, sem hann notar ekki til íbúðar fyrir sjálfan sig og sína. Engir leigusamningar skulu gildir, nema þeir séu staðfestir af húsnæðisn. Bæjarstj. skal heimilt að taka til sinna umráða auðar íbúðir, sem fyrir eru, og ráðstafa þeim til leigu. Þá mega húseigendur ekki segja upp íbúðum, þó að leigjendur geti ekki staðið í skilum vegna atvinnuleysis. En ef eignalausir húseigendur verða fyrir missi húsaleigu á þennan hátt eða vegna atvinnuleysis sjálfra sín geta ekki greitt vexti og afborganir af húseigninni, skulu þeir undanþegnir þessum greiðslum meðan þannig er ástatt fyrir þeim.

Þessi tvö síðasttöldu atriði eru veigamestu nýmæli frv. Til þess að standast kostnað af þessum framkvæmdum er svo bæjarstj. heimilt að leggja á stóribúðaskatt, samkv. reglugerð. sem samþ. sé af ráðh.

Ætlað er til þess, að framkvæmd þessara l. sé í höndum n., sem kosin sé af félögum leigjenda og húseigenda á staðnum, eða ef slík félög eru ekki til, þá fjölmennasta verðlýðsfélagi og fjölmennasta félagi atvinnurekenda á staðnum, sem hvort skal skipa tvo menn í n., en formaður hennar sé kosinn af bæjarstj.

Varla mun verða ágreiningur um það, að ef styrjöldin stendur lengi og lítið verður reist af húsum, þá verði nauðsynlegt að gera róttækar ráðstafanir til að tryggja mönnum húsnæði og koma í veg fyrir, að húsaleiga hækki. Í gengisskráningarl. frá síðasta þingi er ákvæði, sem eiga að koma í veg fyrir hækkun húsaleigu, en þetta ákvæði fellur niður 14. maí næstk., og ef það verður ekki framlengt, er enginn vafi á því, að húsaleiga mun hækka stórlega. Þetta ákvæði hefir ekki heldur, að ég hygg, komið í veg fyrir hækkun húsaleigu, og mun óhætt að fullyrða, að hún hafi hækkað nokkuð hér í Reykjavík, af því að eftirlit hefir ekki verið nægilegt. Með þessu frv. er betur um hnútana búið, svo að það væri sérstakt sleifarlag á framkvæmdinni, ef ekki kæmi að haldi.

Meðan við búum við þetta þjóðskipulag, getur það vitanlega aldrei orðið annað en slagorð, að eitt skuli yfir alla ganga að því er húsnæði snertir. Hér eru því aðeins gerðar þær hóflegu kröfur, að til ráðstafana verði gripið til tryggjningar því, að menn geti haft þak yfir höfuðið, þótt húsnæði sé af skornum skammti og atvinnuleysi ríkjandi. En ef atvinnuleysi eykst, hlýtur þar að koma, að margir geta ekki staðið

í skilum með húsaleigu, og verður þá að koma í veg fyrir, að hægt sé að fleygja þeim út á götuna. En ef leigjendur geta ekki greitt húsaleigu, geta efnalitlir húseigendur ekki haldið húseignum sínum, og er engum hagur að því. Það þýddi aðeins það, að fleiri sykkju niður í örbirgðina og fátækraframferið ykist. Getur því orðið mikil þörf þeirra ráðstafana, sem hér er lagt til, að gerðar verði.

Þá er kostnaðarhliðin. Gert er ráð fyrir því, að kostnaðinum verði mætt með stóribúðaskatti. Það er erfitt að finna rök gegn þessum skatti, enda hafa áður verið lögð fram frv. um stóribúðaskatt, ekki aðeins af sósíalistum, heldur einnig af fulltrúum þeirra flokka, er skipa ríkisstj. Ef menn telja sig ekki hafa efni á að greiða þennan stóribúðaskatt, geta þeir minnk- að við sig húsnæðið, og þá er tilganginum náð að því leyti, að íbúðir losna, svo að fleiri geta orðið þeirra aðnjótandi.

Að lokum legg ég til, að málinu verði vísað til allshn., og óska þess, að það fái fljóta afgreiðslu, enda þótt ég geri mér ekki háar vonir í því efni eftir undanfarna reynslu.

***Sigurjón Á. Ólafsson:** Ég ætla ekki að gagnrýna þetta frv. eða svara hv. frsm., en mér þykir hlýða að geta þess, að allshn. hefir nú borizt frv. frá ríkisstj., og fjallar það um sama efni. Býst ég við, að n. muni birta það hér í hv. d. í dag eða á morgun. Mér þótti rétt að geta þessa hér, þar sem málið er aðkallandi, en þetta frv., sem hér liggur fyrir, hinsvegar ekki eins aðkallandi fyrir þá sök, að málið er þegar í nefnd.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til allshn. með 9 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

20. Framfærslulög.

Á 6. fundi í Ed., 28. febr., var útbýtt:

Frv. til 1. um breyt. á framfærslulögum, nr. 52 12. febr. 1940 (þmfrv., A. 31).

Á 8. fundi í Ed., 1. marz, var frv. tekið til 1. umr.

***Flm. (Brynjólfur Bjarnason):** Herra forseti! Ég þarf ekki miklu við það að bæta, sem stendur í grg. frv. Ég tel ekki vafa á því, að þeim, sem áhuga hafa á því að laga framfærslulögin, finnist skammt gengið með þessum breyt., og satt að segja skammast ég mín hálfpartinn fyrir að flytja frv., sem ekki gengur lengra en þetta, þar sem umbóta er svo brýn þörf. En hér er við ramman reip að draga. Ég hefi tvisvar borið fram breyt. á framfærslul., en í hvorugt skiptið hafa þær verið ræddar eða komið úr

nefnd. Það er ekki árennilegt að flytja slíkar breytingar, eins og þingið er nú skipað, ekki síst þegar þess er gætt, að síðasta Alb. samþ. breytt á framfærslul., sem ganga í öfuga átt. Hefi ég því tekið þann kostinn, að gera tilraun til þess að fá numda í burt verstu óhæfuna, ákvæði 51. gr. núgildandi 1. um nauðungarflutninga. Ég tel, að þetta sé það allra minnsta, sem hægt er að gera til þess að vernda styrkþegana fyrir ofríki, að fá ákvæði þessarar gr. breytt svo sem hér er farið fram á.

Ef verkalýðsfélögin hafa ekki úrskurðarvald um það, hvað talist geti viðunandi kaup og vinnuskilyrði, er verið að gera tvennt í senn: Að skerða rétt verkalýðsfélaganna og að setja styrkþegana út fyrir mannfélagið. — Hitt atriðið, að læknir skuli skera úr um það, hvort styrkþegi er vinnufær eða ekki, tel ég óþarfa að deila um. — Það er óþarfi að halda því fram, að vald sveitarstjórna yfir styrkþegum sé ekki nóg, þótt þessum ákvæðum, sem síðasta þing samþykkti, sé sleppt. Það hefir verið svo, hvað sem öllum lögum líður, að styrkþegarnir hafa verið ofríki beittir, eins og framfærslulögin hafa verið framkvæmd í flestum bæjum landsins. Þrátt fyrir öll lagaákvæði hafa sveitarflutningar átt sér stað, og þess eru dæmi, að dauðveikur styrkþegi hefir verið settur í erfiðisvinnu, sem hann ekki þoldi og beið bana af. — Það liggur fyrir læknisúrskurður um þetta efni, en hann kom of seint, eða ekki fyrr en maðurinn var látinn.

Vald sveitarsjórnanna er í því fólgið, að þær segja við styrkþegana: Ef þú gengur ekki að þeim kostum, sem þér eru settir, fær þú engan styrk!

Ég læt svo þessi fáu orð nægja. Ég álit, að þessar breytingar á framfærslul., sem frv. felur í sér, séu það minnsta, sem unnt er að gera til þess að tryggja styrkþegunum frumstæðustu mannréttindi, og engum er það ljósara en mér, hve framfærslulögunum er áfátt, þótt þessi breytt verði samþ.

Ég leyfi mér að vænta þess, að frv. verði að umr. lokinni vísað til allshn.

ATKVGK.

Fr. v. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til allshn. með 9 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dag-skrá tekið fram.

21. Húsmæðrafræðsla í sveitum.

Á 7. fundi í Ed., 29. febr., var útbýtt:

Fr. til 1. um breyt. á l. nr. 60 11. júní 1938, um húsmæðrafræðslu í sveitum (þmfrv., A. 32).

Á 9. fundi í Ed., 4. marz, var frv. tekið til 1. umr.

*(Flm. Páll Hermannsson): Þetta frv. fer fram á þá einu breyt. á 1. um húsmæðrafræðslu í sveit-

um, að í staðinn fyrir það, sem í 1. er gert ráð fyrir, að ríkissjóður leggi fram helming af stofnkostnaði, þá skuli það framlag hækka upp í þrjá fjórðu hluta stofnkostnaðar.

Í 1. um húsmæðrafræðslu í sveitum er ákveðið, að í framtíðinni skuli vera hér á landi 7 húsmæðraskólar, 5, sem nú þegar eru starfandi, á Hallormsstað, Laugum, Laugalandi, Blönduósi og Staðarfelli, en auk þess tveir, sem ekki hefir enn verið byrjað á að reisa, á Laugarvatni og í Reykholti.

Það er þannig um þessa húsmæðraskóla, sem þegar eru starfandi, að ástæður þeirra eru nokkuð misjafnar. Sumir þeirra standa á tiltölulega gömlum og góðum merg fjárhagslega, eins og t. d. kvennaskólinn á Blönduósi og ég hugsa líka Staðarféllsskólinn. Aftur á móti eru sumir hinna skólanna, sem eru nýlega reistir, og þeir eiga við fjárhagslega örðugleika að búa, sem stafar af því, að framlag til stofnunar þeirra skóla hefir ekki að öllu leyti fengist sem fjárframlag, heldur hafa þeir orðið að byrja með allmiklar skuldir. Hinsvegar eru í 1. um húsmæðrafræðslu í sveitum skólunum ákveðnar tekjur jafnháar að öðru leyti en því, sem þær miðast við nemendafjölda. Af þessu kemur, að þeir skólar, sem eru skuldlausir, geta, að ég ætla, komist samilega af með það fé, sem þeim er ætlað til rekstrar. En þeir skólar, sem skuldugir eru, kíkna undir skuldunum, m. a. vegna þess, að 1. um húsmæðrafræðslu útiloka, að skólarnir geti drýgt tekjur sínar með kennslugjöldum. Það er með þeim 1. hannað að leggja á nemendur þeirra skólagjöld, sem er að visu ágætt, því að jafnvel þó að heimild sé fyrir smákennslugjöldum, þá er útilokað, að einstakir skólar geti notað sér þá heimild, því að ef aðeins sumir skólar notuðu sér þetta, mundi það ýta frá þeim nemendum, sem mundi nema meiri tekjumissi en tekjurnar yrðu af þessum kennslugjöldum.

Þegar maður ber nú saman kjör húsmæðraskólanna við kjör bændaskólanna, þá sér maður mikinn mismun. Þeim, sem standa að húsmæðraskólunum, er ætlað að leggja fram helming af stofnfé þeirra og auk þess eitthvað af rekstrartekjum, þó að það sé minna hlutfallslega. Bændaskólarnir eru hinsvegar bæði reistir og reknir alveg fyrir fé úr ríkissjóði. Ég ætla ekki að gera ýtarlegan samanburð á verksviði bændaskólanna annarsvegar og húsmæðraskólanna hinsvegar. En ég get getið þess, að mín skoðun er það, að húsmóður í sveit sé alls ekki minni þörf á uppfræðslu en bóndanum. Mér finnst þess vegna skjóta dálítið skökku við, að gera þann mun, sem nú er gerður á fjárframlögum til bændaskólanna annarsvegar og húsmæðraskólanna hinsvegar.

Það er ekki hægt að gizka á það nákvæmlega, hvaða útgjaldaauka þetta frv. myndi hafa í för með sér fyrir ríkissjóð. Það má auðvitað safna um það upplýsingum, hvaða skuldir hvíla á þeim húsmæðraskólum, sem til eru, því nokkurn hluta þeirra mundi ríkissjóður taka á sig, en hitt er ekki vítað, hvaða vaxtarkröfur þessir skólar gera.

Það er svo um þessa skóla, að þeir þurfa

mikið húsrúm. Skólar, þar sem kennt er verkefni, þurfa alltaf meira húsrúm en bóklegrir skólar. Auk þess er varla gerlegt að reka húsmæðraskóla, nema hafa bú í sambandi við hann. Er þetta nauðsynlegt til þess m. a., að nemendurnir geti lært t. d. algengan matartilbúning úr mjólkurafurðum, sem tíðkast í sveitum, o. s. frv.

Ég ætla nú samt þrátt fyrir þetta, að kostnaðurinn, sem af frv. leiðir, verði vel viðráðanlegur fyrir ríkissjóð.

Ég skal geta þess í sambandi við niðurlag 1. gr. frv., þar sem segir: „þegar ríkissjóður greiðir stofnstyrk, má aðeins verja því fé til húsbóta og annara umbóta á skólasetrinu, í samráði við kennslumálaráðherra“, að þetta ákvæði er tekið orðrétt úr gildandi l. um hér- aðsskóla. Það er ef til vill vafamál, að rétt sé að tiltaka, að þetta skuli gert í samráði við kennslumálaráðherra, því ég ætla, að bænda- skólarnir og húsmæðraskólarnir heyri undir landbúnaðarráðherra. Það er spursmál, hvernig ætti að breyta þessu. Ef til vill ætti að standa þarna „í samráði við ráðherra“.

Ég vil ekki teftja d. með lengri ræðu. Ég vil svo að lokum óska þess, að málinu verði, að lokinni þessari umr., vísað til 2. umr. og menntmn.

***Sigurjón Á. Ólafsson:** Ég get verið stutt- orður, þar sem þetta mál fer til þeirrar n., sem ég á sæti í.

Ég vildi aðeins í upphafi benda á, að þegar l. um húsmæðrafræðslu voru sett 1938, þá minnst mig, að gert væri ráð fyrir því, að næsti áfanginn í þessum málum yrði sá, að settir yrðu upp húsmæðraskólar í kaupstöðunum. Það var jafnvel, að mig minnst, gefið vilýrði fyrir því þá, að inn í fjárlög 1939 skyldi sett fjárhæð, sem nota mætti í þessum tilgangi. Úr því varð þó ekki. Það er enginn vafi á því, að kaupstað- irnir hafa orðið mjög útundan í þessu máli, enda þótt þörfin sé þar engu minni fyrir húsmæðrafræðslu, nema þaður sé.

Ég skýt þessu aðeins hér fram og bendi á, að mér fyndist, að næsta skrefið í þessum málum ætti að vera það, að reyna að koma upp húsmæðraskólum í kaupstöðum og kaupsíðum, og mun ég láta þetta sjónarmið mitt koma fram í n.

ATKVGR.

Fr. vísar til 2. umr. með 11 shlj. atkv. og til menntmn. með 9 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dag- skrá tekið frammar.

22. Skatt- og útsvarsgreiðsla af stríðs- áhættuþóknun.

Á 12. fundi í Ed., 7. marz, var útbýtt:

Fr. til l. um breyt. á l. nr. 61 30. des. 1939, um skatt- og útsvarsgreiðslu af stríðsáhættuþóknun (þmfrv., A. 71).

Á 14. fundi í Ed., 11. marz, var frv. tekið til 1. umr.

***Flm. (Sigurjón Á. Ólafsson):** Herra forseti! Við hv. þm. Vestm. og hv. 10. landsk. höfum leyft okkur að leggja fram þetta frv., sem nú er hér til 1. umr.

Þetta mál var sem kunnugt er mikið rætt á síðasta þingi. Ég flutti þá brtt. um, að öll stríðs- áhættuþóknunin skyldi vera skattfrjáls. Það fékk þá mjög litlar undirtektir hér, og sama máli var að gegna í Nd. Þrátt fyrir það höfum við leyft okkur að bera þetta frv. fram nú, sem fer fram á, að öll áhættuþóknunin sé undanþegin sköttum, bæði til ríkis og bæjar. Síðan þetta hefir skeð, hefir í okkar nágrannalöndum, a. m. k. í Danmörku og ég hygg líka í Noregi, verið samþ., að sjómenn þar fengju alla áhættuþóknunina skattfrjálsa. Sjómenn hér líta svo á, að litill stigmunur sé á milli þess að heita ís- lenzku farmaður eða norskur eða danskur farmaður. Þeirra aðstaður eru yfirleitt líkar, og þeir eru í sömu lífshættu, þegar þeir sigla um sömu svæði. Sem betur fer hefir gefið okkar sjó- manna hingað til verið það mikil, að fram til þessa hefir ekki orðið tjón á mannlífum eða skipum, en enginn veit, hvenær það kann að koma fyrir á þessum miklu hættutímum, sem nú eru fyrir sjófarendur. Það hefir verið lítið svo á, að þessi áhættuþóknun sé ekki kaup í venjulegri merkingu, heldur verðlaun fyrir að leggja sig í þessa lífshættu, og hún eigi að koma þeim að fullum notum heil og óskert. Sjómenn- irnir sjálfir hafa ótvírætt látið óskir sínar í ljós. Um síðustu áramót lágu fyrir óskir frá um 600 sjómönnum, sem störfuðu á skipum, sem sigldu til Bretlands og annara landa, um að Al- þingi vildi verða við þessum óskum þeirra. Óskir frá sjómannastéttinni til Alþingis eru ekki svo tíðar, að það væri vel viðeigandi, ef þingið sæi sér fært að verða við þessum ósk- um þeirra, þar sem afkoma þjóðarinnar veltur ekki hvað minnst á því, að þessum siglingum verði haldið uppi, svo lengi sem nokkur slef- ta er til og nokkur maður fæst til að sigla á þessum svæðum. Það má vera öllum hv. þm. ljóst, að aðstaða okkar yrði mjög bág, ef við yrðum neyddir til að leggja niður þessar sigl- ingar. Og þar sem siglingahættan er það mikil, að það getur því miður komið fyrir, að skip geti horfið á einu augnabliki, án þess að nokkur eigi þess kost að bjarga sér, þá teljum við alla sanngirni mæla með þessu frv., sem við höfum lagt hér fram.

Ég skal játa, að við höfum ekki reiknað út, hversu mikil upphæð þetta mundi vera, því að þessi upphæð kemur mjög mismunandi niður og á mismarga menn; sumir sigla kannske hvern

mánuð, aðrir annanhvær mánuð og enn aðrir þriðja hvern mánuð. Er því illmögulegt að gera þetta upp, fyrr en skattskýrslurnar liggja fyrir, en við erum þess fullvissir, að ekki sé um stærri upphæð að ræða en það, að ríki og bær mundu komast yfir sína örðugleika, þó að þessi áhættupóknun sjómanna yrði undanþegin öllum sköttum.

Ég tel svo ekki þörf á að hafa fleiri orð um þetta mál. Ég vænti, að n., sem fær frv. til meðferðar, sem ég legg til, að verði fjhn., hraði afgreiðslu þess sem mest, því að sennilega er ekki svo ýkjalangt eftir af þingtímanum, en eskilegt, að málið gæti fengið fljóta afgreiðslu.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9:1 atkv. og til fjhn. með 9 slj. atkv.

Á 30. fundi í Ed., 5. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 71, n. 364).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 slj. atkv.

***Frsm. (Erlendur Þorsteinsson):** Herra forseti! Mál þetta, sem nú liggur fyrir til umr., var flutt í byrjun þingtímans og hefir því dregið nokkuð lengi að afgr. það frá fjhn. Aðalorsökin til þessa dráttar er sú, að n. fannst rétt að leita upplýsinga um málið. Hún óskaði eftir því, að ríkisstj. léti sér í té vitneskju um, hvernig þessum málum væri háttað hjá nágrannabjóðunum, og fékk það svar, að í Danmörku væri öll stríðsáhættupóknun skattfrjáls. Í Noregi hefir ekki verið ákveðið um þetta enn og ekki heldur í Svíþjóð, en búist við, að þar muni þessi póknun verða skattfrjáls. N. hefir samt orðið sammála um að afgr. málið til d. með brtt., sem eru á þskj. 364. Einn nm. hefir skrifað undir nál. með fyrirvara. Þetta frv. fer fram á það að breyta l., sem sett voru á síðasta Alp. um útsvarsgreiðslu af stríðsáhættupóknun sjómanna. Eins og hv. þm. mun kunnugt um, þá varð það að samkomulagi milli ríkisstj. og sjómanna, að hún skyldi bera fram frv. um, að helmingur stríðsáhættupóknunar til sjómanna skuli vera skattfrjáls, og þetta var samþ. á síðasta þingi. Nú kom í ljós, að sjómenn voru ekki ánægðir með þessa afgreiðslu málsins, og 700 sjómenn, sem voru í millilandasiglingum, hafa sent áskorun til Alp. þess efnis, að það sýni sjómanna-stéttinni viðurkenningu og réttlæti með því að undanþiggja stríðsáhættupóknunina öllum skatt- og útsvarsgreiðslum.

Nú hefir fjhn. komið með þá brtt. við 1. gr. frv., að hún vill fallast á að undanþiggja skatt af stríðsáhættupóknuninni hjá þeim, sem hafa 8 þús. kr. tekjur. En hjá þeim, sem hafa samantlagt í tekjur og áhættupóknun yfir 8 þús. kr., skal draga 75% af póknuninni. Þeir þurfa því aðeins að borga skatt af 25%.

Ég skal svo ekki lengja umr. frekar, en vænti góðra undirtekta hjá hv. þm. undir þetta mál. Hér er ekki um annað að ræða en viðurkenningu til handa sjómanna-stéttinni, með þeim friðindum, sem frv. fer fram á.

Umr. frestað.

Á 31. fundi í Ed., 9. apríl, var frv. tekið til frh. 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 32. fundi í Ed., 11. apríl, var fram haldið 2. umr. um frv.

Bernharð Stefánsson: Þegar ég kvaddi mér hljóðs við fyrri hl. þessarar umr., hafði ég ætlað mér að gera nokkra grein fyrir því, hvers vegna ég hafði skrifað undir nál. fjhn. á þskj. 364 með fyrirvara. En síðan þetta var, hafa þeir atburðir gerzt, er hafa orðið þess valdandi, að ég mun ekki fjölyrða um þetta mál. Ég skal þó geta þess, að ég var meðnm. mín-um alveg sammála um flutning þeirrar brtt., sem er í nál. á þskj. 364. En fyrirvari minn er um málið í heild sinni. Ég er nefnilega sömu skoðunar enn sem ég var á síðasta Alp., þegar rætt var um þetta mál, að þó að ég unni sjómönnum þess að fá sem hæsta stríðsáhættupóknun, þegar þeir sigla á hættusvæðum ófriðarins, þá þykir mér það nokkuð varhugaverð braut, sem hér er gengið inn á, sem sé að ákveða. að háar tekjur skuli verða skattfrjálsar hjá einni stétt. Það var búið að ganga inn á þetta að hálfu leyti í fyrra, og ég taldi, að allir aðilar myndu geta við það unað. Það er náttúrulega alltaf hægt að snúa því svo, að ef ekki er fallið á allar kröfur einhverrar stéttar, þá sé Alp. mótsnúið þeirri stétt manna og vilji ekki taka kröfur hennar til greina vegna illvilja. Hvort þetta sé rétt í þessu tilfelli, verður hver að dæma um eins og hann vill, en fyrir mitt leyti vil ég segja það, að ég álít þetta mál allt mjög varhugavert fordæmi. Ég hefi talið það eðlilegra að tryggja eða bæta sjómönnum meira upp það, sem þeir verða nú að leggja á sig af tauga-singi og ýmsum óþægindum fram yfir hið venjulega með því að sigla um hættusvæðin, á þann hátt að hækka tryggingarnar, sem þeir hafa, svo að þeir gætu þá a. m. k. verið rólegri um ástvinu sína, ef eitthvað bæri út af með þá sjálfa. Ég teldi sjálfsagðara að hækka stríðsáhættupóknunina meira en gert hefir verið heldur en hitt, að gera hana skattfrjálsa. Það, sem hv. frsm. fjhn. minntist á við fyrri hluta 2. umr., að margir sjómenn hefðu skrifað undir áskorun um að breyta þessu og gera áhættupóknunina skattfrjálsa, efast ég ekki um, að sé satt. En hvaða stétt manna ætli það væri í þessu landi, sem ekki fengist til að skrifa undir áskorun um það að fá kjör sín bætt? Ég býst við, að hver einasta stétt þjóðfélagsins sé þannig, að það yrði hægt að safna undirskriftum meðal hennar um það. Hinsvegar skal ég þó játa, að mér sýnast önnur meiri áhyggjuefni vera nú framundan heldur en þetta, svo ég ætla ekki að fjölyrða meira um það.

Ég vil aðeins segja, að ég kann illa við þetta form á því að bæta sjómönnum upp þessi óþægindi, sem þeir verða fyrir.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti! Mönnum er kunnugt frá umr. um þetta mál á síðasta þingi, að ég er mjög mótfallinn þessu frv., og ég er það af mörgum ástæðum.

Ég vil áður en ég fer nokkrum orðum um málið í heild, láta þess getið, að brtt. sú, sem n. flytur, nær ekki því, sem n. mun ætla að láta hana ná. Það situr kannske illa á mér að vera að benda á þetta, en ég geri það nú samt. Það var upplýst undir umr. í vetur, að þessar siglingar reyndu svo á taugar manna, að sumir færu ekki nema 1—2 túra. Afleiðingin af því verður sú, að þeir ná ekki upp í 8 þús. kr. Þá eiga þeir að borga skatt og útsvar af öllu, því það er í brtt. miðað við 8 þús. kr. Í öðru lagi er það, að það er ætlað til, að þeir láti allir sínar „prósentur“ í lifeyrissjóð, sem ekki var í vetur. N. ætti að reyna að vera sjálfri sér samkvæm í þessu. Ef hún vill ná því, sem hún ætlar sér að ná, þá á að standa „8 þús. kr. eða minna“, og lifeyrissjóðstillagið verður að taka inn líka, ef hún ætlar að láta það koma fram sem frádrátt.

Það, sem fyrst og fremst gerir það að verkum, að ég er á móti þessu frv., er það, að ég tel rangt í öllum þjóðfélögum að búa til mismunandi réttindi fyrir borgarana. Ég tel, að það hafi verið alrangt á sínum tíma að hafa aðalinn með öllum sínum sérréttindum. Hér er verið að búa til vissa stétt, sem á að hafa aðrar skyldur og önnur réttindi en almenningur hefir. Ég er á móti þessari stefnu, hvar sem hún kemur fram, og tel hana þjóðhættulega og skaðlega.

Í öðru lagi er ég á móti því og kann því illa, að þegar búið er að ná samkomulagi um eitt-hvert mál, eins og yfirlýst hefir verið af atvnrh. um þetta mál, þá sé komið með það til Alp. og farið að heimta meira og meira. Þegar búið er að semja um einn hlut, þá er búið að semja um hann. Ég hefi orð hæstv. atvnrh. fyrir því, að búið hafi verið að semja um þetta mál. Ég kann illa við, að Alp. fari að heiðra þá sérstaklega, sem ekki halda sínar samþykktir.

Í þriðja lagi er ég móti því af því, að mér er ekki ljóst, þegar gengið er inn á þá stefnu að tala um áhættu eða lífshættu, sem fylgi ákveðnum störfum, og veita mönnum verðlaun eftir því, hvar eigi að setja takmörkin. Ef við litum á þegna þjóðfélagsins, þá er enginn vafi á því, þó við tölum ekki um neinn ófrið, að það er mismunandi hættu fyrir líf manna við hin ýmsu störf, sem þeir stunda í þjóðfélaginu, — en hvar er þá takmarkalinan? Hverjir eiga að fá áhættupóknunina? Við erum að tala um, að einhver hluti af kaupum manna eigi að vera fyrir sérstaka áhættu. Það er víðurkennt, að prentarar, sem vinna við blý, lifi skemur en aðrir. Eiga þeir að fá áhættupóknun eða að fá eitt-hvert skattfrelsi af einhverjum hluta af kaupum sínu? Það er líka almennt víðurkennt, að sumar læknastöður séu svo erfiðar og að það fylgi því miklu meiri áhættu að vera læknir þar en í öðrum héruðum. Á nokkur hluti af launum þeirra að vera undanþeginn sköttum og skyldum? Það mun líka almennt álit, að sjómenn yfirleitt, bæði þeir, sem veiða í Faxaflóa og annarstaðar, séu í meiri lífshættu en ýmsir menn, sem vinna störf í landi. Eiga þeir að rá áhættupóknun og skattfrelsi í sambandi við hana? Hvar eru takmörkin?

Ef gengið er inn á þessa braut og farið að

undanþiggja menn frá gjöldum, þó það eigi hér aðeins að gilda um þá, sem sigla á því svæði. sem kallað er ófriðarsvæði, þá óttast ég, að það fari eins um það eins og þegar við vorum að tala um greiðslur þær, sem bankamenn eiga að greiða í lifeyrissjóð; þá var talað um, að fleiri myndu koma á eftir. Ég óttast, að það fari eins hér.

Ég mun því greiða atkv. á móti þessu frv. af öllum þessum ástæðum. En ef flm. ætla sér að láta brtt. ná þeim tilgangi, sem þeir munu ætla sér að láta hana ná, þá þarf að standa í till. „8 þús. kr. eða minna“, svo eitthvert vit verði í henni frá þeirra sjónarmiði séð. Hitt þykir mér vænt um, ef þeir vilja láta þessa menn halda áfram að borga 1% í lifeyrissjóð.

Sigurjón Á. Ólafsson: Herra forseti! Ég er þakklátur n. fyrir að hafa afgr. málið; þó verð ég að jata, að óþarflega mikil töf hefir orðið á þeirri afgreiðslu. Ég man nú ekki, hvaða dag málið var afgr. til n., en ég hygg, að það muni vera komið á annan mánuð síðan, en það veldur því, að líkurnar eru ekki sterkar fyrir því, að málið komist í gegnum þingið, þar sem svo er áliðið þings. Ég skal þó jata, að ef það er samþuga vilji hv. þm. að afgr. málið, þá mun geta úr því rætt. Það er ekkert hægt að segja um það, hvernig undirtektir málið fær í hv. Nd., þó að það nái afgreiðslu hér.

Ég skal taka það fram, að eins og við mátti búast, þá sætti ég mig við þá breyt., sem n. hefir gert á frv., því það er miðlun frá því, sem var í frv. upphaflega, sem ég býst við, að menn geti eftir atvikum sætt sig við, þó ég vilji hinsvegar ekki á nokkurn hátt falla frá þeirri skoðun, að krafa um fullar uppbætur er jafnréttmæt fyrir því. Ég skil afstöðu n. Hún telur, að slík krafa muni ekki eiga svo miklu fylgi að fagna í þinginu, svo hún telur eðlilegra að fara hér miðlunarleið til þess að reyna að þoka einhverju fram, og get ég fyrir mitt leyti fallist á þá skoðun n.

Viðvikjandi þeirri brtt., sem hv. 1. þm. N.-M. minnst á, þá er það rétt, að fallið hefir niður seinni hlutinn af gr. eins og hún er í frv., en það mun þegar vera leiðrétt og komið til hæstv. forseta. Hann benti einnig réttilega á, að það er átt við tekjur allt að 8 þús. kr.

Við hv. 1. þm. Eyf., sem talaði hér áðan, hefi ég litla ástæðu að segja langt mál. Ég verð að segja, að hann hefir komið mjög drengilega fram í þessu máli. Þó hann að sjálfsögðu hafi sínar skoðanir um það, hvernig eigi að snúast við svona máli, þá hefir hann með afstöðu sinni innan n. og í ræðu sinni áðan markað þá afstöðu, sem ég finn ekki ástæðu til að fara neitt sérstaklega út í.

Ræða hv. 1. þm. N.-M. gefur mér aftur á móti tilefni til andmæla. Hann segir, og það kom greinilega fram í ræðu hans áðan, að hann sé algerlega á móti málinu. Við því er að sjálfsögðu ekkert að segja. Hann hefir sínar skoðanir um þetta mál, en rök þau, sem hann byggði sínar skoðanir á, tel ég svo langt frá hinu raunverulega, að full ástæða sé til að andmæla því, sem hann sagði.

Hann segir, að með þessu sé verið að skapa nýja stétt í þjóðfélaginu. Ég veit ekki til, að verið sé að búa til neina nýja stétt. Ég veit ekki betur en sjómannastéttin hafi að meira eða minna leytir verið hér til frá landnámsstíð. Hún hefir að visu verið í mismunandi myndum, eftir því hvernig atvinnugreinin hefir verið rekin gegnum aldirnar. Fram eftir öldum fór það saman að vera sjómaður og bóndi, en í seinni tíð, eftir að sjávarútvegur jókst, þá skapaðist hin núverandi sjómannastétt, sem hefir sínar tvær greinar, sem heita farmannastétt og fiskimannastétt. Ég vil skjóta því hér inn, að inn í þessa stétt kemur árlega hópur manna úr þeirri stétt, sem hv. þm. telur sig fulltrúa fyrir, bændastéttinni. Ég hefi ekki á reiðum höndum neinar tölur í þessu sambandi, en það er stór hópur manna, sem árlega kemur úr þessari stétt til þess að sækja sjóinn. Hv. þm. er því líka að mæla hér gegn mönnum úr sinni eigin stétt.

Ég skil, hvað fyrir hv. þm. vakir. Hann mein- ar nýja launastétt. (PZ: Ég meina sérrettindastétt.) Það er ekki mín ætlan hér að fara að gera upp á milli stétta í þjóðfélaginu. Ég vil þó segja það, að ég hefi á síðari árum heyrt talað um aðra stétt, sem kölluð hefir verið sérrettindastétt, en það er ekki sú stétt, sem stund- ar sjómennsku. Því hefir oft verið slegið fram- an í mann á síðari árum, að bændastéttin væri orðin nokkurskonar sérrettindastétt. Ég vil nú ekki taka undir það. Ég álit, að það séu jafn- mikil rök fyrir því eins og þegar hv. þm. talar nú um sjómannastéttina sem sérrettindastétt. Því er þó ekki að neita, að Alþ. hefir á ýms- um tímum sýnt það, að það hefir tekið vel í málefni bændanna. Ég þykist ekki hafa verið eftirbátur í því og aldrei komið eins og öflug- uggi með illkvittislegar aðdróttanir, eins og þessi hv. þm. leyfir sér að bera fram í garð þeirrar stéttar, sem ég hefi hér orð fyrir.

Hér er ekki verið að tala um það, að falla frá almennum greiðslum af þeim tekjum, sem menn vinna fyrir. Hér er verið að tala um verðlaun, sem menn fá fyrir að leggja sig í sérstaka lífs- hættu. Ég skoða þetta a. m. k. nánast sem verð- laun, sem þessir þegnar þjóðfélagsins fá fyrir að leggja sig í lífshættu við svo óumflýjanleg störf sem þau, að draga að og flytja frá þjóðar- búinu. Þetta er á Norðurlöndum svo viðurkennt, að hin Norðurlöndin greiða yfirleitt meira fyrir þetta heldur en greitt er hér hjá okkur. Reynsl- an hefir líka sýnt, hvað mikið tjón á skipum og mönnum þau hafa beðið. Við höfum að visu enn ekki orðið fyrir slíku, en hver veit, hvenær sú stund kemur, að við fáum að heyra slík tíð- indi. Að segja svo, að það eigi ekki að veita þessum mönnum, sem leggja sig í hættu við það að draga nauðsynjar til og frá þjóðarbúinu, neina sérstaka ívilnun af hálfu löggjafans, svo þeir séu ekki á sama hátt skattlagðir og þeir, sem ekki leggja sig í neina lífshættu um- fram hin daglegu störf, nær alls ekki nokkurri átt.

Hv. þm. sagði, að það væri mismunandi hætta fyrir líf manna, sem fylgdi hinum ýmsu störf- um. Það er alveg rétt. Við þekkjum allir þá sorg- arsögu, að blóðtaka okkar við sjósókn hefir ver-

ið talin eins mikil hlutfallslega og aðrar þjóðir hafa misst í styrjöldum. Það er að draga úr þessu á seinni árum vegna meiri þekkingar, betri skipakosts og meiri gætni í sjósókn. Hætt- an er þó alltaf fyrir hendi, en það er hægt að draga úr henni við almenna sjósókn. En þegar siglt er á hættusvæði, þar sem er kannske dufl við dufl, kafbátur í djúpinu eða flugvélar í loftinu, þá er ekki hægt að forðast hættuna, ef þessi drápstæki verða í vegi sjómanna, sem um hafið sigla. Hér er hinn stóri stigmunur á milli. Ef við förum á fleytu út á sjóinn, þá gáum við til veðurs og reynum að leita lands, ef veður versnar. En hvar er landtakan fyrir þá menn, sem orðið hafa fyrir árasum flugvéla úti á reginhafi? Við höfum frétt um það, hvernig tekizt hefir fyrir mönnum að komast í björgun- árbátana, og þó þeir hafi komizt í bátana, þá hafa þeir í mörgum tilfellum króknað úr kulda við það að hrekjast um hafið. Slík æfi er svo hættuleg, að það á að verðlauna þessa menn fyrir að leggja sig í slíka hættu.

Hv. 1. þm. N.-M. segir, að það eigi ekki að gera það. Hann spyr, hvort menn séu verðlaun- aðir fyrir að leggja sig í hættu við venjuleg störf. Ég skal benda honum á, að við höfum þó verið það framsýnir, að sjómenn hafa um nokk- urt skeið verið slysatryggðir fram yfir aðra þegna þjóðfélagsins. Það er þó viðurkenning af hálfu þjóðfélagsins um það, að þeirra starf sé hættulegra en annara.

Hv. þm. var að tala um lækna og prentara í þessu sambandi. Það liggja nú ekki fyrir nein- ar skýrslur um það, hvaða stétt sé skammlífust. Ég býst þó við, að meðalaldur sjómanna sé yfir- leitt ekki hærri en lækna og prentara. Það er vitað um lækna, að þeir leggja á sig mikil störf, en þeir eru líka það vel launaðir. Að það munu fáar launastéttir geta mælt sig við þá. Um prent- ara er það að segja, að það er vitað, að innan þeirrar stéttar eru atvinnusjúkdómar, en þeir hafa komið upp innan fleiri stétta, enda eru þeir eitt af því, sem farið er að taka til greina í þeim þjóðfélögum, þar sem menning er mest. En þetta er óháð því, sem við erum að tala um hér.

Hv. þm. vildi svo halda því fram, að sjó- mannastéttin hefði gert samkomulag um hálf t skattfrelsi í vetur og það hafi verið upplýst af hæstv. atvmrh. Þetta er ekki rétt, því þegar ríkisstj. lofaði að mæla með hálfu skattfrelsi, þá fylgdi það með, að það myndi verða leitað til Alþ. um að fá fullt skattfrelsi fyrir áhættu- þóknunina. Ég skal til sönnunar benda honum á, að í þeim samningum, sem sum stéttarfélög sjómanna gerðu við atvinnurekendur, þá var hnýtt neðan við samninginn ákvæði eins og þessu, með leyfi hæstv. forseta: Ennfremur í trausti þess, að Alþ. verði við sanngjörnum kröfum um það, að öll áhættuþóknunin verði skattfrjáls eða leysi málið meir en til hálf.

Það var sem sé tekið á móti því, sem ríkisstj. lofaði, en um leið var ákvæðið að áfrýja því til Alþ. Þessi krafa er byggð á því, að sjómenn séu þarna að leggja sig í sérstaka lífshættu og þess vegna séu ekki af þessari upphæð tekin gjöld til almennra þarfa bæjar- og sveitarsjóða eða ríkis-

sjóðs. Af öllum öðrum tekjum greiða þeir auðvitað sín gjöld.

Ég gæti fært mörg rök fyrir því, hvað þessi krafa er eðlileg og sanngjörn. Ég gæti einnig sagt margar sögur, sem sýna það, að þetta er ekki til þess að hafa það í flimtingum og tala um það, að menn heyji taugastrið. Ég hefi talað við marga menn úr þessari stétt, sem siglt hafa að undanförnu. Ég veit, að þessir menn eru engir hugleysingar, en þó veit ég, að þessir menn eiga í hugastriði vegna hinnar yfirvofandi hættu, sem er í hverri skipsferð. Það er ekki von, að landkrabbar eins og hv. þm. er skilji þetta eða geti sett sig inn í, hvað það er að vita af hættu svo að segja í hverri skipslengd.

Að síðustu vil ég segja þetta: Er útlitið núna bjartara eða meiri líkur fyrir því, að við getum verið jafnöruggir um okkar skip og hingað til? Ég vil leggja þessa spurningu fyrir hv. þm. Getur það ekki breytt viðhorfi hans til þessa máls?

Forseti (Eárna): Mér hefir borizt frá fjhn. svo hljóðandi brtt. við brtt. á þskj. 364: [Sjá þskj. 429].

Brtt. er komin fram á þessum fundi og er þar að auki skrifleg. Þarf því tvöföld afbrigði.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti! Ég þarf nú ekki mikið að segja. Ég sé á ræðu hv. 2. landsk., að taugastriðið er komið hér inn í deildina og í hann. Hann var að tala um presta. Ég hafði ekkert minnst á presta. (SÁÓ: Ekki ég heldur). Hann hefir bara ekkert heyrt af því, sem ég var að segja. Ég hélt því fram, að ég væri á móti því, að nokkurri stétt væru veitt sérréttindi á kostnað annara stétta. Það má tala um, að einn og annar hafi sérréttindi, en það eitt eru sérréttindi, þegar Alþingi er að vernda eina stétt umfram aðrar, og það álit ég, að Alþingi geti ekki gert. Ég álit, að Alþingi geti ekki tekið ákvörðun um það, að ein stétt eigi að hagnast á annara kostnað. Það má náttúrlega segja, að þetta sé greiðsla fyrir áhættu og taugastrið þessa fólks, en eigum við að láta tilfinningarnar hlaupa svo með okkur í gönur, að við förum að skapa sérréttindi stétta, sem hafa svoleiðis taugar, að menn komast í taugatitring sitjandi inni í stól? En þeim, sem vilja láta taugaáreynsluna ráða um kaupgjald, vil ég segja það, að það er mismunandi áhætta við hverskonar störf. Og ef við eigum að fara að borga einhvern hluta launanna fyrir áhættu, verðum við að ákveða, hve mikill hluti er fyrir áhættuna. Ég vil spyrja: Hve mikill hluti af venjulegu sjómanna kaupum er fyrir þá áhættu, sem sjómaðurinn skapar sér við að fara á sjó? Hve mikið á hann að fá fyrir þessa áhættu? Hve mikið? Ef við viljum vera sjálfum okkur samkvæmir, hljótum við að láta áhættupóknun, hvort sem hún er til þessa eða hins, vera undanþegna skatti. Ég vona, að hv. ræðumaður geri upp við sig, hve mikill hluti af venjulegu sjómanna kaupum er áhættupóknun, og svo geri ég ráð fyrir,

að hann komi með frv. um að undanþiggja þessa áhættupóknun skatti. Hvað á að segja um lækna hér á landi? Það er erfitt að fá lækna í héruðin úti á landi, bæði vegna þess, hve starfið er erfitt, og vegna þess, hve mikil lífshætta fylgir því. Hvað eigum við að ákveða, að mikill hluti af tekjum þessara lækna sé undanþeginn skatti?

Ég sé, að hv. n. hefir vitkæzt svo, að hún hefir séð, hve tillagan var mikill óskapnaður, og hefir lagað hana, og vona ég, að hún vitkist svo, að hún taki till. aftur.

***Jóhann Jósefsson:** Herra forseti! Ég er einn af þeim, sem hafa gerzt flutningsmenn að þessu máli, og skal segja það strax, að þó ég af eðlilegum ástæðum — ég er dálítið kvefaður — geti ekki hamlað upp á móti því stórflóði af ásökunum, sem kom frá hv. 1. þm. N.-M., að ef hér er stofnað til ómaklegra friðinda með þessu frv., þá er oft búið að stíga á Alþingi spor, sem ekki er betra að réttlæta og eru miklu ómaklegri en hér er gert. Ég ætla ekki að fara að rökræða við hv. þm. um hættur og taugastrið þeirra manna, sem sigla um hættusvæðin. Ég ímynda mér, að þótt annar okkar hafi farið þar um sem ferðamaður, en hinn ekki komið nálægt því, megi um okkur báða segja, að þar sé eins og blindur dæmi um lit. Þar við bætist, að þetta er ekki annað en lagfæring á nokkrum yfirsjónum, sem Alþingi hefir gert í samningu laga. Alþingi hefir samþ., að áhættupóknunin ætti að vera nokkurnvegin skattfrjáls, og hefir þar með viðurkennt, að þeir, sem þessara réttinda njóta, eigi þau skilið. Það, sem hér er um að ræða, er að gera þetta í nokkuð ríkara mæli en gildandi lög segja fyrir um.

Ef leitað er að höfuðástæðunni fyrir því, að hér er í þetta skipti lögð áherzla á að fá breytt lögum um skattgreiðslur sjómanna, sem sigla um ófriðarsvæðin, er hún sú, að skattalöggjöfinni hér er orðið þannig háttað, að þó menn vitaskuld hennar vegna ekki leggi niður dagleg störf eða hlaupi frá sínum embættum, þá er hún þannig, að það er satt að segja ekki til mikils að vinna og sitz af öllu fyrir þá, sem hafa föst laun, því þegar launaupphæðin er komin í samsamlegar tekjur, þá er obbanum af þeim sópað í landskassann. (BSt: Fer nú ekki meginið í bæjarkassann?) Ég skal gjarnan láta eitt yfir báða ganga. M. ö. o., það opinbera tekur obban af launum manna til sín. Þessi skattalöggjöf er fyrir löngu farin að hafa hamlandi áhrif á framtak manna á ýmsu sviði. Þegar ófriðurinn skapaði þetta nýja viðhorf, var það bersýnilegt, að gera þýrti breytingar til þess, að þeir menn, sem verða að taka að sér að mæta þeim hættum, sem eru í viðbót við þær hættur, sem fylgja hinum venjulegu störfum sjómanna, bæru nokkuð úr bótum í hlutfalli við sitt erfiði og áhættu. Það er ekki hægt að meta til peninga þá óskaplegu áreynslu, sem menn verða að leggja á sig, og ekki einasta sjálfa sig, heldur og sína nánustu, sem heima eru og vita ástvinu sína stadda í sifellldri hættu. Slíkt geri ég ekki neina tilraun til að meta til peninga, en ég segi bara það, að það er meiri mismunur hér í

Þessu efni heldur en hjá öðrum þjóðum. Nágrannapjóðir okkar hafa stigið spor í þessa átt, og það í ríkara mæli en hv. nefnd vill vera láta.

Mér finnst, að það eigi að líta á þær algerlega sérstöku ástæður, sem hér eru fyrir hendi, en ekki fara út í þann meting, sem hv. 1. þm. N.-M. leiddi hér inn í sambandi við þetta.

Ég vil að síðustu undirstrika það, að þessi skattaleiðrétting á rót sína í því þjóðarmeini, sem hv. 1. þm. N.-M. á drjúgan þátt í að skapa hér, og sem svo að segja tekur allan afrakstur af rekstri og obbann af launum manna, þegar segja má, að menn séu komnir í launastiga, sem kallast samilegt kaup.

*Fjmrh. (Jakob Möller): Ég tók eftir því, að hv. þm. Vestm. vitnaði í það, að nágrannapjóðir okkar hefðu farið lengra í því efni að undanþiggja stríðsáhættupóknun skatti heldur en við. Ég hélt, að þetta hefði þegar verið upplýst við umr., en það er kunnugt, að Danir einir undanskilja þetta skatti, en Norðmenn eða Svíar ekki að neinu leyti. Ég gerði fyrirspurn um þetta til sendiherra okkar í Kaupmannahöfn, og fékk tvö svarskeyti. Ég fékk formanni n., sem hefir þetta mál til meðferðar, fyrri skeytið, þar sem tekið er fram um Dani, en síðara skeytinu sagði ég honum frá. Ég hefi það hér meðferðis núna og get afhent nm. það, svo þeir geti sannfært sig um, að þetta er rétt. Hinsvegar hefir það komið til tals í Noregi að undanskilja áhættupóknun skatti, en það eru ekki taldar miklar líkur til þess, að það verði gert.

Ég skal svo að öðru leyti láta þetta afskiptalaust.

Umr. frestað.

Á 33. fundi í Ed., 12. apríl, var enn fram haldið 2. umr. um frv. (A. 71, n. 364, 429).

Bernharð Stefánsson: Ég ætla að láta umr. um þetta mál niður falla frá minni hendi, en þegar ég kvaddi mér hljóðs í gær, þá var það út af því, að mér fannst hv. 2. landsk. tala á þeim grundvelli, eins og hann hefir gert áður, þegar þetta mál hefir verið til umr., að það væri stríðsáhættupóknunin sjálf, sem verið væri að tala um. Hann var að leggja út af því í þeim kafla ræðu hans, sem ég heyrði, að sjómennirnir ættu það sannarlega skilið fyrir það, sem þeir legðu á sig í þessu efni, að fá þessi friðindi. Hér hefir enginn hreyft andmælum gegn því, að sjómennirnir, sem sigla á hættusvæðinu, eigi að fá bætur fyrir það, og það hafa þeir líka fengið, og ég tók það beinlínis fram, að ég gæti vel gengið inn á, að a. m. k. sumir þeirra ættu að fá hærri bætur en þeir nú fá, en ég get ekki gengið inn á það, að ekki séu einhver takmörk fyrir því, jafnvel þó um lífshættulegt starf sé að ræða, hvað íslenska þjóðfélagið getur leyft sér að greiða mönnum há laun. Ég ætla, að með sama áframhaldi og verið hefir, þá séu til sjómenn, sem sigla um þetta svæði, er hafa tekjur, sem nema jafnvel tugum þúsunda, en það eru auðvitað ekki margir. En hér er ekki verið að ræða um það, hvort sjómenn eigi að fá uppbót eða ekki, enda hafa engin

andmæli komið fram gegn því, a. m. k. ekki frá mér, heldur er verið að ræða um, hvort veita eigi ákveðnum mönnum í þjóðfélaginu sérréttindi, þannig, að þeir séu lausir við að greiða skatta eins og aðrir landsmenn. Það er um þetta, sem er verið að ræða, og ég verð að segja, að mér þykir það undarleg kenning frá hv. 2. landsk. um þetta efni, að allt í einu virðist hann telja, að það að greiða skatta sé eitthvert ógurlagt ból, sem þessir menn eigi að komast undan. Hann tilheyrir þó þeim flokki, sem hefir haldið því fram, að sem allra mest af tekjum ríkisins eigi að innheimtast með beinum sköttum, en ekki óbeinum. Þá skil ég betur hv. þm. Vestm. Hann hefir þá skoðun, að tekjur ríkissjóðs eigi að vera af óbeinum sköttum og að menn eigi helzt alls ekki að greiða beina skatta til ríkissjóðs, eða sem allra lægsta, svo það er ekkert ósamræmi hjá honum, þótt hann vilji losa þessa menn undan skatti, því hann vill í sjálfu sér, að mér skilst, að lækkaðir verði beinir skattar á öllum til ríkissjóðs, en óbeinu skattarnir verði aftur á móti hækkaðir í staðinn (JJós: Eða kostnaðurinn lækkaður). Já, eða það, en ekki hafa enn komið neinar till. frá honum um það. Það er hægur vandi að segja á þingmálafundum, að menn vilji lækka skattana, en ekki man ég eftir, að komið hafi neinar lækkunartill. frá þessum hv. þm., heldur þvert á móti, og ég hygg, að hann hafi greitt atkv. með flestum þeim hækkunartill., sem fram hafa komið við fjárl. Ég býst við, að það sé óhætt að slá því föstu með þennan hv. þm., að hann kjósi ekki að breyta þannig til, heldur vilji hann lækka beinu skattana og hækka tollana, en það hefir hv. 2. landsk. ekki talið sig vilja.

Þótt ég finni enga hvöt hjá mér til þess að svara fyrir aðra hv. þm., þá held ég, að það sé ekki rétt, að það sé hv. 1. þm. N.-M., sem sérstaklega hefir valdið því, að hér eru háir skattar, eins og hv. þm. Vestm. var að halda fram í gær. Það erum ekki við, sem tilheyrum Framsfl., sem því völdum. (JJós: Ekki það?). Nei, alls ekki.

Ég ætla aðeins að segja það, að þótt ég skrifaði undir nál. með fyrirvara, þá var það út af málinu sjálfu, en ekki brtt., og þótt ég hafi gert þessa aths., þá hefi ég tekið þá afstöðu til málsins, að ég mun að sjálfsögðu greiða atkv. með brtt. frá n., en um málið sjálft vil ég ekki greiða atkv. eins og á stendur. Þótt sjómennirnir séu alls góðs maklegir, þá finnst mér það einkennilegt, að frá sömu mönnum skuli það koma, sem hér liggur skjállega fyrir í þessu máli, að þeir vilja hafa 8 þús. kr. einskonar lágmarkslaun hjá sjómönnum, um leið og þeir telja, að það eigi að vera hámarkslaun hjá embættismönnum ríkisins. Það sýnir aðeins, að þrátt fyrir allt getur þetta mál komið út í dálitlar ófgar.

*Sigurjón Á. Ólafsson: Það er ekki ætlun mín að þreyta umr. um þetta mál, þó margt megí um það segja, en svo virðist sem einstaka hv. þm. hafi frekar löngun til þess að tefja fyrir málinu, og á ég þar við hv. 1. þm. N.-M. Um hv. 1. þm. Eyf. vil ég ekki segja það sama, því

hann hefir rætt málið rólega, án þess að sýna því nokkra andúð, og reynt að gagnrýna það á högværan hátt. Áður en ég fer lengra út í málið vildi ég svara því, sem hv. fjmrh. skaut fram um það, hvaða þjóðir hefðu veitt þetta skattfrelsi, en það var tekið fram af hv. frsm. n., að það hefði Danmörk ein gert, eins og málið stóð þá, en kunnugt er, að samskonar ósk frá sjómannastéttinni lá fyrir Stórþingi Norðmanna og Ríkisþingi Svía, en þegar síðast komu fréttir þaðan, hafði enn engin afgreiðsla orðið á þessu máli, án þess að þing þessara þjóða hefðu tekið nokkra ákveðna afstöðu til þess. Nú vita allir, hvernig ástætt er hjá þessum frændþjóðum vorum, og að líklega hefir ekki unnizt tími til að fjalla um slík mál sem þetta, svo það þýðir ekki að vitna í þær að svo stöddu í þessu efni, en þetta vildi ég, að kæmi skýrt fram, svo ekki væri hægt að segja fyrir satt, að alger neitun hefði legið fyrir frá þessum þjóðum.

Ég ætla ekki að svara ræðu hv. 1. þm. N.-M., því hans ræða hér var þannig í garð þessarar stéttar, að hún var langt fyrir neðan það, sem ég hafði vænt af honum, og hann mun verða þess var hjá þeim, sem hér eiga hlut að máli, að þaðan eigi hann lítills stuðnings að vænta. Hann sagði, að ég flytti þetta mál á þann hátt, að svo virtist sem ég ræddi um sjálfa áhættupóknunina, hvað hún ætti að vera há. Þetta er ekki rétt, en menn komu nokkuð inn á áhættupóknunina sjálfa, en ég hefi vitandi vits ekki viljað fara inn á málið út frá skatt-„principinu“ vegna þess, að ég viðurkenni það sem algerlega rétt, að sjómenn greiði skatt af sinum launum, en ég lít á þessa áhættupóknun sem heiðurslaun, en ekki sem venjuleg laun. Þetta eru verðlaun fyrir að sumir þegnir þjóðfélagsins leggja sig í hættu umfram aðra til þess að draga að þjóðarþúinu og flytja frá því. Eins og ég hefi sagt, þá tel ég það vera heiðursverðlaun, sem hér um ræðir, sem þessi stétt fær, en sem allir vita, að verða að greiðast af almenningi að miklu leyti með hækkuðu vöruverði og hækkuðum farmgjöldum í sambandi við fiskiveiðarnar og alla flutninga á fiski. En það, sem hér er farið fram á, er það, að Alþingi geri sitt til, að mennirnir fái að njóta þessara heiðursverðlauna að fullu, svo að þau gangi ekki að meira eða minna leyti til þess að fylla upp í þarfir bæjar- og sveitarfélaga og ríkissjóðs. Út frá þessu sjónarmiði höfum við flutt þetta mál hér, og hv. þm. verða að gera það upp við sig, hvort þeir vilja veita sjómönnum þessi heiðurslaun að fullu eða ekki. Ég get vísað til þess, að sumum mönnum hér hafa verið veitt heiðursverðlaun fyrir unna dád, eins og t. d. björgun, úr sérstökum sjóðum eins og Carnegie-sjóðnum, sem nokkrir Íslendingar hafa fengið verðlaun úr, og ég veit ekki til þess, að þeim mönnum hafi verið gert að greiða af þeim skatt. Að síðustu vildi ég mjög óska þess, að þetta mál fengi að fara í gegnum 2. umr. Og það vil ég segja, að þeir, sem hafa heyrt slíkar raddir og ég hefi heyrt um það kapp, sem sjómennirnir leggja á að verða bænheyrðir, munu aðeins snúast á einn veg í þessu máli. Þá vil

ég benda á, að nú stendur fyrir dyrum ný samningagerð, einmitt um stríðsahættupóknunina, og ef Alþingi neitar sjómönnum um þessa bön, þá getur það orðið til þess að torvelda framgang þess máls, sem þó veltur mikið á, sem sé að geta haldið óhindrað uppi siglingum að og frá landinu. Ég segi það í fullkominni alvöru, að ef svar Alþingis verður aðeins það: „Við viljum ekki hlusta á þetta kvabb ykkar“, þá óttast ég, að það hafi áhrif á stórum veigameira mál. Menn mega taka þetta hvernig sem þeir vilja, en ég hefi aðeins sagt það, sem ég veit satt og rétt í þessu máli.

***Jóhann Jósefsson:** Það eru örfá orð út af aths. hv. 1. þm. Eyf. um það, sem ég hafði lagt til málanna, og mín afskipti af þessu máli.

Það er að vísu rétt hjá hv. þm., að ég tel, að beinu skattarnir séu orðnir svo mikils til of háir hér á landi, að þeir verki sem hreinn og beinn hemill á framtakssemi manna af þeirri einföldu ástæðu, að það er farið að verða viðurkennd staðreynd í þessu þjóðfélagi, að það borgi sig ekki að afla fjár, ef mikið er fyrir því haft, og a. m. k. ef mikið er lagt í sólnar, vegna þess að bæjar- og ríkissjóður hirði svo mikinn kúf þar ofan af og í engu réttu hlutfalli við það, sem sæmilegt mætti teljast. Ég held, að ég geti varla stillt mig um að segja hv. 1. þm. Eyf. frá einu smáðæmi um þessa skoðun, hvað hún er orðin almenn og hvað eiginlega þetta ástand er orðið alvarlegt. Ég hefi það fyrir satt, að einn af mjög mætum mönnum þessa þjóðfélags, sem hefir kynnt sér þessa löggjöf nálægra þjóða og okkar, kynnt sér, hvað það opinbera — og tala ég þar bæði um bæjar- og sveitarfélög — hirðir í sinn vasa af tekjum manna hér og annarstaðar, hafi komizt svo að orði eftir að hafa athugað þetta, að segja mætti, að það væri svo komið hér á landi, að ágeugni þess opinbera væri orðin svo mikil, að það væri orðin nauðsyn fyrir fólkið að viðhafa brögð til þess að vera ekki rúð um of af þessari skattheimtu. Ég veit, að þetta hefir ekki verið sagt af neinni léttúð, heldur af kunnugleika á, að þessi nauðsyn hefir verið fyrir hendi. Ég geri ráð fyrir, að sá hinn sami hafi litið svo á, að með áframhaldandi skattabréjálæði, sem mér finnst óhætt að nefna svo, muni svo fara, að allir verði jafnaumir í þjóðfélaginu og svo að segja öreigar nema ríkið, og allir vita, að ríkið verður ekki heisinn bögur, ef einstaklingarnir eru yfir höfuð einskis megnugir. Það var út frá þessum forsendum, að skattarnir væru svona geysimikið of háir hér, að ég taldi, að forsvaranlegt væri að ívilna sjómönnum um skatt á það kaup, sem þeir fá sem heiðurslaun eða umframlaun fyrir að sigla á styrjaldarsvæðinu, og ég get ómögulega fengið það í mitt höfuð, að þetta sé svo ákaflega átöluvert sem sumir hv. þm. hér vilja vera láta.

Það var nokkuð laus þýðing á minni framkomu, sem hv. 1. þm. Eyf. kom með, að ég vildi helst enga beina skatta. Ég hefi aldrei sagt það, og það er ekki heldur mín skoðun, en ég vil, að beinu sköttunum sé stillt það mikið í hóf, að þeir verki ekki sem grýla á duglega

einstaklinga í þjóðfélaginu og þeir hræddu þá ekki frá að leggja á sig erfiði og hættur til þess að vinna sér inn fé, því að ég veit, að þegar skattarnir verka þannig, þá eru þeir hættulegir fyrir þjóðfélagið eins og fyrir einstaklingana. Ég held, að ég hafi heldur hvergi sagt, að taumlaust mætti hækka óbeinu skattana, því að um marga þeirra er svo nú, að þeir eru allt of háir og þyrftu leiðréttingar við.

Þá kem ég að höfuðásökun hv. þm. í minn garð. Við tveir flm. þessa frv. fengum hvor um sig nokkurskonar ádrepu hjá hv. þm., annar fyrir það, að hann fylgdi flokki, sem vildi helzt sem mesta beina skatta, — það var hv. 2. landsk., og hann hefir nú svarað fyrir sig, — en ég fyrir það, að ég væri eyðslusamur á þingi og greiddi oft atkv. með hækkunaritill., en kæmi ekki, eins og hv. þm. sagði, með lækkunaritill. Nú vil ég benda hv. 1. þm. Eyf. á, að þótt fjárl. ríkisins hafi ákaflega mikla þýðingu fyrir afkoma þjóðarinnar o. s. frv., og það út af fyrir sig, hvernig menn afgr. fjárl., sé mikilsvert atriði, þá er margt fleira í störfum Alp., sem hefir mikil áhrif á fjárhaginn og það, hvernig fjárl. verða, því að það eru margskonar fjárframlög, sem eru ákveðin með samþykkt sérstakra l., svo að það er ekki alltaf réttur mælikvarði á sparnaðarvilja manna, hvernig þeir greiða atkv. um oft litlar fjárhæðir í fjárl. Ég hefi oft veitt því eftirtekt, að þessi sparnaður hér á þingi er oft í því fölginn, að verið er að metast um, hvort skuli tekið hundrað krónum meira eða minna í þetta eða hitt, hvort þessi og þessi vegarspottinn skuli fá þúsund krónum meira eða minna o. s. frv. Það er oft álitit, að þeir, sem þannig knifa mest við neglur sér, séu mestir búmenn og mestir sparnaðarmenn. En það er ekki alltaf svo. Ég skal játa, að ég hefi tilhneigingu til þess að vera ekki sárknifinn í þessum efnun.

Þá vildi hv. 1. þm. Eyf. álita, að það hefði verið ósamilegt af mér að segja eitthvað á þá leið, að höfuðandmælandi þessa frv., hv. 1. þm. N.-M., tilheyrði þeim flokki, sem ætti mesta sök á, að skattarnir væru orðnir svona háir og þyrftu að vera svona háir, því að þetta væri ekki tilfellið, sagði hv. 1. þm. Eyf. Jæja, hv. 1. þm. N.-M. tilheyrir Framsfl., eins og maður veit. Hann er ekki búinn að sitja eins lengi á þingi og ég og hv. 1. þm. Eyf. Við erum líklega búnir að vera jafnlengi á þingi og getum því báðir dæmt um gang málanna, og ég ætla bara að segja það, að ég hefi sýnt miklu meiri sparnaðarviðleitni á okkar þingsetutímabili heldur en hv. 1. þm. Eyf., því að nú í 10—12 ár hefi ég þrúfaldlega barizt á móti mörgum eyðslufrv., sem Framsfl. hefir komið hér með hvert á fætur öðru. (BSt: Flutt af Alþfl.). Ég vil minna á einkasölurnar, öll þau bákn, sem Framsfl. og Alþfl. hafa staðið fyrir að koma upp. (PHerm: Ríkið hefir miklar tekjur af einkasölunum). Ég held, að þegar allt kemur til alls, séu þær engin gróðalind fyrir þjóðina. Ég vil minna hv. 1. þm. Eyf. á þær miklu fjárhæðir, sem Framsfl. varð að samþ. fyrir kröfur frá Alþfl., þegar hann sat einn við stjórn, eingöngu af því að Alþfl. studdi hann og hann átti sitt líf í fleiri ár undir

því, að hann styddi hann og hann lét kosta miklar upphæðir, sem urðu að koma á fjárlög. Öll þessi ár var ég á móti því að kaupa sitt pólitíska líf fyrir síhækkandi fjárlög og fyrir nýjar og nýjar ríkisstofnanir, svo að ef á að fara út í þetta mál og hv. 1. þm. Eyf. ætla að hafa hér eitthvert uppgjör, þá held ég, að ég hafi ekki unnið nærri því eins mikið að því að hækka útgjöld ríkisins — ég tala nú ekki um útgjöld þjóðarinnar — eins og þessi hv. þm. hefir orðið að gera. Ég veit, að hann hefir oft unnið sér það nauðugt, en það kemur beinlínis ekki þessu máli við.

Að síðustu vil ég minna á það misrétti eða ranglæti, sem hér hefir verið haldið fram, að flm. frv. séu að leiða inn með því að vilja láta áhættupóknun sjómanna vera skattfrjálsa. Í því efni skal ég fúslega kannast við, að ég álit, að þessir menn eigi að búa við betri kjör um kaupgjald en ég og mínir líkar, sem aldrei fara út í þessar hættur. En ef andmælendur þessa frv. vilja byggja höfuðrök sín á því, að hér sé verið að ívilna sérstaklega einum flokki manna á kostnað annara, þá vil ég benda þessum hv. þm. á, að fyrir löngu hefir verið lögleitt hér ósamræmi í skattalögum, sem líka mætti kalla ranglæti. Á ég þar við skattfrelsi samvinnufélaganna, og ætla ég, að ef nokkur stjórnmálaflokkur landsins á drjúgan þátt þar að, þá sé það Framsfl. Framsfl. hefir barizt fyrir því og mundi í dag berjast fyrir því, ef einhver vildi haggja við þessu stórkostlega misrétti um skattgreiðslu, og því svo stóru, að þetta mál, sem hér er um að ræða, kemst hvergi nærri í samjöfnuð við það misrétti í skattgreiðslu, sem samvinnufélög og kaupfélög njóta nú og þessi flokkur ber siðferðislega ábyrgð á. Það getur vel verið, að það sé rétt hjá hv. 1. þm. Eyf., að sökum þess að hv. 1. þm. N.-M. hefir verið stutt hér á þingi, þá beri hann persónulega ekki ábyrgð á öllu því misrétti, sem átt hefir sér stað um skattalög. En ég vil réttlæta það með því, að þrátt fyrir það, að hv. 1. þm. N.-M. hafi ekki alltaf verið hér til að rétta upp höndina með öllu því, sem gert hefir verið undir forustu Framsfl. og valdið hefir síhækkandi sköttum, þá finnst mér, að hv. 1. þm. N.-M. sé þrýðileg líkamning þess og hann sé svo mætavel að því kominn að vera þar málsaðili.

Ég skal svo ekki tefja tímunn frekar, nema sérstakt tilefni gefist til, en vona, að d. fallist á þær röksemdir, sem færðar hafa verið fram fyrir því, að rétt sé og sanngjarnt að veita sjómönnum þessa ívilnun.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti! Ég þakka hv. þm. Vestm. fyrir hans hól á mig. Það, sem ég vildi benda hv. þm. á, eru fyrst og fremst tvö atriði.

Ég hefi síðan í gær athugað nokkuð, hvernig þetta kemur til með að verka í framkvæmdinni. Því miður hafði ég ekki tíma til að gera það neitt að ráði, en ég fletti í gegnum ýmsa pappíra og athugaði, hvað miklar tekjur eru hjá ýmsum þessum mönnum og hvað mikil upphóttin hefir verið árið sem leið. Ég tók hér á blað hjá mér fjögur dæmi,

Fyrsta dæmi:

Skattskyldar tekjur 3500 kr. Skattur kr. 117.50.
Tekjur með bóknun 7800 kr. Skattur ætti að vera kr. 629.00.

Annað dæmi:

Tekjur án bóknunar 8200 kr. Skattur kr. 927.00.
Tekjur með bóknun 19000 kr. Skattur ætti að vera kr. 4750.00.

Þriðja dæmi:

Tekjur án bóknunar 5300 kr. Skattur kr. 285.00.
Tekjur með bóknun 13000 kr. Skattur ætti að vera kr. 2520.00.

Fjórdða dæmi:

Tekjur án bóknunar 12000 kr. Skattur kr. 2180.00.
Tekjur með bóknun 22000 kr. Skattur ætti að vera kr. 5940.00.

Mér virðist af þessum dæmum, að það ætti að vera öllum ljóst, að þessir menn séu með sinni áhættubóknun komnir í það góð laun, að engin ástæða sé til að sleppa þeim, og mér heyrst stundum vera talað um útsvarsbörf bæjanna, svo þeim veiti ekki af að leggja útsvör á þessar háu tekjur.

Svo er annað, sem ég vildi gjarnan, að hv. 2. landsk. útskýrði fyrir mér, sérstaklega í sambandi við það, sem hann sagði í gær og aftur í dag, að þetta væru heiðurslaun, sem menn fengju fyrir það ógurlega taugastrið, sem þeir legðu á sig og sem ég geri ekki mikið úr og stafar af minni lifsskoðun. (SÁÓ: Það er hægt að vera borubrattur í landi). Ég vil segja honum frá háseta, sem er skráður á skip og fær sitt kaup og áhættubóknun. Svo fær hann annan á skipið fyrir sig, situr sjálfur í landi og hefir áhættubóknunina, en sá, sem stendur í taugastriðinu, fær ekkert af því. Þetta dæmi liggur nú fyrir til úrskurðar, því nú er deilt um, hvort maðurinn, sem er í landi, en fær áhættubóknun fyrir taugastrið sitt þar, á að vera undanþeginn skatti og útsvari af ½ hennar eða ekki, eða hvort hinn, sem var á sjónum, en fékk hana ekki, á að fá einhvern hluta af sínu kaupi skatt- og útsvarsfjálsan.

Þá er það skipstjóri, sem fær 3% af afla og situr heima. Hvað á hann að fá mikið af áhættubóknun fyrir að heyja taugastrið á sínu heimili í Hafnarfirði? Það liggur fyrir til úrskurðar. Stjórnarráðið er ekki búið að fella úrskurð um það enn. Áhættubóknunin er þannig farin að ganga kaupum og sölum. Menn, sem sitja í landi, fá hana. Finnst hv. 2. landsk. nokkuð bogið við þetta? Mér finnst það, og eins og ég sagði í gær, till. er ólán, og því væri sámt fyrir þá að taka hana hreint og beint aftur.

Bernharð Stefánsson: Ég er farinn að sjá, að ef þetta mál skyldi daga uppi í þinginu, þá er það flm. sök, og engra annara. (SÁÓ: Fyrir hvað?). Fyrir það, að svo mikilli mælgí hafa þeir beitt við þetta mál, að þetta er þriðji fundurinn, sem 2. umr. stendur yfir, og mér sýnast ekki miklar líkur til, að henni muni verða lokið nú. A. m. k. er það áreiðanlegt, að henni mundi ekki verða lokið á þessum fundi og líklega ekki þeim næsta, ef ég færi að fara nákvæmlega út í þá ræðu, sem hv. þm. Vestm. flutti hér um ýmislegt

þessu alveg óviðkomandi, sem ég hafði ekki gefið nema a. m. k. mjög lítið tilefni til að hann færi út í. Ég mun ekki hafa rétt til að gera nema stutta aths., og ég ætla ekki heldur að stuðla að því, að þetta mál lagnist út af vegna þess, að ekki hafi verið tími til að afgr. það.

Það mun rétt vera hjá hv. þm. Vestm., að við höfum komið á þing sama árið báðir. Þetta mun vera okkar 20. þing, og að því leyti er þægilegt að bera okkur saman, bæði að því er snertir eyðslu okkar á landsfé og annað. Ég ætla þó lítið að fara út í þann samanburð, sem hann var að gera, en skal þó taka fram, að ég þori hvenær sem er og tími er til að bera okkur saman. Ég ætla aðeins að minna hann á það, sem gerðist á okkar fyrsta þingi. Þá var hann stjórnarstuðningsmaður, en ég í stjórnarandstöðu. Þá voru settir nýir skattar, að vísu ekki þeir skattar, heldur nýir tollar, sem höfðu ekki verið áður. Það var fyrir atbeina þeirrar stj., sem hann studdi, og hann samþ. það. Þetta hefir komið fyrir í tíð þeirrar stj., sem ég hefi stutt, og ég veit ekki nema það eigi eftir að koma fyrir í tíð þeirrar stj., sem við styðjum báðir. En þetta er vegna þess, að alltaf fara sívaxandi kröfur almennings um meiri og meiri umbætur, og einnig vegna þess, að í síðuðu þjóðfélagi verða störfin alltaf fjölþættari og fjölþættari, og þannig er það í öllum löndum. Ég staðhæfi það, að þó Sjálfstfl. hefði verið við völd undanfarin ár, þá hefðu skattahækkarnir orðið jafnmiklar, og sennilega miklu meiri, þó að það hefði ef til vill verið í öðru formi. En ég býst við, að ef hann og hans flokkur hefði verið við völd, en minn flokkur í minni hluta, þá hefði stjórnarandstaðan verið drengilegri en nú hefir verið undanfarin ár, því að hún hefir aðallega verið í því fölgín að heimta ný og ný útgjöld úr ríkissjóði, en vera á móti öllum sköttum, en aldrei hefði verið skilið þá pólitík eða hvernig hægt hefði verið að samræma það.

Mér þótti broslagt, þegar hann kom með einkasöllumar sem einhverjar sérstakar eyðslustofnanir fyrir ríkissjóð. Ég veit ekki annað en að ríkissjóður fái nokkrar milljónir í tekjur af þessum einkasölum. (JJós: Fyrir þjóðina, sagði ég). Mér skildist það vera fyrir ríkissjóð. En þótt það sé miðað við þjóðina, þá fæ ég ekki séð, að það geti heldur staðizt, að þær séu neinar eyðslustofnanir. Það má náttúrulega deila endalaust um, hvort einkasala sé heppilegri eða verzlun í svokallaðri frjálsri samkeppni. (JJós: Fyrir hvað var raftækjaeinkasalan afnumin? — PZ: Til þess að þóknast Sjálfstfl.). Ég er enginn sérstakur einkasölumaður, og hún mátti fara fyrir mér, en það er fjarstæða að tala um, að aðaleinkasöllumar séu eyðslustofnanir, og ég hefi enga rödd heyrt um, að afnema skyldi áfengiseinkasöluna. Ég hugsa, að jafnvel hv. þm. Vestm. mundi ekki samþ. að afnema hana og láta kaupmenn um áfengissöluna.

Ég ætla ekki að eyða tíma í að tala um það, sem hv. þm. kallar skattfrelsi samvinnufélaganna, sem, ef rétt er lítið á, er engin hlunnindi í skattgreiðslu fram yfir aðra. Samvinnufélagskapurinn er allt annars eðlis en kaupmanna-verzlun.

Svo ætla ég að lokum að staðfesta það, sem hæstv. fjmrh. sagði um, hvernig væri um þessi mál í nágrannalöndum okkar, að í Danmörku mun áhættupóknunin hafa verið skattfrjáls, en hvorki í Noregi eða Svíþjóð. (SÁÓ: Það hafa verið lögð fram frv. um að undanþiggja hana). Það var talið mjög vafasamt, að þau frv. næðu samþykki.

*Magnús Jónsson: Ég skal ekki tefja svo umr., að ekki geti gengið atkv. um málið.

Viðvíkjandi ágreiningi, er hér hefir orðið um skattaundanþágu á Norðurlöndum, get ég upplýst, að hæstv. ríkisstj. spurðist fyrir um þetta og fékk það svar, að í Danmörku væri áhættupóknunin öll undanþegin beinum sköttum. Í Svíþjóð er hún ekki undanþegin, en hv. 2. landsk. hefir sagt mér persónulega, að fyrir þinginu þar lægi frv. um að undanþiggja áhættupóknunina skatti. Í Noregi er áhættupóknunin ekki heldur skattfrjáls, en sendihera Íslands í Kaupmannahöfn hefir upplýst í tilefni af fyrirsögninni, að fyrir norska þinginu lægi einnig frv. um þessa undanþágu, en ekki væri búizt við, að hún yrði samþ. Ég segi þetta aðeins til upplýsingar, en ekki til að spilla fyrir málinu eða mæla með því. Annars hefi ég í n. tekið þá afstöðu að mæla með því, að frv. yrði samþ. óbreytt.

Mín ástæða til að fylgja þessu frv., líkt og frv. um að undanþiggja helming áhættupóknunarinnar skatti á síðasta þingi, er sú, að ég tel beinu skattana nú orðna alveg vitfirringslega og mér þykir því vænt um hvert skarð, sem höggvið er í þá löggjöf, sem ég held, að eigi meiri þátt en nokkuð annað í kreppu þeirri, sem hér er, þar sem kjarkurinn er dreginn úr hverjum manni til að leggja fé í fyrirtæki, því að ef hann tapar, þá er hann skammaður fyrir, og ef hann græðir, þá koma ríki og bæir og taka ágóðann. Það verður aldrei tölum talið, hve margar milljónir þetta hefir kostað atvinnuvegi okkar. Svo er einnig að gæta þess, að fyrir sjómenn er hér yfirleitt aðeins um bráðabirgðatekjur að ræða. Svo skattur kemur því harðar niður á þeim en öðrum, sem geta búizt við frádrætti, ef þeir hafa von um, að halda tekjum sínum, en þessir menn eiga allt í óvissu, því að hvenær sem er getur hættan verið liðin hjá og þeir orðið að hætta þessum áhættusömu siglingum, sem vonandi er, að verði sem fyrst. Þetta riður baggamuninn í minum augum. Það, sem er lítt þolandi fyrir menn í landi, er alveg sérstaklega óþolandi fyrir þessa menn. Ég tel, að sjómenn, er sigla um áhættusvæðin, hafa gert mikið gagn með því að opna augu fjölda manna fyrir því, hvað verið er að gera með þessari skattalöggjöf, svo að þess er að vænta, að hv. 2. landsk. og aðrir, sem eru sama sinnis, sjái heldur einhverja glöru á eftir.

Hv. 1. þm. N.-M. sá einn galla á þessu: að þessi áhættupóknun væri farin að ganga kaupum og sölum. Ég skil ekki annað en hægt væri að hindra það. En hv. þm. er annars fylgjandi öðrum hlut, sem hér gengur kaupum og sölum, sem sé innflutningsleyfunum. Þau eru hér boðin til kaups. Það er rétt að segja það hér í

þinghelginni, að það virðast vera til menn, sem hafa aðgang að því að fá innflutningsleyfi eftir vild, og þeir bjóða þau til kaups fyrir kannske 50% af verðmætinu. Ég veit einstök dæmi til þessa, þó að ég hafi þau ekki vottfest. (JJós: Þetta er einskonar seðlaútgáfa). Já, hér er komin upp einskonar ný kaupmannastétt. Ég skal ekki fara út í almennar hugleiðingar um fjármálastefnu flokkanna, en þegar jafnglögur maður og hv. 1. þm. Eyf. ætlaði að fara að sanna eyðslustefnu gamla íhaldsflokksins með verðtollinum, er var settur hér árið 1924 eða 1925, þá dæmaði mér. Þá var svo komið, að lausaskuldir hér skiptu milljónum og ríkissjóður var kominn í þrot. Fyrir Jón Þorláksson var þá ekki annað að gera en afla ríkissjóði tekna með einhverju móti. Nú vildi svo til, að tollurinn gaf á einu ári þær tekjur, sem ætlast var til, að hann gæfi á þrem árum. En fór þetta í eyðslu? Nei, það voru borgaðar með því margra milljóna skuldir. (IngP: Hvað fór ríkisreikningurinn fram úr áætlun?). Ég man það ekki, — en hvernig fór á næstu árum? Þó að við séum vinir núna, þessir tveir flokkar, þá verður að segja það, að þá fór eyðslan að byrja í alvöru. Muna menn ekki eftir bókinni „Verkin tala“, sem var ekki annað en lofgerð um það, hversu miklu Framsfl. hafði eytt? Þar var skrá um það, hve mikið fé hefði verið veitt til þessa og hins, og svo prentað hjá með skálettri, hve miklu ríkisstj. hefði eytt umfram fjárveitingarheimild. — Ég ætlaði ekki að fara að ræða um þetta nú, en hv. 1. þm. Eyf. gaf tilefni til þessa útúrdúrs með orðum sínum til hv. þm. Vestm.

Hv. 1. þm. Eyf. til afsökunar skal ég geta þess, að þetta stafaði af miklu leyti af sambandi Framsfl. við Alþfl. Þaðan komu kröfurnar, og er þeim þm. alltaf nokkur vorkunn, sem verða að styðjast við kröfufrekan flokk, eins og þarna var. Það var, eins og kom fram í bréfi eins af ráðh., að kröfurnar urðu alltaf harðari og harðari, þar til þeim var neitað og allt brast, svo að það kostaði líf stj.

Skal ég svo ekki tefja umr. svo, að ekki geti farið fram atkvgr. um málið.

ATKVGR.

Brtt. 429,1 samþ. með 11 shlj. atkv.

— 429,2 samþ. með 11 shlj. atkv.

— 364 (ný 1. gr.), svo breytt, samþ. með 9 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 9:2 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: MG, MJ, SÁÓ, ÞP, ÁJ, BSñ, BrB, ErlÞ, JJós.

nei: PZ, EÁrna.

PHerm, BSt, IngP greiddu ekki atkv.

2 þm. (HermJ, JJ) fjarstaddir.

Á 35., 36., 41. og 42. fundi í Ed., 15., 16., 18. og 19. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 44. fundi í Ed., 22. apríl, var frv. enn tekið til 3. umr. (A. 443).

Páll Zóphóníasson: Herra forseti! Við 2. umr. þessa máls féllu hér í deildinni nokkur orð um það, sérstaklega hjá hv. þm. Vestm. og hv. 1. þm. Reykv., að sú stefna, sem Framsfl. hefði fylgt í skattamálum, væri svo brjáluð, að hún fyrirbyggði, að menn vildu hafa háar tekjur eða gætu eignast nokkuð í þessu þjóðfélagi. Þó að þeir segðust báðir vera mér sammála um, að ekki ætti í þessu þjóðfélagi frekar en öðrum að skapa sérréttindastéttir hvað skattgreiðslu eða slíkt snertir, vildu þeir brjóta þessa meginreglu sína til þess að geta brotið í henni það, sem þeir kalla stefnu Framsfl. Þessu verð ég að mótmæla.

Hv. 2. landsk. þarf ég, held ég, engu að svara. Hann virtist fella frá því að rökræða og svaraði ekki einu orði framfar þeim rökum, sem ég hafði borið fram. En ekki ber hann því við, eins og hinir hv. andmældur mínir, að enginn eignist neitt lengur vegna skattanna. Hann er þar samkvæmari sjálfum sér en þeir.

Ég held, að þessi skoðun, sem þeir prédika nú sjúkt og heilagt, fyrr og síðar, sé orðin hið mesta átumein í þjóðfélaginu, sé í rauninni réttnefnd landráð. Ef því er komið inn hjá borgurumum, að þeim þýði ekkert að afla sér tekna, þeir geti aldrei eignast neitt með því, er rænt frá þeim viðleitni, sem þessir hv. þm. hafa, og að mörgu leyti með réttu, talið til hinna nauðsynlegustu þjóðfélagsdyggða.

Nú skal ég benda á staðreyndir um það, að þeir fara hér með rangt mál, ég held beinlínis vísvitandi. Í hv. Nd. hefir nú verið samþ. fyrir þeirra tilstilli frv. um herra kaup fyrir verzlunarmenn og skrifstofufólk. Er það tilgangslaut? Nei, það er það ekki; það viðurkennir hv. 2. landsk. og allir heilvita menn, að það er ekki allt tekið aftur með sköttum og útsvörum. Hér vorum við áðan að samþ. verðlagsuppbætur á laun embættismanna og starfsmanna ríkisins. Skyldi þeim vera nokkur akkur í að fá hana? Jú, það gæti maður haldið eftir áhuga hv. sjálfstæðismanna fyrir því máli. En það er í skritnu samræmi við þá skoðun þeirra, að allt hverfi það í skatta. Ef við litum á reynsluna, sést, að þetta er bara blaður hjá þeim.

Til þess að sjá, hvernig þetta er, hefi ég farið gegnum það, hve margir menn hafa borgað tekju- og eignarskatt núna síðast og fyrir 10 árum og athugað muninn. Það hefir breytzt þannig á þessu tímabili, að persónufrádráttur hefir verið hækkaður, svo að skattgreiðendum hefði að öðru jöfnu átt að fækka talsvert. Þó skal ég sleppa því úr reikningnum, aðeins minna á, að það mundi auka þann mismun, sem nú kemur í ljós við þessar tölur.

Ég tilgreini skattgreiðendur í 4 flokkum og þar aftan við tölu þeirra 1927 og við síðasta skattuppgjör, sem skýrslur ná til:

Tekjur í kr.	Skattgreiðendur 1927	nú
100— 4000	23672	28305
4000—10000	1052	1444
10000—20000	104	119
yfir 20000	24	13
Alls	24822	29881

Þá eru eignabreytingar manna í 3 flokkum:

Eignir í kr.	Skattgreiðendur 1927	nú
5000— 30000	4098	7094
30000—100000	451	600
yfir 100000	108	124
Alls	4657	7818

Á þessum tíma fjölgaði þjóðinni um 14.8%, en fjölgun skattgreiðenda er miklu meiri, eða tekjuskattsgreiðendum hefir fjölgað um liðug 20% og eignarskattsgreiðendum um 67%. Í öllum flokkum hefir skattgreiðendum fjölgað að mun, nema þeim, sem hafa yfir 20 þús. kr. árstekjur, hefir fækkað úr 24 í 13. Það eina, sem þessir hv. þm. hafa þá til síns máls, er, að færri menn en áður muni keppast eftir að hafa yfir 20 þús. kr. í árstekjur. Er það svo óttaleg breyting, að hennar vegna eigi að fara að brjóta niður skattakerfið? Það held ég varla. Og í heild er tekjuhækkun skattgreiðenda mjög mikil. Þá er að líta á það, hvort þessar auknu tekjur hafi allar farið í eyðslu, því að enginn þori að eiga neitt, eins og prédikanirnar geta leitt til. En eignirnar hafa líka vaxið stórum, eins og skýrslan gefur í skyn. Skattskyldar tekjur hækkuðu um 35 millj. kr. þennan áratug, sem ekki var þó af öllum talinn glæsilegur. Er þó ýmislegt af því, sem metið var til eigna fyrir 10 árum, fellt niður nú. Ef við gætum nánar að því, í hvaða eignaflokki hafi fjölgað mest, eru það þeir, sem áttu 4—7 eða upp í 8 þús.; þeir hafa allt að því tvöfaldast. En eignamönnunum, sem eiga yfir 100 þús., hefir líka fjölgað úr 108 í 124, eða um 15%. Þessar staðreyndir tala skýru máli um það, á hverju staðhæfingar hv. andmélenda minna eru reistar. Og slíkt blaður er hættulegt, og menn, sem ala upp slíkan hugsunarhátt, að engum þýði að ætla að eignast neitt, eru þjóðhættulegir menn og ættu ekki að fá að tala um þá hluti og koma þeim hugsunarhætti inn hjá uppvaxandi kynslóð.

Ég vona nú, að þegar menn líta á staðreyndirnar og sjá, að þær eru algerlega á móti þeim, hætti þeir áróðri sínum, sem aðeins getur orðið þeim til minnkunar, og hlutist til um, að aðrir, sem farnir eru að prédika þetta eftir þeim, leggi það líka niður, því að það á ekki að gerast.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 45. fundi í Ed., s. d., var fram haldið 3. umr. um frv.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 8:4 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BSn, BrB, EriP, JJós, MG, MJ, SÁÓ, ÁJ.

nei: JJ, PHerm, PZ, EÁrna.

HermJ, IngP, ÞÞ, BST greiddu ekki atkv.

Fr. afgr. til Nd.

Á 47. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borið frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar. Frv. var aldrei tekið á dagskrá í deildinni.

23. Kynsjúkdómar.

Á 20. fundi í Ed., 19. marz, var útbýtt:

Frv. til l. um breyt. á l. nr. 91 23. júní 1932, um varnir gegn kynsjúkdómum (þmfrv., A. 163).

Á 21. fundi í Ed., 26. marz, var frv. tekið til 1. umr.

*Flm (Jónas Jónsson): Ég hefi flutt þetta frv. samkv. ósk dómsmrh., en hann aftur tekið við því af lögreglustjóra, sem samið hefir frv. Ég gerði við það nokkrar aths., sem fylgja grg., til þess að skýra það fyrir hæstv. Alþ. Ég sé ekki ástæðu til þess að bæta miklu við að svo stöddu, með því að mönnum er nokkuð kunnugt þetta mál. Þó vil ég segja það, að hinn nýi lögreglustjóri hefir gert sér sérstakt far um að rannsaka þessa hættu og hefir komið að raun um það, að talsvert er algengt, að fólk sé hér við höfnina og í skipum, undir þeim kringumstæðum, að það er ekki auðvelt að búast við öðru en að kynning þessara manneskja við erlenda sjómenn geti haft sjúkdómshættu í för með sér.

Ég hygg, að svo þurfi ekki að ræða þetta nánar. Ef þingið vill leyfa lögreglustjóra það, sem hann fer fram á, þá samþ. það frv., en ef menn vilja gjarnan halda þessu ástandi við, þá verður frv. náttúrliga fellt. — Ég vildi svo óska eftir því að lokinni þessari umr., að frv. verði vísað til hv. allshn. og að hún afgr. það svo fljótt sem unnt er, og að frv. verði annaðhvort drepið strax eða sent áleiðis.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til allshn. með 9 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dagskrá tekið fram.

24. Skipulagssjóðir.

Á 8. fundi í Sp., 20. marz, var útbýtt frá Ed.: Frv. til l. um skipulagssjóði (þmfrv., A. 177).

Á 22. fundi í Ed., 27. marz, var frv. tekið til 1. umr.

*Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson): Frv. þetta er flutt af allshn. þessarar d. eftir beiðni hæstv. félmrh. Frv. fylgir ýtarleg grg., og er því óþarfi að fara út í efni frv., þar sem ég líka geri ráð fyrir, að hæstv. ráðh. ræði það nokkru nánar. Hinsvegar þykir mér hlýða að geta þess, að n. hefir ekki farið svo í gegnum frv., að hún hafi ákveðið að gera ekki breyt. við það. Ég býst við, að áður en málið fer úr d., hafi n. gefið tími til að fara í gegnum það og gera brtt. við það, ef ástæða þykir til.

*Félmrh. (Stefán Jóh. Stefánsson): Þetta frv. er mjög einfalt og óbrotið, og þarf ég litlu að bæta við það, sem hv. 2. landsk. sagði um það.

Alpt. 1940. C. (55. löggjafarþing).

Með þessu frv. er gerð tilraun til að afla bæjar- og sveitarfélögum nauðsynlegra tekna til að framkvæma skipulag, sem oft hefir verið dýrt, ef þurft hefir að kaupa upp hús eða önnur mannvirki eða þá lóðir til þess að koma skipulaginu í framkvæmd. Sérstaklega verður þetta kostnaðarmikið, þegar þarf að koma á skipulagningu í stórum þorpum, sem hafa kannske í áratugi verið að byggjast upp skipulagslítið eða skipulagslaust, og þarf svo ef til vill að rýma burt heilum hverfum til þess að koma á nauðsynlegri skipulagningu.

Eins og grg. ber með sér, er frv. samið að tilhlutun skipulagsnefndar og bæjarráðs Reykjavíkur, og hafa þeir samið frv. Gunnlaugur Briem stjórnnarráðsfulltrúi og Ólafur Lárusson prófessor, í nánú samstarfi við þessar tvær n.

Efni frv. hirði ég ekki að rekja nákvæmlega að þessu sinni. Í 4. og 5. gr. frv. er bent á þær leiðir, sem bæjar- og sveitarfélögum mættu verða til tekna til þess að standa straum af kostnaði við skipulagsbreytingu innan sinna vébanda, en þar er um að ræða tekjur af öllum fasteignum, sem bæjar- eða sveitarfélög hefir eignast vegna hins fyrirhugaða skipulags, og ennfremur hluta af þeirri verðhækkun, sem fram kemur á fasteignum einstaklinga við það, að skipulagsbreyt. er framkvæmd. Annars er hér aðeins um heimildarákvæði að ræða í frv. til samþykktar fyrir bæjar- og sveitarfélög.

Ég vil leyfa mér að benda á það fskj., sem fylgir þessu frv., í sambandi við orð hv. 2. landsk., þar sem hann sagði, að allshn. mundi ef til vill athuga frv. milli umr. og koma með brtt., ef henni þætti ástæða til, en í fskj. nefnir skipulagsnefnd tvö atriði, sem til greina geti komið að breyta í frv. Annað snertir lengd þess tíma, sem greiða á verðhækkunarskatt, en hitt atriðið er um það, hvort fara beri inn á þá braut, að heimila bæjar- og sveitarstjórnnum að greiða þær eignir, sem teknar eru eignarnámi, að einhverju leyti í skuldabréfum. Það er bent á það í þessu fskj., að kannske sé vafasamt, að heimilt sé að láta slíkar greiðslur fram fara í skuldabréfum, þar sem það kynni að brjóta í bága við ákvæði stjórnarskrárinnar um friðhelgi eignarréttarins, þar sem segir, að fullar bætur skuli koma fyrir, ef eign er tekin í almenningssparfir. En ég vil þó biðja n. að athuga sérstaklega annað atriði, sem er um það, hvort ástæða sé til að hafa greiðslutímam lengri á verðhækkunarskattinum.

Að öðru leyti vil ég vænta þess, að þetta frv. fái að sigla hraðbyri í gengum þessa d., þar sem ég geri ráð fyrir, að það muni í höfuðatriðunum ekki vera ágreiningsmál, en hinsvegar brýn þörf að fá slík fyrirmæli, sem geta hjálpað bæjar- og sveitarfélögum til að framkvæma hjá sér nauðsynlegar skipulagsbreytingar.

*Jóhann Jósefsson: Herra forseti! Ég vil á þessu stigi málsins láta í ljós þá skoðun mína, að þótt til sanns vegar megi færa, að það sé nauðsynjamál að safna fé í skipulagssjóð, þá er hér vegur fundinn til að þrengja enn að kosti þeirra manna í kaupstöðum og þorpum,

sem eiga fasteignir, og þá um leið venjulega þeirra manna, sem hafa atvinnurekstur með höndum, því að það fylgist í allflestum tilfellum að. Eins og kunnugt er, eru margar götur, sem liggja til Róm hér á landi að því er það snertir að taka gjöld í allsherjarsjóð landsins og til ýmislegra þarfa af eigendum fasteigna. Má þar minna á fasteignagjald til ríkisins, sem ég held, að sé ennþá við lýði, og fyrir skömmu var lögleitt fasteignagjald á húseignir í kaupstöðum, svo að það eru a. m. k. þessir tveir skattar fyrir utan hina almennu útsvarsálagningu, sem líka er framkvæmd með tilliti til, hvaða fasteignir eru í eigu gjaldenda. Og svo er hér, þótt í heimildarformi sé, stigið spor í áttina til að bæta enn á byrðar fasteignaeigenda, og eins og ég sagði áðan í flestum tilfellum atvinnurekenda, með því að heimila kaupstöðum með samþykki stj. að efna til nýrra áлага í því skyni að ná fé í skipulagssjóð.

Mér virðist, að fram verði að koma, um leið og talað er fyrir nauðsyn skipulagningar og nauðsynjarinnar til að fá fé til þeirra hluta, líka það sjónarmið, sem ég hefi nú talað fyrir, sem sé það, að varlega beri að fara í því að þyngja sífellt gjöld á fasteignum, því að þótt í sumum tilfellum gefi fasteignir allmikla peninga af sér, t. d. leiguhús á fjölbyggðum stöðum eins og hér í Reykjavík, þá er það þó í ótal mörgum tilfellum, að menn, sem reka atvinnu, og þá einkum til sjávar, eða þeir hafa gert það, að þeir hafa yfir miklum húseignum að ráða, sem ekki svara alltaf miklum peningum handa þeim, sem skrifaður er fyrir þeim. Það fer eftir árferði, hversu mikið er hægt að reikna sér sem leigutekjur af allra handa húsum, sem fylgja atvinnurekstrinum við sjóinn, en ég hugsar, að ég fari ekki mikið villur vegar, þegar ég get mér þess til, að þessum skatti muni fyrst og fremst vera beint gegn byggingum í kaupsíðunum og kaupstöðum, þar sem vegar og hafnarbætur hafa verið gerðar og standa þess vegna í sambandi við atvinnurekstur við sjóinn.

Ég ætla ekki að fara hér um fleiri orðum, en vil beina því til þeirrar n., sem kemur til með að fjalla um þetta mál, að það er komið meira en mál til að athuga með svona húseignir, sem oft eru arðlittlar, undir hve háu gjaldi þær geta staðið, því að það fer svo með allar opinberar álögur, hvort sem þær eru á húseignir eða atvinnurekstur, að það eru takmörk fyrir, hversu lengi er hægt að hækka þær álögur og þá skatta, sem þessum gjaldendum er gert að greiða. Ég held, að það hafi verið fyrir austan, að það skeði fyrir nokkrum árum, að fasteignaeigandi varð að offra undir hamarinn eign til þess að geta staðið undir opinberum gjöldum.

Þetta eru þau orð, sem ég vil láta fylgja þessu máli til n., að það sé yfir höfuð kominn tími til að sporna við þeim síhækkandi skattaálögum, sem alltaf eiga sér stað, þó að það beinlínis eigi ekki heima um þetta frv. Þær byrðar, sem sí og æ er verið að leggja á atvinnurekstrurinn, fara að eiga stóran þátt í því aukna atvinnuleysi, sem við horfum nú upp á daglega.

***Félmrh. (Stefán Jóh. Stefánsson):** Ég held, að hinar almennu hugleiðingar hv. þm. Vestm. um skatta á fasteignir eigi ekki við hvað snertir þetta frv. sérstaklega, og ummæli hans um, að með þessu sé verið að þyngja á fasteignaeigendum, efna til nýrra áлага o. s. frv., séu byggð á allmiklum misskilningi.

Ég skal ekki blanda mér inn í almennar umr. um skattaákvæði, en aðeins halda mér við þetta frv., en þar er í raun og veru ekki farið fram á skattaálögur nema mjög litlar, ef verðhækkun hefir orðið vegna aðgerða þess opinbera. Í 4. gr. ræðir aðeins um þær fasteignir, sem bær eða sjávarþorp hafa eignazt vegna skipulagsins, og að tekjur af þeim skuli renna í skipulagssjóð. Hér er um engan skatt að ræða á fasteignaeigendum. Í 5. gr. er fasteignaeigendum gert að skyldu að endurgreiða að verulegu leyti bæjarfélögunum þá verðhækkun, sem hefir orðið vegna skipulags, sem bærinn eða sjávarþorpið hefir framkvæmt. Það getur ekki heldur talizt, að með þessu sé verið að ofþyngja fasteignaeigendum, heldur þvert á móti, því að mönnum er gefinn kostur á að gera eign sína verðmætari með opinberum aðgerðum, þó að þeir fái ekki allt það verðmæti, sem við það skapast.

Ég held því, að hugleiðingar hv. þm. Vestm. út af frv. sjálfu gefi ekki tilefni til andstöðu gegn því. Annað mál er það, hvort á að samþ. önnur frv., sem leggja beinan skatt á menn í landinu, en þetta frv. er ekki þess eðlis.

***Jóhann Jósefsson:** Herra forseti! Ræða hæstv. félmrh. hefir ekki haft þau áhrif á mig, að ég hafi sannfærzt um, að hér sé ekki neitt það á ferðinni, sem geti orðið skattur eða aukkið gjald á fasteignaeigendum yfirleitt. Í 5. gr. er svo komizt að orði, að meta skuli fyrir hverja fasteign þá verðhækkun, sem orðið hefir innan kaupsins eða sjávarþorpsins, frá því að síðasta fasteignamat fór fram og telja má, að stafi af skipulagsbreytingu á staðnum. Af þessari verðhækkun er áttalzt til, að greitt sé allt að 80%, sem renni í skipulagssjóð. Það er að visu talað um undanþágu í sömu gr. undan þessu gjaldi til hrepps- eða bæjarsjóðs, en ég hygg, að þær undanþágur nái ekki til þeirra fasteigna, sem ég talaði um, sem sé þær, sem notaðar eru til atvinnurekstrar, t. d. sjávarútvegs.

Ég veit, að aths. min var á breiðari grundvelli heldur en þeim, sem lagður er með þessu frv., en ég kannast ekki við, að sú gagnrýni, sem ég færði fram gegn frv. sem meðali til að hækka skatt á fasteignum atvinnurekenda, hafi ekki við rök að styðjast. Frv. ber það með sér, að hér er beinlínis efnt til þess að auka gjöld af þessum fasteignum, og að því leyti eru athugasemdir mínar réttar.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 24. fundi í Ed., 29. marz, var frv. tekið til 2. umr.

Fram. (Sigurjón Á. Ólafsson): Við 1. umr. þessa máls hér í deildinni var því lýst yfir af hálfu

n., að hún myndi athuga frv. fyrir næstu umr. og bera þá jafnvel fram einhverjar brtt. En nú hefir n. ekki gengið frá þeim til fulls, og óskar því að láta bíða til 3. umr. að ganga frá þeim, og óskar þess jafnframt, að málið fái að ganga áfram.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.
- 2.—8. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.
- Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
- Fr. vísad til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 25. og 26. fundi í Ed., 30. marz og 1. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framar.

25. Sjómannalög.

Á 8. fundi í Sp., 20. marz, var útbýtt frá Ed.:
Fr. til 1. um breyt. á sjómannalögum, nr. 41
19. maí 1930 (þmfrv., A. 199).

Á 22. fundi í Ed., 27. marz, var frv. tekið til 1. umr.

*Frsm. (Jóhann Jósefsson): Frv. þetta er flutt af sjútvn. þessarar hv. d., eins og það ber með sér, en tilefnið er erindi frá Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands, sem hefir mælt til, að fluttar yrðu þessar brtt. við sjómannal., og koma þessi tilmæli nú fram í annað sinn, því að áður munu þau hafa komið fram, en voru þá ekki tekin til greina.

Í frv. er farið fram á það, að loftskeytamenn á fiskiflotanum og verzlunarflotanum verði gerðir jafuréttháir öðrum yfirmönnum skipanna. Aðrar breytingar gerir frv. ekki í raun og veru á sjómannal. Með frv. er ekki gengið á nokkurs manns rétt, þeirra er nú búa að þessari löggjöf, heldur er hér stigið spor í þá átt að samræma stöðu loftskeytamanna við lífið sjálft, ef svo mætti að orði komast, og venjur þær, er skapazt hafa. Þeir hafa þegar af útgerðarmönnum verið settir í flokk með yfirmönnum, og þá virðist ekki vera ástæða til að hafa þá öðruvísi setta lagalega.

Þess er rétt að geta, að það var upplýst í n., að við síðustu kjarasamninga höfðu fulltrúar loftskeytamanna afsalað sér fyrir hönd þessarar stéttar nokkru af þeirri kaupuppbót, er þeim bar, fyrir þá sök, að þeir vildu telja sig til þeirrar stéttar flotans, sem yfirmenn á skipunum eru til taldir. Og er þeir hafa þannig af fúsum vilja kosið að taka á sig nokkrar fórnir í þessu skyni, má segja, að það sé enn ein ástæða til þess að synja ekki um lagalega staðfestingu á þessari málaleitun. Á það má benda, að eins og skipstjórar, stýrimenn og vélstjórar verða að hafa sérstakt próf til þess að geta gegnt störfum sínum, eins þurfa loftskeytamenn að ganga undir próf, og eiga þeir því einnig að þessu leyti samleið með yfirmönnum skipanna.

Ég vona, að hv. þd. fallist á þessa lagalegu réttarbót, ef svo má að orði komast, að því er snertir stöðu loftskeytamanna á flotanum, ekki sízt þar sem sýnt er, að hún getur átt sér stað án þess að nokkur réttur sé tekinn af öðrum mönnum, er á skipunum vinna.

*Sigurjón Á. Ólafsson: Ég hefi skrifað undir flutning þessa máls með einskonar fyrirvara, þar sem ég geri ráð fyrir, að rétt sé að koma fram með viðtækari breytingar á þessari löggjöf en frv. fer fram á. Ég skal þó játa, að ég er ekki tilbúinn með þær brtt., enda er það allvandasamt í ýmsum atriðum að breyta þessari löggjöf á skömmum tíma. Ég vil ekki heldur segja, að ég sé mótfallinn þessu frv., en það er mín skoðun, að ef sjómannal. yrði breytt, þá ætti að taka þau í heild til nákvæmari athugunar, en ekki setja inn í þau einstakt atriði, sem tekur til sérstakrar starfsgreinar. Ég skal upplýsa það, þó að það hafi ekki áhrif á þetta mál, að á Norðurlöndum, þar sem sjómannal. eru að miklu leyti shlj. okkar löggjöf um þetta efni, eru loftskeytamenn ekki í 1. sjálfum taldir til yfirmanna. Hinsvegar er staða þessara manna mikið trúnaðarstarf, og er ekki óeðlilegt, að þeir vilji njóta þeirra hlunninda, er l. veita yfirmönnum, þó að þeir geti ekki í raun og veru heitið yfirmenn. Loftskeytamaður er sjálfstæður starfsmaður undir stj. skipstjóra og hefir ekki yfir öðrum að segja. Það er hrein undantekning, ef maður er settur undir stj. loftskeytamanns. Þó tel ég loftskeytamenn þess maklega að komast í þennan flokk manna, en það myndi veita þeim nokkur hlunnindi, bæði í sjúkdómstílfellum og svo að því leyti, að þeir væru há ráðnir með lengri uppsagnarfresti. Þetta vildi ég taka fram, þó að ég muni að sjálfsögðu greiða frv. atkv. mitt.

*Frsm. (Jóhann Jósefsson): Ég vil geta þess út af ummælum hv. 2. landsk., að í sjálfu sér væri réttara að kalla frv. þetta „frv. til 1. um viðauka við sjómannal.“, i stað þess að það heitir nú „frv. til 1. um breyt. á sjómannal.“, því að i rauninni breytir það engu um aðstöðu þeirra manna i heild, er l. fjalla um, að því er snertir ráðningarkjör eða annað slíkt. Ég veit ekki, hvað hv. þm. hefir i huga, er hann talar um breytingar á sjómannal. að öðru leyti, en þetta frv. fer ekki fram á, að dreginn sé fram réttur loftskeytamanna á kostnað annara manna.

Ég vona, að málið fái greiðan gang gegnum hv. Alþ. Það er lagt fram af sjútvn., en það, hvort sú n. á að fjalla um það héðan af, læt ég ósagt og geri það ekki að ágreiningsefni, en eðlilegast er, að svona mál fari til þeirrar n. (SÁÓ: Þetta er, samkv. venju, allshn.-mál). Hv. 2. landsk. skaut því inn i, að samkv. venju ætti þetta að vera allshn.-mál. Ég man það ekki vel, en dreg i efa, að svo sé, og vil gera það að till. minni, að því yrði vísað til sjútvn. (SÁÓ: Mér varð mismæli, ég meinti sjútvn.).

ATKVGR.

- Fr. vísad til 2. umr. með 12 shlj. atkv.

Á 24. fundi í Ed., 29. marz, var frv. tekið til
2. umr.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2.—6. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 25. fundi í Ed., 30. marz, var frv. tekið til
3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði
leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 26. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá,
að sér hefði borizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar.

Á 27. fundi í Nd., 1. apríl, var frv. tekið til 1.
umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og
til sjútn. með 20 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og frv. var ekki á dag-
skrá tekið framar.

26. Kennaradeild í húsi háskólans (frv. JJ).

Á 30. fundi í Ed., 5. apríl, var útbýtt:

Frv. til 1. um stofnun kennaradeildar í húsi
Háskóla Íslands (þmfrv., A. 369).

Á 31. og 32. fundi í Ed., 9. og 11. apríl, var
frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki
á dagskrá tekið framar.